

Offentlig utfrågning med generaldirektör Inga-Britt Ahlenius angående finansminister Bosse Ringholms handläggning av två skrivelser från Inga-Britt Ahlenius, regeringens handläggning av frågan om generaldirektör för Riksrevisionsverket samt regeringens utövande av utnämningmakten

Ordföranden: Utskottets sammanträde är öppnat. Utskottet inleder i dag en serie utfrågningar inom ramen för den granskning av regeringens handläggning av sina frågor som utskottet har att utföra minst en gång om året.

Den utfrågningsserie som inleds i dag kommer att pågå preliminärt fram till den 14 april, då vi räknar med att ha den sista utfrågningen i de trettio ärenden som utskottet har att behandla innan vårriksdagen är slut. För tydlighetens skull: Alla de trettio ärendena skall inte nödvändigtvis föranleda en utfrågning av detta slag. Men åtskilliga andra utfrågningar än de två som utskottet i dag har är att vänta under de tisdagar och torsdagar som ligger framför oss fram till den 14 april.

Hjärtligt välkommen säger jag till Inga-Britt Ahlenius som är utskottets första gäst med anledning av två granskningsanmälningar som utskottet har på sitt bord. Den första anmälan är gjord av utskottsledamoten Ingvar Svensson och gäller finansminister Bosse Ringholms handläggning av två skrivelser från Inga-Britt Ahlenius. Den andra anmälan är gjord av Fredrik Reinfeldt. Den är något vidare till sin karaktär och är rubricerad Regeringens handläggning av frågan om generaldirektör för Riksrevisionsverket. Båda händelserna utspelade sig förra hösten.

Traditionen i utskottet bjuder att den som vi har bett komma hit får möjlighet att i en inledning utan frågor berätta vad hon eller han vill. Därefter föresiggår utfrågningen så att det eller de partier som har gjort anmälan får ordet först. Och jag har självsvåldigt bestämt mig för att när det finns två anmälningar gå i kronologisk ordning, dvs. att den anmälan som är gjord först, dvs. Kristdemokraternas, går först och därefter den som är väckt av Fredrik Reinfeldt (m). Därefter får partierna ordet i storleksordning, och fortsätter vi på detta vis tills vi känner att alla frågor är ställda och alla svar är givna. Vi räknar med att detta tar åtminstone någon timme; sedan får vi se om vi vid den tidens slut har ställt alla de frågor och fått alla de svar som vi behöver.

Än en gång hjärtligt välkommen, Inga-Britt Ahlenius. Var så god, ordet är ditt.

Inga-Britt Ahlenius: Jag vill först tacka utskottet för att ni har inbjudit mig att lämna min berättelse. Jag kommer att lämna min berättelse som om den vore avgiven under sanningsförsäkran. Och jag utgår från och förutsätter att konstitutionsutskottet av mig kräver att jag skall berätta hela sanningen och inte heller förtiga någonting.

Jag baserar min redogörelse på ett skriftligt material som jag också kommer att lämna ifrån mig efter denna stund. Det i sin tur bygger på noggranna anteckningar från denna process under förra sommaren.

Jag vill föra fram tre delar, en allmän kortfattad bakgrund, därefter i kronologisk ordning gå igenom den kommunikation och den dialog som jag har haft med företrädare för regeringen och slutligen ta upp fyra principfrågor som jag tycker aktualiseras.

Den allmänna bakgrunden är att enligt riksdagens beslut har Riksrevisionsverkets verksamhet koncentrerats till de revisionella uppgifterna. Riksdagsbeslutet grundar sig på regeringens förslag i budgetpropositionen 1998, och Sverige har därmed fått en renodlad revisionsmyndighet.

Regeringens proposition och riksdagens beslut föregicks av flera utredningar. Regeringen diskuterade i propositionen ingående grundelementen i revisionens oberoende. Där står det: ”– – att revisionen självständigt väljer revisionsområde och revisionsobjekt utifrån risk och väsentlighetskriterier, att den väljer metoder m.m. utan påverkan och att den självständigt drar sina slutsatser och offentliggör sin granskning.” Och regeringen betonade, som man säger, återigen revisionens oberoende ställning och markerade att ett revisionsorgan skulle ”– – ytterligare markera revisionens oberoende och dessutom stärka RRV:s integritet”.

Under perioden 1994–1995 utarbetades i Finansdepartementet, i kontakt med RRV, ett utkast till lagförslag för att reglera revisionens ställning och mandat under nuvarande allmänna förvaltningsmodell. Men de utredningar som därefter följde gjorde att detta arbete inte kom att bedrivas vidare.

Det utvecklingsarbete som nu bedrivs i Riksrevisionsverket bedrivs utifrån propositionens text om revisionens oberoende och RRV:s integritet och såsom det har materialiserats i vår instruktion och vårt regleringsbrev.

Regeringen har ånyo i budgetpropositionen 2000 betonat att riksdagsbeslutet stärkt revisionen och förtydligat dess oberoende ställning.

Regeringen tillsätter chefen för Riksrevisionsverket. Frågan regleras ytterst i grundlagen men därefter också i lagen om offentlig anställning, i verksförförordning, i regeringens chefspolicy och andra regler som kan finnas för statens personalpolitik.

Mitt första förordnande som chef för Riksrevisionsverket löpte ut den 30 september 1999. Inom ramen för en diskussion om ett omförordnande hade jag följande kontakter med företrädare för regeringen:

Ett personligt möte på mitt initiativ den 14 juni med Pär Nuder i Statsrådsberedningen. Personliga möten med finansministern den 24 juni, den 26 augusti och den 22 september – samtliga på mitt initiativ. Brev till finansministern den 2 juli, den 29 augusti, den 9 september och den 19 september. Telefonsamtal med finansministern den 16 september. Personligt möte med Peter Lagerblad, statssekreterare i Finansdepartementet, den 18 september, och några telefonsamtal också med Peter Lagerblad under perioden augusti–september. Och fr.o.m. augusti dokumenterade jag noggrant alla möten och all övrig kommunikation med departementet eller med regeringen.

Den 14 juni träffade jag Pär Nuder i anslutning till en avrapportering av mitt EU-uppdrag, och jag tog också då upp med honom frågan om mitt för-

ordnande. Han rekommenderade mig att ta upp diskussionen med Bosse Ringholm.

Mötet med finansministern den 24 juni skedde på mitt initiativ. Jag lyckades utverka en tid före sommaren efter kontakt med hans sekreterare. Efter några inledande artighetsfraser tog jag upp frågan om mitt förordnande, och jag säger att mitt önskemål är att få mitt förordnande förlängt och att jag skulle önska att regeringen kunde förlänga det med fem år i stället för de tre år som kommit att betraktas som praxis. Jag nämner också att det finns mycket goda verksamhetsmotiv för detta. RRV är först sedan knappt ett år tillbaka en ny myndighet. Att leda verket kan därför också ses som ett nytt uppdrag och att jag mot bakgrund av statsmakernas uppdrag inlett ett brett och därmed mångårigt utvecklingsarbete i verket, att RRV genom ett ordförandeskap i en central internationell organisation åtagit sig ett viktigt utvecklingsuppdrag i det internationella revisionsarbetet. Jag pekar också på den fortsatt stora uppmärksamhet som revisionsfrågorna är föremål för och det nyligen inledda femte utredningsarbetet under decenniet i riksdagen och att det enligt min bedömning då vore bra för regeringen med en erfaren och verksamhetskunnig chef.

Jag anger också personliga skäl. Jag säger att jag har bara fem år kvar till min ålderspensionering. Och det borde inte heller vara ointressant för regeringen att diskutera en förlängning av mitt förordnande också i det perspektivet. Jag har arbetat trettio år i Regeringskansliet och i statliga verksamheter.

Hans svar är att regeringens princip är förlängning på tre år och att sex plus fem år är en alldeles för lång sammanlagd period enligt hans uppfattning. Jag nämner då att regeringen just har förnyat Jan O. Karlssons mandat för Europeiska revisionsrätten, vilket i praktiken innebär en period om fem plus sex år. Hans svar är att det är en helt annan sak. Det är ju skillnad mellan Revisionsrätten i Europa och RRV. Och jag fortsätter inte den diskussionen.

Han frågar om jag har funderat på något annat. Och jag säger att givet situationen på RRV, det nyligen fattade riksdagsbeslutet och det intensiva utvecklingsarbete som vi befinner oss i har jag varit inriktad på att fullfölja uppdraget som chef för RRV med dessa nya och tydliga förutsättningar. Och sedan han har insisterat på om jag verkligen aldrig funderat på någonting annat så säger jag också att jag med Erik Åsbrink ett år tidigare har tagit upp att jag var intresserad av att komma till Revisionsrätten om Jan O. Karlsson valde att inte förlänga sitt förordnande. Jag nämnde också ett annat uppdrag som vid denna tidpunkt dock inte är aktuellt, eftersom det inte föreligger någon vakans.

Bosse Ringholm tar fram en annons som han just har på sitt bord och som avser chefskapet för OLAF, alltså den nyetablerade bedrägerimyndigheten i EU. Underförstått var väl frågan om jag var intresserad av att komma dit. Men frågan ställs inte särskilt tydligt, och det är inte heller en post som regeringen disponerar. Jag säger att jag inte vill till Bryssel. Hans svar är då att det tydligen är okej med Luxemburg men inte med Bryssel. Jag säger att det faktiskt handlar om vad man vill göra med sitt liv. Jag säger också till honom att det är mitt kvarstående önskemål att få mitt förordnande förlängt. Men jag lovar också att jag skall fundera över sommaren om det finns någonting

annat som jag skulle vilja göra. Jag får inga konkreta erbjudanden. Överenskommelsen är att vi skall ses efter sommaren, och då är det ungefär en månad kvar tills mitt förordnande går ut den 30 september. Detta samtal förs i en artig ton.

Jag skriver ett brev till finansministern den 2 juli. Där bifogar jag en informationsskrift som verket har tagit fram som heter *Riksrevisionsverkets roll och uppgift i ett historiskt och internationellt perspektiv*. Det historiska perspektivet på revisionen har tagits fram av en arbetsgrupp i verket. Det internationella perspektivet utgörs av ett resultat som har tagits fram på grundval av en enkät som genomförts av den europeiska samarbetsorganisationen för statsrevisionen i Europa, EUROSAI. I olika kapitel i den här boken beskrivs också hur revisionen är organiserad i ett antal länder i världen. Enkäten genomfördes av EUROSAI för att utgöra ett underlag för EUROSAI:s kongress våren 1999 med temat att belysa statsrevisionens oberoende ur olika aspekter. Detta tema hade valts framför allt av de central- och östeuropeiska nya demokratierna som utifrån sina nyskrivna grundlagar nu är i färd med att bygga upp självständiga revisionsmyndigheter, flera med anledning av de krav som EU ställer för en anslutning. Jag anmälde skriften i mitt förord med förhoppningen att den skulle bidra till att öka intresset och kunskapen om den statliga revisionens villkor. Den här skriften skickades också ut till riksdagens alla ledamöter. Och jag uppfattar att den har kommit att bli något av ett standardverk både inom universiteten och också som ett underlag i den nu pågående utredningen i riksdagen.

Vi möts igen på mitt initiativ den 26 augusti. Och mina förväntningar inför detta möte är att jag skall få ett besked om ett omförordnande och att vi i samband med det skulle diskutera RRV:s situation under den nu femte revisionsutredningen som pågår i riksdagen och t.ex. också diskutera strategin för att behålla revisionen oberoende enligt den modell som regeringen hade lagt fram i propositionen och som riksdagen hade fattat beslut om. Jag hade också funderat på möjligheten att Bosse Ringholm i stället skulle erbjuda mig en annan uppgift. Det hade ju varit tänkbart att han skulle erbjuda mig någon annan chefsbefattning. Det var ju t.ex. en viss rörelse på gång inom Finansdepartementets egna myndigheter vid den här tiden.

Ingenting av detta inträffar. I några inledande kommentarer när vi ses kommenterar han en artikel i Dagens Industri på morgonen med rubriken Prodi motsätter sig Ahlenius förslag. Jag kommenterar det med att säga att artikeln bygger på en missuppfattning och att man särskilt som kvinna får finna sig i att utgöra objekt för mediernas intresse att skapa motsättningar och presentera konflikter.

Han frågar mig om jag funderat vidare. Jag säger att jag gjort det och att jag önskar få mitt förordnande förlängt. Jag säger också att jag redan i juni presenterade mina motiv för detta. Han säger att regeringen av principiella skäl omförordnar bara på tre år. Och jag svarar att jag hade föredragit fem men att jag naturligtvis accepterar tre år.

Han ändrar sedan plötsligt ton, och han går närmast till personligt angrepp på mig, något som överrumplar mig helt och hållet. Han säger att han hör från folk i riksdagen att jag har en uppfattning om RRV och oberoende revision och att han inte delar den. Jag frågar honom vad det skulle vara, vad han

menar, och vad han har fått det ifrån. Och han kan inte ge något svar. Han kan inte precisera vad han menar. Jag säger att regering och riksdag just har tagit ställning till RRV och till revisionens oberoende. Regeringen har ju varit utomordentligt tydlig i det avseendet i propositionen. Propositionen har också materialiserats i vår instruktion och i det utvecklingsarbete som jag tidigare har berättat för honom om.

Så drar jag kortfattat huvudpunkterna i budgetpropositionen. Och för mig förefaller det tydligt att han helt enkelt inte hunnit bli tillräckligt informerad om propositionen och om de tidigare utredningsarbetena. Han insisterar på att "folk i riksdagen säger". Jag svarar att jag i alla diskussioner som jag deltar i när det gäller revisionen naturligtvis utgår från propositionstexten och vår instruktion. Jag redogör också för att departementet för något år sedan tog fram utkast till lagförslag för att reglera revisionens oberoende, men att arbetet avbröts i och med de utredningar som regeringen då själv föranstaltade om. Och det är förmodligen en nyhet för honom. Han förefaller inte vara medveten om detta tidigare lagstiftningsarbete i departementet. Han insisterar på detta med att "folk i riksdagen säger". Och han säger att jag måste vara väldigt otydlig eftersom man missförstår mig. Jag säger att begreppsbildningen är komplicerad när det gäller revision och när det gäller RRV:s ställning.

Han säger också att han hört att jag skulle förorda en riksbanksmodell. Då säger jag rakt av att detta är helt fel – det är en direkt desinformation – att jag aldrig har talat om det, eftersom det helt enkelt inte är en relevant jämförelse.

Han reser sig och hämtar den skrift som jag har skickat till honom om RRV:s roll och uppgift och inleder en genomgång av den. Det är tydligt att han ogillar de sammanfattande slutsatserna från den här internationella jämförelsen som EUROSAI har gjort. Han säger att här står: Ur ett författningsmässigt och internationellt perspektiv framstår regleringen av Riksrevisionsverkets ställning och uppgifter som knapphändig. Han frågar: Delar du den uppfattningen? Han går igenom alla de andra sammanfattande punkterna på samma sätt. Han ger uttryck för sitt ogillande, och han upprepar samma fråga till mig. Jag säger att denna sammanfattning återspeglar EUROSAI:s enkät, den som man har gjort inför kongressen under maj månad, och att skriften skall ses som ett kunskapsunderlag in i den fortsatta diskussionen om revisionen i Sverige och att jag har anmält den på det sättet i mitt förord.

Skriften är en faktisk redogörelse för den historiska utvecklingen av kontrollmakten i Sverige. Den är en faktisk redogörelse för revisionens ställning internationellt. Och den är en faktisk presentation av den jämförande studie i ett europeiskt perspektiv som EUROSAI gjort och som man sedan presenterade vid kongressen i juni 1999.

När jag reser på mig för att gå säger jag: Jaha, då fattar regeringen ett beslut på tre år för att omförordna mig? Nej, säger han, det kan jag inte ta ställning till nu. Vi måste se hur det passar in i den allmänna strategin. Det är nu fem veckor kvar tills mitt förordnande går ut.

Detta samtal har över huvud taget inte berört RRV:s verksamhet, RRV:s situation givet den nya utredningen eller mina egna meriter som verkschef eller andra meriter. Inte heller får jag något förslag eller något annat erbjudande.

Hela hans sätt att föra samtalet och hans bemötande gör mig helt överrumplad. Jag hade förväntat mig ett sakligt och vänligt intresserat samtal. Men finansministern väljer att ta upp rykten eller hörsägnar som grund för diffusa anklagelser mot mig personligen. Jag kan inte annat än uppfatta hans bemötande av mig som ovänligt, oförskämt och närmast fientligt. Jag utsätts för situationen att få höra att några människor talat illa om mig. Det måste jag försvara mig mot. Han konfronterar mig med ett diffust missnöje och icke preciserade anklagelser som han hämtar från andra och anonyma människor, s.k. ombudskritik.

Vad gäller den kritiska och ogillande genomgången av informationsskriften så är den också mycket överraskande. Finansministerns genomgång står i skarp kontrast till vad regeringen i tal och skrift framför om oberoende och integritet, om öppenhet och yttrandefrihet. Jag uppfattar att han ogillar själva verklighetsbeskrivningen i skriften och att han söker pressa mig till att ta avstånd från dess slutsatser. Jag uppfattar att han vill få mig att i varje fall förstå att yttrandefrihet och oberoende kunskapsbildning i fortsättningen har sina gränser om jag skall kunna räkna med att få mitt förordnade förlängt. Min reflektion är att samtalet står i stark kontrast också till budskapet i regeringens proposition om revisionens oberoende och RRV:s integritet.

Jag är mer skakad av det här mötet än vad jag kan beskriva. Jag uppfattar mig nu vara utlämnad till ett godtyckligt beslutsfattande baserat på diffusa negativa värderingar av mig som person. Samtalet varar enligt min uppskattning en dryg timme, och jag bestämmer mig för att fr.o.m. nu också dokumentera det här samtalet och allting annat som försiggår.

Den 29 augusti skriver jag ett brev till honom för att tydliggöra frågorna och för att undvika missförstånd och minimera utrymmet för godtycke. Brevet är en bekräftelse av vårt samtal den 26 augusti, och jag bekräftar där att jag naturligtvis accepterar ett omförordnande på tre år och att man för de efterföljande två–fyra åren kan tänka sig en rad kombinationer av uppdrag för min del i enlighet med den chefpolicy som ju gäller för regeringen.

Jag skriver också ett brev till honom den 9 september. Då är jag i Bryssel för att avsluta den här andra rapporten som den oberoende granskningsexperter skulle genomföra och som sedan överlämnas till parlamentet i den veckan. Och min sekreterare skickar på mitt uppdrag en del material av grundläggande slag – en artikel som jag har skrivit i Gefle Dagblad, en dokumentation från den finska riksdagen om den process som försiggår där och någonting annat också. Min ambition är att finansministern skall få en kort men relevant sammanställning av det material som reflekterar de gångna årens diskussioner i Sverige om revisionens ställning.

Finansministern söker mig per telefon den 16 september. Det är en torsdag, och det är vid 13-tiden. Det har alltså varit regeringssammanträde, och min förväntan är närmast att jag skulle få besked om att regeringen nu hade fattat sitt beslut. Han inleder samtalet med att förebrå mig för att jag nu tagit kontakt med utomstående som tagit kontakt med honom. Han fortsätter att föra fram de tidigare synpunkterna från ”folk i riksdagen” om hur jag ser på revisionen. Jag framhåller återigen att jag utgår från regeringens budskap i budgetpropositionen. Han säger att det är konstigt att jag är så otydlig att man missuppfattar mig. Jag vidhåller att jag är utomordentligt tydlig och att det är

svårt att skilja på olika begrepp och att jag för övrigt inte vet eller förstår vad det är han anklagar mig för. Jag säger också att det enligt min mening borde ligga i regeringens intresse, givet dragkampen mellan regering och riksdag, att backa upp sin egen myndighet och dess chef och att det verkligen inte är givet att man som chef för granskningsmyndigheten är populär hos alla.

Han säger nu per telefon att han kan ordna flera inte specificerade landshövdingeposter till mig. Och det är jag som till slut säger i telefon att det inte är rimligt att föra diskussioner av det här slaget över en mobiltelefon på stan och föreslår ett nytt möte. Jag sitter på en parkbänk i Humlegården efter att just ha varit hos tandläkaren. Han finner en tid i sin almanacka den 22 september kl. 7.30 på morgonen. Det är en onsdag, och det är dagen före det sista regeringssammanträde där det rimligtvis är möjligt att ta ställning till mitt förordnande.

Detta samtal förs alltså när det är två veckor kvar till dess att mitt förordnande går ut, och jag har fortfarande inte fått något besked. Han fortsätter att föra fram diffusa anklagelser. Han förebrår mig nu också för att ha tagit utomstående kontakter. Det är väl så att journalister nu har börjat intressera sig för frågorna. Följande dag har Svenska Dagbladet en artikel om regeringens utnämningsfrågor där man särskilt lyfter fram mig och Riksrevisionsverket. Han lämnar nu per telefon ett allmänt svepande och närmast märkligt förslag om att jag skulle bli landshövding, inte i något speciellt län utan i största allmänhet. Ingen diskussion förs om RRV:s verksamhet, inga resonemang om mina förtjänster eller min skicklighet för den ena eller andra uppgiften.

Regeringen har under min tid som chef för RRV inte på något sätt gett mig anledning att tro att jag inte skulle ha skött mina uppgifter väl. Och det är nog först nu som jag faktiskt verkligen börjar inse att man helt enkelt, och utan sakliga grunder, vill bli av med mig från Riksrevisionsverket. Och det är faktiskt en skakande insikt.

Den 17 september, påföljande dag, är massmedieuppmärksamheten väldigt stor, och de stora tidningarna har också på ledarplats kommentarer kring regeringens senfärdighet vad gäller chefsutnämningar, och man lyfter särskilt fram mitt fall.

Jag ringer till Bosse Ringholm, och vi för ett samtal över en väldigt skakig mobiltelefonledning. Men han hinner föreslå mig att jag skall träffa Peter Lagerblad för att föra en diskussion vidare med honom.

Jag har ett möte med Peter Lagerblad lördagen den 18 september. Jag har förberett mötet med Peter Lagerblad med ett handskrivet föredragningsunderlag som är en bred rekapitulation över de senaste årens utredningar, regeringens ställningstagande, budgetpropositionen 1998, den delning av verket som kom till stånd genom riksdagens beslut och därmed tydliggjorde att Sverige fick en renodlad revisionsmyndighet, motionsläget, osv. Peter Lagerblad är förhållandevis väl insatt i revisionsfrågorna. Han har ju svarat för kontinuiteten i departementen under många år. Jag pekar under föredragningen också på fördelarna med den svenska förvaltningsmodellen och säger bl.a. att det ju inte finns några hinder för att, som man gjort i Finland, reglera revisionens ställning i lag på det sätt som Finansdepartementet resonerat i det lagutkast som man tog fram för något år sedan. Syftet med denna föredrag-

ning enligt materialet är ju att jag skulle få till stånd en diskussion om RRV:s position och ställning under de närmaste åren givet den nya riksdagsutredningen.

Mina förväntningar inför detta möte är att vi utifrån en förlängning av mitt förordnande skulle diskutera RRV:s framtid, position och verksamhet samt regeringens syn på frågorna, vilka ju fortsatt var starkt uppmärksammade i riksdagen och också på annat håll.

Peter Lagerblad tar dock egentligen inte upp den tråden utan inleder i stället med en genomgång av sammanfattningarna i informationsskriften om RRV:s roll och uppgifter, dvs. den text som Bosse Ringholm redan har ställt mig till svars för. Det sker på punkt efter punkt, och frågan är: Kan du leva med denna situation, dvs. med de tillkortakommanden vad det gäller revisionen i Sverige som den internationella studien pekat ut? Peter Lagerblads genomgång med mig blir en ytterligare markering av finansministerns genomgång med mig. Den är förvånande också av det skälet att både Finansdepartementet och också han själv väl har känt till skriften, då man har haft tillgång till den i korrektur redan för flera månader sedan.

Jag säger slutligen till Peter Lagerblad – med tanke på den uppmärksamhet som dröjsmålet med mitt förordnande väckt i pressen – att om regeringen nu vill återta initiativet i frågan vore ett bra sätt för detta att förordna mig på fem år. Därmed skulle man kunna bemöta kritiken om senfärdighet genom att säga att man har behövt så här lång tid på sig därför att man frångått en etablerad praxis. Han säger att han skall framföra detta till Bosse Ringholm. Jag vill betona att det här samtalet förs i väldigt vänlig och artig ton och är korrekt på alla sätt. Men det har mycket liten förankring i propositionens skrivningar om revisionens oberoende och RRV:s integritet. Jag uppskattar att detta möte varar åtminstone en timme.

Den 18 september är den dag då jag på förmiddagen får ett besked på min telefonsvarare som alla väl känner till och som jag uppfattar som ett meddelande från Bosse Ringholm. Frågan om mitt förordnande har på morgonen tagits upp av alla de stora tidningarna.

Jag skriver påföljande dag, den 19 september, ett brev till Bosse Ringholm med utgångspunkt i meddelandet på min telefonsvarare. Jag skriver att det är angeläget att regeringen nu kommer till ett snabbt beslut och att förordnandet förslagsvis kan avse fem år. Jag preciserar motiven, som jag också framfört till honom tidigare. Avslutningsvis frågar jag om det efter mötet med Peter Lagerblad dagen dessförinnan är nödvändigt att Bosse Ringholm och jag träffas följande onsdag, dvs. dagen före regeringssammanträdet, enligt vår överenskommelse per telefon, min mobiltelefon, veckan före, den 16 september. Jag föreslår närmast att han skall be sin sekreterare att ställa in mötet, eftersom min slutsats är att det efter den uppmärksamhet som detta väckt i pressen skulle vara väldigt svårt för regeringen att inte omförordna mig. Men finansministerns sekreterare bekräftar på tisdagen att mötet skall komma till stånd på onsdag morgon den 22 september, dagen före regerings-sammanträdet. Vi träffas på hans rum kl. 7.30 på morgonen.

Vilka är nu mina förväntningar inför det här samtalet, som alltså äger rum en vecka innan mitt förordnande går ut? Jag diskuterade den frågan med en av mina medarbetare i verket. Hur trodde han att detta samtal skulle gestalta

sig? Hans mening var att det vore ganska naturligt att Bosse Ringholm nu skulle säga ungefär så här: Jag beklagar att den här processen har dragit ut så långt på tiden, men du känner ju till hur det kan vara i Regeringskansliet. Men i morgon kommer regeringen att fatta beslut om att förlänga ditt förordnande. Sedan skulle det följa ett kort första samtal om RRV:s position och verksamhet och regeringens syn på frågorna fortsättningsvis. Det var med ungefär de förväntningarna som jag gick till detta möte med finansministern, onsdag morgon kl. 7.30.

Vi träffas på hans rum, och han för samtalet på samma sätt som tidigare. Jag uppfattar dessutom att han är märkbart irriterad. Uppmärksamheten är nu väldigt stor i medierna. Han återkommer till samtalet i augusti och upprepar de diffusa anklagelserna om ”folk i riksdagen”. Han kan fortfarande inte precisera vad han menar. Han säger närmast att det måste vara mitt fel att uppmärksamheten i riksdagen nu är så stor på revisionsfrågorna. Jag replikerar att revisionsfrågorna har diskuterats under hela decenniet, att det är den femte utredningen som nu pågår, att diskussionen har förts med allt större intensitet givet talmanskonferensens utredning i början av decenniet och inte minst som följd av regeringens egen utredning 1997 samt att frågan ligger i tiden i och med vårt medlemskap i EU och processen i Finland. Han insisterar på sin bild och säger att jag saknar ”sjukdomsinsikt” – det är det ord han använder. Han säger att jag måste vara väldigt otydlig, eftersom de riksdagsmän han talat med missuppfattat mig. Han lastar mig på något sätt för att jag är orsaken till att intresset för revisionsfrågorna är så stort. Han återkommer än en gång till den här skriften på ett anklagande sätt. Hans resonemang och anklagelser får mig att återigen föra fram de i revisionsdiskussionen besvärliga distinktionerna mellan RRV som myndighet och revisionen som verksamhet, mellan riksbanksmodell och en oberoende revision. Jag säger att det inte handlar om att diskutera RRV:s oberoende som myndighet utan revisionens oberoende, såsom regeringen gör i propositionen. Då säger han faktiskt: Ja, du tycks ju vilja ha en tillsättning som liknar utnämningen av en påve. Jag kommenterar inte det över huvud taget.

Plötsligt säger han till mig: Vad gör du nu om regeringen inte förlänger ditt förordnande? Då går jag, säger jag – blixtnabbt och väldigt spontant. Jag fortsätter: Jag tar väl kontakt med dina tjänstemän ... Han avbryter mig och säger: Mina tjänstemän har ingenting att säga till om i det här. Jag säger: Men det finns väl några pensionsvillkor som jag i så fall bör diskutera. Han säger: Jaså, du vill inte jobba? Jag svarar: Jovisst, det är ju precis vad jag har talat om hela tiden.

Via Peter Lagerblad har han fått texten ur budgetpropositionen med understrykningar. Inför en summering av denna dryga halvtimme säger han att han skall föredra frågan på regeringssammanträdet följande dag med utgångspunkt i budgetpropositionen 1998 och utifrån, som han säger, ”RRV:s oberoende ställning”. Då avbryter jag honom. Det kan tyckas onödigt, men jag tyckte att det var viktigt. Det blir också en illustration till hur lätt det är att missförstå. Jag säger att detta är fel: Det är inte RRV:s oberoende vi diskuterar; vi diskuterar revisionens oberoende. Han ändrar sig. Så rekapitulerar han bakgrunden till att han inför regeringen följande dag skall föredra mitt omförordnande på tre år.

Innan vi skiljs åt säger han att detta nu är en fråga mellan honom och mig. Han skall ge mig besked när regeringen har fattat beslut genom att ringa mig. Han förebrår mig återigen för att jag har kontaktat utomstående personer i processen. Jag säger att jag beklagar att det behövt bli så stor uppmärksamhet i frågan och att jag faktiskt känner mig ganska trött.

Det har varit ett obehagligt samtal, både till ton och till innehåll. Dagen före regeringssammanträdet och tre dagar innan mitt förordnande går ut har jag fortfarande inte fått något besked. Några diskussioner i sak om RRV och mitt sätt att leda verket har inte förts.

Regeringssammanträdet hålls den 23 september. Beskedet om att regeringen omförordnat mig kommer via Finansdepartementets pressmeddelande, som på begäran av verkets informationschef faxas över till oss sedan vi via TT fått reda på att regeringen fattat beslut om att förlänga mitt förordnande. I meddelandet förtydligar Bosse Ringholm revisionens position. Han skriver så här: "Regeringen har ett behov av ett starkt revisionsorgan innefattande såväl årlig revision som effektivitetsrevision. Regeringen har vid flera tillfällen betonat revisionens oberoende ställning. Inte minst för mig som finansminister är det naturligtvis oerhört viktigt att statens pengar – egentligen skattebetalarnas – används på ett effektivt sätt." Det är ungefär vad jag själv brukar säga.

Beskedet om mitt omförordnande kom alltså via detta pressmeddelande. Bosse Ringholm kontaktade mig aldrig för att lämna besked om regeringens beslut.

Finansministerns agerande i denna process om att omförordna mig – eller inte – som chef för RRV framstår för mig som medvetet i syfte att få bort mig från RRV. Jag hade förväntat mig en dialog på saklig grund som skulle röra RRV och mitt uppdrag men möttes i stället av ett diffust maktspråk.

På eftermiddagen får jag meddelande av RRV:s informationschef att Bosse Ringholm nu diariefört de brev jag skickat hem till honom och att Finansdepartementet fäst pressens uppmärksamhet på dem.

Här finns också några sidor om telefonsvararmeddelandet, men jag lämnar det just nu.

Första veckan i oktober får jag av en utomstående person som jag känner väl veta att denna person under sommaren vid två tillfällen, möten i juni och augusti, träffat Pär Nuder för att med honom diskutera ett framtida jobb. Diskussionen hade varit öppen, och en rad möjligheter hade diskuterats. Det framgick då också att posten som chef för RRV kunde förväntas bli ledig. Pär Nuders kommentar hade varit ungefär: Bosse vill byta på RRV, och han för visst en dialog med Inga-Britt om det.

Jag slutar med några principiella frågor som jag vill ta upp och väcka uppmärksamhet kring.

Frågan om ett omförordnande av mig som chef för RRV var helt öppen ända fram till regeringens beslut den 23 september, en vecka innan mitt förordnande gick ut. Denna process kan förvisso analyseras och diskuteras utifrån ett allmänt personalpolitiskt perspektiv, men jag vill framför allt lyfta fram fyra centrala frågor i svensk förvaltning utifrån grundlagens bestämmelser och andra stadganden i lag.

1. Revisionens ställning, lagfäst eller inte, utifrån regeringens proposition om revisionens oberoende och "RRV:s integritet".
2. Tillsättningsproceduren för chefen för den oberoende revisionen.
3. Synen generellt på förvaltningens ställning och integritet utifrån grundlagens stadganden om de självständiga förvaltningsmyndigheterna.
4. Tillsättningsproceduren i allmänhet vad gäller verkschefer och andra högre chefer i staten.

I andra länder med vilka Sverige önskar jämföra sig är den oberoende statsrevisionens ställning säkrad i lag, oftast i grundlag. Detsamma gäller chefens ställning. Tillsättningsförfarande och skiljande från tjänst är underkastade särskilda procedurer för att garantera ämbetets integritet. Detta har också gällt Finland, som har samma förvaltningsmodell som Sverige men där man nu har fattat beslut om att föra revisionen till riksdagen.

Det finns goda motiv för denna särskilda reglering i lag. Ytterst syftar den till att säkerställa en opartisk, oberoende och professionell revision som vågar dra tydliga slutsatser av sitt arbete och publicera dem – allt i syfte att stärka medborgarnas förtroende för den offentliga verksamheten.

Sverige har en internationellt sett unik förvaltningsmodell. Den är reglerad i grundlag, och innebörden är att den exekutiva makten är delad i två. Regeringen svarar för politisk direktivgivning, och de självständiga myndigheterna svarar för den dagliga operativa verksamheten, t.ex. självständig rättstillämpning och leverans av beslutsunderlag av olika slag till regeringen.

Den svenska modellen präglas av hög effektivitet. Den har inspirerat andra länder till viss efterföljd, och vi betraktar den i Sverige som något av en exportvara. Vi beskriver den för utländska besökare så som den skall fungera och se ut enligt den ursprungliga idealmodellen.

Verkschefen är från dessa utgångspunkter självklart en strategisk person i den svenska förvaltningsmodellen. Posten har inte blivit mindre viktig i och med det senaste decenniets utveckling med större handlingsutrymme för verkscheferna vad gäller hanteringen av verkets förvaltningsresurser och genom en ökad frekvens av ramlagstiftning.

Tillsättningsproceduren i Sverige är en helt sluten process. Den står därmed i stark kontrast inte bara till vår egen generella öppenhet och tillämpning av offentlighetsprincipen i andra avseenden, utan vi skiljer oss också i detta avseende på ett markant sätt från andra länder i vår närhet. Statskontoret gjorde 1999 dels en utredning av tillsättningsprocessen i Sverige, dels en jämförelse med tre andra länder – Danmark, England och Holland. Studien visar att dessa tre länder i olika avseenden har en mer öppen tillsättningsprocedur än Sverige. Tydligast är detta i Holland, där man har en formaliserad och transparent process. Som exempel kan också nämnas att då den danska Rigsrevisionen tillsatte sin chef för några år sedan utannonserades tjänsten, och kandidaterna prövades i en process i Folketinget som sedan utnämnde vederbörande. En liknande procedur tillämpades under hösten i Sydafrika, där man då sökte ny Auditor General. Då annonserade man helt enkelt i relevanta tidningar efter en efterträdare.

Regeringens officiella chefsprogram för 1995 anger framför allt att rekryteringen måste utgå från ett brett sökförfarande och utifrån preciserade krav för befattningen. Inga särskilda krav ställs på öppenhet.

Förvaltningspolitiska kommissionen behandlade frågan om tillsättning av verkschefer. Förutom att diskutera de allmänna krav som bör ställas på en verkschef aktualiserade man också själva tillsättningsprocessen: "Vi vill särskilt peka på vikten av öppenhet vid rekryteringen. Den skall tjäna två syften. Den skall bidra till att bredda rekryteringsbasen och ge bättre möjligheter att bedöma – också i en offentlig debatt – hur utnämningssmakten utövas."

Myndigheterna står i medborgarnas tjänst och är ytterst de som, jämte domstolarna, verkställer de folkvaldas beslut – självständig rättstillämpning, service och repressiva åtgärder under lagen. Myndigheterna skall också svara för kvalificerade beslutsunderlag till regeringen.

Utnämningen av verkschefer är en strategisk fråga. Det är väsentligt att kvalifikationer för att leda verksamheter i staten är noga prövade. Rekrytering av myndighetschefer bör enligt min mening ske i en öppen process med uttalade och precisa krav på meriter och med möjligheter för alternativa kandidater att framträda. För att bistå regeringen i fråga om meritvärdering kan man t.ex. inrätta någon form av nämnd eller råd. Inspiration till en sådan process kan hämtas från våra grannländer men också t.ex. från utnämningar av biskopar under statskyrkans tid i Sverige, professorsutnämningar eller den process som tillämpas för de inte allra högsta juristbefattningarna i vårt land. För övrigt är det s.k. kallelseförfarandet inom domstolsväsendet nu under utredning.

Också Världsbankens rapport om statens roll för ekonomisk utveckling, liksom den oberoende expertgruppen i EU där jag själv deltog, lyfter fram denna fråga som en av de centrala när det gäller att upprätthålla kvalitet och förtroende i en offentligfinansierad verksamhet. Jag noterar också att den promemoria som Utrikesdepartementet nu har lämnat till konstitutionsutskottet inför denna utfrågning pekar på att frågan om transparens i detta hänseende inom EU är ett svenskt intresse.

Det är förvaltningen som ytterst förverkligar och verkställer de folkvaldas beslut – det må vara i form av rättstillämpning, service eller repressiva åtgärder. Det är förvaltningen som medborgarna möter – domstolen, polisen och försäkringskassan. Det är centralt att kvaliteten i den statliga verksamheten upprätthålls och att medborgarnas förtroende för den statliga verksamheten är stort. Ett meritbaserat rekryterings- och befordringssystem, öppenhet och genomsynlighet är A och O för att upprätthålla förtroendet för den statliga verksamheten. Utgångspunkten är grundlagens stadganden om att "vid tillsättning av statlig tjänst skall avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet" samt andan i tryckfrihetsförordningen om öppenhet och genomsynlighet.

Det finns goda motiv för Sverige att ansluta sig till de mer öppna processer som tillämpas i andra länder och att överge det mer renässansartade system som för närvarande tillämpas i vårt land.

Jag vill tacka er så mycket, och jag är beredd att svara på era frågor.

Ingvar Svensson: Jag får tacka för en tydlig och klar redogörelse. Det var så mycket fakta att det är lätt att missa någon väsentlig punkt att fråga om. I så fall kanske vi får återkomma i något sammanhang.

När det gäller det som hände efter det famösa telefonsamtalet redogör du inte för det möte och den uppgörelse som du hade med finansministern. Skulle du vilja lämna några synpunkter på detta?

Inga-Britt Ahlenius: Allting finns dokumenterat i det material som jag kommer att lämna över till konstitutionsutskottet.

Mitt möte med finansministern den 28 september ägde rum i hans tjänsterum. Närvarande var också statssekreterare Peter Lagerblad och Nils Dexe, som är rättschef i Finansdepartementet. Jag har skrivit ganska kort om detta: Jag frågar honom under detta möte vad han sagt på min telefonsvarare den 18 september. Han säger då att han ville bekräfta mitt möte med honom morgonen före regeringssammanträdet. Jag noterar att det är ett förvånande svar eftersom han tidigast efter mitt brev, som levererades till honom först måndagen den 20 september, skulle ha haft anledning att ifrågasätta tidpunkten för vårt möte dagen före regeringssammanträdet. Sammanfattningsvis pressas jag hårt under kvällen på att jag frivilligt borde flytta på mig för att närmast ”stå till allmänt förfogande”. När denna process fortgått tillräckligt länge säger jag till slut att det finns en uppgift som skulle ligga väl till för mig.

Det är ungefär vad jag kan säga.

Ingvar Svensson: Den 9 september skickar du ett brev. Men det skickar du till departementet?

Inga-Britt Ahlenius: Ja. Då är jag i Bryssel, så jag ber min sekreterare att skicka det materialet till departementet. Det brev som jag skickade i juli är också sänt till departementet.

Ingvar Svensson: Men den 29 augusti och den 19 september skickar du brev hem till honom. Varför gör du det?

Inga-Britt Ahlenius: Därför att det är bråttom, helt enkelt. Det är bättre att han får läsa brevet innan det diarieförs och får gå en lång omväg via departementet. Jag har alldeles klart för mig att det är en offentlig handling. Den 29 augusti är det ju budgetförhandlingar. Jag skickar det dessutom från Stockholm Ban. Jag hade varit på seminarium under veckan, så det är ett handskrivet brev som jag skrivit uppe i Dalarna som jag skickar i väg. Han får det med posten dagen efter, som väl är den 30 augusti. När det gäller det brev som jag skriver den 19 september är det ju verkligen bråttom.

Ingvar Svensson: Det som intresserar mig i den här frågeställningen är att du vid någon presskonferens eller i något medium har sagt att det skulle ha tagit flera dagar om du hade skickat brevet den normala vägen till departementet. Det är ganska intressant att få veta hur effektiviteten är när det gäller bråds-kande handlingar i Regeringskansliet.

Inga-Britt Ahlenius: Finansministern får ju så kolossalt mycket post. Eftersom hans arbetsbörda inte minst vid den här tiden är väldigt stor är det inte

säkert att han omedelbart skulle identifiera brevet. Jag kan mycket väl tänka mig att det skulle kunna bli liggande några dagar. Jag hade i alla fall inte skrivit "brådskanie" på det.

Ingvar Svensson: Så det var förklaringen till att du skickade det hem till honom?

Inga-Britt Ahlenius: Ja. Då var det lätt urskiljbart. Han fick det i sin brevlåda, levererat av Postverket.

Ingvar Svensson: Du säger här att du var medveten om att breven blev offentliga handlingar i och med att Bosse Ringholm mottog dem. Då har jag en mer spekulativ fråga: Den 23 september, då breven diarieförs på Regeringskansliet, får de också stämpeln "hemligt". Jag vet inte om du har sett detta. Men samma dag släpper man breven, och först den 5 oktober noterar man att breven inte är hemliga. Kan du, som har lång erfarenhet från de här sammanhangen, ha någon förklaring till att det går till på det här sättet?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, det kan jag inte. I första vändan hemligstämplade man med hänvisning till utrikessekretess, och det rörde vad jag skrev i brevet om revisionsrätten. Sedan omprövade man tydligen detta på departementet och kom fram till att det inte längre skulle vara hemligt. Jag känner inte närmare till den processen.

Ingvar Svensson: I det sista brevet, den 19 september, lämnar du en uppgift i slutet av brevet som du anser skulle vara hemlig. Ändå visste du att detta skulle bli en offentlig handling. Har du någon förklaring till det?

Inga-Britt Ahlenius: Jag tänkte inte på att den skulle vara hemlig. Jag vet inte vad du tänker på då.

Ingvar Svensson: Det gällde ett FN-uppdrag: Frågan om FN-uppdraget kan inte ges offentlighet. Det är än så länge en informell process, står det. Du har ingen förklaring till varför du skrev så?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, jag tyckte att det var en underhandsinformation som vi hade. Det var i varje fall onödigt att det basunerades ut på något sätt.

Nils Fredrik Aurelius: Vi fick ju en utförlig redogörelse för händelseförloppet, men jag vill ändå först ställa några frågor om det för tydlighetens skull.

Vi kan ta sammanträffandet den 24 juni först. I en PM som vi har fått från Finansdepartementet heter det att enligt Bosse Ringholm var det underförstått dem emellan att hon skulle få förordnandet förlängt om hon kunde acceptera att regeringen följde sin praxis på området. Det handlar alltså om detta med tre år. Var detta det intryck du också fick vid det här mötet?

Inga-Britt Ahlenius: Nej. Vid mötet den 24 juni togs detta över huvud taget inte upp. Jag pläderade ju för att jag skulle få mitt förordnande förlängt i fem år och fick till svar att regeringens praxis var tre år. Men frågan fördes aldrig vidare. Den hängde på så sätt i luften.

Nils Fredrik Aurelius: Det var inte så att Bosse Ringholm sade till dig att om du kunde acceptera tre år så kunde ni komma överens?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, det fanns inget villkor knutet till detta. Frågan lämnades öppen över sommaren över huvud taget. Däremot togs den upp igen i augusti. Då avgjordes den enligt min mening till tre år, och det accepterade ju jag.

Nils Fredrik Aurelius: Låt mig också ställa en fråga om det famösa telefon-samtalet till telefonsvararen. Nu kan man ju höra lite otydligt vad som sägs på telefonsvarare, men det kanske ändå förvånar att du trodde att det var Bosse Ringholm som ringde. Har du någon förklaring till det?

Inga-Britt Ahlenius: Nej. Jag var väldigt pressad och väntade att jag skulle få ett besked. Han hade ju också lämnat ett besked på min telefonsvarare, och det här var vad jag hade.

Nils Fredrik Aurelius: Det är väl också riktigt uppfattat att du har sagt att du dagen före det formella utnämmandet inte visste att du skulle bli omförordnad?

Inga-Britt Ahlenius: Det är riktigt.

Nils Fredrik Aurelius: Har du tidigare fått någon skriftlig eller muntlig kritik från någon i regeringen, t.ex. någon tidigare finansminister, för ditt sätt att sköta ditt uppdrag?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, tvärtom, får jag nästan säga. I varje fall Erik Åsbrink och jag hade ju nära kontakter när propositionen skrevs. Det finns ingen kritik uttalad mot mig. Jag har dessutom mottagit en kristallskål för lång och trogen tjänst ganska nyligen.

Nils Fredrik Aurelius: Jaha. Har du fått beröm från regeringen eller representerer för regeringen, exempelvis för ditt arbete i Bryssel?

Inga-Britt Ahlenius: Det har jag faktiskt inte fått. Jag kan inte påminna mig det.

Nils Fredrik Aurelius: Du nämnde vid flera tillfällen i din redogörelse att ni förutom ditt eventuella omförordnande diskuterade lite allmänna frågor om revisionens ställning, kanske framför allt utifrån det du kallar "skriften". Det är väl rapporten *Riksrevisionsverkets roll och uppgift i ett historiskt och internationellt perspektiv*. Kan du först säga hur du ser på den skriften? Är den en mer deskriptiv redogörelse för internationella förhållanden, INTOSAI och annat, s.k. Supreme audit institutions, eller är den ett argumenterande inlägg för en förändrad situation i Sverige?

Inga-Britt Ahlenius: Den är en beskrivning av hur det ser ut i andra länder. Den återger väldigt konkret vad EUROSAI har dragit för slutsatser när det gäller det europeiska perspektivet. Den delen har Riksrevisionsverket inte alls ägnat sig åt, annat än att vi har översatt och bearbetat den. Vad vi i verket svarar för är att en särskild arbetsgrupp tog fram det historiska perspektivet. Jag tror inte att jag avslöjar någon hemlighet om jag säger att detta, om jag minns rätt, kvalitetssäkrades av konstitutionsutskottets kansli i det avseendet. Avsikten var att plocka fram en informationsskrift av hög lödighet för att belysa Sverige, också i ljuset av hur det ser ut i andra länder. Den tredje

delen av skriften redogör för ett antal länder som har löst sin revision på olika sätt, t.ex. Finland, USA och Ungern.

1999/2000:KU20
Bilaga B1

Nils Fredrik Aurelius: Menar du exempelvis att Sverige borde ha ett konstitutionellt reglerat oberoende på samma sätt som i andra länder?

Inga-Britt Ahlenius: Jag har aldrig fört fram den diskussionen i debatten. Tvärtom har jag alltid sagt att den svenska förvaltningsmodellen, där revisionen rapporterar till den exekutiva makten, har fördelar. Men jag menar också, alldeles särskilt i ljuset av föregående års händelser, att revisionen måste lagregleras på ett eller annat sätt. Det tycker jag är alldeles uppenbart. Därvidlag har jag inte heller haft någon annan uppfattning än Finansdepartementet. Där genomfördes det ju ett arbete av förberedande slag som sedan kom att vila eftersom det kom utredningar som gick åt ett annat håll.

Nils Fredrik Aurelius: Ett intryck man får av din redogörelse är ändå att lite olika synpunkter på den här skriften kan ha spelat en viss roll i debatten om ditt eventuella omförordnande. Fick du själv det intrycket?

Inga-Britt Ahlenius: Jag kände mig som om jag ställdes till svars för den här informationsskriften. En fråga från finansministern som sedan följdes upp av statssekreterare Peter Lagerblad var just: Står du bakom detta? Jag sade: Det är inte en relevant fråga, utan det här är EUROSAs slutsatser. Jag har i mitt förord sagt att vi presenterar den här skriften som ett kunskapsunderlag. Vad skriften handlar om är en faktisk redogörelse för den historiska utvecklingen, en faktisk redogörelse för hur det ser ut i Sverige relativt Europa i övrigt och en faktisk beskrivning av ett antal andra länder. Det är ingenting som man tycker eller tror om, utan så här ser det ut.

Pär-Axel Sahlberg: En faktisk redogörelse för historieskrivningen är det naturligtvis. Det är också en faktisk historieskrivning av de internationella principer och normer som växer fram. Därför vill jag fråga dig hur du ser på det här. Du skickade över detta till Bosse Ringholm den 2 juli. Den 9 september följer du upp med en egen artikel i Gävle Dagblad och ett finskt material. Kunde han uppfatta detta som att det var en diskussion som fördes om RRV:s och revisionens ställning?

Inga-Britt Ahlenius: Jag tror inte det. För mig var det väldigt klart att Bosse Ringholm, som var relativt ny som finansminister, inte hade haft rimlig tid att sätta sig in i historien bakom propositionen, det utredningsarbete som hade genomförts.

Min ambition var att ge honom något slags genväg till information som både skulle täcka vad det är som är i fokus nu vad gäller revisionen i Sverige och hur tillsättningsprocessen diskuteras i andra länder vad gäller revisionschefer. Det var ett enkelt sammanfattande material. Men han tog aldrig upp det med mig, men jag ville i alla fall föra in det som underlag för en diskussion om RRV:s verksamhet.

Pär Axel Sahlberg: Inte tog upp det. Det var väl därför att ni diskuterade det ganska mycket, även om du ifrågasätter hur det diskuterades. Du tyckte att det fanns skäl att folkbilda Bosse Ringholm i denna fråga?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, jag tyckte att det fanns skäl att ge honom information eftersom han var nytillträdd och inte på samma sätt som Erik Åsbrink hade en historia klar för sig. Han hade haft många andra frågor också.

Pär Axel Sahlberg: Så han tog upp boken och gjorde en genomgång av den. Det är i och för sig inte så konstigt eftersom du verkligen avsåg att föra en sådan dialog med honom.

Inga-Britt Ahlenius: Jo, jag tycker att det är märkligt, särskilt som han gör det i den tonen, på det sättet. Jag är därför förvånad. Det står i så stark kontrast till regeringens uttalande om öppenhet och offentlighet, integritet, oberoende osv. Det står också i kontrast till vad man skriver väldigt sent i propositionen 1998, som just handlar om RRV:s och revisionens oberoende och RRV:s integritet.

Pär Axel Sahlberg: Just den dag då regeringen fattar beslut om ditt nya förordnande intervjuas Sverker Gustavsson i den här frågan i Dagens Nyheter. Han säger bl.a. att han tror att regeringens tvekan beror på den mer grundläggande frågan om revisionens självständighet i förhållande till den politiska makten. Delar du den uppfattningen, att det var den frågan som låg i vågskålen?

Inga-Britt Ahlenius: Jag vet faktiskt inte, men jag tror knappast att det var det. Vad Sverker Gustavsson avser vet jag inte riktigt heller. Det är en fråga som jag aldrig har väckt. Vad jag talat om inför beredningen av propositionen, där RRV också skriver ett omfattande remissyttrande som låg till grund för regeringens ställningstagande, var en revision inom ramen för den svenska förvaltningsmodellen där jag tydligare markerade revisionens oberoende såsom regeringen gör det i propositionen. Vad Sverker Gustavsson egentligen menar vet inte jag.

Pär Axel Sahlberg: Inte jag heller. Fanns det anledning att ifrågasätta att regeringen stod kvar vid den position man hade klargjort i budgetpropositionen tidigare?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, på intet sätt. Det var i juni, knappt ett år tillbaka i tiden som RRV följde av riksdagens beslut blev en självständig revisionsmyndighet. Regeringens proposition är ett och ett halvt år gammal. Nej, inte på något som helst sätt.

Pär Axel Sahlberg: Den fråga som man då får anledning att ställa och som jag sett att man ställt dig är: Kan du leva med den här situationen när de här frågorna har varit aktuella på det här sättet och nu fortsätta som chef för RRV?

Inga-Britt Ahlenius: Jag har levt med de här frågorna i sex år tidigare.

Pär Axel Sahlberg: Det borde vara lättare nu när regeringen har lagt fram den här budgetpropositionen?

Inga-Britt Ahlenius: Ja visst. Jag tycker att det var ett tydliggörande av revisionens oberoende. Det har jag markerat i alla möjliga olika sammanhang.

Pär Axel Sahlberg: Om vi går till den här processen, som ju är mycket intressant ur väldigt många synpunkter och inte så där alldeles positiv ur många andra, så har det funnits diskussioner om den press som du levde under. Det har framgått av mediebeskrivningarna att det var en press som pågick under sex veckor, att du inte kunde sova. Men i dag säger du att det var först vid mötet den 16 september som du fick klart för dig att det fanns ett frågetecken i luften kring ditt nyförordnande.

Inga-Britt Ahlenius: Jag kan inte säga att den processen är så klar, men vad jag däremot hade klart för mig när jag gick därifrån den 26 augusti var att jag var helt utlämnad till ett godtyckligt beslutsfattande. Däremot hade jag det kanske ännu inte artikulert så att man verkligen ville bli av med mig. Det var en väldigt främmande tanke för min del. Men jag tror att den artikulades tydligt i telefonsamtalet. Men jag var närmast skrämmd efter mitt möte den 26 augusti över att vara utsatt för den dialogen och också vara utlämnad till ett, som jag uppfattade det, godtyckligt beslutsfattande utan sakliga grunder där man inte diskuterade mina sakliga meriter.

Pär Axel Sahlberg: Så den störda nattvilan kom mer av den allmänna osäkerheten du kände i frågan?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, inte bara av det, utan det handlade om att bli utlämnad till godtycke och ovisshet. Det är mycket allvarligare än störningar. Det är mycket mer fundamentalt.

Pär Axel Sahlberg: Du har sagt att du inte fick något besked förrän pressmeddelandet kom efter regeringens beslut den 23 september. Men du sade i föredragningen att Bosse avslutade samtalet den 22 september med att han skall föredra frågan inför regeringen utifrån budgetpropositionen och föreslår förordnande om tre år. Var inte det ett besked?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, det var inget besked.

Pär Axel Sahlberg: Vad var det?

Inga-Britt Ahlenius: Han sade att han visserligen skulle lägga fram förslaget för regeringen, men jag måste ju vänta på vad regeringen skulle fatta för beslut.

Pär Axel Sahlberg: Men alla visste väl att det var ett regeringens beslut om förordnande.

Inga-Britt Ahlenius: Men Bosse Ringholm är inte samma sak som regering.

Pär Axel Sahlberg: Nej, när han då säger att han skall föredra det i enlighet med budgetpropositionen om ett förordnande om tre år, var det det besked han kunde lämna?

Inga-Britt Ahlenius: Ja visst.

Pär Axel Sahlberg: Och det fick du den 22 september?

Inga-Britt Ahlenius: Ja visst, men jag kunde inte ta det som ett besked om att jag skulle få mitt förordnande förlängt. Han talade om vad han hade för avsikt. Det är en skillnad i det.

Pär Axel Sahlberg: Telefonsamtalet i telefonsvararen är naturligtvis inte av primärt intresse i det här sammanhanget. Mot bakgrund av den bild som du gett av hur er dialog var och hur du bedömer och beskriver den måste man ändå ställa frågan: Vad avsåg du med att offentliggöra avskriften av telefonsvararmeddelandet?

Inga-Britt Ahlenius: Jag tror att man måste gå tillbaka till den diskussion som fördes i pressen strax efter den 23 september. Jag kanske skall göra det nu.

Jag får via fax TT:s meddelande om att regeringen har fattat beslut om att förlänga mitt förordnande, med det förtydligande som finansministern också ger om revisionens oberoende osv., ungefär det som jag själv brukar säga. På eftermiddagen får jag meddelandet att Bosse Ringholm diariefört de två brev som jag har skickat till honom i hans bostad och att Finansdepartementet fäst pressens uppmärksamhet på breven.

I tidningarna den 24 september säger – jag talar fortfarande om vad pressen skriver – Bosse Ringholm att utnämningsprocessen dragit ut på tiden eftersom jag insisterat på att få mitt förordnande förlängt i fem år och att jag dessutom krävt att få garantier för vad jag skulle göra därefter, garantier om jag bara skulle få tre års förordnande.

Ingenting av detta stämmer med verkligheten. Jag hade i själva verket accepterat ett tre års förordnande när frågan blev skarp vid samtalet i augusti. Och i det brev som jag sedan skrev var det en bekräftelse på att jag naturligtvis accepterade tre år. Vad kan man tänka sig därefter? sade jag. Det finns alla möjliga förslag. Man kan sitta i styrelser, man kan göra utredningar, vara ordförande i ett statligt bolag eller någonting annat i linje med regeringschefspolicy. Men han insisterade egentligen på att lägga skulden på mig för att processen har dragit ut på så lång tid. Han sade att jag hade insisterat på fem år, och därför har det tagit så lång tid. Dessutom sade han att jag hade ställt krav på vad jag skulle göra om jag inte fick fem år. Ingenting av detta stämmer med verkligheten.

Påföljande dag återkommer den här bilden i tidningarna. Han säger att Ahlenius har verkligen gjort det svårt för mig, och indirekt anklagar han mig för att ljuga. Han lämnar också oklara svar och efter vad jag kan se olika svar på vad han själv skulle ha sagt på min telefonsvarare den här lördagen. Han säger att han har tagit upp förlängningen av mitt förordnande. Å andra sidan, vilket han också sade till mig när jag träffade honom den 28 september, att han där ville bekräfta mötet som skulle äga rum den 22 september.

Det var alltså fortsatt stor uppmärksamhet kring förordnandefrågan två dagar efter regeringens beslut. Den bild som gavs var enligt min uppfattning inte en sann bild av vad som hade förevarit. Framför allt var det så att han lade skulden på mig för att processen hade dragit ut så långt på tiden.

I det läget kontaktade jag fyra olika personer för att diskutera med dem vad jag borde göra med telefonsvararbandet som en del av den kommunikation som över huvud taget hade förevarit. Jag hade ju dokumenterat allting sedan

den 24 augusti, både brev och samtal. Efter det att de hade läst tidningsrapporteringen bedömde de var och en att jag måste offentliggöra bandet. Jag betonar att ingen av dem hade lyssnat på det, utan de hade fått det uppläst från mig. En av dem, en jurist och en mycket erfaren person från den statliga förvaltningen, sade till mig att jag inte hade något val såsom rapporteringen hade utvecklat sig. Då handlar det om vad det är för bild som pressen ger.

Jag bestämde då, efter att ha funderat på det där, att jag skulle publicera bandet som en del i all den kommunikation som var offentliggjord, inte minst därför att Finansdepartementet också gått ut med de två senaste breven.

Jag vet inte om jag skall berätta Bosse Ringholms kommentar när han fick det här uppläst för sig. Jag vill referera vad min informationschef sade. Bosse Ringholm fick meddelandet uppläst för sig. Det här ingår väl inte i KU:s granskning, eller gör det det? Ja, det gör det. Han fick alltså meddelandet uppläst för sig, men han ville inte kommentera det då, utan han ville lyssna till bandet. Efter att ha lyssnat på det begär han att få höra det en gång till. Enligt verkets informationschef sade han att han nu var 100 % säker på att det inte var han, förut var han bara 99,5 % säker. Det är vad jag vill säga om detta.

Pär Axel Sahlberg: Det är inte riktigt svar på min fråga. Jag förstår själva processen och kan se den i sitt sammanhang – sedan kan man ha synpunkter på det. Men min fråga var: Med vilken avsikt redovisade du detta, dvs. att du i sammanhanget måste ha beaktat vad detta kungörande kunde tänkas innebära?

Inga-Britt Ahlenius: Jag försökte säga till mig själv och de personer som jag talade med, inklusive den person som var jurist, sade till mig att det nu inte fanns något val för mig. Det var en del i kommunikationen. Min avsikt var att tydliggöra all kommunikation i ärendet.

Kenneth Kvist: Har ni under din tid som chef för Riksrevisionsverket haft anledning att granska något byte av verkschef i något av statens verk?

Inga-Britt Ahlenius: Det ligger inte i vårt granskningsmandat. Det är bara KU som har tillsyn över regeringens utnämningsspolitik.

Kenneth Kvist: Det framgår av din redogörelse här att du den 26 augusti accepterar ett förordnande på tre år. Men den 18 september ger du regeringen tipset om att ge dig fem år för att kunna motivera tidsutdräkten. Den 19 september i brevet begär du igen fem år.

Inga-Britt Ahlenius: Nej, det gör jag inte, men jag säger att det är angeläget nu att regeringen snart kommer till beslut. Och jag säger att man kan förlänga mitt förordnande förslagsvis på fem års tid. Då tycker jag att det har gått så lång tid, att det är så nära förestående att mitt förordnande går ut att det vore rimligt att man fattade det beslutet.

Kenneth Kvist: Du accepterade den 26 augusti att om det skulle bli tre år var det okej.

Inga-Britt Ahlenius: Ja, absolut. Jag säger det till honom, och det står också i mitt brev som jag skriver dagen därpå.

Kenneth Kvist: När uppfattade du att regeringen går ut med informationen om att tidsutdräkten berodde på att du framhärade i förordnandet på fem år?

Inga-Britt Ahlenius: Det sker samma eftermiddag, och det publiceras i pressen dagen därpå, fredagen den 24.

Kenneth Kvist: Den 24 september alltså. Då går regeringen ut med det?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, regeringen gör inte det, utan Bosse Ringholm intervjuas av medierna. Jag tror att initiativet kanske kom från Finansdepartementet som fäste pressens uppmärksamhet på breven. Normalt ser kanske inte pressen på all inkommande post i Finansdepartementets diarium. Sedan blir det en diskussion, och i det sammanhanget framför Bosse Ringholm det.

Kenneth Kvist: Men är inte sakläget det, att regeringen har gett dig tre års omförordnande men motiverar tidsutdräkten på det sätt som du har bett regeringen att göra?

Inga-Britt Ahlenius: Just precis. Det är en intressant iakttagelse. Jag sade till Peter Lagerblad att om nu regeringen vill ta initiativet i frågan igen, därför att man var så trängd av medierna en vecka innan, kunde man omförordna mig på fem år. Därmed hade man kunnat säga att det har tagit så lång tid därför att man gått ifrån en etablerad praxis. Men man använde det för att motivera det omvända.

Kenneth Kvist: Du svarade på min första fråga helt korrekt att det inte ingår i RRV:s granskningsuppdrag, utan att det är KU:s granskning, hur regeringen tillsätter verkschefer. Det beror alltså på att regeringen äger frågan.

Inga-Britt Ahlenius: Just precis.

Kenneth Kvist: Sedan hade någon bekant till dig som sökte ett annat jobb fått uppfattningen redan tidigt att det fanns en tanke att ledigförklara den tjänst som du hade. Det stämmer alltså. Men regeringen äger ju frågan. Så när man är förordnad på sex år vet man därmed inte att man egentligen är förordnad på nio år, det ingår så att säga inte, utan det är sex år.

Inga-Britt Ahlenius: Ja visst.

Åsa Torstensson: Du beskriver ett par av samtalen med Bosse Ringholm som en utvecklande fas som så småningom blev ett obehagligt samtal. Kan du beskriva vad i samtalet som blir obehagligt?

Inga-Britt Ahlenius: Det är en kombination av ett verbalt uttryckssätt, dvs. de diffusa anklagelser som kommit till mig och som man inte ville precisera, och sättet att anföra det på, dvs. kroppsspråk och annat. Det handlar om ton. Det är väldigt svårt att redogöra för det.

Åsa Torstensson: Du har i samband med detta obehagliga samtal också sagt någonting liknande med att man började diskutera i kritiska ordalag eventuella skrifter och uttalanden. Min fråga blir: Blev det vid något tillfälle någon uttalad kritik som formulerades och förtydligades för dig från Bosse Ringholm eller Peter Lagerblad?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, ingenting konkret, som att jag inte skulle få ge ut skriften eller att jag inte borde ha gett ut den. Men hela attityden är att man försöker få mig att förstå att fri kunskapsbildning har sina gränser om jag vill fortsätta att vara förordnad som chef för RRV.

Åsa Torstensson: Vad fick dig att godta ett treårsförordnande?

Inga-Britt Ahlenius: Jag har aldrig insisterat på fem år, utan mitt perspektiv har varit att det skulle vara en förlängning på tre år. Men mitt perspektiv har varit tydligt inriktat på att fullfölja uppdraget att vara chef för RRV. Särskilt när tiden går finns det heller inte så stort utrymme för att jag skulle fundera på andra alternativ egentligen. Redan i juni, tre månader innan förordnandet går ut, är mitt perspektiv inriktat på att regeringen självklart förlänger mitt förordnande. Men hade man tagit upp en diskussion med mig tidigare hade jag heller inte varit främmande för att göra någonting annat. Det vanligaste sättet att förlänga ett förordnande på är att göra det på tre år.

Helena Bargholtz: Vi har till handlingarna inför utfrågningen i dag fått en bilaga från Justitiedepartementet, där man redovisar när olika beslut har fattats för generaldirektörer och när förordnandet har trätt i kraft. Man kan konstatera att det i flera utnämningar är en väldigt kort tid mellan den tidpunkt som det formella beslutet har kommit och det att förordnandet träder i kraft. Du känner självklart till att det ofta kunde vara så kort tid mellan beslut och ikraftträdande. Tyckte du att du hade anledning att vara extra orolig? Vad var det som gjorde att du blev så orolig när du kände till det här?

Jag vet att det finns föreningar för generaldirektörer. Det finns en för kvinnliga generaldirektörer. Den korta tiden mellan förordnande och ikraftträdande är någonting som jag kan tänka mig att ni har diskuterat sinsemellan. Är ditt intryck att andra generaldirektörer som skall omförordnas har fått underhandsbesked på ett tidigare stadium? Jag vill gärna ha dina kommentarer om denna korta förordnandetid.

Inga-Britt Ahlenius: Jag vet inte om andra generaldirektörer får underhandsbesked. Jag vet rent allmänt att Regeringskansliet kanske inte är så bra på att hantera den här typen av frågor. Men vad som gör det här annorlunda är det sätt på vilket dialogen med mig förs fr.o.m. den 26 augusti.

Jag har ingen anledning den 24 juni att tro annat än att regeringen kommer att förlänga mitt förordnande, särskilt som det är så kort tid kvar. Rimligtvis borde man kunna förvänta sig att en sådan diskussion skulle ha tagits upp med mig åtminstone ett halvår innan. Men vad som är annorlunda, hoppas jag, är tonen och sättet att lägga upp samtalet med mig på den 26 augusti. Min förväntan var ett vänligt och intresserat samtal om RRV:s verksamhet och min egen uppgift, där eller någon annanstans. Och så möts jag av diffusa anklagelser av oprecist slag, framförda från tredje person.

Helena Bargholtz: Fram till den 26 augusti var du inte alls ”normalt” orolig?

Inga-Britt Ahlenius: Jag tyckte att det var konstigt att jag inte redan i juni hade fått besked, men jag ansåg att jag kunde vänta tills jag skulle få beskedet den 26 augusti eller efter sommaren.

Helena Bargholtz: Hur gick det till första gången du förordnades? Var det också med samma korta varsel? Fick du underhandsbesked om förordnandet långt innan?

Inga-Britt Ahlenius: Det var väldigt långt innan, ett halvår innan.

Helena Bargholtz: Och det formella beslutet också ett halvår innan?

Inga-Britt Ahlenius: I varje fall kom det formella beslutet i maj eller juni, och jag fick förordnandet från den 1 oktober. Processen var klar väldigt tidigt.

Helena Bargholtz: Det här är alltså ingen fråga som har diskuterats i generaldirektörsföreningar eller så? Det måste vara plågsamt för många att behöva vänta på ett definitivt besked.

Inga-Britt Ahlenius: Visst, men man måste också förstå varje enskild generaldirektörs position i det här läget. Det är ingenting som diskuteras i en stor krets.

Per Lager: Det är en del anmärkningsvärda uttalanden som finansministern gör enligt vad du refererar från mötet den 22 september, bl.a. detta att du saknar sjukdomsinsikt. Det är oerhört allvarligt i sig. Likaså detta att han frågar om du vill ha en tillsättning liknande en påves. När du säger att om du inte får förordnandet går det väl, säger han: Jaså, du vill inte jobba? Ungefär så refererar du det.

Jag vill då sammanfattningsvis få din åsikt om vad det egentligen är som gör att framför allt finansministern har den här inställningen till dig. Är det dina krav på fem år, din indirekta kritik i den här skriften av svensk oberoende, eller mindre oberoende, revision? Eller är det de diffusa sagesmännen från riksdagen som ligger till grund för finansministerns inställning till dig?

Inga-Britt Ahlenius: Det är inte en alldeles enkel fråga att svara på. Jag skulle ändå vilja utesluta varje personfråga. Bosse Ringholm och jag känner inte varandra. Vi har egentligen aldrig träffats. Vi sågs i en utredning för 25 år sedan, men vi känner inte varandra. Jag kan därför utesluta att han skulle ha något slags personlig aversion mot mig, och vice versa också.

Jag kan också utesluta att det skulle finnas sakliga motiv för att inte omförordna mig. Regeringen har aldrig framfört någon kritik mot mitt sätt att leda Riksrevisionsverket. Enskilda ledamöter har tvärtom vid olika tillfällen uttalat sig berömmande om det. Då återstår bara ett annat argument, en annan orsak, och det kan man bara spekulera i. Det står i så fall också i skarp kontrast till vad regeringen skriver i propositionen om revisionens oberoende och RRV:s integritet. RRV har gjort ett antal granskningar som väckt stort uppseende, också regeringens egen handläggning av de kommunala investeringsprogrammen på Finansdepartementets uppdrag. Vi har också gjort en del andra kritiska granskningar. Vi har också lämnat en del remissvar som har väckt uppmärksamhet.

Jag vill betona att revisionen inte är till för att leverera det material som en regering kan vilja ha utan framför allt att leverera det som en regering inte vill ha. Det ligger i den grundläggande uppgiften att ha ett kritiskt förhåll-

ningssätt. Det står i vår instruktion att vi skall genomföra granskningar och göra det sakligt och professionellt och att vi också skall publicera våra iakttagelser.

Ingvar Svensson: Jag tänker inte ställa några längre frågor, utan det gäller mera en petitess. I brevet den 29 augusti påstår du att du skickar det från någonstans i Dalarna.

Inga-Britt Ahlenius: Jag skrev det när jag var i Dalarna, men jag postade det på Stockholms central på söndagen den 29 augusti.

Ingvar Svensson: Det var nämligen en uppgift som vi fått från finansministern att han samma dag, söndagen, hade fått detta brev i sin brevlåda. Men det kunde inte vara så enligt din uppgift?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, han kan ha fått det först på måndagen.

Ordföranden: Jag skall försöka sortera något i det som förefaller ostridigt som ett slags inledning på flera frågor som jag misstänker kommer.

Om jag förstår dig rätt säger du att den 26 augusti är det fullständigt uppenbart att du accepterar ett tre månaders förordnande.

Inga-Britt Ahlenius: Det säger jag till Bosse Ringholm, och det skriver jag också i mitt brev.

Ordföranden: Det är också ostridigt, om jag förstår det hela rätt, att du under den en månad långa beredningsprocess som därefter försiggår fram till beslutsdatum erbjuds annat arbete.

Inga-Britt Ahlenius: Nej, jag förstår inte vad du menar med ostridigt. Jag får inget erbjudande om ett annat arbete.

Ordföranden: Du sade att den 16 september fick du förslag om att bli landshövding.

Inga-Britt Ahlenius: Ja, om du vill se det som ett erbjudande. På telefon säger han till mig att han har ett antal landshövdingeposter som han kan erbjuda mig.

Ordföranden: Min poäng är inte om det var landshövding i XYZ eller LRF utan min poäng är snarast om man skall uppfatta det som så att regeringen också efter den 26 augusti eller den 29, beroende på om man utgår från samtalet eller brevet, fortfarande var intresserad av att du möjligen skulle göra någonting annat.

Inga-Britt Ahlenius: Då har man i så fall uttryckt det på det sättet. Per telefon har han till mig sagt att han har ett antal landshövdingeposter som han kan erbjuda mig. Jag sade då att det inte är rimligt att vi för de diskussionerna per telefon och föreslår att vi skall träffas igen. Men vid mötet förs inte frågan upp. Under tiden har dessutom pressen varit väldigt alert och bevakat frågan väldigt noga.

Ordföranden: Jag ställer frågorna mot bakgrund av att du ger intrycket av, och sade explicit i din sammanfattning, att du ansåg att regeringen ville att du inte skulle omförordnas.

Inga-Britt Ahlenius: När jag nu reflekterar efteråt är det mitt starka intryck att det var så. Jag säger inte regeringen, utan jag säger ”man”, alltså att någon i alla fall inte ville ha mig omförordnad.

Ordföranden: Då säger vi Bosse Ringholm i stället.

Inga-Britt Ahlenius: Ja.

Ordföranden: När du hänvisar till era samtal ger du också ett starkt intryck av att – om vi utgår från att ditt första antagande är korrekt, nämligen att Bosse Ringholm inte vill omförordna dig – detta inte först och främst var på grund av din person i största allmänhet utan att det hade något slags bäring på din syn på revisionsuppdraget.

Inga-Britt Ahlenius: Jag kan inte svara på det helt enkelt. Jag tror att det var mycket mer diffust än så.

Ordföranden: Kan du bidra med någon kunskap om vad detta diffusa i så fall är, att ni i största allmänhet tycker illa om varandra, eller?

Inga-Britt Ahlenius: Jag fick aldrig klart för mig på vilka punkter han hade någon kritik mot mig att anföras. Det mest konkreta är genomgången av den skrift som vi hade framställt och som Finansdepartementet dessutom hade haft tillgång till långt tidigare och även i korrektur.

Ordföranden: Vad är din egen tolkning av genomgången av den skriften?

Inga-Britt Ahlenius: Den är väldigt förvånande. Jag hade den uppfattningen att jag ställs till svars för en skrift som innebär en faktisk redogörelse för vissa omständigheter i olika avseenden.

Ordföranden: Du bibringar utskottet, genom att återkomma till det, uppfattningen att frågeställningen om omförordnande inte kunde frikopplas från dina göranden och låtanden bl.a. i de hänseenden som skriften är ett uttryck för. Varför skulle det annars ha kommit upp?

Inga-Britt Ahlenius: Det vet jag inte, men man har inte knutit det till något tidigt villkor. Man har inte sagt till mig att jag måste ta avstånd från vad som står här. Och vad skall jag ta avstånd från? Det som står här är någonting som någon annan institution har sammanfattat och som vi har sammanfört.

Ordföranden: Hur tolkar du själv uttrycket att du saknar sjukdomsinsikt? Vad är det du saknar, och vilken sjukdom gäller det?

Inga-Britt Ahlenius: Jag vet faktiskt inte.

Pär-Axel Sahlberg: Jag har bara några avslutande frågor. Först har jag en som kanske inte precis gjort mig sömnlös i sex månader men som jag tänkt mycket på. Den tekniska kvaliteten på bandet när du lyssnade på det jämfört med det som jag sedan hörde på radion på söndagen – var det stor skillnad?

Inga-Britt Ahlenius: Jag måste säga att jag inte lyssnade på bandet på radion på söndagen.

Pär-Axel Sahlberg: Jag blev förvånad när jag hörde bandet, för jag kände igen rösten. Min fråga till sist skulle gälla det här som jag inte riktigt förstår – bland mycket annat – med att det fanns ett brev från dig och att du även i ord hade redovisat att du kunde tänka dig en treårig förlängning.

Inga-Britt Ahlenius: Jag hade accepterat en treårig förlängning.

Pär-Axel Sahlberg: Du hade accepterat den. Men mot slutet återkommer du ändå till de här fem åren för att markera och möjligen hjälpa regeringen att visa pondus i den här frågan.

Inga-Britt Ahlenius: Ja.

Pär-Axel Sahlberg: Det förvånar mig att frågan över huvud taget varit uppe med tanke på att jag i Dagens Nyheter läser Agneta Dreber, som vid den tiden var ordförande i den här generaldirektörsföreningen. Hon säger, enligt tidningen i alla fall: Vad jag vet har regeringen aldrig gjort undantag från den regeln – dvs. tre år – i varje fall inte uppåt. Och så säger hon: Det är lite konstigt att Ahlenius tyckte att hon skulle särbehandlas.

Inga-Britt Ahlenius: Jag har inga kommentarer till det. Jag framförde ju att jag tycker att det skulle vara bra från många synpunkter. Både från verksamhetens synpunkt och av personliga skäl var det inte orimligt att man kunde förlänga med fem år. Där sätter jag egentligen punkt. När han säger att man av principiella skäl inte förordnar på mer än tre år säger jag att det accepterar jag.

Pär-Axel Sahlberg: Visste du hur unikt ditt femårskrav var?

Inga-Britt Ahlenius: Jag visste t.ex. att en generaldirektör hade fått sitt omförordnande fram till det femtonde året någon vecka innan, så det var väl inte så hemskt unikt.

Pär-Axel Sahlberg: Så Agneta Dreber har inte rätt här?

Inga-Britt Ahlenius: Nej, men jag är också medveten om att det finns ett slags praxis. Det finns inte nedtecknat, men man har en praxis. Det finns också rimliga skäl för att man vill ha en viss rotation och för att man inte vill ha verkscheferna sittande alldeles för länge – visst.

Pär-Axel Sahlberg: Den sista frågan: Vad menade du egentligen när du sade att du tycker att det här är mycket besvärande, att du nu har upplevt det här renässansartade systemet?

Inga-Britt Ahlenius: Jag menar att det är ett system som försiggår i dunkel, utan insyn, och att det därmed finns ett väldigt stort utrymme för godtycke i beslutsfattandet. Jag hänvisar också till att man i olika internationella forum pekar väldigt starkt på betydelsen av att ha öppna och meritbaserade utnämningförfaranden i den offentliga verksamheten.

Kenneth Kvist: Det framgår i den här frågan om fem eller tre år både i materialet och i dina svar här att det är två motiv som löper parallellt. Jag skulle vilja veta vilket som var det primära. Var det personliga skäl eller var det att genom att ha ett längre omförordnande markera RRV:s oberoende som var det avgörande skälet?

Inga-Britt Ahlenius: Det var verksamhetsskäl, och skälen var att RRV i praktiken hade etablerats som ny myndighet den 1 januari 1998 genom riksdagens beslut. Vi hade inlett ett väldigt omfattande utvecklingsarbete för att markera att verket hade en ny identitet när nu ett riksdagsbeslut inneburit att man avknoppat de ekonomiska frågorna till det som sedan kom att bli Ekonomistyrningsverket. Ett utvecklingsarbete, och detta att leda ett nytt verk, är ett ganska långsiktigt uppdrag som kräver en viss uthållighet och, långfibrighet, – och också långa perspektiv. Jag hade praktiskt kunnat tänka mig sex år också, för pensionsåldern är ju numera flytande, inte sant? Men jag stannade vid 65 år.

Kenneth Kvist: När man får ett förordnande skall det ju grunda sig på förtjänst och skicklighet, som det heter. Vad finns det enligt din uppfattning, för du måste ha reflekterat över det mer än vi, för krav på regeringen att motivera att man icke omförordnar? Och vad finns det för krav på regeringen att motivera ett omförordnande? Och slutligen: Är det enligt din uppfattning så när man får ett förordnande av regeringen för ett uppdrag eller en tjänst att det ingår att man automatiskt har rätt till antingen en förlängning eller ett nytt förordnande av motsvarande dignitet för den händelse att man har skött det första förordnandet på ett bra sätt?

Inga-Britt Ahlenius: Du har ju själv sagt att regeringen äger frågan. Det betyder precis vad det innebär, att regeringen inte behöver motivera sig på det ena eller andra sättet. Vad jag har framfört här har också verket framfört i sitt remissyttrande till Förvaltningspolitiska kommissionen. Kommissionen tog just upp utnämningsfrågorna och menade att det är ett demokratiskt intresse att man har en öppen tillsättningsprocess – också för att man skall kunna få en offentlig debatt om utnämningsspolitiken. I vårt remissyttrande tog också vi på Riksrevisionsverket bl.a. upp den frågan. Vi markerade då att det är viktigt ur demokratisk synpunkt och för medborgarnas förtroende att man tillsätter cheferna under stor öppenhet.

Det var väl den första frågan. Den andra frågan hänger naturligtvis ihop med den första. Det är inte så att man kan räkna med att automatiskt få sitt förordnande förlängt efter tre år. Men jag tror att man kan säga att den praxisen ändå är väl utvecklad att om personen i fråga vill ha och är intresserad av att få sitt förordnande förlängt och regeringen inte har några allvarliga synpunkter på det så får man sitt förordnande förlängt. Det är, skulle jag vilja säga, den praxis som har utvecklats. Men det finns ingen automatik i det här.

Helena Bargholtz: Jag vill ställa en fråga. Hur ser du på dina möjligheter att fungera på ett bra sätt som chef för RRV nu i fortsättningen – inte minst efter dagens starka kritik mot finansministern?

Inga-Britt Ahlenius: Jag ser inga problem med det, och jag tror inte heller att man skall överdriva kontakterna mellan en verkschef och en departementschef. Kontakterna mellan Riksrevisionsverket och Finansdepartementet förs i alla fall hela tiden på helt andra nivåer.

Helena Bargholtz: Det finns inga problem som du ser det med att i fortsättningen företräda RRV?

Inga-Britt Ahlenius: Nej. Jag träffade aldrig Göran Persson när han var finansminister. Jag träffade Erik Åsbrink kanske två gånger, och då var det ändå under en period då verket var föremål för tre stora utredningar som ledde fram till ett riksdagsbeslut där verket delades. Så dialogen med departementet försiggår på helt andra nivåer.

Ordföranden: Tack för detta. Ingen mer som vill fråga något? I så fall ber jag att få tacka dig, Inga-Britt Ahlenius, för den information som du har lämnat till oss. För upplysnings skull vill jag nämna att vid samma tid om en vecka kommer utskottet att fråga Bosse Ringholm om närbesläktade områden. Tack för i dag i detta ärende! Utskottet tar ett par minuters paus innan vi övergår till nästa punkt.

Offentlig utfrågning med chefsjuristen Hans Sylvén angående upphandlingsfrågor

Utskottet återupptar sina överläggningar. Vi övergår till att titta på vad som faktiskt är flera olika ärenden, nämligen 12, 17 och 18, som alla på ett eller annat sätt har samband med upphandlingsfrågor. Ärende 12 handlar om Mikael Odenbergs köp av externa tjänster i Näringsdepartementet. Ärende 17 är Utrikesdepartementets upphandling av tjänster med anledning av statsministerns Sydafrikasatsning. Ärende 18 är regeringens upphandling av konsulttjänster i samband med Polenåret. Dessutom har vi nummer 26, som är upphandling av konsulttjänster för en IT-satsning i Baltikum. Till dessa ärenden kommer utskottet att ha anledning att återkomma i ett antal mer specifika sammanhang, men vi har bätt chefsjuristen Hans Sylvén från Nämnden för offentlig upphandling att komma till oss inledningsvis i alla dessa ärenden för att skapa oss ett slags bas för de utfrågningar som kan ligga framför oss och de bedömningar som efter utfrågningarna ska göras av utskottet.

Det är bakgrunden till denna utfrågning, och jag ber om ursäkt för att den försenats på grund av timade omständigheter. Jag ber först att få fråga om Hans Sylvén vill säga något inledningsvis för klarhets vinnande eller om vi ska gå direkt på frågorna. Det är upp till dig att avgöra detta.

Hans Sylvén: Jag tror att det är bäst om utskottet går direkt på frågorna så kan jag möjligen fylla på med något jag vill komma med som är mer generellt intressant.

Ordföranden: Skulle jag bara för att skapa en bas för frågorna kunna be dig att väldigt kort ge ett slags beskrivning av hur lagen för offentlig upphandling är uppbyggd, dvs. klarlägga hur de olika typer av upphandlingsförfaranden som lagen ger utrymme för är konstruerade respektive hur de är tänkta att användas?

Hans Sylvén: Lagen om offentlig upphandling, som reglerar den offentliga upphandlingen, kom ju huvudsakligen till som ett resultat av kravet på oss att införliva EG-direktiv. Ursprungligen var det genom EES-avtalet och ett år senare genom vårt EU-medlemskap. Nu är det så att EG-direktiven bara hanterar lite större upphandlingar. Från svenskt håll ville vi inte ha de mindre upphandlingarna oreglerade. Det är också en del upphandlingar, t.ex. försvarsupphandlingar, som är undantagna från EG-direktiven. Dem ville vi från svensk sida inte heller ha oreglerade. Därför har vi infört, kan vi säga, ett nationellt kapitel som inte är direktivstyrt. Det sjätte kapitlet i lagen om offentlig upphandling är i huvudsak, kan man säga, de gamla regler som tidigare fanns i upphandlingsförordningen för de statliga myndigheterna och det kommunala upphandlingsreglementet för kommuner och landsting.

Grovt kan man säga att det är en viss skillnad mellan våra gamla regelsystem och de system vi har i dag. EG-direktiven är inte konkurrensregler, som många tror. De bygger inte alls på EG:s konkurrensregler utan på Romfördraget direkt och på att man ska behandla alla leverantörer lika och rättvist. Det är grundidén med EG:s direktiv. Om man gör det utnyttjar man också konkurrens, och genom konkurrensen får man de bästa varorna och tjänsterna för den offentliga sektorn. Det är i alla fall så man ser på det. Det gamla regelsystemet var nog i huvudsak uppbyggt på så sätt att man i första hand skulle göra bra affärer. Sedan skulle man dessutom behandla alla rättvist och lika. Jag tror att det är ganska viktigt att ha klart för sig att reglerna i huvudsak är gjorda för att se till att man behandlar leverantörerna lika och rättvist. Men resultatet blir som sagt i stort sett detsamma.

Det är huvudreglerna, kan man säga. Sedan har vi genom EG-direktiven kommit in i att när man offentliggör de här lite större upphandlingarna ska det annonseras i EG:s officiella tidning. När det gäller våra mindre upphandlingar behöver man inte annonsera utan man kan vända sig direkt till ett representativt antal leverantörer. Det kan vara lite intressant när det gäller dagens ärenden, eftersom det ju, i alla fall att döma av de papper som jag har fått, inte förefaller som att man har utnyttjat denna konkurrens som man ska. Man har inte vänt sig till ett representativt antal utan man har ibland vänt sig direkt till vissa leverantörer.

Vi har ju med den nya lagen också infört vissa rättsmedel. Det fanns det inte tidigare. I upphandlingsförordningen var det t.o.m. så att man inte fick överklaga ett upphandlingsbeslut. I dag har vi bl.a. infört något som heter överprövning. Under en pågående upphandling kan en förfördelad leverantör klaga hos länsrätten i första instans. Länsrätten kan då fatta beslut om att upphandlingen ska göras om från början. Det kan t.ex. vara så att man inte har annonserat när det fanns annonseringsskyldighet. Länsrätten kan också säga att man måste rätta till felet. Har man gjort en felaktig utvärdering kan t.ex. själva utvärderingen återupptas. Efter det att avtal har träffats finns inte överprövningsinstitutet tillgängligt längre. Då kan en förfördelad leverantör om han anser sig ha lidit en ekonomisk skada begära skadestånd. Då är det som ett vanligt skadestånd, dvs. man vänder sig till allmän domstol, till tingsrätt i första instans.

Det är mycket grovt så reglerna är uppbyggda. Men jag vill ändå passa på att säga här att det kanske finns särskild anledning att vara särskilt uppmärksam på det här med offentlig upphandling eftersom det är så väldigt mycket vi talar om. Den upphandlingskommitté som finns för närvarande ska framför allt titta på det sjätte kapitlet och lite om skadestandsregler. Den ska också titta på Nämnden för offentlig upphandling och dess existens, organisation osv. i framtiden. Denna kommitté har gjort värderingen att det rör sig om 400 miljarder kronor som den offentliga sektorn handlar upp för, eller ungefär 22–23 % av bruttonationalprodukten. Det är alltså oerhört mycket pengar.

När vi pratar om den offentliga sektorn här menar vi statliga myndigheter, kommuner och landsting, kommunala bolag, praktiskt taget samtliga som vi uppfattar det, en del statliga bolag och också en del privata bolag som arbetar under särskilt tillstånd, som alltså har fått något slags monopolställning. Det

är kanske lite vidare än den rena offentliga sektorn, som man tänker på i första hand, eftersom även en del bolag kommer in i det.

Där vill jag också passa på att säga att Regeringskansliets sätt att hantera upphandlingsärenden har en väldigt stor pedagogisk effekt. Vi konstaterar att andra upphandlande enheter, kommuner och liknande, uppmärksammar hur det går till i Regeringskansliet. Kan man agera på ett visst sätt i Regeringskansliet så kan man kanske agera likadant ute i kommunerna. Det är naturligtvis ganska allvarligt. Utifrån min situation som företrädare för tillsynsmyndigheten hoppas jag att vi kan komma till rätta med det här. Vi vill inte gärna att Regeringskansliet alltid ska vandra precis på den yttersta kanten utan mer ta det säkra för det osäkra när det gäller att hantera och tolka dessa regler. Vi vill inte att de alltid ska tolka dem precis i den yttersta kanten och alltid försöka utnyttja undantag.

Vi har också uppmärksammat ett av de här ärendena, där Regeringskansliet svarat på våra frågor mycket knapphändigt. Det är naturligtvis också besvärande för oss som tillsynsmyndighet. Som det står i papperen: Vi ställde två frågor till Regeringskansliet. Det var två tämligen enkla frågor; varför man har tillämpat ett visst förfarande och hur utvärderingen gått till. Svaret var: Vi har inte gjort något fel, och det här är föremål för utfrågning i konstitutionsutskottet. Om man begär någon uppgift från konstitutionsutskottets sida kommer vi också att tillställa de uppgifterna till nämnden.

Detta föranledde oss att ta upp saken i själva vår nämnd. Nämnden består ju av dels ett kansli, dels en nämnd. Vi tog upp det i nämnden och bestämde att vi skulle fråga Regeringskansliet ännu en gång för att få svar på våra frågor. Det ärendet, det är det här Assi Domän-ärendet, har vi uppe till prövning hos oss. Jag tänkte inte att jag skulle gå in på själva sakfrågan där.

Ordföranden: Tack ska du ha för detta! Där fick vi en liten inledning i alla fall. Då går vi över till frågor och synpunkter på de – vad blev det nu? – fyra ärenden som vi närmast tittar på. Först Per-Samuel Nisser och därefter såvitt jag förstår Kenth Högström.

Per-Samuel Nisser: De fyra anmälningar som ska granskas har ju med olika upphandlingsformer att göra. Det som är genomgående är att anmälarna ofta har en kritik om att man har frångått lagen om offentlig upphandling. Det är grunden till anmälningarna. För att ta det lite mer i detalj handlar det ju ofta om två olika former av upphandling som man diskuterar. Det är förenklad upphandling och direktupphandling. Kan du förklara lite av skillnaderna där? Vad krävs för det ena och det andra?

Hans Sylvén: När vi pratar om förenklad upphandling eller direktupphandling talar vi om regler som tillhör just det sjätte kapitlet. Det var den här nationella icke direktivstyrda delen, eller det är i alla fall väldigt lite som är direktivstyrt. Förenklad upphandling, som är huvudupphandlingsformen, innebär att man endera annonserar att man ska göra upphandlingen eller vänder sig, som jag sade tidigare, till ett representativt antal med hänsyn till ärendets storlek och komplexitet. Då ska man ha ett skriftligt förfrågningsunderlag, och man begär in ett skriftligt anbud från leverantörerna. Jag po-

ängterar det här med skriftlighet eftersom det ibland också diskuteras muntliga avtal.

Direktupphandling är, kan man säga, en undantagsform som används t.ex. när det är fråga om mycket låga värden. Man har ursprungligen tänkt sig handel över disk. Det kan inte vara meningen att dagis, när de ska köpa lite frukt till fredagseftermiddagen, ska behöva göra något slags formell upphandling. Med hänsyn till storlek, administrationskostnad och allt sådant är tanken att man inte ska behöva ha några formella förfaranden. Då står det också i lagen att man vid behov bör utfärda riktlinjer för när sådan här direktupphandling bör göras. Dessa brukar dels innefatta till vilka högsta belopp man får göra direktupphandling, dels vem som får lova att fatta sådana beslut. Frågan är då vilka som är de högsta beloppen. NOU har tidigt gått ut och sagt att om man inte har något tidigare rekommenderar vi ett basbelopp för varor och enklare tjänster och två basbelopp för mer intellektuella tjänster. Då kan det höra till saken att i de riktlinjer som Regeringskansliet har handlar det om två basbelopp över hela fältet, alltså för såväl varor som tjänster.

Man kan också använda sig av direktupphandling om det finns synnerliga skäl, såsom synnerlig brådska. Det gäller alltså i en nödsituation då det inte finns tid att göra på något annat sätt. Men nödsituationen ska då inte vara förorsakad av den upphandlande enheten själv. Man kan alltså inte skapa nödsituationen själv genom dålig planering eller liknande, utan det är mer vid utifrånkommande omständigheter och händelser som man inte råder över som man kan använda sig av s.k. direktupphandling.

Vad åtminstone det tidigare regelverket sade – det står också i propositionen – är att nuvarande 6 kap. ska, där det är möjligt, tolkas på samma sätt som under den gamla upphandlingsförordningens tid. Där stod det som sagt att man skulle utnyttja befintlig konkurrens. Men det uteslöt inte att man undantagsvis kunde vända sig till en enda leverantör. Detta är egentligen inte en direktupphandling utan en förenklad upphandling, men man vänder sig bara till en leverantör. Man ska fortfarande ha ett skriftligt förfrågningsunderlag och ett skriftligt anbud från leverantören. Detta förfarande skulle tillämpas i alldeles unika situationer. Det man talade om då påminner väldigt mycket om de regler som är över tröskelvärdena, där man får lov att använda förhandlat förfarande utan annonsering, t.ex. i samband med vissa tilläggsbeställningar eller om en leverantör har en unik kompetens i form av ensamrätt av immaterialrättsliga skäl, patent eller något liknande, som gör att det bara finns en enda leverantör. Ett enkelt exempel är när man vänder sig till Svensk bilprovning. När det gäller den grundläggande bilprovningen finns det ju bara en enda leverantör att tillgå, därför att lagen säger att jag måste vända mig dit. Det är alltså i den typen av situationer som man kan vända sig till en enda leverantör.

Per-Samuel Nisser: I flera av de svar som vi har fått från Regeringskansliet använder man uttrycket att man haft brådska eller, som du sade, synnerlig brådska och därför frångått att göra en konkurrensutsatt upphandling. Om jag förstår dig rätt ska det vara ett extremt fall eller extrem brådska för att man

ska få tillämpa direktupphandling. Man ska inte kunna säga att man haft lite ont om tid i slutet och därför gjort upphandlingen direkt.

1999/2000:KU20
Bilaga B2

Hans Sylvén: Jag sysslar ganska mycket med seminarier och liknande, och när jag exemplifierar detta med synnerlig brådska brukar jag säga: Vi har haft en orkan. Taket har blåst av huset. Det gäller att rädda stora värden. Jag vänder mig då mer eller mindre till närmaste plåtslagare och ber honom komma och rädda situationen. Ett annat exempel är om försvaret har ett fartyg som har gått på grund och håller på att brytas sönder. Då kanske man kan vända sig direkt till Röda bolaget eller liknande för att få dem att med en kran dra upp fartyget och därmed rädda hundratals miljoner kronors värde. Det handlar alltså i huvudsak om den typen av situationer.

Men vad man kan se i skrifterna här är att det på något sätt är bristande planering som har skapat situationen, vilket vi som tillsynsmyndighet har väldigt svårt att acceptera. Sedan kan det vara så att den bristande planeringen kan vara väldigt mycket styrd av förhållanden utifrån. Det får man naturligtvis titta på i varje enskild situation. Men det ska, som sagt, vara mycket starka skäl för att man ska få göra det här undantaget.

Per-Samuel Nisser: Jag skulle vilja att du kommenterar vad som kan vara en rimlig anbudstid vid en konkurrensutsatt upphandling. I något av granskningsärendena hade man en anbudstid på bara fem dagar. Vad är en rimlig anbudstid?

Hans Sylvén: Det är svårt att säga. När det gäller regelverket över tröskelvärdena finns det vissa angivna tider. Till exempel anges minimitiden 52 dagar vid en öppen upphandling. När det gäller statlig upphandling talar vi i och för sig om upphandlingar på ca 1,2 miljoner kronor eller mer.

Jag kan som exempel ta den enklaste upphandlingen, alltså upphandling av rena katalogvaror. Jag beställer alltså varor ur en katalog. Leverantören har inga svårigheter utan behöver bara läsa av sina egna katalognummer. Han har katalogerna på hyllan och behöver bara plocka ned dem. Normalt sett kan man för den här typen av enkel upphandling tänka sig en anbudstid på mellan en och två veckor. Man ska även här veta att leverantören kanske inte alltid kan släppa allt han har för händer precis när min beställning kommer.

I Sydafrikaaffären hade man ju fem dagar på sig, dessutom med en melankommande helg. För den upphandling som det rörde sig om, 200 000 kronor, vill jag påstå att det var en anmärkningsvärt kort tid. Det var inte rimligt. Jag hörde på TV en av de konkurrerande leverantörerna – jag tror att det var vd – uttala sig. Han sade att man först inte avsåg att lämna något anbud därför att tiden var så kort, men att man sedan i alla fall bestämde sig för att arbeta för högttryck med det under helgen. Med reservation för att intervjun kan ha varit klippt på ett felaktigt sätt, var det han sade typiskt för just den upphandlingssituationen. Tiden måste vara rimlig.

Vad man alltid är rädd för är att myndigheten i fråga tidigare har haft kontakt med en viss leverantör som ger mycket korta anbudstider. Denna leverantör får då ofta ett försprång genom att han kan utnyttja den kontakt som han har haft.

En anbudstid som jag tycker skulle vara rimlig borde ligga någonstans runt tre veckor eller i alla fall mellan två och tre veckor.

1999/2000:KU20
Bilaga B2

Per-Samuel Nisser: I flera av fallen här har man gjort en öppen och ordentlig upphandling, om än under kort tid ibland, på en ekonomiskt låg nivå. Sedan har någon fått detta att jobba med. Därefter görs en direktupphandling i steg två på en mycket högre nivå. Hur ska man se på detta? Bör man ha med det i första omgången, så att alla vet om detta?

Hans Sylvén: Jag kan till att börja med säga att man inte kan kringgå reglerna genom att starta med en liten ynklig upphandling och sedan säga att allting är tilläggsbeställningar. Jag kan ge ett exempel där inte bara lagen om offentlig upphandling kringgås utan också de EG-direktiv som vi är skyldiga att följa. Om man går från 200 000 till 8 miljoner kronor kommer man ju över den gräns där EG-direktiven träder in. Däremot kan det finnas olika tekniker för att ta hand om båda. Man kan t.ex. säga att det är en upphandling dels av en planering, dels av själva genomförandet i ett senare skede. Då kan man säga att man vill upphandla alltihop på en gång, men skriver sedan in i avtalet att de inte får starta andra skedet förrän de har fått godkänt i första skedet. Men då är ju alla anbudsgivarna med och lämnar anbud på såväl planering som på själva utförandet. Oftast är det själva utförandefasen som är den mest intressanta. Vi har också andra problem med detta, för i vissa fall där man är med på ett tidigare stadium kan man hamna i något slags jävssituation och kan därför inte vara med i ett senare skede – något som har väckt mycket irritation på framför allt byggentreprenadsidan. Men, som sagt, självfallet kan man inte kringgå reglerna genom att börja med en liten upphandling. Hade det varit tvärtom, att det hade skett en upphandling på åtta miljoner kronor och sedan något oförutsett hade inträffat som gjorde att jag behövde göra en tilläggsbeställning för att klara av den stora beställningen på åtta miljoner kronor, då kanske situationen hade varit annorlunda. Då kanske det hade varit acceptabelt.

Kent Högström: Jag vill börja med några frågor som ansluter till Per Unckels inledande fråga. Han frågade nämligen hur lagen ser ut etc. Men hur ser nämnden ut? Hur länge har den existerat? Hur länge har du jobbat där som chefsjurist? Vilken verksamhet bedriver ni?

Hans Sylvén: Nämnden för offentlig upphandling är en tillsynsmyndighet. Vi har alltså tillsyn över att lagen om offentlig upphandling följs av dem som är s.k. upphandlande enheter. Dessutom ska vi verka för en effektiv offentlig upphandling. Det innebär såvitt jag förstår att affärer ska vara goda och ändamålsenliga.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1994, och nämnden bildades i mars 1993. Formellt började min anställning 1994, men jag arbetade på den tiden som konsult på Riksrevisionsverket under ett år. Jag förberedde då såväl lagens som nämndens tillkomst. Man kan säga att jag fysiskt har varit på nämnden sedan den bildades. Jag har ett förflutet som chef på Försvarets materielverk, som ju är statens största upphandlande enhet.

Kent Högström: Vad efterträdde ni? Det fanns ju ett organ tidigare.

Hans Sylvén: Man kan säga att vi delvis efterträdde den upphandlingsgrupp på Riksrevisionsverket som tidigare fanns när det gäller tillsyn över statlig upphandling. Men när det gäller den kommunala upphandlingen och bolagens upphandling har det inte funnits någon föregångare.

Kent Högström: Om ni som tillsynsmyndighet under en granskning finner att de regler som är uppställda allvarligt har åsidosatts, vad händer när ni gör en anmälan om detta?

Hans Sylvén: Vi tar i och för sig emot klagomål från vem som helst till skillnad från vad som gäller i lagen, nämligen att bara leverantören kan klaga. Här är det ofta oppositionspolitiker i kommuner, branschorganisationer och andra som klagar.

I vårt regleringsbrev finns inskrivet att vi inte ska ta upp andra ärenden än de som har allmänt och principiellt intresse. Det gör att vi inte tar upp alla ärenden. Framför allt om det är ärendetyper som vi redan har tagit upp eller som vi har skrivit om i vårt nyhetsbrev, hänvisar vi bara, utan att gå in i någon diskussion, till vad vi har sagt tidigare. Annars är det normala förfarandet att vi skickar klagomålet för yttrande till vederbörande upphandlande enhet och eventuellt en begäran om att de ska skicka in vissa handlingar. Normalt har vi ingen ytterligare kommunikation utan avger därefter ett yttrande. Men vi har i dagsläget inga ”tänder”, utan det här bygger på att de upphandlande myndigheterna allmänt sett gör som vi säger. Eftersom klagomålen har ett ganska stort massmedialt intresse kan man möjligen säga att tidningarna, TV och andra medier hjälper oss. Det blir så stark press på t.ex. vederbörande kommun eller statlig myndighet att de allra flesta följer våra yttranden. I den utredning som pågår ligger ett förslag om att nämnden jämte leverantörerna ska få talerätt i länsrätt.

Kent Högström: Har du läst de KU-anmälningar som har inkommit?

Hans Sylvén: Ja, med reservation för att jag har läst något av dem tämligen snabbt.

Kent Högström: Jag har hört dig kommentera några av dem här i dag. Om du går tillbaka sex år i tiden under din verksamhet, finns det bland dagens anmälningar någon som liknar något av de ärenden som ni tidigare har fällt yttrande över?

Hans Sylvén: Det är en komplicerad fråga. En del av de påstådda felen i ärendena här har tyvärr varit vanliga under årens lopp. Ett av de största problem som vi har haft är att olika upphandlande enheter struntar i reglerna och vänder sig direkt till någon för upphandling. Med det nuvarande regelsystemet kommer vi inte åt detta. Vi har i dag så tokiga regler att en skötsam inköpare som gör ett litet fel kommer vi och tar i örat så att säga, men den som struntar i regelverket helt och hållet och bara vänder sig till en enda leverantör kommer vi inte åt, vilket ju är demoraliserande. Det är nog ett av våra största problem. Men även här har utredningen kommit med förslag, dels att nämnden ska få talerätt, dels att man ska införa en s.k. marknadsskadeavgift. Det innebär alltså att den som kränker marknaden i dess helhet ska få betala ett slags avgift. Det är då nämnden som för talan i domstol.

Kent Högström: Men du vill inte ge något specifikt svar på frågan?

Hans Sylvén: Nej, jag kan tyvärr inte göra det. Men jag kan säga att i de granskningar som vi har gjort har vi märkt att detta är ett ganska vanligt fel.

Mats Einarsson: Jag skulle vilja återkomma till frågan om skäl att frånga ett normalt upphandlingsförfarande. Ett av våra ärenden handlar om upphandling av IT-stöd till Östersjöregionen, bl.a. en konsulttjänst. Regeringen har beslutat att upphandla denna enligt vad som i efterhand kallas förhandlad upphandling med en anbudsgivare utan annonsering. Man vänder sig enbart till Swedfund.

Detta motiveras på följande sätt, och jag skulle vilja ha din allmänna kommentar: Regeringens uppdrag var ett led i biståndsverksamheten och innefattade uppgifter av så speciell karaktär att de inte kunde lämnas till någon annan än en statlig myndighet eller annan statlig organisation. Det måste anses ha varit helt uteslutet att engagera en privat uppdragstagare för detta uppdrag. Med den utgångspunkten fanns det bara en möjlig uppdrags-tagare, Swedfund.

Är detta ett rimligt sätt att argumentera för en förhandlad upphandling med en anbudsgivare?

Hans Sylvén: Jag måste reservera mig lite för att jag inte är tillräckligt insatt i vad det gäller för frågeställningar. Det här är ju ett slags undantag. Generellt sett krävs det väldigt starka skäl för att man ska göra ett sådant här undantag. I första hand bör man åtminstone göra ett försök för att se om man kan få några andra anbudsgivare. Erfarenheten visar att inköpare oftast har en falsk bild av marknaden. De tror sig känna marknaden bättre än vad de i själva verket gör. Sedan kan det ibland vara upphandlingar av känslig natur, men detta är något som ändå brukar hanteras ganska väl.

Jag har ju ett försvarsförflutet från Försvarets materielverk, där man hanterar ärenden av hemlig natur genom att granska företagen innan man lämnar ut förfrågningsunderlag och de får vara med och lämna anbud, så att man vet att det är företag som är pålitliga och inte springer ut och sladdrar om innehållet. Jag vet inte om det är detta som det görs någon antydning om i det här fallet. Jag är i och för sig tveksam till det. Generellt sett känns det inte riktigt rätt.

Mats Einarsson: Finns det något lagstöd, förordningsstöd eller annat stöd för att just biståndsverksamhet har en särställning när det gäller upphandling?

Hans Sylvén: Jag vet inte riktigt vad jag ska säga. Vi är nu inne och tittar på Sida, så jag vet inte riktigt om jag ska uttala mig för mycket i den frågan. Jag tror att jag avstår från det.

Kent Högström: Du sade ungefär så här: Inköpare har ofta en falsk bild av marknaden. Då måste jag fråga vad du, som har jobbat inom Försvarets materielverk, baserar detta på.

Hans Sylvén: Det har gjorts en del utredningar, bl.a. i Amerika och även här i Sverige. Om jag vågar säga det i det här sammanhanget, visar mina egna erfarenheter att inköparna ofta tror att det bara finns en leverantör. Jag kan ta

ett exempel från min FMV-tid om ett specialljus på en flygplats. Alla tekniker sade att det bara fanns en enda leverantör, en svensk leverantör. Genom de dåvarande GATT-reglerna var vi tvungna att gå ut och annonsera, och till vår förvåning lämnade ett tyskt företag anbud, dessutom till halva priset. Vi köpte också från det tyska företaget. Jag tar detta som ett exempel.

Jag hörde också för ett tag sedan om en upphandling som skulle göras i handikappbranschen, där det kan tyckas som om man verkligen borde kunna hela branschen då den är så speciell. Man trodde att det fanns två leverantörer, men man fick sex anbud när man hade annonserat.

Kent Högström: Men inom Försvarets materielverk måste ni väl ofta ha gjort riktade upphandlingar med mycket stark specifikation?

Hans Sylvén: Ja, om det inte har ändrats mycket sedan jag slutade där 1985. Där gjordes ju väldigt mycket av monopolupphandlingar riktade direkt till svenska företag därför att vi av skilda skäl ville ha tillverkningen i Sverige, endera för svensk industris skull eller av beredskapsskäl.

Kent Högström: Jag har en följdfråga, nämligen om det finns andra delar av statlig förvaltning som också använder sig eller har använt sig av riktad upphandling som något slags kännetecken för just den förvaltningen, att man vänder sig till någon bekant?

Hans Sylvén: Det är här som jag säger att vi har ett stort problem. Det görs alldeles för många direktupphandlingar. Det som man då alltid är orolig för är att vi kommer tillbaka till situationen som den kanske var förr med väldigt mycket svågerpolitik, alltså att man, som du säger, vänder sig till någon bekant. Man har ofta relationer till gamla leverantörer som har skapats genom att man har arbetat ihop i kanske 20 år. Det är tryggt och skönt att använda sina gamla leverantörer. Man är inte intresserad av några andra. Det fungerar alltid osv. Det finns alltså oändligt många argument för att man bara vill vända sig till en leverantör.

Du gjorde också en antydning i frågan att detta är specifikt för vissa typer av upphandlingar. Med hänsyn till rikets säkerhet kan jag tänka mig att polisen och tullen i någon situation har laglig rätt att använda sig av detta hjälpmedel. Men FMV, polisen, tullen eller andra som vill vända sig till en enda leverantör har inte rätt att göra det självmant. I 6 kap. 17 § finns angivet ett undantag i likhet med det som fanns på upphandlingsförordningens tid, dvs. att man då ska vända sig till regeringen. Det är alltså regeringen som kan göra de vidare bedömningarna. Den enskilda myndigheten anses inte kapabel att ta andra än renodlade ekonomiska hänsyn. Men vill man ta sysselsättningspolitiska, industripolitiska och försvarspolitiska hänsyn är det en fråga som ligger utöver de statliga myndigheternas. Nu finns det i och för sig bara försvars- och säkerhetsfrågor kvar.

Kent Högström: Ja, jag förstår det. Den andra följdfrågan är följande: Om det nu ändå är så att det inom vissa segment fortfarande görs riktad upphandling, bedömer du att kompetensen för att ställa upp de kriterier på vilka upphandlingen ska göras är erforderliga inom de förvaltningsenheter som fortfarande har den möjligheten kvar?

Hans Sylvén: Jag vågar inte svara annat än väldigt generellt. Kompetensen och kvaliteten på offentliga inköpare är, höll jag på att säga, från noll till mycket bra, så det är oerhört svårt att svara på frågan. Generellt kan jag säga att vi på nämnden gärna skulle vilja lyfta kompetensen. På många ställen är det säkert så att man inte har förmågan att skriva förfrågningsunderlag. Under de drygt 20 år som jag har arbetat med offentlig upphandling har en av mina käpphästar när det gäller kritik över huvud taget handlat om oförmågan att skriva förfrågningsunderlag. Men på vissa ställen finns det ju alldeles utmärkt strålande förfrågningsunderlag, så det är väldigt individuellt.

Kent Högström: Vad jag har lagt märke till i KU-anmälningarna och i svaren är att det inte någonstans hänvisas till ISO-certifieringar, till 9000-seriens certifieringspaket. Det är för mig en gåta att de inte är vägledande i den här typen av ganska stora upphandlingar.

Hans Sylvén: Det kan jag gärna hålla med om. Nu är jag kanske ute på lite hal is, men i papperen här och i tidigare ärenden som har rört Regeringskansliet är det många gånger så att förfrågningsunderlagen inte skrivits av människor som är övade i att göra inköp. Ofta är det människor som kanske är förträffliga inom ett visst område, sakkunniga och duktiga, som tar sig för att göra en upphandling som de egentligen inte borde göra utan som de borde lämnat över till sakkunnig hjälp. Nu håller man på att bättra sig genom att inrätta en organisation för detta i Regeringskansliet. Om den i framtiden kan ta hand om de flesta upphandlingar, eller i vart fall verka som något slags konsultstöd, kommer det förmodligen att ske en stor förbättring. Detta gäller inte bara här. På exempelvis universitet, sjukhus och i mycket tekniska organisationer över huvud taget är det ganska vanligt att tekniker, en professor eller överingenjör får pengar för att köpa en viss pryl och att de sedan tar sig för att själva göra upphandlingen. De är duktiga på att skriva den tekniska kravspecifikationen, men de har ingen förmåga att skriva ett totalt förfrågningsunderlag eller att göra upphandlingen, och det är olyckligt.

Helena Bargholtz: Jag vill bara höra om det är vanligt att företag som lämnar anbud lägger sig så lågt att de sedan blir tvungna att begära tilläggsanslag. Det händer nämligen i kommunala sammanhang, har jag märkt.

Hans Sylvén: Ja, det förekommer säkert rätt ofta. Det ska man naturligtvis vara uppmärksam på som inköpare. Här gäller inte bara lagen om offentlig upphandling, utan nu kommer vi också in på avtalslagen och andra lagar. En inköpare ska ju inte acceptera att en leverantör höjer priset. Vi hade ett ärende där situationen var den omvända. Det kanske låter lite bestickande att en leverantör sänker priset. Kommunpolitiker och andra tycker säkert att det är jättetrevligt och jättebra, och det är det säkert. Men i ett fall hade man gått ut med ett bud på 390 000 kronor eller något sådant och sänkte det sedan med 160 000 kronor med motiveringen att man hade tagit med saker och ting som inte gällde den aktuella upphandlingen utan först fortsättningen. Även om det låter bestickande skulle jag vilja säga att man normalt sett inte ska acceptera en sådan sänkning. Man ska bara tillåta leverantören att göra det om det skett uppenbara felskrivningar eller felräkningar som vem som helst kan se på en gång. I övrigt ska man inte göra det. I det här fallet fanns det ju

ett bud på 250 000 kronor. Vad man lätt frågar sig är om det är någon som har fått reda på detta och nu tillåter att budet friseras så att man hamnar på ett lägre bud. Det är ju klart att ekonomiskt är det bra att få ett lägre bud, men det är långtifrån på det sätt som reglerna ska följas. Vad vi ställer krav på är att det ska vara ett stort konkurrenstryck redan från början. Leverantörerna ska redan då lämna sina bästa bud. Nu gick jag lite ifrån frågan.

Per Lager: Jag skulle vilja höra lite om detta med Sydafrikaaffären. Vi har väl anledning att återkomma till andra med frågor om just den affären. Men rent upphandlingsmässigt konstaterar ju Magnus Sjöberg i sin utredning att upphandlingen inte har skett enligt lagen om offentlig upphandling. Man har alltså frångått den. Jag skulle vilja höra din inställning till en man som heter Eriksson och hans företag Met. Jag utgår från att du har läst om detta. Man började dra öronen åt sig och få kalla fötter när man fick kännedom om hans bakgrund; detta sagt med tanke på det du tidigare sade om att man brukar göra en undersökning när det gäller lite känsligare saker. Här har man inte alls gjort någon sådan undersökning, men man får ändå indikationer på att detta kan vara något väldigt osäkert. Man kastar då in idén att låta företaget Rikta komma in som en överrock, så kanske det ordnar sig. Det fanns ju då en chans att avblåsa det hela. Hur skulle det ha gått till, menar du och på vilka premisser skulle man ha avbrutit det hela mer formellt?

Hans Sylvén: Nu har vi delvis kommit vid sidan om lagen om offentlig upphandling, för här kommer också avtalslagen in som reglerar när ett avtal kommer till stånd. Om jag inte missminner mig helt sade också Magnus Sjöberg att det inte fanns några skriftliga avtal, utan avtalet kom till stånd i en glidande skala genom olika kontakter. Man hade sedan skickat rekommendationsbrev som visade att det kanske ändå fanns ett avtal dem emellan.

Regeringsrätten har sagt att för att reglerna i lagen om offentlig upphandling ska uppfyllas krävs att det ska vara ett skriftligt avtal. Men avtalslagen accepterar normalt sett också muntliga avtal. En part kan inte utan vidare avbryta ett avtal, utan det får göras på speciella premisser genom att man i avtalet skriver in hur det ska gå till. Det är ganska svårt att svara på frågan. Jag vet inte hur pass djupt förankrat innehållet i avtalet var. Vi konstaterar att Magnus Sjöberg har kommit fram till att det trots allt fanns ett avtal dem emellan. Men jag förutsätter också att det kanske ligger lite grann i idén att det här var ett rätt lösligt avtal som kunde avbrytas mer eller mindre när som helst. Det beror naturligtvis också på vilka bindningar som har gjorts. Om ärendet skulle tas till en vanlig domstol, skulle domstolen självfallet säga att han måste få ersättning för de bindningar som han har gjort i uppdragsgivarens intresse. Annars skulle han ju ha kunnat stå uppbunden med artister och annat. Men det är delvis en annan fråga. Den har ju inte direkt tagits upp i det här ärendet.

Per Lager: Om vi tittar på den formella delen av själva upphandlingen när det gäller Eriksson och hans företag fick man tydligen på den särskilda avdelning som skulle ha hand om Sydafrikasatsningen genom en kontakt med Saab i Sydafrika reda på att Magnus Eriksson är en människa som är väldigt haj på konserter och sådant. Han kan ställa sitt kunnande till förfogande.

Man utgick i början från att det kunde innebära att han kunde ge lite tips. Sedan var man plötsligt uppbunden av den här personen och hans företag. Det skulle givetvis inte gå till så. Men hur skulle man ha gjort? Här gällde det att handla snabbt och få in så många bra grejor i Sydafrikasatsningen som möjligt, och så tog man första bästa.

Hans Sylvén: Här är vi igen inne på att det är människor som inte är vana vid upphandling som tillåter sig eller tillåts att göra det. För dem som håller på med affärer är det ganska naivt att tro att folk gör saker och ting av något slags ideellt intresse för Sverige eller något sådant. Om jag tar kontakt med någon som vill göra någonting för mig får jag nog utgå från att den personen vill ha någon reveny för detta.

Det behöver kanske inte alltid vara pengar. Det kan var någon annan fördel som jag får. Men man får nog räkna med att de vill ha någon ersättning. Att låtsas som om sådant inte skulle finnas har man väldigt svårt att förstå. Det är möjligen okunnigt. Men man företräder ändå svenska staten. Man kan alltid diskutera vilken okunnighet man får lov att ha.

Man blir på något sätt professionell bara därför att man helt enkelt företräder det offentliga. Då får man hoppas att de som företräder det offentliga också är professionella i verkligheten. Det här fallet ger inte ett professionellt intryck. Det här är ett exempel på en direktupphandling som har glidit i väg.

Man har tagit kontakter. Sedan frågar man en leverantör. Skulle du eller ni kunna göra det och det? Det finns nästan ingen leverantör som säger nej. De anar alltid uppdrag. Ger man en leverantör en hand på det sättet kommer leverantören att spinna vidare på det.

Ordföranden: Om ingen annan vill ha ordet ber vi att få tacka dig för att du har velat komma hit, svara på våra frågor och vara tålmodig nog att dessutom låta oss dra ut på tiden. Tack ska du ha.

Offentlig utfrågning med finansminister Bosse Ringholm
angående handläggningen av två skrivelser från Inga-Britt
Ahlenius, regeringens handläggning av frågan om general-
direktör för Riksrevisionsverket, regeringens utövande av
utnämningmakten samt ett uttalande om räntepolitiken

Ordföranden: Konstitutionsutskottets sammanträde är öppnat. Jag ber att få hälsa finansminister Bosse Ringholm välkommen till utskottet för att svara på frågor i fyra olika anmälningssärenden. Två av dessa har direkt anknytning till frågan om utnämning av Inga-Britt Ahlenius till generaldirektör för Riksrevisionsverket. En tredje fråga är av mer allmän karaktär och handlar om utnämningmakten. Ett fjärde spørsmål, som möjligen någon av utskottets ledamöter vill ställa en fråga till finansministern om, kommer på slutet och gäller ett helt annat ärende, nämligen ett uttalande som finansministern gjort angående räntepolitiken. Jag vet inte om det finns frågor om det, men vi har bett finansministern vara beredd att svara på frågor också om detta om behov skulle finnas.

Jag utgår från att det är frågor i de två ärenden som berör frågan om generaldirektör för Riksrevisionsverket som utskottets ledamöter i första hand vill ha svar på. Traditionen bjuder att vi ger vår gäst möjlighet att, om han eller hon så vill, utan att vara störd av frågor lämna en bakgrund till händelseförloppet eller eljest säga vad han eller hon vill framföra till utskottet. Därefter går frågorna till utskottet i den ordning som anmälningar är gjorda. Det innebär att jag efter finansministerns eventuella introduktion först ger ordet till Ingvar Svensson (kd), eftersom Kristdemokraterna har anmält den första frågan, om diarietföring av två brev. Därefter tänker jag själv be att få ställa några frågor med anledning av den andra frågan från Fredrik Reinfeldt, kring den mer generella frågeställningen om utnämningen av ny chef för RRV. Därefter går frågorna till partierna i storleksordning. Efter första varvet börjar vi om från början, om ytterligare frågor skulle finnas.

Sådan är gången under sammanträdet. Än en gång: Hjärtligt välkommen, Bosse Ringholm! Jag lämnar ordet till dig om du vill säga något inledningsvis.

Bosse Ringholm: Tack, herr ordförande! Jag vill först säga att jag är väldigt glad över att få det här tillfället att inför konstitutionsutskottet och alla åhörare lämna en mer samlad bild av vad som har hänt kring de här frågorna.

Det är ofta så att det är brottstycken som kastas ut i olika sammanhang. Det har förekommit mycket i medierna kring detta, och därför tycker jag att det känns tillfredsställande att få ge en mer samlad bild av vad som har förevarit.

När det gäller diarieföring av de två brev som är sända till min bostad från Inga-Britt Ahlenius har jag skriftligen lämnat en beskrivning av detta till utskottet. Jag har ingenting mer att tillägga där.

Jag tänker i huvudsak uppehålla mig kring två sakfrågor som jag tycker är viktiga. Det första är naturligtvis villkoren som jag diskuterade med Inga-Britt Ahlenius om hennes omförordnande, dvs. frågan om omförordnandet skulle handla om tre eller fem år. Det är den ena sakfrågan.

Den andra sakfrågan handlar om vilken roll Riksrevisionsverket har och ska ha i framtiden. Det pågick ju, och pågår fortfarande, en allmän diskussion om detta i landet. Inga-Britt Ahlenius och jag hade alltså anledning att föra samtal kring detta.

Eftersom detta har varit mycket personfixerat vill jag gärna först bekräfta det som Inga-Britt Ahlenius sade förra veckan att hon och jag inte känner varandra närmare. Vi har kanske stött på varandra någon gång under de 25–30 senaste åren – någon gång för mycket länge sedan när vi båda var tjänstemän i Regeringskansliet. Men i övrigt har vi inte haft någon kontakt, och känner inte varandra. Jag vidimerar alltså hennes version från förra veckan på den punkten.

Det som jag har hört om Inga-Britt Ahlenius – inte minst eftersom hon har varit verksam i Finansdepartementet – är att hon är en utomordentligt kompetent person. Hon är en hårdför och tuff budgetförhandlare, och hon har lång erfarenhet bl.a. från Finansdepartementet. Detta gjorde att den bild som jag – och även mina medarbetare och andra, eftersom den var allmänt omvittnad – hade fått av henne tidigare var en mycket positiv bild av en kompetent tjänsteman.

Eftersom det har funnits misstänkliggöranden på den punkten kan jag också lägga till en sak. Under den tid som jag var chef för Arbetsmarknadsverket och Arbetsmarknadsstyrelsen fick vi, i början av 1999, påminnelser från Riksrevisionsverket om att det fanns en del felaktigheter i Länsarbetsnämnden i Västra Götalands arbete. Det gällde olika utbildningsbidrag och annat. Så fort som jag fick kännedom om detta via Riksrevisionsverkets personal tog jag initiativ via brev – det finns också dokumenterat – till att uppmana Länsarbetsnämnden i Västra Götaland att ta itu med de felaktigheter som man uppenbarligen hade begått och som Riksrevisionsverket hade påtalat. Jag ser detta som en styrka – det är på det sättet det ska fungera. När Riksrevisionsverket gör sitt jobb – och det gör ett utomordentligt gott jobb – ska också ansvarig myndighetschef och verkschef se till att åtgärder sätts in omedelbart för att förhindra att felaktigheterna fortsätter, och se till att det hela reds ut. Från min tid som chef för AMS har jag enbart goda erfarenheter av att man i samarbete med Riksrevisionsverket kunde få till stånd en förbättrad verksamhet på den punkten.

Jag skulle vilja beskriva min syn på händelseförloppet. Men innan jag gör det vill jag ta upp en sak som mer gäller person. Jag ska hålla mig till sak i fortsättningen, men jag tycker att det är viktigt att säga någonting om detta med person. Jag läste i en av tidningarna i morse någonting som faktiskt gjorde mig ganska ledsen. Det står så här i en av morgontidningarna om Inga-Britt Ahlenius och mig – och jag citerar: ”– – de avskyr varandra intill hatets gräns – –”. Jag blir faktiskt ganska ledsen när jag läser detta. Det är

nämligen ingen beskrivning av min inställning till Inga-Britt Ahlenius. Jag är humanist och demokratisk socialist och, om det har någon betydelse i sammanhanget, dessutom pacifist. Det vore mig fjärran att ha en inställning av hat till någon annan medmänniska. Jag är dessutom ganska säker på att inte heller Inga-Britt Ahlenius har den inställning som beskrivs i citatet i dag i den här morgontidningen. Jag tycker att det är synd att denna typ av uttalanden som tillmätts denna diskussion ska få betydelse, när det inte alls handlar om den typen av personliga konflikter. Här handlar det om ett händelseförlopp som är viktigt att få dokumentera och beskriva, och som alltid kommer att kunna beskrivas utifrån olika utgångspunkter.

Låt mig börja med det första tillfället då jag träffade Inga-Britt Ahlenius, som var den 17 maj förra året. Hon argumenterade vid det tillfället ganska noggrant för att hon ville ha till stånd en annan typ av riksrevision än den vi har i dag. Jag vill gärna från början säga att detta står henne fullständigt fritt. Jag har alls inga invändningar mot att man argumenterar för en annan organisation av riksrevisionen och Riksrevisionsverket. Det kan alla göra i det här landet, med den yttrandefrihet vi har. Självfallet ska också en myndighetschef få ha den möjligheten. Hon påpekade bl.a. att det pågick ett arbete i Finland, där man nyligen hade bestämt sig för att riksrevisionens chef skulle utses på livstid av presidenten. Hon tyckte att detta var en modell som det fanns en del fördelar i. Hon hade också andra exempel från andra länder från sin internationella verksamhet. Hon har ju varit mycket verksam internationellt, och hade alltså flera exempel på hur hon tyckte att vi skulle ta intryck av vad som har hänt i andra länder när det gäller riksrevisionens organisation. Vid ett tillfälle diskuterade vi de regler som riksdagen för bara ett par år sedan hade fastställt för RRV:s roll, organisation och status. Vi diskuterade också, som sagt var, hennes synpunkter på hur hon ansåg hur de skulle förändras.

Vid nästa tillfälle vi sågs, den 24 juni, kom frågan om sakdiskussionen om RRV:s roll upp igen. Men det handlade kanske mer om Inga-Britt Ahlenius möjligheter till ett omförordnande. Då kom diskussionen upp om på vilken tid som ett omförordnande skulle ske. Hon framförde då till mig att hon tyckte att det var lämpligt att hon fick ett omförordnande på fem år, eftersom hennes sexåriga förordnande skulle gå ut i början av hösten.

Skälen till att hon tyckte att det var rimligt med en femårig period var två, vilket hon också har vidimerat i brev bl.a. Dels ansåg hon att eftersom Riksrevisionsverket nyligen genomgått en stor förändring, där man delat upp det – Ekomistyrningsverket hade bildats och en del blivit kvar som Riksrevisionsverket – var det bra ur myndighetens synpunkt om man fick en kontinuitet över en längre period än de tre år som är normala. Det var det ena skälet.

Det andra var hennes personliga perspektiv. Hon var mycket tydlig, och sade till mig att hon inte ville ha ett treårigt förordnande, som innebar att hon vid 63 års ålder skulle hamna i en situation då hon inte visste vad hon hade för arbetsuppgifter. Hon var inte intresserad av att i första hand vara – som hon uttryckte det – löshäst, och åka runt och hålla i utredningar och göra tillfälliga arbetsinsatser. Hon ville i stället ha ett permanent engagemang även efter sin treåriga period på Riksrevisionsverket.

Jag sade då att vad jag känner till, och enligt den praxis som finns, så får myndighetschefer och generaldirektörer, efter att ha varit verksamma i sex år, ett omförordnande på tre år om regeringen och myndighetschefen är överens om det. Jag kände då inte till om det hade gjorts några undantag. Men jag lovade att återkomma och ta kontakt med mina regeringskolleger och kontrollera om det fanns undantag på området, och om en längre period än tre år var möjlig att genomföra i det här läget.

Vi förde naturligtvis också en diskussion vid det här tillfället om vad det fanns för andra alternativ för henne, eftersom hon prioriterade detta med fem år. Jag sade till henne: Om det är så att tre år är den normala regeln, och det inte går att skapa någon särskild regel eller specialregel för dig, så tycker jag att du ska fundera på om det finns någon annat engagemang som du är intresserad av. Det finns ju alltid lediga uppgifter som vi kan diskutera.

Vi åtskildes den 24 juni, och sade att vi kunde ses efter sommaren. Var och en skulle fundera. Inga-Britt Ahlenius lovade att fundera på om det fanns några arbetsuppgifter som hon tyckte kunde vara lämpliga och som hon skulle kunna förordnas på för en femårsperiod via ett nytt engagemang. Jag skulle å min sida ta kontakt med mina regeringskolleger och med andra för att se om det fanns några lämpliga arbetsuppgifter som jag skulle kunna erbjuda henne. Det var med denna överenskommelse vi skildes åt inför sommaren.

Jag undersökte sedan vilka möjligheter det fanns att få till stånd någon form av undantag, dvs. att vi inte skulle tillämpa den vanliga regeln utan ha en särbehandling av Inga-Britt Ahlenius. Jag fick klart för mig att detta bara hade skett vid ett enda tillfälle i liknande situationer. Det var 1989, dvs. tio år tidigare. Den dåvarande generaldirektören för Vägverket, Per Anders Örtendahl, hade då fått ett längre förordnande än det treåriga av speciella anledningar som jag inte särskilt känner till. Därför ägnade jag inte så mycket tid åt detta under sommaren, utan jag utgick från att det var den treåriga förlängningen som var aktuell när vi sedan skulle ses på nytt, eller att Inga-Britt Ahlenius själv hade ett önskemål som jag skulle kunna jobba vidare med när vi sågs senare.

Jag gjorde naturligtvis detta därför att jag ville vara hygglig och tillmötesgå Inga-Britt Ahlenius begäran att få ett jobb fram till 65-årsdagen. Jag hörde hennes synpunkter på att hon inte ville vara ledig bara för utredningsuppgifter och sådant under sina två sista arbetsår. Det var alltså ett försök från min sida att vara tillmötesgående.

I sammanhanget kan jag säga att jag också tog kontakt med en del av mina tjänstemän på departementet. Vi diskuterade bl.a. att chefen för Riksskatteverket nyligen hade fått ett nytt arbete, och att det skulle tillsättas en ny chef för verket. Det kanske skulle kunna vara någonting som vi skulle kunna erbjuda exempelvis Inga-Britt Ahlenius. Vi skulle fundera på det över sommaren, och jag tänkte att det kan jag ta upp med henne när jag träffar henne på nytt i augusti.

Jag skulle gärna vilja dra en slutsats, som jag också skriftligen har framfört till utskottet. Om vi redan vid denna tidpunkt, när vi sågs i maj och framför allt i juni, hade varit helt överens om att det var en treårig förlängning som det handlade om kunde historien faktiskt ha tagit slut där. Det hade varit

ganska enkelt. Hade vi båda två tyckt att det var tre år som det handlade om kunde jag ha gått tillbaka till regeringen och föreslagit ett omförordnande på det normala sättet med tre år. Men eftersom Inga-Britt Ahlenius ville föra diskussionen om fem år skildes vi i stället åt med dels hennes fortsatta önskemål om de fem åren, dels vår överenskommelse om att var och en skulle fundera på om vi på något annat sätt kunde tillgodose det femårsförordnande som hon ville ha.

När vi sedan sågs senare, den 26 augusti, tog vi upp en förnyad diskussion om Riksrevisionsverkets ställning. Det var ungefär samma diskussion som tidigare. Jag ville å min sida säkerställa att hon accepterade att arbeta under de villkor som riksdagen och regeringen hade lagt fast för Riksrevisionsverket. Att hon sedan hade synpunkter på hur dessa borde ändras tyckte jag inte på något sätt var något konstigt. Ibland har jag inte riktigt förstått varför det väcker så stor uppmärksamhet att någon har synpunkter på sin nuvarande organisation, och vill ändra den. Det har man ju alla möjligheter att ha. Där- emot är det naturligtvis viktigt för mig som statsråd och företrädare för rege- ringen att veta att den man utser också är beredd att acceptera de spelregler som gäller i sammanhanget.

När vi sågs den 26 augusti meddelade Inga-Britt Ahlenius att hon inte var intresserad av något nytt engagemang eller nytt arbete. Hon ville vara kvar på Riksrevisionsverket, och hon upprepade på nytt sina krav på att det skulle vara fem, och inte tre, år.

Nu kommer jag in på det som också utskottet särskilt har tagit upp, nämligen det första brevet som Inga-Britt Ahlenius skrev till mig och som är date- rat den 29 augusti. I brevet säger hon två saker: Det ena är att hon tycker att det är okej att bli förordnad på tre år, men det andra hon säger är att hon helst vill ha fem år. Hon framför alltså på nytt samma önskemål, även om hon säger att hon är beredd att acceptera tre år. I det läget konstaterade jag bara att här finns ett önskemål som ligger kvar från hennes sida. När hon sedan på nytt återkommer i ett brev som är daterat den 19 september är det fortfarande denna diskussion om tre och fem år som finns med.

Jag är ganska glad för att de här två breven finns, och att Inga-Britt Ahle- nius skickade dem till mig. Därmed finns det dokumenterat att hon vid båda tillfällena framfört sina önskemål om att bli förordnad på en femårsperiod.

För att summera den här delen kan man säga att det här finns en dubbelhet eller en dualism, om man vill använda ett annat uttryck, i hennes besked. Hon säger att hon är beredd att acceptera tre år, men fortsätter ändå att argu- mentera för att det borde vara en femårsperiod. Hon säger att hon är beredd att acceptera att jobba under de regler som riksdag och regering har fastställt för Riksrevisionsverket, men vill ändå ändra på saker och ting, och fortsätter den diskussionen. Detta konstaterande skapar naturligtvis en viss otrygghet.

I samma sammanhang går jag in på vad som hände strax innan brevet av- sändes, då Inga-Britt Ahlenius sökte kontakt med min statssekreterare Peter Lagerblad och gjorde upp med honom om att de skulle träffas lördagen den 18 september. Hon sökte upp statssekreteraren på Finansdepartementet. Efter det samtal som de förde, som i huvudsak handlade om hur man i fortsätt- ningen kan leva med de nuvarande reglerna som finns för Riksrevisionsver- ket – Peter Lagerblad gick igenom dem i detalj – hade jag kontakt med stats-

sekreteraren. Då upplyste han mig om att Ahlenius hade sagt att hon inte ville att det möte som hon och jag hade prickat in tidigare till onsdagen den 22 september skulle komma till stånd. Hon ville skjuta på mötet – det var hennes information till statssekreteraren.

Det var i det läget som jag ringde det samtal som inte finns på hennes bandspelare. Jag blev nämligen orolig när hon ville skjuta på mötet den 22 september, eftersom jag var angelägen om att få detta möte för att kunna fatta ett beslut på regeringssammanträdet den 23 september. När jag fick denna information från statssekreteraren ringde jag alltså hem till Inga-Britt Ahlenius. Eftersom hon inte svarade läste jag in två saker på hennes band. Det ena var att jag ville att mötet skulle vara kvar den 22 september, på den överenskomna tiden 7.30 på morgonen, och det andra var att diskussionen fortfarande gällde det treåriga förordnandet. Jag ville genom detta säkerställa att mötet skulle komma till stånd. När jag på morgonen måndagen den 20 september kom till Finansdepartementet bad jag min sekreterare ringa till RRV och generaldirektörens sekreterare och få bekräftat att mötet skulle bli av på onsdagen, så att det inte skulle bli något missförstånd. Jag hade ju inte fått någon bekräftelse på mitt telefonmeddelande. Det var inläst, men jag hade inte fått någon återringning tillbaka om att det hela var uppfattat.

När sedan mötet hölls den 22 september var det egentligen samma förnyade diskussion om att säkerställa Inga-Britt Ahlenius syn på nuvarande regler för Riksrevisionsverket, samt om treårsperioden. Detta har ju Inga-Britt Ahlenius själv också dokumenterat i det senaste brevet, som är daterat den 19 september. Hon ville fortfarande ha fem år, trots att vi hela tiden diskuterade tre år.

Regeringen fattade i detta läge ett beslut den 23 september. Jag hade efter genomgången med Inga-Britt Ahlenius onsdagen den 22 september föreslagit regeringen den 23 september att utnämna henne på en treårsperiod. Jag hade sagt till henne: Jag kommer att lämna dig information om regeringens beslut.

Efter det att regeringen har sammanträde på torsdagar har vi s.k. allmän beredning. Detta pågick en stund efter det vanliga sammanträdet. När jag kom tillbaka till Finansdepartementet såg jag att det redan via olika nyhetsmedier gått ut information om att regeringen hade fattat beslut i frågan, och att Inga-Britt Ahlenius var utnämnd för en treårsperiod. Då tyckte jag att det var onödigt att ringa och bekräfta detta till henne. Det är möjligt att jag ändå skulle ha ringt henne och bekräftat det, eftersom jag tidigare hade lovat återkomma till henne. Men jag visste ju att hon hade fått informationen, eftersom hennes pressekreterare dessutom hade ringt och bett att få det bekräftat.

Regeringsbeslutet fattades alltså den 23 september. På fredagen den 24 inträffade någonting som jag tycker att det är viktigt att stanna ett ögonblick vid. I Dagens Nyheter den 24 september fanns nämligen en artikel om just regeringens beslut att utse Inga-Britt Ahlenius. När jag tidigt på morgonen, vid fem halvsextiden, läste artikeln blev jag lite förvånad över vad som stod där. Där fanns nämligen ett citat som jag hade tolkat på ett helt annat sätt tidigare. Det var ett citat ur Inga-Britt Ahlenius andra brev till mig. Det står så här – och jag citerar ordagrant: ”Ditt förslag står inte i överensstämmelse med verkliga förhållanden och är därför inte acceptabelt.” Jag hade läst det som att mitt förslag om tre år inte stod i överensstämmelse med hennes öns-

kemål om fem år. Men Dagens Nyheter skrev att det uppenbarligen är något annat som det syftas på än detta. På följande rad står något som Inga-Britt Ahlenius säger via sin pressekreterare och som citeras i Dagens Nyheter: ”Det förslag som Bo Ringholm lämnade på min telefonsvarare handlade inte om längden på förordnandet, vilket också framgår av mitt brev.”

Jag blev naturligtvis konfunderad, eftersom min tolkning av vad jag hade läst mig till i brevet inte stämde. Det första jag gjorde var därför att, redan på vägen in till jobbet vid sjutiden på morgonen, ringa hem till Inga-Britt Ahlenius. Jag möttes av hennes telefonsvarare, och jag läste in och bad att hon skulle höra av sig till mig omedelbart. Jag ville få en förklaring till vad hon menade, eftersom vi inte hade gjort samma bedömning av vad som stod i brevet. Jag sökte sedan Inga-Britt Ahlenius under hela dagen via min sekreterare, via min pressekreterare och alla andra kanaler som jag hade, och bad henne på alla sätt och vis att höra av sig till mig. Ibland fick jag beskedet att man inte visste på RRV var hon var någonstans, ibland att hon var på ett externt möte och ibland att hon var på något internt möte. Jag framförde ett stort antal gånger ett önskemål om att hon skulle sätta sig i förbindelse med mig under fredagen. Jag fick inte någon sådan kontakt under fredagen.

På lördagsmorgonen den 25 september skulle jag åka till Washington för att delta i ett antal möten, bl.a. årsmöte för Världsbanken och Internationella valutafonden. Jag skulle bl.a. leda ett s.k. G7-möte, där den amerikanske centralbankschefen Alan Greenspan var föredragande, på söndagsmorgonen. Jag sökte Inga-Britt Ahlenius på morgonen, och så länge jag var kvar i Sverige. När jag kom till USA under lördagen – jag kom till New York, och jag skulle till Washington – ringde jag där under mellanlandningen på nytt hem till henne och läste på nytt in ett telefonmeddelande om att hon skulle höra av sig till mig.

När jag sökte kontakt via min pressekreterare fick jag besked om att det nu fanns en bandupptagning, och att det fanns citat ute från denna bandupptagning där jag hade sagt att ... Ja, ni känner ju väl till vad som sagts på denna bandupptagning. Det var ett antal saker och ting som jag inte kände igen och som jag inte alls hade sagt, vilket jag var alldeles säker på. Jag bad via min pressekreterare att vi skulle försöka jaga tag på bandet för att vi skulle få lyssna till det. Annars stod ju bara ord mot ord mot varandra. I det läget, när jag sedan kom fram till Washington på lördagskvällen, fortsatte jag att ringa och söka Inga-Britt Ahlenius. Då hade jag hållit på i två dagar – hela fredagen och hela lördagen. Jag hade säkert personligen försökt få kontakt med henne 20 gånger, och dessutom via olika medarbetare, men misslyckats hela tiden.

Klockan sex eller sju – det var i alla fall mycket tidigt – amerikansk tid fick jag information via min pressekreterare om att bandet hade spelats upp i Dagens Eko. Jag ordnade då, via min pressekreterare som tog kontakt med Ahlenius pressekreterare, så att jag skulle få höra bandet själv. Ahlenius pressekreterare ringde upp mig, och jag fick höra bandet. Jag hörde omedelbart att det inte var jag. Men om man en hel natt inte har fått sova någonting därför att journalister ringer oavbrutet hela natten är man kanske inte hundra procentigt säker, utan som jag sade var jag till 99,5 % säker på det jag hörde. Jag bad pressekreteraren spela upp bandet en gång till, och en gång

till, för att vara både till 100 och 105 % säker. Jag hörde att det inte var jag. Än i dag är jag förvånad över att de många journalister som måste ha lyssnat till detta på morgonen inte kunde skilja min dialekt från den dialekt som Lyrevik hade på bandet. Men det är väl en historia för sig, kanske.

Jag är väldigt glad för att bandet lämnades ut. Jag tyckte att det var utomordentligt bra att det gjordes. Jag kan tänka mig den fasansfulla situation som hade inträffat om bandet inte hade lämnats ut. Då hade ord stått mot ord. Då hade det citat som lämnats ut stått för sig, och jag hade sagt att det inte är mina ord. I det avgörandet hade det naturligtvis varit oerhört svårt att bedöma vem som hade rätt. Därför är jag oerhört glad och tacksam för att bandet lämnades ut, och att Lyrevikshistorien kunde klaras upp trots det fasansfulla sätt den startade på.

Jag vill gärna säga att i detta läge hade jag också kontakt med min familj. Både min fru och mina barn kände naturligtvis stor oro över att ha en far som var beskydd för att ljuga offentligt. Det var ingen lätt situation, allra minst för min familj, som tog mycket illa vid sig.

Jag kände också att jag under resten av söndagen och på måndagen inte kunde fullfölja mitt uppdrag i Washington med de möten jag hade på Världsbanken och valutafonden. Varje timme och varje minut var jag nämligen omgiven av journalister som hela tiden ville veta mer och diskutera mer – och jag hade ingen mer information. Jag bestämde mig under måndagen för att avbryta mitt besök i Washington, och återvände till Stockholm under tisdagen för att träffa Inga-Britt Ahlenius och se hur vi kunde göra det bästa möjliga av situationen under tisdagskvällen. Jag åkte hem, och var hemma på tisdagskvällen. Jag åkte direkt från Arlanda till Finansdepartementet. Jag hade kommit överens med Inga-Britt Ahlenius om att träffa henne. Min statssekreterare Peter Lagerblad och rättschefen på departementet Nils Dexe var också närvarande. Vi förde några timmars samtal, där vi gick igenom hela händelseförloppet från början till slut. Vi gjorde också, som alla vet, en överenskommelse. Innebörden i överenskommelsen var att vi konstaterade att efter det som hade hänt var det mest rimliga att vi skulle skiljas åt inför fortsättningen.

Det var tre saker som var viktiga för mig. Frågan har ju ställts hela tiden om jag hade förtroende för Inga-Britt Ahlenius. Mitt svar var hela tiden att regeringen utser en generaldirektör, antingen Inga-Britt Ahlenius eller någon annan. Regeringen har förtroende för sina generaldirektörer. Jag hade ingen anledning att göra något annat uttalande på den punkten. Men det var tre saker som inträffade och som naturligtvis kom att påverka mitt förtroende för Inga-Britt Ahlenius.

Det första var att hon hade lämnat ut ett, som det visade sig, falskt meddelande – ett telefonmeddelande som var falskt – utan att kontrollera riktigheten i meddelandet.

Det andra var att hon inte hade tagit kontakt med sin uppdragsgivare, regeringen eller finansministern, för att kontrollera riktigheten i detta meddelande. Hade hon inte velat ta kontakt med mig, eftersom jag var inblandad, hade hon kunnat ta kontakt med statsministern eller någon annan i regeringen, om hon hade velat diskutera innehållet i meddelandet.

Det tredje var att hon gjorde sig oanträffbar i nästan tre dygn innan jag fick kontakt med henne. Jag vill tillägga att det var först på söndagseftermiddagen som Ahlenius själv sökte kontakt med mig. Eter två och ett halvt dygn ringde hon mig när jag var i Washington och sade vid första samtalet: Det är en person som har sökt upp mig och han säger att han tror – jag vill understryka han *tror* – att det är han som har läst in meddelandet och inte du. Då sade jag: Personen måste väl veta vad han har gjort för någonting. Han kan ju inte bara tro.

Ja, jag ska återkomma, sade hon. Sedan återkom hon efter en timme och meddelade att han hade sagt att det var han som hade läst in bandet, dvs. Lyrevik. Men det var först efter två och ett halvt dygn som denna historia kunde redas upp.

Vad drar man för slutsatser till sist av det här? Jag har dragit tre slutsatser.

Den första är att en i tiden sammanfallande diskussion om Riksrevisionsverkets uppgifter, roll och ställning kom att föras in i diskussionen i samband med Inga-Britt Ahlenius omförordnande. Jag såg inget fel i att vi hade olika uppfattningar om hur Riksrevisionsverket skulle se ut i framtiden. Jag tror inte heller att vi hade så många olika uppfattningar. Både Ahlenius och jag tycker att vi ska ha en oberoende riksrevision. Men det fanns andra saker som vi hade olika uppfattningar om, t.ex. vem som skulle utse chef. Jag markerade klart för henne att jag inte tyckte att den modell som finns i en del länder – att man utser en chef på livstid – är någon bra modell. Där hade vi delade meningar. Men jag tror inte att vi hade delade meningar på en del andra områden när det gäller Riksrevisionsverkets uppgifter.

Men det var inget fel i att vi förde en sådan diskussion. Det som kom att bli otryggt och oklart var att denna diskussion fördes samtidigt som jag behövde säkerställa att hon accepterade att arbeta under nuvarande riksdags och regerings beslut om villkoren för Riksrevisionsverket.

Det är den första slutsatsen jag drar att den här dubbelheten i uttalandena om att både gilla nuvarande läge och ändra nuvarande läge kom att tolkas som att det rådde totalt olika uppfattningar om Riksrevisionsverket, vilket det inte gjorde. Det var på vissa punkter som vi hade skilda meningar. Och det hade inte för mig avgörande betydelse, utan den avgörande betydelsen var ju att Inga-Britt Ahlenius är en kompetent person. Det var det som var avgörande för regeringens beslut att omförordna henne.

Min andra slutsats om detta med tre eller fem års förordnande är: Hade vi – som jag tidigare sade – varit överens på försommaren om att lägga detta med fem år åt sidan och hållit oss till tre år hade beslutet kunnat fattas mycket tidigare. Då hade det inte blivit den här följetongen. Jag var alltså på den punkten – vilket kanske kan tyckas logiskt – mycket tydlig om att vi inte ville ha någon särbehandling av Inga-Britt Ahlenius, utan vi ville följa de regler och den praxis som hade funnits sedan tidigare.

Min tredje slutsats är att den överenskommelse som Inga-Britt Ahlenius och jag träffade – och som ännu inte är fullföljd – kommer jag att göra allt jag kan för att fullfölja. Jag har både till Inga-Britt Ahlenius och i andra sammanhang beklagat att det inte har gått att fullfölja den till den tidpunkt som både hon och jag tyckte var möjlig, dvs. vid årsskiftet. Det har tagit betydligt längre tid, och det beror på omständigheter som jag inte har rätt

över. Jag vet att andra som är engagerade i detta gör allt vad de kan för att snabba på denna tidtabell. Och jag ska göra allt jag kan för att bidra till att överenskommelsen kan fullföljas.

Jag tror att det är den mest logiska slutsatsen, att den överenskommelse som vi gjorde om att skiljas åt ska ske på ett sätt så att båda parter känner att överenskommelsen har fullföljts. Jag vet att det finns de som säger att man hade kunnat välja modellen att sparka Inga-Britt Ahlenius. Men det var ett alternativ som jag inte tyckte var rimligt. Det fanns de som sade att man hade kunnat välja att stryka ett streck över det hela och inte göra någonting. Jag tyckte inte heller detta var ett rimligt alternativ med tanke på de allvarliga saker som hade inträffat.

Jag ville vara schyst och hygglig och försöka att hitta en överenskommelse där vi båda kände att Inga-Britt Ahlenius kompetens togs till vara i fortsättningen på något annat uppdrag. Men i den speciella situation som Riksrevisionsverket hade hamnat i såg vi det som rimligt att Riksrevisionsverket efterhand får en ny chef så att Riksrevisionsverket får möjligheter att fullt och odelbart ta det ansvar som detta mycket viktiga verk ska ta i den svenska rättsstaten.

Jag är glad att jag får det här tillfället att mera samlat lämna min redovisning av hur jag ser på det som har inträffat, och jag hoppas att jag har gett en belysning av frågan.

Ordföranden: Vi tackar finansministern för detta och går direkt över till frågorna.

Ingvar Svensson: När regeringen den 23 september 1999 förlänger Inga-Britt Ahlenius förordnande som chef för RRV, sker det då utifrån sakliga grunder?

Bosse Ringholm: Svar: ja.

Ingvar Svensson: Det betyder alltså enligt finansministerns synsätt att Inga-Britt Ahlenius har den förtjänst och den skicklighet som man kan kräva av verkschef för RRV?

Bosse Ringholm: Svar: ja.

Ingvar Svensson: Jag har några frågor om breven som är daterade den 29 augusti och den 19 september. Enligt Statsrådsberedningens besked har du uppgett att du mottagit dessa brev samma dag som de är daterade, men Ahlenius säger att det inte kan vara rimligt, åtminstone inte i det första fallet, den 29 augusti, då hon på kvällen postade brevet på Centralen till dig. Kan du möjligtvis ha en minneslucka på den här delen?

Bosse Ringholm: Nej, jag har gått igenom min almanacka, och jag vet att jag vid båda tillfällena dessa två söndagar inte var hemma under dagen. Därför var det min uppgift att hämta in morgontidningen båda gångerna när jag kom hem sent på kvällen, och där fanns breven.

Ingvar Svensson: Ja, det är ju ingen viktig uppgift i sammanhanget i och för sig. Breven diarieförs den 23 september. När det gäller brevet från den 19 september kan man möjligen tänka sig förmildrande omständigheter inför kravet på diarieföring. Det ska ju ske utan dröjsmål. Vi kan alla glömma en

dag eller så. Men sådana förmildrande omständigheter föreligger knappast när det gäller brevet som vara daterat den 29 augusti. Det gick drygt tre veckor innan det diariefördes. På så sätt inskränks offentlighetsprincipen. Varför skedde det så sent?

Finansministern har tidigare varit både landstingsråd och verkschef, så rutinerna för diarieföring borde ju inte vara särskilt oklara.

Bosse Ringholm: Nej, rutinerna är inte oklara. Den enda förklaring som finns är den som jag tidigare har lämnat till utskottet. Jag har, som många andra politiker, en brevlåda som är full med post varenda dag, och det här var mitt uppe i budgetarbetet inför budgetpropositionen. Därför var det inte bara det här brevet utan det var annat av privat karaktär som också lades på hög som gjorde att jag inte tog med det till jobbet. Jag har ingen annan förklaring än att det var arbetssituationen som gjorde att det försenades.

Ingvar Svensson: Försvarar det handlingen?

Bosse Ringholm: Den förklaring jag har är att om jag inte hade varit så pressad av min arbetssituation hade jag väl förmodligen tagit med mig brevet omedelbart.

Ingvar Svensson: Men det försvarar inte handlingen i sig.

Bosse Ringholm: Jag vet att man omedelbart ska ta med sig brev till arbetsplatsen för att få dem registrerade.

Ingvar Svensson: När breven diarieförs den 23 september får de en hemligstämpel på sig. Varför det? Hemligstämpeln hävs den 5 oktober, enligt anteckningar på brevet. Men ändå gör – enligt uppgifter från Ahlenius – finansministern pressen uppmärksam på breven den 23 september när de släpps till offentligheten. Varför gick det till så här?

Bosse Ringholm: För det första var jag inte inblandad i beslutet om hemligstämpling över huvud taget, utan det beslutet fattades av rättschefen i departementet. Jag var inte alls inblandad.

Jag har sedan efterfrågat varför breven hemligstämplades. Skälet var då förhållandet till utländsk stat som gjorde att man hemligstämplade. Det framgår ju också av Ahlenius egen text att det gällde t.ex. förhållandet till FN som hon för sin del inte ville att man skulle gå ut med.

Sedan har jag inte medverkat till att sprida någon information om detta. När breven stämplades och diariefördes fanns det ett intresse från medierna kring detta, och breven har förmedlats av våra pressansvariga på departementet. Jag har inte varit inblandad i detta över huvud taget.

Ingvar Svensson: Det är ingen vanlig rutin på Finansdepartementet att man fäster pressens uppmärksamhet på vissa inkomna brev?

Bosse Ringholm: Varje dag får vi ett stort antal brev. Det finns journalister som varje dag går igenom våra diaries. Det sker också ganska ofta att man uppmärksammar journalister på brev bland de hundratals brev som kommer in.

Ingvar Svensson: Ahlenius skickade ju breven hem till dig därför att hon var orolig för att hon inte skulle nå dig på flera dagar. Är det verkligen så att om man skickar ett brev till finansministern kan det ta flera dagar innan det uppmärksammas av ministern själv?

Bosse Ringholm: Nej, det kan jag försäkra. Jag har en utomordentligt duktig sekreterare och assistent som ser till att alla brev registreras omedelbart. Det säkraste och snabbaste sättet att komma i kontakt med Finansdepartementet via brev är att skicka dem den vanliga tjänstevägen. Det fungerar utomordentligt väl. Så på den punkten förstår jag faktiskt inte resonemanget.

Ingvar Svensson: Den 30 september 1999 löpte Ahlenius tidigare förordnande ut, och hon omförordnades den 23 september. Tycker du att det är en lämplig tidpunkt för omförordnande? Du har ju själv varit verkschef. Kan man verkligen anse en sådan tidsmarginal som rimlig? Regeringen har väl någon form av personalpolitik?

Bosse Ringholm: Det hade varit mycket bättre om vi hade gjort ett avslut på våren och om vi, som jag tidigare sade, hade varit överens om en treårsperiod. Då hade regeringen kunnat fatta beslut före sommaren. Det tycker jag hade varit ett mycket bättre beslut.

Ingvar Svensson: Om beslutet att omförordna Ahlenius den 23 september vilade på sakliga grunder, dvs. att hon hade förtjänst och skicklighet för jobbet, varför ville du då få henne att ägna sig åt annat, t.ex. landshövdingejobb? Är hon bättre skickad att vara landshövding än verkschef för Riksrevisionsverket?

Bosse Ringholm: När regeringen fattade sitt beslut var det mot den bakgrund som har beskrivits här, att hon hade, och har, den kompetens som motiverade regeringens beslut. De händelser som jag utförligt har beskrivit här gjorde ju att de kom att påverka regeringens förtroende för Inga-Britt Ahlenius. Det var i det läget som jag valde att föra en dialog med henne. På Inga-Britt Ahlenius eget förslag kom vi överens om att försöka finna ett annat uppdrag till henne.

Ordföranden: Jag vill då komplettera med ett par frågor med utgångspunkt i den andra anmälan från Fredrik Reinfeldt och som handlar om händelseförloppet mera i stort.

Jag tillåter mig att använda samma kategorisering av frågorna som finansministern gjorde i sin inledning, nämligen tiden respektive rollen. Också jag tror att de är verkningsfulla för att reda ut vad som faktiskt har inträffat.

Min första fråga handlar just om tiden. Av en promemoria som finansministerns medarbetare har översänt till utskottet framgår det angående det möte som ägde rum den 24 juni: ”Enligt Bosse Ringholm var det underförstått – dvs. finansministern och Inga-Britt Ahlenius emellan – att hon skulle få förordnandet förlängt om hon kunde acceptera att regeringen följde sin praxis på området.” Det var ”underförstått”. Erbjud finansministern vid detta tillfälle Inga-Britt Ahlenius ett förordnande på tre år?

Bosse Ringholm: Det normala är att en verkschef som har haft ett förordnande på sex år och som vill få det förlängt med tre år också får ett sådant förlängt förordnande. Som jag sade tidigare var det regeringens och min bedömning att Inga-Britt Ahlenius hade gjort en mycket bra insats som chef för Riksrevisionsverket. Hon var kompetent, och vi var beredda att förlänga hennes förordnande. Hade vi då kunnat avsluta diskussionen och sagt att det var tre år som gällde, hade regeringen också kunnat fatta ett sådant beslut.

Ordföranden: Det var nu inte riktigt svaret på den fråga som jag ställde. Jag frågade nämligen: Erbjud finansministern Inga-Britt Ahlenius ett treårigt förordnande som hon hade att ta ställning till?

I promemorian står det att det var underförstått, vilket inte är exakt samma sak. Det är lite mera olika än bara en märkning av ord. Erbjud ni detta till henne?

Bosse Ringholm: Det är riktigt att det var underförstått som det står i promemorian. Vi kunde ju inte enas om detta med tre eller fem år. Man kan inte lämna ett erbjudande om de båda parterna inte är överens om vilken tid som erbjudandet ska avse. Ett erbjudande i det läget hade inte varit ett erbjudande som Ahlenius hade kunnat acceptera eftersom hon fortfarande ville ha fem år. Då valde vi i stället att fortsätta diskussionen om vi kunde fullfölja de fem åren. Jag hade kunnat vara hård och klippt av och sagt att jag inte ville ha någon mer diskussion om fem år, att det var tre år eller inget som gällde. Men jag valde i stället att vara tillmötesgående och försökte se om jag på något sätt kunde tillmötesgå henne med de fem åren.

För att anknyta till tidigare frågor sade jag till henne: Om du själv har idéer om generaldirektörskap, landshövdingeskap eller vad det kan vara för någonting som du tycker att du är intresserad av och lämplig för, är jag beredd att pröva saken.

Ordföranden: Inga-Britt Ahlenius har här i utskottet utförligt redovisat de övriga erbjudanden som hon fick. Det var därför som jag var intresserad av om hon fick ett erbjudande om ett förnyat förordnande som chef för Riksrevisionsverket i tre år.

Jag går då vidare till nästa sammanträde som är aktuellt i sammanhanget, nämligen sammanträdet den 26 augusti respektive brevet den 29 augusti. Då förklarar sig uppenbarligen Inga-Britt Ahlenius uttryckligen vara beredd att acceptera ett förordnande om tre år, eller hur?

Bosse Ringholm: Ja, det är riktigt samtidigt som hon i brevet därefter på nytt säger att det ska vara fem år. Det var denna dubbelhet, denna dualism som hela tiden präglade det hela. Å ena sidan var det okej med tre år, å andra sidan ville hon ha fem år. Jag kände mig inte säker. Jag kände mig inte trygg helt enkelt i fråga om vilket av de två beskederna som gällde.

Ordföranden: Men det var väl ändå ostridigt att Inga-Britt Ahlenius sade att hon accepterade tre år, även om hon gärna ville ha fem. Det är väl inte alldeles onaturligt att man vill ha ett par år extra om man kan få det. Men hon accepterade tre år?

Bosse Ringholm: Det är riktigt, samtidigt som hon – vilket dokumenteras i det andra brevet – säger att hon på nytt vill ta upp diskussionen om fem år. Problemet är att om man har båda uppfattningarna samtidigt är det svårt att få ett avslut.

Ordföranden: Men samtidigt skriver finansministerns medarbetare i samma promemoria som vi tidigare talade om följande, och nu gäller det efter brevet den 29 augusti: ”Eftersom det nu fanns möjlighet att besluta om en förlängning av förordnandet med tre år inleddes den interna beredningen i Regeringskansliet och regeringskretsen.”

Får jag då fråga: Hur kunde det komma sig att den interna hanteringen i Regeringskansliet, efter det att det uppenbarligen fanns ett besked om att hon var beredd att acceptera tre år, kunde ta *en* månad?

Bosse Ringholm: Skälet var ju att det fanns inte *ett* besked om tre år, det fanns två besked, ett om tre år och ett om fem år. Jag hänvisar på nytt till det andra brevet som är daterat den 19 september. Jag citerar: ”Däremot är det nu angeläget att regeringen tar initiativet och snabbt fattar beslut, förslagsvis om ett femårsförordnande i enlighet med den argumentation jag förde fram till dig vid vårt möte tidigt i somras.” Detta skrevs alltså fem dagar före regeringens beslut, då hon fortfarande argumenterade för fem år.

Ordföranden: Det förefaller vara ostridigt att Inga-Britt Ahlenius argumenterade för ett femårigt förordnande. Det har hon väldigt berättat för utskottet och finansministern har beskrivit det. Min fråga har dock hela tiden handlat om: Har det funnits ett erbjudande om tre år? Har Inga-Britt Ahlenius accepterat det? Jag noterar att svaret på denna fråga till slut ändå är ja.

Bosse Ringholm: Jag har beskrivit att treårsförordnande, som är det normala, också hade varit den rimliga slutsatsen efter våra diskussioner. Det är det som jag har beskrivit som underförstått att vi hade kommit till den slutsatsen.

Att i ett läge erbjuda en person ett treårsförordnande och säga att det är det enda erbjudandet samtidigt som personen vädjar om att jag ska föra en diskussion om ett femårsförordnande ville jag inte. Jag ville försöka vara hygglig och tillmötesgående och ändå hålla kvar diskussionen om fem år, eftersom hon ända fram till brevet den 19 september ville ha den diskussionen.

Så sent som dagen före regeringens beslut, dvs. den 22 september när vi träffades på morgonen, argumenterade hon fortfarande för ett femårsförordnande.

Ordföranden: Vi har förstått att hon argumenterade för det men att hon också sade ja till ett treårsförordnande den 29 september.

Bosse Ringholm: Ja, hon sade ja till både–och.

Ordföranden: Då går jag vidare till en fråga om rollen, eftersom finansministern själv inledde med att diskutera Inga-Britt Ahlenius och finansministerns möjligen olikartade syn på revision – jag sade möjligen olikartade syn. Jag vill då fråga: Har det någonsin under denna process funnits någon tvekan om Inga-Britt Ahlenius lojalitet till den roll som riksdag och regering har givit henne?

Bosse Ringholm: Uppgiften var att säkerställa att hon accepterade de villkor som regering och riksdag har lagt fast för Riksrevisionsverket, och det har hon ju dokumenterat både i brev och i de muntliga samtal vi har haft. Samtidigt som hon sade det förde hon ju diskussion om de saker som hon ville ändra på.

Som jag har sagt flera gånger tycker jag inte att det är så konstigt. Hon liksom alla andra har rätt att föreslå förändringar. Jag ville bara vara förvissad om att hon skulle jobba med utgångspunkt från att fullfölja riksdagens och regeringens intentioner. Sedan får hon ju fortsätta att argumentera för förändringar.

Ordföranden: Men får jag fråga om finansministern någonsin har tvekat om ifall Inga-Britt Ahlenius skulle vara beredd att följa regeringens och riksdagens intentioner?

Bosse Ringholm: Nej, inte efter de besked som jag har fått. Det var därför som jag också föreslog regeringen att utse henne den 22 september.

Ordföranden: Detta är min sista fråga. Här i utskottet har Inga-Britt Ahlenius citerat finansministern i en formulering som många tyckte var rätt häpnadsväckande, nämligen att finansministern skulle ha sagt till Inga-Britt Ahlenius att hon saknade sjukdomsinsikt. Vad menade finansministern med det?

Bosse Ringholm: Som har framgått av det jag har sagt var vår diskussion mycket av repetition. Jag har blivit anklagad för att ibland upprepa saker och ting ett stort antal gånger. När jag kanske för tionde gången hade förklarat för Inga-Britt Ahlenius att hon inte kunde få någon särbehandling, att hon inte kunde få någon gräddfil med något annat förordnande än ett treårsförordnande, tyckte jag till sist att hon saknade insikt om det resonemang som jag förde.

Ordföranden: Ja, det kan man kanske säga, men vari låg sjukdomen?

Bosse Ringholm: Den låg i att inte kunna förstå det resonemang som jag förde.

Ordföranden: Det är en rätt grav anmärkning mot en verkschef, eller?

Bosse Ringholm: Nej, om man tio eller tolv gånger har gett besked om varför det inte gick att göra någon särbehandling av Inga-Britt Ahlenius kanske jag tog till det drastiska uttrycket för att markera att det inte var stor idé att vi fortsatte en dialog där hon upprepade sitt krav och jag upprepade mitt svar och upprepade och upprepade. Jag ville få slut på upprepandet helt enkelt.

Ordföranden: Till slut: På vilken lag eller förordning baserar finansministern tanken på att det ska vara just treårsförordnande andra gången?

Bosse Ringholm: Det är en praxis som har funnits sedan lång tid tillbaka. Den har också i olika sammanhang använts i olika propositioner där man har tagit upp t.ex. frågor om verksledning.

Ordföranden: Men det är ingen lag eller förordning?

Bosse Ringholm: Det finns ingen formell förordning om det.

Pär Axel Sahlberg: Vi har ganska många statliga verk och verksamheter. Det är klart att om man är förordnad på sex eller nio år blir det inte så ofta som det sker sådana här processer. På vilket sätt är den här processen med dessa telefonsamtal, telefonmeddelanden och brev hem i brevlådan en typisk process när man tillsätter en verkschef?

Bosse Ringholm: Under mitt knappt ettåriga förordnande som finansminister vill jag säga att den är unik. Jag har medverkat till att utse chef för Riksskatteverket, för Finansinspektionen och för andra myndigheter, och det har i flera fall handlat om omförordnanden. Inte i något fall har det förekommit någon korrespondens av det slag som det har varit i det här speciella fallet. Så den typen av påtryckningar som skedde här var mycket unika.

Pär Axel Sahlberg: Vi har genom dokumentation – det som tidningarna kan ge oss och även det som Inga-Britt Ahlenius gav oss förra veckan – fått en mycket diger papperslunta i den här frågan. Intressant nog dyker ett nytt möte upp som inte har ingått i Inga-Britt Ahlenius presentation. Det var ert första möte den 17 maj när frågan tog fart. Vi förstod av din redovisning att redan då pågick diskussionen om hur revisionen i landet skulle se ut. Sedan följer ett antal möten.

I raden av kommunikationer kommer brevet den 2 juli med Riksrevisionsverkets bok där man gör en historisk redogörelse och en beskrivning av internationella modeller. Den 9 september publicerar Inga-Britt Ahlenius en artikel i Gefle Dagblad, och på nytt förs den finländska frågan upp. Det är lite intressant ändå, även om det är lite svårt att skala av hela processen, men hur uppfattade du detta informationsflöde från Inga-Britt Ahlenius?

Bosse Ringholm: Jag uppfattade det som ett sätt att försöka påverka mig och regeringen till en annan uppfattning i en del av frågorna kring RRV. Jag tycker att det är legitimt. Som jag har sagt ett antal gånger har hon, liksom alla andra, den rätten. Men den här lobbyverksamheten var oerhört intensiv. Jag blev något förvånad över att det sedan har sagts att hon inte tagit upp dessa uppfattningar. Jag refererade då till att jag hade träffat några socialdemokratiska riksdagsledamöter som också hade träffat Inga-Britt Ahlenius och att hon framfört samma uppfattningar till dem. När jag berättade det för henne sade hon att det inte var så. Jag förstod inte vad hon hade för skäl att förneka det. Det var väl inget konstigt. Om hon nu hade dessa uppfattningar må hon väl tala med finansministern och med riksdagsledamöterna om samma sak.

Pär Axel Sahlberg: Innebar det för din del att du svävade i okunnighet om hur hon såg på sin uppgift som chef för RRV?

Bosse Ringholm: Det som gjorde mig otrygg var att hon å ena sidan sade att hon kunde leva med de regler som fanns. Å andra sidan bedrev hon mycket intensivt en opinionsbildning för en ändring av organisationen. Då ville jag säkerställa att hon kunde hålla isär de två olika sakerna.

Pär Axel Sahlberg: När du sedan vid era möten går igenom bl.a. den här boken beskriver Inga-Britt Ahlenius detta som en ovänlig och närmast fient-

lig genomgång av materialet. Hur skulle du beskriva ditt excerande av det som hon skrivit bl.a. i RRV:s bok?

1999/2000:KU20
Bilaga B3

Bosse Ringholm: Jag beklagar om hon uppfattade mig på det sättet. Det var verkligen inte min avsikt. Hon argumenterade för sin sak. Jag hade på vissa punkter en annan uppfattning. Jag uppfattade det som att vi förde ett vanligt normalt samtal om sakfrågan helt enkelt.

Pär Axel Sahlberg: När du träffade henne vid mötet den 22 september och redogjorde för att du skulle föredra ärendet inför regeringen dagen därpå i enlighet med den ordning som gäller, den budgetproposition som reglerade förhållandena, att det rörde sig om ett förordnande på tre år, uppfattade du då att hon tog det som ett besked från din sida, att det var vad som skulle hända dagen efter?

Bosse Ringholm: Jag utgick ifrån att hon förstod att det var ett besked. Jag hade ett stort antal gånger försökt att tala om att slutbeskedet var tre år. Det var sista punkten som sattes då.

Kenneth Kvist: Jag vill börja med breven och anknyta till det som Ingvar Svensson redan har berört i sina frågor. Sedan vill jag också ställa några allmänna frågor.

Om jag nu fattar dig rätt kom breven på en söndag hem till finansministerns bostad. Funderade finansministern på varför breven hade lämnats i bostaden? Har det varit så att rutinerna, innan de eminenta nuvarande medarbetarna anställdes, har varit så dåliga att Inga-Britt Ahlenius, som själv har jobbat i Finansdepartementet, hade anledning att tro att breven skulle bli liggande om hon hade skickat dem den normala vägen, alltså tjänstevägen?

Bosse Ringholm: Nej, under det år som jag har tjänstgjort som finansminister har jag aldrig fått några tjänstebrev av den typen i min brevlåda hemma. Jag får ju brev från allmänheten som jag tar med mig till departementet och registrerar, men jag har aldrig fått brev från tjänstemän vid myndigheter eller i organisationer, utan de breven kommer ju den vanliga tjänstevägen. Det går fortast, som sagt var.

Kenneth Kvist: Funderade finansministern på varför det kunde vara på det viset?

Bosse Ringholm: Nej, kanske inte så mycket. Men när jag efteråt funderade på det utgick jag ifrån att det handlade om hennes egen person. Jag utgick ifrån att eftersom de låg i min brevlåda hade hon själv transporterat dit dem.

Kenneth Kvist: Det fanns ingen känsla av att det skulle vara privata brev, men en finansminister får kanske inga sådana brev?

Bosse Ringholm: Nej, i varje fall inte i sådana frågor.

Kenneth Kvist: Okej. Det är klart att du har varit finansminister under en relativt kort tid, men du har varit med om att omförordna en del personer. Då är frågan: Har det under denna tid hänt att någon generaldirektör inte har omförordnats?

Bosse Ringholm: Om jag på rak arm funderar igenom frågan har de som förordnats under min tid haft tidigare förordnanden. Det är väl någon person som i något fall har klivit av strax innan han har fullföljt sin period. Men det är ingen som har gått igenom hela sexårsperioden och inte fått något omförordnande. Något sådant fall kan jag inte påminna mig.

Kenneth Kvist: När man tillträder som minister, vad får man för instruktion när det gäller förordnanden?

Bosse Ringholm: Man får mycket instruktioner. Man får pärmar med regler om hur man ska förhålla sig. Jag tog del av dem från början och hade en utomordentlig god introduktion via både rättschefen och övriga medarbetare i departementet som från allra första början försåg mig med allt detta informationsmaterial. Eftersom jag kom in mycket hastigt i arbetet tyckte jag att det var viktigt att tillgodogöra sig de formella reglerna och arbeta efter dem.

Kenneth Kvist: Vad säger reglerna om omförordnanden?

Bosse Ringholm: Det är ju en bedömningsfråga som regeringen gör när den utser verkschefer. Den praxis som regeringen har haft är att om en myndighetschef har fullföljt sin sexårsperiod och regeringens bedömning är att myndighetschefen har gjort ett utomordentligt gott arbete är det naturligt att man fortsätter att omförordna personen, om personen själv så önskar. Det finns ju personer som ibland vill byta arbetsuppgifter. Men annars är det väl det normala att man omförordnar för tre år.

Kenneth Kvist: Så egentligen är det konstaterande du gör här, att du känner dig otrygg när du pratar med Ahlenius, en märklig känsla. Det är regeringen som äger frågan, och det är du som är föredragande i regeringen.

Bosse Ringholm: Jag har valt att från första början beskriva situationen. Det var dessa två frågor om RRV:s roll och om förordnandet skulle vara tre eller fem år där jag upplevde att det hela tiden fanns dubbla budskap. Det var det som skapade min osäkerhetskänsla. Därför lade jag ned arbete på att försöka undanröja denna osäkerhet. När jag väl tyckte att jag hade undanröjt osäkerheten föreslog jag också regeringen att omförordna Ahlenius på tre år.

Kenneth Kvist: I Inga-Britt Ahlenius redogörelse inför utskottet lägger hon en tredje sak i vågskålen. Det är inte bara att det är en dubbelhet om tre eller fem år eller olika inställning. Hon säger rent ut att regeringen, eller finansministern som föredragande, inte ville ha kvar henne. Är det korrekta uppgifter?

Bosse Ringholm: Nej. Det är ingen korrekt uppgift. Min bedömning var grundad på den erfarenhet som andra hade, och som jag fick vidimerad på många håll, att hon var en utomordentligt duktig och kompetent verkschef som gjort ett bra arbete på Riksrevisionsverket under sex år och att hennes önskan var att hon ville fortsätta.

Kenneth Kvist: Hon säger här på ett ställe att hon satt i Humlegården och pratade i mobiltelefon, berättar hon måleriskt. Då skulle du ha sagt att du kan ordna flera inte specificerade landshövdingeposter till henne.

Bosse Ringholm: Jag såg i protokollet att jag skulle ha kunnat ordna – vilket jag inte alls har någon minnesbild av – t.o.m. landshövdingeposter utan län. Det är i så fall ett något udda uppdrag. Jag vet inte om något sådan erbjudande. Jag gick tillbaka till vår diskussion före sommaren där jag ville vara tillmötesgående och säga, att om hon ville ha ett femårigt förordnande: föreslå något annat ämbetsverk eller något län som landshövding, eller något sådant. När jag ringde henne vid det tillfället var det egentligen för att kontrollera att hon hade något intresse om det skulle dyka upp landshövdingeuppdrag och om hon ansåg att hon var intresserad och kompetent för det.

Ordföranden: Ska vi så sakteliga låta frågan glida till Åsa Torstensson.

Kenneth Kvist: Jag vill bara ställa en fråga till. Inga-Britt Ahlenius säger också i det skriftliga material hon har gett till KU – vi har det både i utskrift och i skriftlig version – att frågan om hon skulle bli omförordnad var, och jag citerar ”helt öppen ända fram till regeringens beslut den 23 september”. Är det din bild av det hela? Var frågan helt öppen? Ert beslut kunde blivit ...

Bosse Ringholm: I formell mening kan man säga att ända fram till det att regeringen fattar det formella beslutet är frågan öppen. I reell mening vill jag hävda att eftersom jag inte hade några synpunkter på hennes sätt att sköta Riksrevisionsverket, utan ansåg att hon hade gjort ett bra jobb under de sex åren, tycker jag att det var fullkomligt naturligt att det också hade blivit, och det var vad regeringen sedan beslutade om, en treårig förlängning. I reell mening var det inte så.

Åsa Torstensson: Jag skulle också vilja återgå till dessa skrivelser som har kommit till finansministerns bostad. Jag tänker läsa innantill från Statsrådsberedningens underlag till konstitutionsutskottet: Söndagen den 19 september fick han på ett likartat sätt ytterligare ett brev från Inga-Britt Ahlenius. Denna gång övervägde han frågan om brevet skulle diarieföras och bestämde sig för att skyndsamt ta upp frågan med sin expeditons- och rättschef.

När jag läser detta måste jag ställa frågan: Övervägde finansministern att inte diarieföra detta?

Bosse Ringholm: Jag visste om de regler som gällde. Därför tog jag upp frågan och anmälde att jag hade fått de här breven. Jag fick bara bekräftat av rättschefen att de skulle diarieföras.

Åsa Torstensson: Finansministern sade tidigare att reglerna är solklara. Därmed undrar jag varför finansministern över huvud taget övervägde frågan om de skulle diarieföras.

Bosse Ringholm: Därför att om jag från första början hade tagit in dem till departementet hade jag bara lämnat dem ifrån mig. Nu hade de blivit ligande hemma i min bostad på grund av, som jag sade förut, budgetarbete som gjorde att jag inte ägnat dem den omtanke jag kanske skulle ha gjort, utan det var annat som tog upp min tid.

Åsa Torstensson: Jag skulle också vilja ställa några följdfrågor med anledning av mötet den 17 maj, som vi tidigare inte haft information om. Vem tog

initiativ till detta möte? Förutom diskussioner kring RRV:s roll, pratades det något i detta sammanhang om förordnandet?

1999/2000:KU20
Bilaga B3

Bosse Ringholm: Det var Inga-Britt Ahlenius som tog initiativet till mötet. Min minnesbild är att det i huvudsak handlade om RRV:s roll.

Åsa Torstensson: Jag har en sista fråga. Finansministern beskrev tidigare att det här var ett annorlunda arbetssätt mot tidigare tillsättningar. Jag skulle vilja fråga: Vad är unikt i detta förordnande?

Bosse Ringholm: Det mest unika i det förordnandet är naturligtvis den bandinspelning som gjordes och som utsatte mig för en situation där jag under en period, en kort tid, var anklagad för att ha lämnat vilseledande och falsk information. Det är det mest anmärkningsvärda i situationen och som är utomordentligt avvikande i förhållande till ett normalt hanterande av frågor.

Helena Bargholtz: Herr ordförande! Man kan konstatera att det här handlar väldigt mycket om relationsproblem emellan. Den bilden får man väldigt klart både när man har hört Inga-Britt Ahlenius redovisning och finansministerns redovisning. Men det är också en arbetsledningsfråga.

Jag skulle vilja fråga finansministern. Det talas alltså om ett nytt jobb till Inga-Britt Ahlenius. Det nämndes ett jobb som eventuell chef för Riksskatteverket. Vad det helt klart att hon då skulle få det på fem år? Var det skälet till att det diskuterades ett nytt jobb, att hon insisterade på ett femårsförordnande och att det var därför som finansministern erbjöd henne eller funderade kring ett nytt jobb?

Bosse Ringholm: Med risk för att det blir ganska tjugigt: Treårsförordnande, som är en förlängning på ett tidigare sexårsförordnande, var ur hennes synpunkt inte något som hon eftersträvade. Om hon ville ha fem år måste det handla om ett nytt uppdrag. Då råkade det vara så i tiden att exempelvis Riksskatteverkets chefsstol skulle bli ledig. Det var därför som jag tänkte och pratade med några av mina medarbetare: Skulle det kunna vara någonting för henne?

Helena Bargholtz: Ett omförordnande kan man inte få på fem år, men man kan få ett nytt jobb på fem år.

Bosse Ringholm: Svar ja.

Helena Bargholtz: Jaha. Den andra frågan gäller: Om det nu inte går att hitta ett nytt jobb till Inga-Britt Ahlenius, anser finansministern att hon då kan fortsätta att utöva arbetet på ett tillfredsställande sätt, sett ur finansministerns synpunkt, med tanke på det som har hänt den allra senaste tiden?

Bosse Ringholm: Det finns många möjligheter att spekulera och ställa villkorliga frågor. Jag har fått hundratals sådana frågor alltsedan vi träffade överenskommelsen i höstas. Jag har bara ett svar, nämligen att jag gör allt jag kan för att nu fullfölja det avtal som hon och jag har träffat. Skulle det misslyckas får vi överväga situationen då. Jag ger mig inte ut på några spekulationer, utan jag är inriktad på att köra till 100 % för att se till att det fullföljs som vi har skrivit ned på papper.

Per Lager: Herr ordförande! Jag skulle vilja ställa ett par frågor, den första angående detta med dubbelheten och dualismen som finansministern nämner. Är det en jargong, eller hur kommer det sig att man använder uttrycken om "sjukdomsinsikt", "påvetillsättning" och det som Inga-Britt Ahlenius har refererat. Jag antar att finansministern ändå tillstår att de uttrycken använts.

Bosse Ringholm: I dagligt tal använder var och en av oss ett antal uttryck som vi kanske inte alltid har tänkt igenom till 100 % varför och hur de används. Det förstnämnda uttalandet har jag redan förklarat på ordförandens fråga. När det gäller det andra uttalandet var det kanske mer med anknytning till hennes påpekande om att man i många andra länder utsåg chefer för riksrevisionen på livstid. Det var väl det som fick min association till påven att blomma ut.

Per Lager: Jag skulle vilja ställa en fråga om det möjligen finns någon annan orsak till det dåliga förhållandet än det som hittills har framkommit. Är det någonting som vi i KU helt enkelt har missat i den historiska beskrivningen? Eller är det kanske så att den kritiska skriften om RRV:s roll och uppgift i historien och i det internationella perspektivet var droppen som fick bägaren att rinna över?

Bosse Ringholm: Jag tycker inte att det är anmärkningsvärt på något sätt. Jag vill gärna understryka att jag inte tycker att det är anmärkningsvärt om Riksrevisionsverket ger ut den här typen av skrifter. Vad diskussionen handlade om hela tiden var förhållandet mellan att acceptera dagens regler och att skilja detta mot steg två, nämligen att man vill ändra på saker och ting, så att man inte blandar ihop de två olika uppgifterna. Det är vad diskussionen handlar om helt enkelt.

Att myndigheter vill driva på och förändra tycker jag snarast är en fördel, och att man inte säger att allt är bra som det är. Det finns alltid saker och ting som behöver förändras. Jag tillhör ett parti som i allra högsta grad vill förändra samhället. Jag antar att både Per Lager och jag tycker att det är bra att vi kan förändra samhället på olika sätt och vis. Sedan får vi diskutera hur det ska åstadkommas.

Per Lager: Då skulle jag vilja komma till den sista frågan. När det gäller dubbelheten – eller dualismen, som finansministern också kallar det – har jag förstått att det i grunden egentligen handlar om hennes intresse av att få ett omförordnande på fem år medan praxis är tre. Det är vad finansministern hela tiden talar om för henne.

Men det konstiga är väl i alla fall, att om finansministern talar om att tre år är praxis, och hon säger att hon gärna skulle vilja ha fem år, att det återkommer ständigt och jämt. Inga-Britt Ahlenius säger också: Jag accepterar tre år. I det senaste brevet, som finansministern refererade, är det förslagsvis fortfarande fem år. Men hon har accepterat tre år.

Hur kommer det sig att inte finansministern klart säger till henne: Tar du tre år i förlängning är allting okej. Då går jag till regeringen, och så ordnar vi ett omförordnande. Sedan kan hon ha en massa olika åsikter om att man

borde ha fem år i hennes situation, att man skulle diskutera revisionen på ett annat sätt osv. Hur kommer det sig att finansministern inte gjorde detta, talade om för Inga-Britt Ahlenius: Du får tre år?

En följdfråga direkt på det är: Finns det inte någon praxis i ett sådant här fall, när en tjänsteman ligger så nära pensionsåldern, att regeringen säger: Du får tre år, men vi ska titta på de två år som är kvar till pensionen? Det var mina frågor.

Bosse Ringholm: Jag tar den sista frågan först. Den som utses som generaldirektör på sex år, eller sex plus tre år, har ingen garanti för något arbete därefter. Det finns ingen sådan garanti. Det framgår av Inga-Britt Ahlenius brev att hon gärna vill ha någon sådan form av försäkran om vad hon ska ägna sig åt efter de ytterligare tre åren.

Det är likadant där som i diskussionen om fem och tre år. Regeringen ger inga sådana garantier. Regeringen kan vara öppen för att diskutera nya arbetsuppgifter, men det finns ingen formell garanti på något sätt.

Jag har ett antal gånger både här och i mina samtal med Inga-Britt Ahlenius upprepat och upprepat detta med tre år. Möjligen kan man säga att jag var för snäll till slut som inte klippte av och sade: Jag vill inte diskutera några fem år längre. Hade jag gjort det hade det möjligen ändå kommit tillbaka brevvägen. Hon envisades med att ändå gång på gång fortsätta med femårsdiskussionen, trots att jag mycket tidigt redan före sommaren gång på gång, gång på gång, markerar att det inte kan handla om någonting annat än tre år.

Ordföranden: Till slut, Per Lager.

Per Lager: Men detta, finansministern, är väl inte fråga om att vara snäll eller hygglig? Det är väl egentligen en fråga om hur man som chef hanterar en sådan tillsättningsfråga. Att vara snäll skulle i det här fallet vara att säga: Du får tre år, punkt. Det hade varit ett klart besked som hade inneburit att vi inte hade fått hela historien. Dessutom skulle man i efterhand kunna diskutera saker som skulle kunna hända efter hennes treårsperiod. Det är ju en senare fråga.

Bosse Ringholm: Det är naturligtvis en senare fråga vad som händer efter tre år. Jag valde linjen, när jag säger snäll, att efter våra diskussioner både före sommaren och på sammankomsten i augusti ändå fortsätta dialogen med henne. Jag kunde naturligtvis ha satt punkt för dialogen och säga: Jag tar inte emot för några fler samtal. Nu är det som gäller tre år och ingenting mer. Jag valde trots allt att fortsätta dialogen i förhoppning om att kunna hitta en gemensam punkt.

Ordföranden: Tack för det. Jag har förstått att det finns några kompletterande frågor kvar i en andra runda. Varsågod, Ingvar Svensson.

Ingvar Svensson: Herr ordförande! I svaret till Kenneth Kvist säger du att det är en mycket ovanlig händelse att det kommer brev i tjänsteärendet hem. När du får brevet den 29 augusti är det alltså en mycket ovanlig händelse. Borde du då inte ha studsat inför att detta möjligtvis skulle diarieföras omedelbart?

Bosse Ringholm: Det är en mycket ovanlig händelse att jag får brev från tjänstemän i den statliga organisationen. Från allmänheten, som jag sade tidigare, förekommer det att jag får brev. När jag fick brevet borde jag naturligtvis ha tänkt på att jag skulle ta med det omedelbart. Enda förklaringen är att jag var överhopad med budgetarbete, och därför var det annat som upptog min tid helt enkelt. Jag har ingen annan förklaring.

Ordföranden: Får jag ställa ett par kompletterande frågor också mot bakgrund av vad finansministern tidigare sade. När vi tidigare ställde frågor om Inga-Britt Ahlenius lojalitet, hennes förväntade förmåga att följa regeringens och riksdagens beslut, svarade finansministern, om jag nu minns ordalydelsen rätt, att finansministern kände sig otrygg innan samtalen ni hade under sommaren var genomförda på denna punkt.

Får jag då fråga hur denna otrygghet står mot finansministerns samtidiga uttalande att det var underförstått att Inga-Britt Ahlenius redan på försommaren erbjöds ett förlängt förordnande på tre år.

Bosse Ringholm: Det är inte särskilt svårt att se att om vi hade avslutat vår dialog på ett tidigt stadium om tre och fem år hade jag känt mig betydligt tryggare, dvs. det besked som jag gett om tre år hade då accepterats. Det hade naturligtvis påverkat min bild av Inga-Britt Ahlenius som en person som hade framfört sin uppfattning, fått ett annat besked än det hon önskade och gillat det och accepterat det. Då hade jag naturligtvis känt mig mycket tryggare.

Jag hade, som jag sagt förut, ingen annan avsikt än att en person som Inga-Britt Ahlenius som har gjort ett utomordentligt gott jobb som verkschef i sex år självfallet ska omförordnas om hon själv så önskar och om hon accepterar den treårsperiod som vi diskuterade. Hade vi satt punkten där så hade händelseförloppet kunnat vara avklarat mycket tidigare.

Ordföranden: Får jag om ett ögonblick återkomma till tidsfrågan och hålla kvar med en ytterligare fråga om rollfrågan, eller den innehållsliga frågan. Samtidigt som finansministern säger detta redovisar Inga-Britt Ahlenius inför utskottet flera samtal där hon upplever att finansministern har exercerat hennes hållning till riksrevisionen. Ska vi uppfatta detta som uteslutande akademiska övningar utan relevans för utnämningsfrågan?

Bosse Ringholm: Jag har ingen större akademisk bildning, som ordföranden väl vet, så jag kan inte gå in på den diskussionen.

Ordföranden: Då är vi två om saken. Då är vi likställda.

Bosse Ringholm: Jag var bara angelägen om att räta ut frågetecknen som eventuellt kunde finnas. Jag fick de frågetecknen uträtade när det gäller Inga-Britt Ahlenius acceptans av de nuvarande villkoren. Sedan var jag öppen för att föra en diskussion för framtiden både med henne och andra om eventuella ändringar. Jag ville vara tydlig och göra en boskillnad mellan acceptans av dagens regler och att hålla isär diskussionen om vad som skulle kunna ändras i framtiden.

Ordföranden: Får jag fråga: Vad föranledde finansministern att misstänka att acceptansen inte fanns? Det var ändå en i tjänst varande myndighetschef som i så fall finansministern var osäker på huruvida hon accepterade gällande regler, lagar och förordningar.

Bosse Ringholm: Ett av skälen var framför allt – det har ju framgått av Inga-Britt Ahlenius eget uttalande här i utskottet – att hon hade talat med många andra, både riksdagsledamöter och andra. Jag hörde att hon förde ungefär samma argumentation mot dem som hon gjorde mot mig. När hon sedan träffade mig sade hon att hon inte hade träffat och inte talat med dem. Jag förstod inte varför hon inte ville vidkännas de samtalen, eftersom det inte var några konstiga samtal, och att man försökte påverka andra personer. Det satte mig också i den här situationen.

Ordföranden: Får jag vara mycket explicit på denna punkt. Finns det någonting som har framförts till finansministern som antydde att Inga-Britt Ahlenius som tjänsteman inte skulle varit beredd att följa riksdagens och regeringens anvisningar?

Vi har tidigare konstaterat att finansministern t.o.m. tycker att det är acceptabelt att också en verkschef kan ha uppfattningar om hur man skulle kunna förändra rollen om reglerna var annorlunda. Men det är inte det min fråga gäller. Min fråga är: Fanns det någon indikation på att Inga-Britt Ahlenius inte var beredd att följande gällande lag och förordning?

Bosse Ringholm: Svaret är att eftersom regeringen beslöt att förordna Inga-Britt Ahlenius var vi naturligtvis säkra på att hon också var beredd att acceptera de villkor som gäller.

Ordföranden: Då blir min fråga till slut: När exakt lämnade finansministern besked till Inga-Britt Ahlenius att hon kunde påräkna ett treårigt nytt förordnande? När exakt lämnades det beskedet?

Bosse Ringholm: Vi hade ett samtal dagen före regeringssammanträdet. Som har framgått av genomgången här tidigare handlade det mycket om fem- och treårsperioden. Mitt sista besked till Inga-Britt Ahlenius när vi skildes åt var: Jag ska ta upp frågan under morgondagen på regeringssammanträdet, och det är bara ett treårsförordnande som det kan handla om. Det är det enda jag kommer att ta upp.

Ordföranden: Om jag nu får märka ord: Som det *kan* handla om, inte som det *kommer* att handla om.

Bosse Ringholm: Som det kommer att handla om.

Ordföranden: Ansåg finansministern att han gav besked vid det tillfället, dvs. dagen innan regeringssammanträdet var första tillfället när Inga-Britt Ahlenius fick besked om ett treårsförordnande?

Bosse Ringholm: Diskussionen om tre och fem år pågick ända fram till dagen före regeringssammanträdet.

Ordföranden: Jo, men ...

Bosse Ringholm: Slutsatsen, som svar på ordförandens fråga. Jag summerade vår diskussion på onsdagsmorgonen före regeringssammanträdet och sade: Jag avser att ta upp frågan på regeringens sammanträde i morgon. Det handlar om att ta upp frågan utifrån treårsperspektivet, och fem år är borta igen.

Ordföranden: Om jag får vara lite petig. Det skulle för ett vanligt normal-svenskt öra kunna tolkas som: Femårsförordnandet är inte aktuellt. Men intill dess att regeringssammanträdet var avklarat hade väl, om jag förstår finansministern rätt, inget besked lämnats att hon kunde förvänta sig åtminstone ett treårsförordnande. Det var underförstått, säger finansministern, i juni. Inga-Britt Ahlenius har själv sagt att hon accepterar det i augusti. Men finansministern har inte givit henne detta besked, eller hur?

Bosse Ringholm: Jag kan inte uppfatta det på annat sätt, att om jag inte – vilket jag naturligtvis inte hade i tanken – ens förde fram det alternativet i samtalet, att hon inte skulle bli förordnad alls. Det alternativet var över huvud taget inte aktuellt.

Ordföranden: Enligt Inga-Britt Ahlenius uttalande här i utskottet är det precis vad finansministern har gjort.

Bosse Ringholm: Nej, de alternativ som var aktuella var tre eller fem år, och min summering var om de tre åren. Det var en självklarhet att jag skulle ta upp frågan utifrån det perspektivet.

Ordföranden: Jag ska rekommendera finansministern att ta del av det nedskrivna protokollet från Inga-Britt Ahlenius uppteckning av samtalet från dagen innan regeringssammanträdet. Vice ordföranden.

Göran Magnusson: Tack, herr ordförande! Först en allmän kommentar. Konstitutionsutskottet avlade i början på fjolåret ett officiellt besök på Riksrevisionsverket där generaldirektören gick igenom bl.a. den skrift som har varit uppe här till debatt. Det är väl ingen tvekan om att utskottet när det tar del av det här också minns vad som då fördes fram i frågan om revisionens ställning i Sverige.

Får jag sedan ställa ett par frågor. Brevet som levererades hem till finansministern innehöll ju några passusar om saker som skulle hållas hemliga. Kan det ha varit ett skäl för finansministern att något dröja med registrering- en av de breven, med hänsyn till Inga-Britt Ahlenius egna framförda synpunkter?

Sedan en annan fråga. På vilket sätt har medierna påverkat händelseutvecklingen här? Jag noterar att Inga-Britt Ahlenius i sin redogörelse till utskottet refererar till mötet med Lagerblad den 18 september där hon säger: Regeringen är nu så trängd av medierna att det vore rimligt att förordna mig på fem år. Kan sådana uttalanden och resonemang ha påverkat regeringens hantering av den här frågan?

Bosse Ringholm: Nej, jag tycker inte att det är rimligt att utgå från att regeringen var påverkad av medierna i den situationen. Jag har läst mycket noga det som Inga-Britt Ahlenius har skrivit på den punkten.

Jag vill gärna säga på den första frågan, att när jag läste hennes två brev så reflekterade jag inte speciellt på den frågan om det var något som skulle hemligstämplas. Som jag sade som svar på Ingvar Svenssons fråga tidigare var det när jag tog breven till departementet som rättschefen gjorde bedömningen att breven skulle hemligstämplas.

Ordföranden: Då har vi Kenneth Kvist, varsågod.

Kenneth Kvist: Tack, herr ordförande! Jag har två lite mer generella frågor som har betydelse för detta men också för utnämningsspolitiken i allmänhet.

Den första frågan är så här: Vilket ansvar ikläder sig regeringen för perioden efter ett förordnande? Finns det s.k. fallskärmar eller lön som utfaller en viss tid efter det att förordnandet går ut osv. så att den person som är förordnad på sex år har en tid att söka nytt arbete därest det inte skulle bli ett omförordnande?

Bosse Ringholm: Generellt sett gäller sex- eller treårsförordnanden. Sedan beror det på den enskilde personens situation. I många fall är det personer som har haft statlig tjänst tidigare. Då räknas ju pensionsvillkor och sådant samman med den senaste perioden. Då har de ju de vanliga traditionella villkoren som statstjänstemän har. Men det finns inga särskilda fallskärmar som är förknippade med det här.

Jag vill gärna upprepa det. Det finns aldrig någon garanti efter de sex eller de tre åren att man har ett nytt arbete. Det är en diskussion som förs i varje enskilt fall. Nu är detta oftast teoretiskt. I praktiken är det personer som till alldeles övervägande del vill arbeta vidare och också har kapacitet, och regeringen har samma bedömning att de har en kompetens som går att använda på olika sätt och vis i statsförvaltningen eller någon annanstans, ända fram till den dagen de pensioneras.

Kenneth Kvist: Men om man då är väldigt sen med beslutet om ett omförordnande eller inte omförordnande. Teoretiskt har ju en majoritet av regeringen möjligheten den 23 september att rösta emot föredragande statsråds uppfattning om ett omförordnande. Är det inte lite väl sent i så fall, om det inte förekommer någon fallskärm eller någon annan garanti under en tid för vederbörande att söka nytt jobb?

Bosse Ringholm: Jo, jag delar uppfattningen att det hade varit mycket bättre om beslutet hade kommit på våren.

Kenneth Kvist: När man diskuterar de här frågorna om utnämningsspolitiken kan jag inte undertrycka en viss allmän bild, nämligen att det ibland tycks handla om människor som får höga uppdrag och sedan förutsätts få höga uppdrag igen när det första höga uppdraget går ut. Vi håller oss med någon form av nomenklatura som så att säga ska ha toppjobb. När tiden för toppjobbet har gått ut förväntar de sig att det ska vara en förlängning av detta eller också ett nytt toppjobb. Annars blir det rabalder.

Vad säger finansministern om den bilden? Håller vi oss i Sverige med en sådan nomenklatura? Vad kan vi göra för att i så fall ändra på den bilden?

Bosse Ringholm: Min bild är att de statstjänstemän som har chefspositioner är utomordentligt kompetenta. När de engageras för nya uppgifter sker det på saklig grund, och de har just den kompetens som tjänsten motiverar. Jag känner inte igen bilden av att det skulle vara ett frälse som utan saklig grund får fortsatta tjänster.

Ordföranden: Tack för detta. Jag vet inte om Åsa Torstensson har begärt ordet. Om inte, Helena Bargholtz.

Helena Bargholtz: Enligt Inga-Britt Ahlenius fick hon höra av en god vän under sommaren att det redan gick ett rykte om att jobbet som chef för RRV eventuellt skulle bli ledigt, och att det skulle komma från finansministern. Jag vill gärna höra en kommentar till det påståendet.

Bosse Ringholm: Jag kan dementera ryktet.

Helena Bargholtz: Har det inte sagts någonting om detta? Finns det inte någon anledning att tänka sig det?

Bosse Ringholm: Nej, inte vid något tillfälle.

Helena Bargholtz: Tack!

Per Lager: Finansministern sade tidigare att han inte vill spekulera i frågan om ett nytt arbete för Ahlenius eller inte. Man vet inte vad som händer framöver. Men vi har ju det förhållandet att regeringen genom sitt omförordnande har visat förtroende för Ahlenius i den roll som hon har nu. Vad händer då om inte finansministern hittar någon ny arbetsuppgift för Ahlenius, eller om finansministern verkligen hittar en ny attraktiv arbetsuppgift, men Ahlenius säger nej? Då hamnar vi i den situationen att regeringen har visat förtroende, finansministern har försökt hitta ett jobb på grund av en relation som inte är så bra mellan två chefer – finansministern och generaldirektören – och generaldirektören säger nej. Vad gör man i en sådan situation? Hur kommer finansministern att agera då?

Bosse Ringholm: Jag förstår att Per Lager gärna skulle vilja att jag hade ett rakt svar på de här villkorliga frågorna. Jag är ledsen, men jag vill inte ge mig in på den här typen av spekulationer. Det är inte av avoghet, men jag tror att jag och Inga-Britt Ahlenius bäst tjänar gemensamt på att vi fullföljer det ansvar som vi har tagit på oss i en överenskommelse. Vi bör rikta in oss på det, och inte hänge oss åt spekulationer om vad som händer i ett visst bestämt läge efteråt. Därför har jag under hela tiden inte velat hänge mig åt denna typ av spekulationer kring villkorliga frågor. Jag kan därför tyvärr inte lämna något annat svar än detta.

Per Lager: Det innebär då att finansministern utgår från att Ahlenius kommer att acceptera nya arbetsuppgifter. Det var ju en överenskommelse.

Bosse Ringholm: Jag utgår från att hon fortfarande är intresserad av det jobb som hon själv har föreslagit.

Per Lager: Detta kanske är de två viktigaste uppgifterna vi har i samhället – finansminister och chef för Riksrevisionsverket. Finansministern vill inte

spekulera i hur det kan gå med samarbetet i fortsättningen. Men det är oerhört viktigt för oss – inte minst för oss i riksdagen – att veta att Ahlenius, Riksrevisionsverkschefen, har ett fullt förtroende från regeringen inte bara kollektivt, utan också från finansministern.

Bosse Ringholm: Självfallet. Det måste varje verkschef ha – så även Inga-Britt Ahlenius.

Ordföranden: Tack för detta. Pär Axel ville säga något ytterligare.

Pär Axel Sahlberg: Det är mycket jag kan säga, men just nu ska vi väl mer ägna oss åt att fråga. Det har funnits en del begrepp i sammanhanget här som man verkligen kan fundera över, och som vi ska fundera över i KU sedan. Inga-Britt Ahlenius kallade detta för ett renässansartat system. På min fråga svarade hon att det mest gällde en brist på öppenhet. Jag är inte så säker på att den bristen är så stor, för detta var ju en följetong i medierna under september. Det kanske var det som var riktigt olyckligt. Både Inga-Britt Ahlenius och Bosse Ringholm har nu sagt att de läste tidningen den 24 september på morgonen, och då förmodligen reagerade ganska olika på ganska olika artiklar. Dagen efter det att utnämningen har skett av Riksrevisionsverkets chef söker finansministern, enligt egen uppgift, Inga-Britt Ahlenius och får inte tag på henne på tre dagar.

Det har funnits inslag i detta av de mer personligt färgade bilderna. Jag måste få fråga: Hur kändes det att inte få tag på sin verkschef i ett läge när det hela, i motsats till hennes bild av det renässansartade systemet, stod inför vid gavel för medierna?

Bosse Ringholm: Det kändes obehagligt att som ytterst ansvarig för Riksrevisionsverket, och därmed Riksrevisionsverkets chef, inte få kontakt med chefen. Jag har inte varit med om det vid något annat tillfälle, och jag hoppas att jag inte heller behöver vara med om situationen att jag inte får kontakt med en verkschef. Jag har frågat mina kolleger, och jag tror inte att någon av dem heller har upplevt en sådan situation.

Pär Axel Sahlberg: Den näst sista frågan gäller telefonsvararmeddelandet, som ju är bekymmersamt ur många synpunkter och för fler personer än just er två inblandade. Det som Inga-Britt Ahlenius tyckte var lite märkligt var att när du fick det uppspelat för dig i USA ville du höra det igen, därför att du inte var hundra procentigt säker på att du inte kände igen rösten. Men hur var det med innehållet i det som sades? Hur förhöll du dig till det?

Bosse Ringholm: Jag fick innehållet uppläst redan på lördagen. Jag sade omedelbart till min pressekreterare, som läste upp det för mig: Det är inte jag som har sagt det där! Då insåg jag att ord kunde stå mot ord. Som jag sade tidigare var jag därför glad för att det senare lämnades ut på en bandinspelning. Skälet till att jag bad att få det uppläst en gång till, då på söndagsmorgonen klockan sex eller sju eller vad det nu var, i Washington, var att jag hade en lång flygresä bakom. Hela natten hade jag också varje kvart blivit uppringd av någon journalist som ville veta någonting. När man inte har sovit på 20–30 timmar kanske man inte är hundra procentigt säker första

gången man hör de här raderna. Jag sade att jag var säker till 99,5 %, men att jag ville höra en gång till för att vara hundra procentigt säker.

1999/2000:KU20
Bilaga B3

Pär Axel Sahlberg: Min sista fråga handlar om det som ligger delvis utanför vår granskning, men som naturligtvis hela frågan färgar av sig på. Bedömer du det som möjligt för Riksrevisionsverket att göra ett vettigt jobb i det läge vi nu har, med en generaldirektör som av olika skäl har agerat som hon gjort, dvs. Kan RRV jobba i dag?

Bosse Ringholm: Jag hoppas att den personal som finns på Riksrevisionsverket, och som jag vet är oerhört kompetent, kan klara ut den situation som den både har varit i och är i. Det är naturligtvis en svår och komplicerad situation. Jag är medveten om att ifall vår överenskommelse hade kunnat fullföljas till den sista december så hade läget varit betydligt bättre än vad det är i dagsläget. Därför är jag angelägen om att det så snabbt som möjligt kan bli så att vi kan hitta denna slutpunkt, så att Inga-Britt Ahlenius får det nya jobbet och Riksrevisionsverket får bättre arbetsförutsättningar. Men jag har stort förtroende för att Riksrevisionsverkets personal kan klara av den situation som den befinner sig i i dag.

Ordföranden: Får jag då till slut ställa två små frågor? Den ena frågan ställer jag med utgångspunkt från vad finansministern just nu sade. Det gäller frågan om ifall Riksrevisionsverket kan fortsätta att arbeta väl under förhållande omständigheter. Från denna utgångspunkt bedömde finansministern att det skulle ha varit bättre från Riksrevisionsverkets synpunkt om er överenskommelse från tidigare i höst hade fullföljts. På vanligt svenska: Det är bättre för RRV:s verksamhet om Inga-Britt Ahlenius går. Är det en korrekt tolkning?

Bosse Ringholm: Det är bättre både för Riksrevisionsverkets del och för det förtroende som regeringen har för Inga-Britt Ahlenius. Det bygger på att i förtroendet ligger också att vi har gjort en överenskommelse om att skiljas åt. Det skulle helst ha skett redan vid årsskiftet. Jag tror att det är det bästa sättet att fullfölja överenskommelsen och ge Riksrevisionsverket goda arbetsbetingelser.

Ordföranden: Det kan väl inte tolkas på något annat sätt än att finansministern den sista september förordnade en chef som var olämplig för verket.

Bosse Ringholm: Det tycker jag är ett felaktigt påstående. Jag har flera gånger sagt att vi förordnade en chef som var lämplig, duglig och kompetent och som hade gjort ett bra jobb under sex år. Det är det som hände dagarna efter förordnandet som har kommit att påverka förtroendet för Inga-Britt Ahlenius. Det hade regeringen av naturliga skäl ingen kännedom om när den fattade sitt beslut. Det var därför som dessa händelser som inträffade efter regeringssammanträdet ledde till det samtal som Inga-Britt Ahlenius och jag förde, och som ledde till vår gemensamma överenskommelse om skilsmässa för framtiden.

Ordföranden: Får jag till slut runda av med en mycket generell fråga? Finansministern är ju den person i riket som enligt författningen har det högsta

överinseendet över en av de viktigaste verksamheter vi har, nämligen revisionen och kontrollen. Ingen annan kan ta detta ansvar från finansministern. Givet vad som nu har hänt – är finansministern stolt över handläggningen av chefstillsättningen i höstas?

Bosse Ringholm: I det läge som har uppkommit hade jag varit mer stolt om vi, som jag har sagt ett antal gånger, hade kunnat göra ett avslut redan på våren och inte hade behövt hålla på så länge. Det var naturligtvis inte den bästa lösningen att så sent fatta ett beslut om den här hanteringen. Om man nu ska dra någon lärdom för framtiden, vilket jag försökte göra i min inledning genom att dra ett antal slutsatser, är det att om man vill ha en diskussion i sak om en myndighets uppgifter ska man sätta punkt för den på ett så tidigt stadium att det inte behöver fördröja hanteringen. När det gäller diskussionen om de tre eller fem åren kanske man ska vara tillmötesgående till en viss punkt, men inte så länge att det försenar processen.

Ordföranden: Tack för detta, och för svaren på denna första uppsättning frågor! Som jag sade redan i min inledning finns det ett ytterligare ärende, som inte har något som helst samband med det som vi nu har talat om. Jag vet att åtminstone Ingvar Svensson vill ta tillfället i akt att ställa några frågor till finansministern om detta. Finansministern har också blivit förvarnad om att vi var intresserade av det här. Det gäller det uttalande som finansministern har fällt tidigare med anledning av räntepolitiken i Riksbanken. Detta är föremål för en ytterligare anmälan till konstitutionsutskottet. Varsågod, Ingvar Svensson!

Ingvar Svensson: Tack, herr ordförande! I Finanstidningen den 28 januari säger finansministern enligt referatet: Jag utgår ifrån att Riksbanken inte höjer räntan så att det försvårar en minskning av arbetslösheten. Var det så som finansministern formulerade sig?

Bosse Ringholm: Det tycker jag är ett ganska självklart uttalande. Svar: ja.

Ingvar Svensson: Du svarar ja på det. Vad menas då med uttrycket ”utgår ifrån”?

Bosse Ringholm: Det menas inte att jag därmed ger någon form av order eller direktiv till Riksbanken, vilket en del har velat tolka det som. Det är ett inlägg i den allmänna debatten. Som ytterst ansvarig för den ekonomiska politiken tycker jag att det är viktigt att väga in sysselsättningsaspekterna. Jag har sett i diskussionen efter mitt uttalande att man även i riksbanksledningen har välkomnat en fri och öppen debatt. I det nya förhållande vi har efter den 1 januari 1999, med en ny och självständig ställning för Riksbanken, tror jag att det är utomordentligt bra att vi har en öppen och klar diskussion om penningpolitiken. Jag tycker att det var ett konstaterande som var rätt självklart.

Ingvar Svensson: När du säger ”utgår ifrån” är det alltså inte ett auktoritativt uttalande på detta område som du har ansvar för?

Bosse Ringholm: Det är ingen instruktion.

Ingvar Svensson: Det är alltså ingen instruktion. Är du medveten om att ett sådant uttalande, oavsett om det är auktoritativt eller inte, kan få kontraproduktiv verkan, dvs. att myndigheten reagerar negativt därför att den uppfattar att någon försöker ge den en instruktion och därför gör tvärtom?

Bosse Ringholm: Jag tycker att detta är en övertolkning. Jag tror inte att det är på det sättet.

Ordföranden: Tack för detta. Sammanträdet är ajournerat under två minuter.

1999/2000:KU20
Bilaga B3

Offentlig utfrågning med f.d. kanslirådet Lars Häggmark
angående statsrådet Anders Sundströms ansvar för
Industrifondens engagemang i Prosolvias AB

Ordföranden: Godmorgon! Utskottets sammanträde är härmed öppnat. Sammanträdet är offentligt. Det gäller det granskningsärendet som står först på vår lista och som finns kvar sedan förra årets granskning eftersom ärendet då inte var färdigberett i andra instanser, nämligen Anders Sundströms ansvar för Industrifondens engagemang i Prosolvias AB.

Vi har bitt kanslirådet Lars Häggmark att komma hit för att upplysa oss i saken. Ordningen är den att det för våra gäster brukar ges möjlighet att inledningsvis säga något om man så vill. Därefter går ordet till utskottets ledamöter, med det parti som har anmält frågan först och därefter partierna i storleksordning.

Jag undrar om Lars Häggmark vill inleda med några kommentarer eller om vi ska gå direkt på frågorna.

Lars Häggmark: Jag tror att vi kan gå direkt på frågorna men jag vill nämna att jag inte längre är kansliråd, utan jag är f.d. kansliråd. Jag har övergått till privat tjänst.

Ordföranden: Ja, just det. Så står det också i kallelsen, så kansliet har rätt och jag fel.

Ola Karlsson: I Industrifondens styrelse den 15 november accepterade man ett åtgärdsprogram som skulle innebära ett kraftigt likviditetstillskott för Prosolvias. Enligt protokollet gjorde du, Lars Häggmark, en protokollsanteckning där du betonade vikten av att försöka minska ägarandelen, då huvudägarskap inte låg i linje med förordningen. Vad var skälet till att du gjorde denna protokollsanteckning?

Lars Häggmark: Jag såg det som en del av min roll i den här styrelsen att erinra mina kamrater i styrelsen om de regler som gällde. Det här var ett inslag i det. Det hände flera gånger utan att det noterades till protokollet att jag erinrade om vilka begränsningar som gällde beträffande storlek på företag osv. Flera av mina kolleger i styrelsen kom ju från näringslivet och hade inte samma insyn i regelverket, så det var ett inslag i detta. Jag ansåg att man borde erinra kollegerna om att det här låg någonstans på gränsen till vad vi skulle syssla med, och då ville jag markera det. Jag ville ha det inskrivet denna gång; det var allt.

Ola Karlsson: Enligt din uppfattning var det solklart då att man gick utöver vad regelverket tillät?

Lars Häggmark: Nej, det var inte solklart. Jag ville bara markera att man bör tänka extra på detta. Det fanns ingenstans i förarbetena att vi skulle vara huvudägare till något företag, utan det var endast för att rädda gamla fordringar som det gick därhän.

Ola Karlsson: Är det inte synnerligen ovanligt att man gör anteckningar till protokollet?

Lars Häggmark: I just fallet Industrifonden är det mycket ovanligt. I varje fall var det på min tid mycket ovanligt att man gjorde sådana anteckningar. I andra styrelser vet jag inte hur det var.

Ola Karlsson: Gjordes då anteckningen därför att du uppfattade att de andra inte tog hänsyn till tidigare diskussioner om begränsningarna i regelverket?

Lars Häggmark: Jag ville särskilt betona hur jag tolkade regelverket. Situationen förändrades ju successivt under hösten 1998 i Prosolvia och i fondens engagemang. Nu ansåg vi att tiden var mogen att dels påtala denna omständighet igen, dels få det antecknat i protokollet.

Ola Karlsson: Peter Smedman har ju på departementets uppdrag gått igenom Industrifondens engagemang. I en kommentar till Smedmans skrivelse har Industrifondens ordförande och vd framfört att man, till skillnad från Peter Smedman, är av den bestämda uppfattningen att förordningens regelverk i första hand är avsett att avgränsa nya engagemang. Förordningen innehåller inga bestämmelser om hur Industrifonden ska agera då risk föreligger för kapitalförlust. I avsaknad av sådana i alla situationer tillämpliga regler ankommer det på styrelsen i Industrifonden att under särskild vägledning av de styrelseledamöter som representerar staten från fall till fall hitta lösningar som på bästa sätt främjar den industriella tillväxten.

När började de här diskussionerna i styrelsen under ledning av statens representanter?

Lars Häggmark: Statens representanter hade ingen sådan roll markerad; det är Smedmans tolkning. Det finns naturligtvis fog för den i kraft av vår större kunskap om regelverket men det fanns ingen uttalad roll för oss att ta ledningen i någon sådan diskussion. Jag hade uppe den frågan tidigare på hösten men jag minns inte exakt när – att vi får vara noga så att vi följer regelverket. Jag kan alltså inte säga när på hösten jag tog upp detta i styrelsen och det protokollfördes inte vid det tillfället.

Ola Karlsson: Jag ber om ursäkt om jag var otydlig. Det här var alltså en kommentar till Smedmans skrivelse från Industrifondens ordförande och vd, som alltså säger att i praktiken har det förekommit den här typen av vägledning från statens representant. Innebär din kommentar att det inte har förekommit några sådana här diskussioner?

Lars Häggmark: Jo, det förekom dels i en rad andra ärenden, dels i detta fall sådana diskussioner men jag anser att hela styrelsen är ansvarig för hela verksamheten, inte att vissa ledamöter är ansvariga för vissa aspekter. Men det förekom sådana diskussioner och där det är naturligt att jag och eventu-

ellt någon annan kollega som jobbar statligt erinrar om dessa regler, så det förekom – ja.

Ola Karlsson: Så man ska inte tolka deras skrivning om ”under särskild vägledning” så att ni bedömdes ha den särskilda kompetensen att utröna stadgarna och reglerna?

Lars Häggmark: Jag minns inte att vi tog på oss någon roll som vägledare för styrelsen; det gör jag inte.

Ola Karlsson: I varje fall hävdar ju Industrifondens ordförande och vd i sin skrivning, eller i sin kommentar, att ni fungerade som vägledare. Förekom det att du stämde av diskussioner i Industrifondens styrelse eller stämde av uppfattningar vad gällde regelverket med någon på departementet?

Lars Häggmark: Såvitt jag minns förekom det inte att jag stämde av dessa regler eftersom jag ansåg att jag kunde reglerna bättre än någon av mina kolleger, och definitivt bättre än olika politiker som kom och gick under den långa tid som jag var styrelseledamot. Så jag stämde inte av detta, utan jag ansåg mig kunna reglerna.

Ola Karlsson: Och det förekom aldrig att du stämde av med rättschefen på departementet?

Lars Häggmark: Inte som jag minns nu faktiskt men det är möjligt att så kan ha skett. Jag minns inte det.

Ola Karlsson: Men det skulle alltså innebära att du inte i något fall diskuterade detta med departementet under den här tidsperioden?

Lars Häggmark: Jag kan inte minnas nu att jag har diskuterat hur man ska tolka reglerna med chefer eller kolleger. Nej, det kan jag inte.

Ola Karlsson: Regelverket innebär ju att man har dels en beloppsbegränsning, dels en begränsning vad gäller aktieägandet. När tidsmässigt fick ni information i styrelsen som talade för att man hade passerat beloppsgränserna?

Lars Häggmark: Jag kan nog inte påminna mig när detta ska ha skett, tyvärr. Jag rannsakar mitt minne *while we speak*, som det heter. Jag kan inte påminna mig det, tyvärr, men jag ska fundera under samtalet.

Ola Karlsson: En sista fråga: I december 1997 utökade man ju sitt engagemang. Då borde man rimligen ha en första indikation på omsättning och balansomslutning totalt för 1997. Det var ju då man gick över beloppsgränserna enligt stiftelsens stadgar. Kan det ha varit redan i december 1997 som du första gången noterade storleken?

Lars Häggmark: Jag tror att det är mycket osannolikt att det var redan då. Jag minns inte att det i Prosolvärendet redan då diskuterades beloppsgräns och det storleksmässiga – antalet anställda och så. Jag tror t.o.m., som jag sett efteråt i papperen, att företaget inte var så stort då, utan att det var efter år 1997 – alltså i bokslutet för 1997; nej, nu minns jag fel, i bokslutet för

1996 kan det möjligen ha varit – som man noterade att bolaget var så stort. Svaret på frågan är nej. Jag tror inte att vi diskuterade de frågorna redan då.

Kenth Högström: Jag har funderat mycket på denna industrifond. Eftersom den bildades av en borgerlig regering 1979 och har påfyllts med kapital under flera regeringar, både borgerliga och socialdemokratiska och sedan borgerliga, och fått ständigt vidgade uppgifter så måste den ha åtnjutit stort förtroende genom alla tider. Hur länge har du varit engagerad på departementet respektive i fonden – så att jag får en referens bakåt i tiden?

Lars Häggmark: I departementet arbetade jag i ca 20 år, fram till förra sommaren då jag övergick till annan tjänst.

Kenth Högström: Med andra ord: Har du följt fondens tillblivelse och utveckling?

Lars Häggmark: Det har jag gjort. Jag började i fonden 1993, tror jag. Jag tror att det var Per Westerberg som var minister då.

Kenth Högström: Hur många ministrar har kommit och gått under dina 20 år?

Lars Häggmark: Cirka en handfull.

Kenth Högström: Fem sex.

Lars Häggmark: Jag missförstod frågan. Under mina 20 år har det varit kanske två händer fulla.

Kenth Högström: Tio tolv.

Jag utläser av de handlingar som vi har fått ut att enligt uppgift från Rege-
ringskansliet förekommer ingen rutinmässig rapportering av stiftelsens stöd-
ärenden till vederbörande statsråd. Varför sker det ingen årlig föredragning?

Lars Häggmark: Jag kan inte svara på det. Den tanken väcktes aldrig under mina år i departementet.

Kenth Högström: Inte från tjänstemän och inte från politiker?

Lars Häggmark: Nej. Däremot fanns det ju allmän information om fonden dels i propositioner, dels i samband med revision av fonden. Varje år skulle regeringen ta ställning till ansvarsfrihet, och då diskuterade man översiktligt fondens verksamhet men aldrig på individnivå så att säga – aldrig enskilda företag. Det förekom inte.

Kenth Högström: Har det förekommit någon skillnad mellan ministrars akti-
vititet och nyfikenhet om fondens engagemang?

Lars Häggmark: Nej, det kan jag inte påminna mig. Det var bara i samband med förändringar, t.ex. när man gjorde om till Industri- och nyföretagarfon-
den och sedan, några år senare, tog tillbaka detta nyföretagande, denna upp-
gift. Då förekom diskussioner men det var nog inte beroende på vilken mi-
nister som råkade sitta just då hur intresset var för fonden; det tror jag inte.

Kenth Högström: Får jag ställa några frågor kring ditt eget engagemang i fonden? Det är ju synnerligen ovanligt att man i en styrelse av något slag gör en protokollsanteckning och ännu ovanligare att man reserverar sig. Men du har faktiskt gjort en protokollsanteckning, och den är väldigt stark, kring just detta Prosolvärendet. Vad var anledningen till det?

Lars Häggmark: Anledningen var att jag ansåg att man här i fonden var på väg att göra något mycket ovanligt. Jag förstår mycket väl skälen och kunde delvis ställa mig bakom dem, nämligen att rädda gamla fordringar, vilket är ovanligt. Det vanliga ärendet är att man går in i nya engagemang. Men för att rädda gamla fordringar var man på väg att gå väldigt långt. Då vill jag markera regelverkets betydelse här.

Kenth Högström: Var det ingen som föreslog annan åtgärd än att gå in med nytt ägarkapital, t.ex. administratorsförfarande eller annat underhandsackord?

Lars Häggmark: Ursäkta, nu hörde jag inte alternativet.

Kenth Högström: Var det ingen i styrelsen som föreslog annan rekonstruktion än att gå in med nytt ägarkapital, t.ex. administratorsförfarande eller annan underhandsuppgörelse?

Lars Häggmark: Det förekom olika varianter som diskuterades, inte i första hand i vår styrelse utan i bolagets styrelse och bland ägarna naturligtvis. Men just administratorsförfarande känner jag inte till och jag tror inte att just den varianten var uppe. Företaget behövde ju eget kapital därför att soliditeten var så låg.

Kenth Högström: En sista fråga: Varför bad du inte när du gjorde protokollsanteckningen om ett sammanträffande med ministern?

Lars Häggmark: Jag kan inte riktigt svara helt på det men ett skäl är att jag inte tog upp enskilda fall med min minister eftersom jag som styrelseledamot var bunden av den här lagen som har två paragrafer. Den ena paragrafen säger att jag inte får yppa vad jag har hört om enskilt företags förhållanden och så, så jag tog inte upp enskilda fall med den politiska ledningen eller någon annan.

Kenth Högström: Tack så länge!

Helena Bargholtz: Jag har också fastnat för frågan om hur det går till när man för protokoll i sådana här sammanhang. Du har obestriddligen varit med länge och har stor erfarenhet av de här frågorna. När det görs en sådan här protokollsanteckning är det anmärkningsvärt att när protokollet kommer ut reagerar ingen på det. Jag har förstått att du inte tog upp det med någon men det var ingen som väckte frågan med dig om vad det här innebar?

Det andra gäller den uteblivna protokollsanteckningen som enligt dig handlar om en erinran om regelverket och som *inte* protokollfördes. Du begärde inte efteråt att det skulle protokollföras? Det hade kanske varit på sin plats.

Lars Häggmark: Möjligen kan man i efterhand säga att man kanske oftare borde ha protokollfört sådana här resonemang men det var faktiskt sällan som alla aspekter protokollfördes. Jag vet inte vem du anser skulle ha reagerat – någon utanför fonden eller vem?

Helena Bargholtz: Jag tänkte snarast någon av de andra närvarande vid mötet, som alltså fanns med på protokollet så att säga.

Lars Häggmark: Ett skäl, åtminstone ett bidragande skäl, kan ha varit att det var en mycket hektisk tid för Industrifonden. Just detta Prosolvärende dominerade väldigt starkt på senhösten. Möjligheten att rädda detta företag, och att rädda fondens pengar inte minst, dominerade nog framför att lusläsa protokollen i efterhand för de andra ledamöterna. Det tror jag.

Ordföranden: Jag får be Helena Bargholtz om ursäkt. Jag hade glömt bort att två partier stod på samma anmälan. Vi går nu tillbaka till det första partiet och Ola Karlsson.

Ola Karlsson: Styrelsebeslutet den 22 september 1998 innebar att Industrifonden de facto köpte samtliga huvudägarnas aktier. Förordningen medger ju inte köp av aktier utan endast teckning av nya aktier, under förutsättning att detta i väsentlig utsträckning bidrar till att lösa företagets kapitalbehov. Om jag har förstått förordningen rätt krävs det också särskilda skäl för att nyteckna aktier.

Dels: Vad var de särskilda skälen för att över huvud taget gå in som aktieägare? Dels: Varför gick man utöver förordningen och i praktiken köpte aktier av tidigare huvudägare?

Lars Häggmark: I den sista frågan har det mycket att göra med fondens möjligheter att rädda betydande belopp som vi hade som fordringar då – ja, båda frågorna har det. Här var det inte fråga om att gå in i ett nytt företag, utan vi tittade mycket på möjligheterna att dels rädda företaget och därmed sysselsättning och annat, dels rädda våra egna pengar. Det är väl det skälet som dominerade.

Ola Karlsson: Och det låg inom förordningens ram enligt din uppfattning?

Lars Häggmark: Så här i efterhand kan jag väl säga att det låg på gränsen. Som den ene juristen, Bendrik, har skrivit om, så var det inte klart att man bröt mot förordningen. Jag konstaterar att flera olika jurister har kommit till olika slutsats här, så det är ingen lätt materia och det var det inte för oss i styrelsen heller. Hade man möjlighet att gå in och rädda sina egna fordringar på detta sätt eller inte? Det var inte kristallklart hur förordningen ska tolkas.

Ola Karlsson: I praktiken var det du som svarade för tolkningen av förordningen i styrelsearbetet, och du förankrade inte detta bakåt med någon på departementet?

Lars Häggmark: Jag anser att alla i styrelsen har ansvar för att följa förordningen. Möjligen hade jag ett lite större ansvar än de andra för att erinra om de regler som fanns. Men inte hade jag ensam ansvar; det hoppas jag verkligen.

Ola Karlsson: Vad hade varit nästa steg om Prosolvias hade överlevt och man trots din protokollsanteckning inte hade vidtagit någon åtgärd för att minska ägarengagemanget?

Lars Häggmark: Om Prosolvias hade överlevt och man hade lyckats vända det här och rädda ett företag och sysselsättning och tjäna pengar till fonden och fonden hade kunnat sälja sina aktier hade nästa steg möjligen varit en klapp på axeln i pressen för att fonden agerat affärsmässigt och duktigt. Jag tror kanske inte att fokus hade varit på eventuella regelbrott i så fall. Fonden har ju deltagit i andra mycket svåra fall och försökt ha, och haft, uthållighet och tagit risker. Det finns ett företag som heter Micronic som går mycket bra i dag och där fonden och samhället kommer att tjäna hundratals miljoner. Jag vet inte om det var något regelbrott. Det tror jag inte, och hoppas inte. Men en viss uthållighet och risktagande kan i vissa fall löna sig och gå mycket bra både för fonden och för företagande och ägare.

Ola Karlsson: Finns det enligt din uppfattning skäl att förändra förordningen så att den kan fungera bättre i de fall man har ett engagemang som går knackigt liksom Prosolvias?

Lars Häggmark: Det är möjligt att det skulle underlätta för styrelsen om förordningen var lite mer precis på den punkten. Men egentligen är inte jag, som nu är privatanställd, rätt person att diskutera hur förordningar ska ändras i fortsättningen.

Göran Magnusson: Egentligen var Ola Karlsson inne på frågan om förordningen. Jag erinrar mig att det ju är ett utlåningsförfarande och då är det reglerat i förordningen hur det skulle vara. Det är ju ett förbud för banker exempelvis att äga aktier i företag, dock med ett undantag och det är som skydd för fordran. Det var väl i den situationen som Industrifonden här befann sig. Frågan är kanske något retorisk och du har sagt att du inte vill kommentera förordningen, men vore det inte bra om det funnes någon reglering i förordningen om hur man ska förfara vid skydd för fordran? Det är ju en situation som man i ett riskkapitalbolag och sådant ändå kommer i. Vill du kommentera ytterligare något just den frågan.

Lars Häggmark: Jag tycker väl att jag egentligen har svarat på det. Det är möjligt att det skulle underlätta, som sagt, för ledamöter i styrelsen – men nej, jag har ingen annan kommentar egentligen.

Kenth Högström: Jag funderar lite grann på, när ni nu valde den här modellen att omvandla en del av era lån till aktiekapital och sedan köpa på er andras aktier, om det inte övervägdes andra modeller att skydda fordran. Det absolut sämsta i ett konkursläge är ju ändå riskkapitalet. Det flyger ju först. Fanns det inga andra alternativ som ni övervägde? Det är den ena frågan.

Den andra frågan är parallellen med Micronic. Kan du vidareutveckla den något? Var det också där så att ni gick in med ägarkapital?

Lars Häggmark: Jag vet att Industrifonden har ägarkapital i Micronic.

Kenth Högström: Hade man det då?

Lars Häggmark: Jag vet inte när det kom in; jag minns inte alls det. Jag tror, beträffande den första frågan, att man från vd och de andra ägarna övervägde olika modeller att rädda det här företaget och därmed fondens fordran, så det övervägdes säkert.

Kenth Högström: En sista fråga: Har det hänt vid något tillfälle under de år du har varit på departementet eller du har varit i fondens styrelse att en minister har engagerat sig i fondens verksamhet på den här detaljnivån?

Lars Häggmark: Aldrig på individnivå.

Ordföranden: Därmed ber jag att få tacka dig, Lars Häggmark, för att du trots att du enligt grundlagen inte är skyldig att komma ändå varit här och lämnat oss de upplysningar som du hade att ge. Tack ska du ha!

Offentlig utfrågning med departementsrådet Dag Detter,
Näringsdepartementet, samt Gunnar Nord, Företagsjuridik
Nord & Co, angående Telia–Telenor-affären

Ordföranden: Utskottets sammanträde återupptas.

Denna gång ska vi börja med att belysa vad som har förevarit i ärendet kring Telia och Telenor. Detta är den första av inalles fyra utfrågningar i detta ärende. Den sista blir med det ansvariga statsrådet, Björn Rosengren.

Jag ber att få hälsa Dag Detter välkommen hit, liksom Lars Johan Cederlund, som också har kommit till oss för att lämna upplysningar i saken.

Vi brukar göra så att våra gäster får möjlighet att introducera det de vill i ärendet. Därefter lämnar jag ordet fritt för frågor. De ställs i den ordning som anges av partiernas storlek i riksdagen, med undantag för det parti som har anmält frågan som är först. Eftersom det är Folkpartiet som har anmält denna fråga till granskning innebär det att det är Helena Bargholtz som får börja frågandet.

Så går det som sagt till. Jag hälsar än en gång Dag Detter välkommen hit. Du har ordet om du vill säga något inledningsvis.

Dag Detter: Jag tänkte börja med att göra en kort redogörelse för Telia–Telenor-affären ur vårt perspektiv.

Jag börjar med att beskriva tidsplanen från det att affären hade sin början i fas ett, som man skulle kunna uttrycka det, från december 1997 till januari 1998. Då fördes diskussioner mellan de två staterna om att slå samman de två bolagen. Detta avslutades i januari 1998. Vid ett ministermöte i november 1998, alltså samma år, blev näringsminister Björn Rosengren kontaktad av sin motsvarighet i Norge, statsrådet Dørum, med en önskan om att de förhandlingar som under sommaren hade skett mellan företagen nu skulle tas upp på mellanstatlig nivå.

Detta ledde fram till en avsiktsförklaring, daterad den 20 januari 1999. Ett slutligt avtal mellan ägarna om en sammanslagning träffades samma år den 30 mars. Riksdagen förelades i april detta år en proposition, 1998/99:99, och Regeringskansliet och Näringsdepartementet fick också tillgång till den norska propositionen i mitten av maj samma år.

Affären var förelagd EG-kommissionen för granskning och den godkändes av densamma den 13 oktober 1999, varpå avtalet påtecknades med datering den 18 oktober.

Det styrelsemöte som har haft en speciell signifikans är mötet den 8 december, där tolkningen av § 4.3. b) kom att klargöras och det visade sig finnas olika tolkningar mellan de två ägarna. Detta blev sedan upprinnelsen till det norska initiativet att avbryta diskussionerna och avbryta samgåendet, vilket annonserades den 13 december 1999.

Då detta är en av huvudfrågorna i detta granskningsärende vill jag därmed komma över på tolkningen av denna paragraf.

Paragrafbestämmelsen i 4.3. b) (i) om vilka beslut som krävde särskild majoritet ska tolkas enligt ordalydelsen och ska inte förstås på annat sätt. Som framgår av ordalydelsen omfattar bestämmelsen två huvudtyper, nämligen godkännande av affärsplan och koncernbudget. Som ett förtydligande till detta anges i ett senare led att det även inkluderar ändringar i integrationsriktlinjer, omorganisation, omstrukturering och omflyttningar.

Detta avtal bifogades också i propositionstexten till den svenska riksdagen, och skrivningen i propositionen står i den betydelsen helt i överensstämmelse med vad som står i propositionstexten. Detta har då tolkats på ett annat sätt på den norska sidan, vilket har framgått av material som vi har fått därifrån. Skillnaden i tolkningen framkom för svensk del först vid det här styrelsemötet.

Nästa frågepunkt gäller Jan-Åke Karks anställningsavtal. Detta var en befattning som till sin huvuddel var avsedd för att hjälpa till i bolagets verksamhet under det uppbyggnadsskede som förestod. Den befattning som Kark då skulle ha avsåg inte en sådan befattning som normalt omfattas av de riktlinjer som också är bifogade den skrivelse som vi har ingett till utskottet.

Det är i korthet min redogörelse.

Helena Bargholtz: Ett av de skäl som Folkpartiet har haft för att vilja ha denna KU-utredning är vår genuina bedömning att det politiska systemet inte är lämpat för att utöva företagsledning och företagsägande annat än i mycket specifika fall.

Mot den bakgrunden och mot bakgrund av det vi redan har fått veta genom underlaget vill jag fråga: Stod det inte klart för departementet redan under våren 1999 att det skulle bli stora svårigheter att driva det här nya företaget rationellt, med de olika bedömningar som fanns? Stod det inte fullständigt klart efter turerna i augusti och september? Björn Rosengren gjorde ju vissa uttalanden, så att man förstod att han ändå hade en känsla av att det fanns stora politiska problem med detta.

Jag skulle alltså vilja höra: Vad var det som gjorde att man inte redan på våren, i april, såg att propositionstexterna inte överensstämde? Man hade ju då ett möte på tjänstemannanivå för att gå igenom propositionerna.

Dag Detter: Om vi utgår från den specifika fråga som var avgörande för att de två regeringarna beslöt att samgåendet skulle avbrytas, dvs. tolkningen av § 4.3. b), så stod det inte klart för den svenska sidan att vi hade olika tolkningar förrän efter styrelsemötet den 8 december. Det var det som blev avgörande i den här affären.

Helena Bargholtz: Då måste jag fråga: Var du själv närvarande på mötet den 9 april, när man på tjänstemannanivå skulle titta närmare på propositionstexterna och få dem att stämma?

Dag Detter: Vi fick propositionstexterna. Vår anledning att granska den norska propositionstexten var framför allt för att se att det som skrevs från Telia stämde överens med den. Jag var själv inte närvarande vid det mötet, nej.

Helena Bargholtz: Då vill jag fortsätta. Min andra fråga gäller den norska tolkningen av aktieägaravtalet, att de speciella röstningsreglerna också skulle gälla befintliga strukturer. Det är deras tolkning av aktieägaravtalet. Är det en orimlig tolkning? Vad är det egentligen som säger att den norska tolkningen är så fel?

Dag Detter: Givetvis anser jag att det är en orimlig tolkning, därför att vi inte anser att det finns någon annan tolkning att göra utifrån den här formuleringen än den som vi har angett i den här skrivelsen. Det är just att den bara anger två huvudtyper, dvs. godkännande av affärsplan och koncernbudget. Det övriga är ett förtydligande, i det fall affärsplan och koncernbudget även skulle inbegripa omorganisation, omstrukturering och omflyttningar vid ett sådant tillfälle när man skriver en affärsplan. Men då är det som ett addendum, det ingår i besluten om affärsplan och koncernbudget.

Helena Bargholtz: Jag vill bara peka på att när det gäller avtalets avsnitt 4.3 är det ju även andra formuleringar som inte stämmer riktigt överens. Det har i sak inte så stor betydelse, men man undrar ändå om ni har satt er in i det norska avtalet på samma sätt som man har gjort med det svenska när det gäller skrivningarna.

Det är ett ord: För giltigt beslut i följande frågor krävs att i styrelsens majoritet ingår *minst* en ledamot, står det i det svenska avtalet. Ordet *minst* finns inte med i den norska versionen av avtalet. Jag vet att det inte har någon juridisk betydelse, men det markerar ändå att man inte har gjort en tillräckligt noggrann granskning av respektive avtal.

Har du någon kommentar till detta? Har man verkligen satt sig ned och tittat ordentligt i texterna?

Dag Detter: Först och främst har avtalet haft sitt ursprung på engelska. Det är självklart att det är där den viktigaste granskningen har gjorts. Men det är klart att vi har kollationerat att både de svenska och de norska texterna stämmer överens med originalet. Men originalet är på engelska.

Helena Bargholtz: En sista fråga. När det framstod klart att den svenska och den norska regeringen hade olika tolkningar redan från början, ringde det då inga varningsklockor hos departementet i fråga om hur fortsättningen skulle bli? Fortsättningen skulle rimligen i den här snabbt föränderliga branschen komma att medföra än större strukturförändringar än som diskuterades vid styrelsemötet den 8 december. Kunde man inte från början förutse att det skulle bli många svåra komplikationer i den fortsatta hanteringen av ärendet?

Dag Detter: Ursäkta, när du säger från början, kan du vara lite mer precis.

Helena Bargholtz: Ja, egentligen redan på hösten, kan man väl säga. Tydliggen upptäckte ni inte på våren, på mötet i april, att det var olika propositions-texter. Men redan på hösten, i augusti–september, började man märka vissa svårigheter att komma överens, eller tyckte man att allt flöt harmoniskt ända fram till den 8 december?

Dag Detter: Nätet du kastar är väldigt generellt, men ska sedan mynna ut i en specifik fråga om tolkningen av 4.3. b), vilket inte nödvändigtvis behöver stämma överens.

När det gäller tolkningen av § 4.3. b), om man håller sig till den, är det klart att det alltid vid sammanslagningar och affärer av det här slaget finns meningsskiljaktigheter som det är meningen att överkomma på grund av att målet som föreligger ska vara viktigare och större än mindre skiljaktigheter. Det som skiljer andra skiljaktigheter från tolkningen av 4.3. b) är just att den var av sådan natur att den inte gick att överbrygga. Där visade det sig att de facto fanns olika avsikter med en paragraf som marginellt fått olika tolkningar, och det var så allvarligt att det ansågs rimligt att avbryta sammanslagningen.

Helena Bargholtz: Men det fanns alltså ingen känsla för detta förrän i december?

Dag Detter: Inte vad gäller 4.3. b), nej.

Helena Bargholtz: Och i övrigt när det gällde samarbetet?

Dag Detter: Det är väldigt generellt. Det är en värdering. Det kanske inte riktigt är min uppgift att lämna värderingar av generella stämningsslagen. Men i förspelet till tolkningsfrågan om 4.3. b) förelåg det inga andra varningsklockor, så att säga, än vid mötet den 8 december.

Helena Bargholtz: Tack! Jag återkommer med fler frågor senare.

Kenth Högström: Ordförande! Jag inleder frågerundan med frågorna kring avtalet, Sverige–Norge-relationen och Telia–Telenor-affären. I andra omgången kanske jag kommer tillbaka till Jan-Åke Kark. Det betraktar jag som en betydligt mindre väsentlig fråga i sammanhanget.

Nåväl, redan i december 1997 inledde de bägge nationalstaternas företrädare samtal, som förresten avslutades i januari 1998, om ett samgående mellan Telia och Telenor. De avbröts i januari 1998. Jag undrar: På vilka grunder avbröt man samtalen då? Vi har ju sett en presskommuniké i våra promemorior, men där kan man inte riktigt utläsa vilka skäl som förelåg för att avbryta de samtalen.

Du var med eller följde detta ganska noga. Kan du ge dina intryck?

Dag Detter: Jag var inte med vid fas ett. Jag blev anställd i Regeringskansliet först den 20 oktober 1998.

Kenth Högström: Så då har du ingen ...

Dag Detter: Jag har ingen personlig erfarenhet av fas ett.

Kenth Högström: Då vet du heller inte vad som hade förändrats i sak när man återupptog samtalen på hösten 1998, i november?

Dag Detter: Inte annat än genom hörsägen, nej.

Kenth Högström: Vad säger hörsägen då?

Dag Detter: Det är det väl mindre intressant för mig att vittna om, tycker jag.

Kenth Högström: Säg inte det!

Under hösten 1999 godkände så småningom EG-kommissionen och ställde villkor för den här fusionen. Styrelsen och ledningen tog säte och började jobba i och för Newtel AB, som det hette. Men av promemorior som vi har fått del av utväxlade ägarna på båda sidor, Sverige och Norge, ett antal brev som framför allt speglar en sorts oenighet, om jag kan läsa norska rätt.

Jag tar upp ditt eget brev som kan vara daterat i september 1999. Det brevet får du ett svar på dagen efter, med omedelbart vändande post, den 28 september tror jag att det är, från en norsk minister ställt till Björn Rosengren. Han ställer egentligen frågan om ditt brev verkligen innehåller den svenska ståndpunkten. Hur tolkar du brevväxlingen vid den tiden?

Dag Detter: Jag antar att du med det du kallar mitt brev menar departementets brev av den 24 augusti. Jag skriver inga personliga brev.

Kenth Högström: Just det.

Dag Detter: Du frågar mig hur jag tolkar ...

Kenth Högström: Svaret som kom omedelbart. Det är undertecknat av Dag Jostein Fjærvoll och han börjar så här: Jeg viser til brev av den 24 augusti fra departementsrådet Dag Detter.

Speciellt punkten 2.3. Upplever du där att den norske ministern har en likalydande tolkning som ni hade?

Dag Detter: Din fråga är hur jag tolkar brevet?

Kenth Högström: Ja.

Dag Detter: Han undrar ju om avtalet gäller med utgångspunkt från den bakgrund som vi målar upp. Departementet målar upp en bakgrund av att det i det fall som befaras, att EG-kommissionen kräver att kabelsidan ska avyttras, är någonting rent juridiskt som gör att avtalet de facto inte gäller. Men fram till den punkt då vi har fått kommissionens utlåtande gäller faktiskt avtalet.

Kenth Högström: Således kan man säga att den norska ståndpunkten så sent som i slutet av september, tidig oktober var att man ville att avtalet verkligen skulle gälla?

Dag Detter: Ja, det utgår jag ifrån när man läser det här.

Kenth Högström: När ni sedermera kom till vägs ände, ja, styrelsemötet den 8 december blottade en tolkningstvist, så bad ni på ömse sidor olika konsultbyråer och juridiska rådgivare att tolka avtalet för er räkning. Ni använde då Företagsjuridik Nord & Co. Vi har tagit del av deras slutsatser och de är enstämmiga med det Dag Detter själv säger. Man kan inte tolka avtalet på annat sätt. Men den norska sidans jurister hade en annan syn på det hela. Och juristhuset Vinge hade en annan syn på det hela. Valde ni aldrig att använda en skiljande, neutral och oberoende juristgruppering för tolkningen? Övervägde ni aldrig det?

Dag Detter: Vi övervägde det, men ansåg inte att det var nödvändigt. De råd vi fick, och även interna juristers syn på saken, var väldigt klara i frågan.

Kenth Högström: Jag tackar för den här omgången.

Inger René: Jag skulle vilja börja med att fråga: Anser du att det här samarbetsavtalet togs fram under tidsbrist?

Dag Detter: Du menar det slutliga avtalet?

Inger René: Ja, att det 1999 var ett forcerat framtagande av de papper som skulle tas fram.

Dag Detter: Inte avtalet i sig, nej.

Inger René: Nehej, tack!

Redan när man gjorde den första avsiktsförklaringen i januari diskuterades lokaliseringsfrågan. På vilket sätt diskuterades den då?

Dag Detter: Lokaliseringen av övriga affärsenheters huvudkontor diskuterades och var en residual av de punkter i avsiktsförklaringen där man nått överenskommelse om huvudkontor och det internationella kontoret. Detta var detaljer som ansågs bäst att klara av i ett integrationsavtal som skulle utarbetas av företagets ledning, dvs. ingenting som gällde ägarna vid en sådan avtalstidpunkt eller rent faktiskt, utan det var någonting som skulle lösas på operativ nivå och styrelsenivå.

Inger René: Om vi sedan går några månader fram i tiden vet vi att man i mars 1999 diskuterade den omtalade punkten 4.3 b). Det sägs i våra handlingar att Sverige hade synpunkter vid två olika tillfällen och att man arbetade om avtalet. Kan du berätta lite mer om vad som försiggick?

Dag Detter: Allmänt kan man väl säga att det fanns en generell diskussion mellan de två parterna om hur mycket som egentligen var ägarfrågor. Det är sammanfattningen av detta. På denna punkt hade den norska sidan en större önskan att göra fler frågor till ägarfrågor, medan den svenska sidan strävade efter att sammanslagningen och det framtida bolaget skulle skötas kommersiellt, dvs. att ansvarsfördelningen skulle ske på ett åtminstone i svenska bolag normalt sätt. Frågor som inte nödvändigtvis var av ägarkaraktär skulle skötas på styrelsenivå respektive på operativ nivå. Detta var en av de frågor som återkom två gånger enligt de här protokollen. Vid båda tillfällena var den svenska sidans motivering att det inte var ägarfrågor utan sådant som ska skjutas ned till styrelse- och ledningsnivå.

Inger René: Det fanns alltså redan då frågor som man såg att det inte var ett enigt synsätt omkring?

Dag Detter: Det fanns genomgående ett antal frågor som föll inom det här synsättet, där vi hela tiden bearbetade och diskuterade vilka frågor som faktiskt var ägarfrågor och därmed omfattades av det avtal som vi tecknat.

Inger René: Det står i våra papper att brevet av den 24 augusti behandlade detaljerade planer om organisation, huvudkontor, affärsområden osv. Det

svar som inkom dagen efteråt från Fjaervoll andades oro och funderingar. Hur togs det brevet upp på departementet?

1999/2000:KU20
Bilaga B5

Dag Detter: Det togs emot av näringsministern och diskuterades med tjänstemännen.

Inger René: Diskuterades det också med Norge och den norska regeringen?

Dag Detter: Ja, som jag minns följdes det av samtal mellan statsråden.

Inger René: När man läser de här papperen får man ändå ett intryck av att det under hela resans gång vid upprepade tillfällen, fler än vad som har kommit fram här nu, har andats en oro när det gäller samarbetet i den här affärsuppgörelsen. Diskuterades det i de termerna på departementet, eller ansåg man det vara solklart i alla detaljer?

Dag Detter: Om jag får ge uttryck för en värdering är det väl att det i en avtalsförhandling inte är någonting som är solklart utan att det gäller att försöka klara ut oklara frågor. Det som frågan här gäller är väl huruvida det fanns antydningar till farhågor. Borde det ha funnits farhågor från oss, eller hade vi kunnat förutse tolkningsdifferenser i 4.3.b) eller avsikter därmed från norsk sida före den 8 december? Det fanns ingen möjlighet till det.

Ingvar Svensson: Herr ordförande! Jag är något fundersam över 4.3.b). Departementet skulle ju instruera styrelseledamöterna att tillämpa det kvalificerade beslutsfattandet. På vilket sätt skedde det, och tog man i det sammanhanget upp de olika tolkningsmöjligheter som skulle kunna finnas?

Dag Detter: Kan du vara lite mer precis? Du talar om instruktioner.

Ingvar Svensson: Jag läser i Nord & Co:s utredning om den här beslutspunkten. Där anges: ”i vilka beslut staterna har åtagit sig att instruera styrelseledamöterna om att tillämpa den nyss nämnda kvalificerade beslutsregeln”, alltså 4.3.b). På vilket sätt har den instruktionen givits från departementets sida till styrelseledamöter, och har den också innefattat tolkningsdiskussioner?

Dag Detter: Före det här styrelsemötet har det, som jag förstår din fråga, inte givits några instruktioner, utan juristernas bedömning är en bedömning efteråt för att försöka förstå hur man ska tolka dessa regler och när de är tillämplbara. En ägare instruerar inte några styrelseledamöter på det sätt som jag uppfattar dig.

Ingvar Svensson: Jag blir något förvånad över detta. Jag syftar inte på det speciella styrelsemöte som orsakade den här problematiken, utan jag tänker på en mer generell instruktion inför arbetet i styrelsen över huvud taget. Jag tycker att tolkningen av det är en väldigt intressant och viktig fråga.

Det står här att staterna har åtagit sig att instruera styrelseledamöterna just om den här kvalificerade beslutsvägen och hur man skulle hantera den. Jag förstår av ditt svar att någon sådan instruktion inte har givits till styrelseledamöterna.

Dag Detter: Det enda korrekta svar som jag kan tänka mig utan att ha gått igenom papperen är att styrelseledamöter självklart har tillgång till alla avtal. Några övriga instruktioner inför ett styrelsemöte eller generellt i ett styrelsearbete har inte en styrelseledamot. Han har som ramverk ett aktieägaravtal, och därefter gäller aktiebolagslagen och uppdraget att hjälpa till att styra bolaget. Något annat föreligger inte.

Ingvar Svensson: Får jag tolka det så att den slutsats som Nord & Co har dragit är felaktig – staterna har inte något ansvar för att instruera styrelseledamöterna om den kvalificerade beslutsregeln?

Dag Detter: Svaret är att några instruktioner inte har lämnats.

Per Lager: Det här var en gigantisk affär mellan två grannländer med språk som liknar varandra. Min fråga är: Hur kommer det sig att man när man skrev propositioner i respektive land inte mer kopierade varandras texter för säkerhets skull? Under mötet den 9 april, då man gick igenom propositions-texterna, skulle man ha kunnat kopiera stora delar för att vara säker på att överensstämmelse fanns när det gällde t.ex. ägarfrågorna. Hur kom det sig att man inte gjorde det? Förläggningen av de viktiga företagsplatserna, t.ex. för mobiltelefonin, måste väl ha varit väldigt viktiga frågor för respektive land.

Förstod du frågan?

Dag Detter: Din första fråga är om vi inte samarbetade tillräckligt mellan de två departementen för att producera jämförbara texter. Jag är helt övertygad om att det skedde i den mån det var lämpligt.

Ingvar Svensson: Anledningen till att jag ställer frågan är att Björn Rosengren i debatten den 20 december säger att det var just här som problemet uppstod, dvs. att man inte skrev likadant. Man hade olika propositionstexter. Om det ska finnas professionalism någonstans i en sådan här stor affär, ska det vara på ett departement. Självklart måste man väl ha insett att det här fanns problem, så att man måste vara oerhört noga med att vara klar och tydlig.

Dag Detter: Jag tror att vi ska skilja mellan två saker. Den ena är när man skriver en propositionstext. Jag är övertygad om att vi har gjort den jämförelse och den s.k. kopiering som var lämplig. Någon granskning av de motiveringar som den norska regeringen gett till sitt parlament gör ju inte det svenska departementet.

Den andra delen av din fråga uppfattar jag som att den gäller de s.k. varningsklockorna. Jag vidhåller att det kan finnas olika sätt att uttrycka sig på som fortfarande vid det här tillfället av den svenska parten eller av oss på departementet inte uppfattas som en anledning att tolka med den innebörd som vi fick klar för oss den 8 december.

Per Lager: Frågan gäller hur noggrant man går igenom varandras texter för att se att de stämmer överens. Björn Rosengren säger i den här debatten: ”Varför sade då inte den norske tjänstemannen ifrån?” Vad står det här i den svenska propositionen? Det måste vara ett arbete där man ger och tar, så att säga.

Dag Detter: Man ska åtminstone från min utgångspunkt vara noga med vad man försöker göra. Vi försökte genomföra en affär. Det är inte propositions-texterna som genomför en affär. Det viktigaste för en tjänsteman i Rege-ringskansliet är att propositionstexten avspeglar avtalstexten som vi och våra rådgivare uppfattar den och att vi med högsta möjliga korrekthet och profess-ionalism redovisar till riksdagen, som i slutänden är vår uppdragsgivare. Jag upplever det inte som vårt uppdrag att fingranska den norska propositions-texten. Självklart ska den stämma överens. Självklart ska det inte vara några större skillnader där, men det kan finnas politiska och kulturella skillnader som ger anledning till olika formuleringar, och så var också fallet. Att nyans-skillnaderna i skrivningen skulle leda fram till vad vi fick reda på den 8 december var vid det tillfället inte möjligt att skönja.

Per Lager: Nej, men Björn Rosengren sade just i den här debatten att det faktiskt var just här som själva konflikten uppstod. Det var därför jag tog upp den här frågan. Jag tycker att det här visar på hur ministern själv ser på pro-positionsskrivningen.

Dag Detter: Det är en fråga som får ställas till ministern.

Per Lager: Det kommer jag också att göra.

Helena Bargholtz: Ordförande! Jag skulle vilja uppehålla mig lite grann kring konsultinsatserna. Det är två konsulter som det har talats om. Det är Goldman Sachs, som har skrivit den engelska versionen av avtalet, och Gunnar Nord, som har gjort den speciella utredningspromemoria som jag redan har varit inne på. Jag vill fråga om de här konsultinsatserna har upp-handlats i konkurrens.

Dag Detter: Jag antar att du vill fråga om de har upphandlats i konkurrens under LOU.

Helena Bargholtz: Ja.

Dag Detter: De har givetvis upphandlats i enlighet med LOU, men enligt det speciella undantag som gäller för handel med aktier eller affärskänsligheter.

Helena Bargholtz: Vad är det för speciellt undantag?

Dag Detter: Det finns ett undantag i lagen om offentlig upphandling som gäller att man inte behöver gå ut med offentligt anbud, vilket jag antar att du syftar till. Man kan upphandla det i konkurrens utan att det blir offentligt anbud, vilket vi oftast tillämpar, men det finns ett undantag för handel med värdepapper.

Helena Bargholtz: Hur länge var Goldman Sachs med? Var man med bara fram till dess att den engelska versionen av avtalet hade tagits fram, eller fanns man med i de fortsatta diskussionerna, t.ex. i arbetet med proposi-tionsskrivning?

Dag Detter: Nej, Goldman Sachs har inte varit ansvarig för skrivandet av avtalet. Det var juristerna som gjorde det. Det var Skadden Arps och Före-tagsjuridik på den svenska sidan.

Helena Bargholtz: Men det gällde den engelska versionen.

Dag Detter: Nej, det var Skadden Arps som var juridisk rådgivare. Goldman Sachs är finansiell rådgivare och har bistått med finansiell rådgivning och uppläggningsen av affären. Formellt sett har man varit med från början av affären, i princip sedan andra sidan jul och tills de blev formellt avslutade vid slutförandet av affären.

Helena Bargholtz: Vad var skälet till att man skrev den första versionen av avtalet på engelska?

Dag Detter: Först och främst är det lämpligt mellan två länder att skriva på ett neutralt tredje språk. Det är brukligt i affärsvärlden. Sedan hade vi också som ursprungliga jurister Skadden Arps, vilket är en amerikansk firma baserad i London. Den var också med under större delen av transaktionen.

Helena Bargholtz: Min andra fråga gäller de brev som Björn Rosengren skrev till sin norske kollega. Har du tagit fram underlag till dem, eller skrev han dem helt självständigt? Det har inte angivits någon kontrasignering, utan det står bara "Näringsministern" i brevhuvudet. Jag vill höra vilken delaktighet du har i det skrivandet.

Dag Detter: Då måste jag nog bli specifik. Det är uppenbart att jag har skrivit ett av breven. Det har blivit allmänt bekant.

Helena Bargholtz: Ja, men de andra som skrevs?

Dag Detter: Kan du vara specifik?

Helena Bargholtz: Breven finns redovisade i bilagorna. Det finns ett brev daterat den 23 september 1999 som inleds med orden "Bästa statsråd!", och det är skrivet till statsrådet Dag Jostein Fjaervoll. Det är skrivet på Näringsdepartementets papper och med "Näringsministern" i brevhuvudet. Sedan kommer ett brev den 30 augusti. Vi har fått dem med i handlingarna. Det är samma sak där, att Björn Rosengren skriver till Fjaervoll.

Dag Detter: Jag får råd av min mer erfarne kollega.

Helena Bargholtz: Är det kanske han som har skrivit breven?

Dag Detter: Nej. Det är svårt att gå in på varje brev, och det blir ett internt departementsförfarande, som det är bättre att departementschefen svarar på.

Helena Bargholtz: Jag var intresserad av att veta hur pass tät kontakt du och Björn Rosengren hade i det här ärendet. Jag vet att statsråd är väldigt stressade och kan ha svårt att hinna med att sätta sig in i frågorna.

Dag Detter: Vi har tät kontakt.

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa några frågor och börja med att fråga Dag Detter varför man skrev ett konsortialavtal.

Dag Detter: Det är ett aktieägaravtal. Är det en akademisk fråga eller specifik i det här fallet?

Ordföranden: Välj själv! Följdfråga lär komma.

Dag Detter: Om två företag går ihop är det nog allmänt vedertaget att man skriver ett aktieägaravtal om hur man ska bete sig beroende på hur långtgående affären är. Det var väl i det här fallet också en bedömning att det var nödvändigt och till hjälp för affären.

Ordföranden: Jag tolkar det så att syftet med avtalet var att binda de bakomliggande parterna.

Dag Detter: Nej, jag skulle inte använda det ordet. Jag skulle vilja kalla det för att reglera mellanhavandena mellan två ägare till en tillgång. Det är brukligt.

Ordföranden: Får jag då fråga mera specifikt om den paragraf som vi nu ägnar så mycken diskussion. Varför tillkom den?

Dag Detter: Därför att det är viktigt för det fortsatta arbetet i ett företag att avgöra, som jag nämnde tidigare, var gränserna går mellan de tre olika instanserna i ledningen. Vilken är arbetsfördelningen mellan de instanserna, dvs. ägare, styrelse och företagsledning – företagsledning i ett företagsekonomiskt perspektiv?

Ordföranden: Men avtalet ska i denna del ses som en instruktion till styrelsen om hur vissa typer av beslut bör handhas?

Dag Detter: Jag skulle vilja säga att det dels skapar ramverket för hur framför allt ägarna ska hantera den gemensamma tillgången, gemensamt och var för sig, dels skapar en viss arbetsordning.

Ordföranden: Skapar en viss arbetsordning... Men det ska uppfattas, sade vi, i den svenska delen som att det var den svenske ägarens besked till den svenske ägarens representanter i styrelsen, om vi tar den del som den svenske ägaren kan kontrollera själv.

Dag Detter: Det får självklart ses som en vägledning om vad som är ägarfrågor och inte.

Ordföranden: Så att ägarna ville tala om att en viss typ av frågor skulle beslutas på ett visst sätt? Det hade de båda ägarna kommit överens om.

Dag Detter: Ja.

Ordföranden: Gott. Detta om karaktären på avtalet mellan de båda ägarna. Vi går vidare till den situation där detta avtal sedan kom att användas eller ifrågasättas. Dag Detter säger att det först var i december som det blev tydligt att man hade olika uppfattningar om den fråga som var aktuell. Är det korrekt?

Dag Detter: Ja.

Ordföranden: Om vi då går tillbaka till det som Per Lager delvis samtalade med Dag Detter om, framgår det av den norska propositionen att man där hade en tolkning av vad som skulle omfattas av det speciella beslutsfattandet, som sedan fullföljts av de norska styrelserepresentanterna på styrelsesam-

manträdet, eller hur? Jag kan citera delarna, så att det blir tydligare. Förlåt min dåliga norska! Det heter:

”Lokaliseringen av ledelsen för de enkelte forretningsområdene fastleges ikke nå men fordeles av selskapsledelsen på forretningsmessig grundlag – –. Den endelige beslutningen om dessa skal ske efter de spesielle stemmeretsreglerne som allerede er etablert i aksjonsavtalet.”

Detta framgår av den norska propositionen. Jag ställer mot denna bakgrund frågan: Hur kunde det då komma som en överraskning att man på denna punkt hade en annan tolkning än vad den svenska uppenbarligen var av aktieägaravtalet? Det är rätt lång tid som har förflutit från proposition till styrelsesammanträde.

Dag Detter: Ja.

Ordföranden: Däremellan har också – bara för att göra detta klart för protokollet – det svenska näringsdepartementet sett det som står i den norska propositionen. Det finns refererade möten som vi tidigare har talat om.

Dag Detter: Ja.

Ordföranden: Så den norska tolkningen av aktieägaravtalet kan rimligtvis inte ha kommit som en överraskning i vart fall för det svenska näringsdepartementet, möjligen för styrelseledamöterna – dem håller jag utanför – men för Näringsdepartementet, som ju är ägaren i detta sammanhang.

Dag Detter: Jag kan bara referera till att det fortfarande finns diskrepanser vad avser hur man ska tolka ordalydelsen av paragrafen. För det första har vi frågan om dessa *stemmeretsregler* – vi lägger ju olika vikt vid dem. Den svenska sidan vidhåller fortfarande att de bara gäller affärsplan och budget. Om detta råder det ingen meningsskiljaktighet mellan den norska och den svenska sidan. Jag skulle vilja hävda att detta är utgångspunkten för att det inte ringde några varningsklockor redan i propositionstexten.

Ordföranden: Skälet till att jag frågar är att jag vill försöka klarlägga om det fanns grund för den svenska sidan att före styrelsesammanträdet i december misstänka att den norska sidan skulle kunna göra en annan värdering av när paragrafen skulle komma att användas. I den norska propositionstexten står det ju uttryckligen att det är lokalisering av huvudkontor för delarna i bolaget, eller hur.

Att texten sedan är densamma i de båda avtalen är klart.

Dag Detter: Ja.

Ordföranden: Men här handlar det väldigt mycket om hur denna gemensamma text tolkas av de båda ägare som är sammanflätade i ett avtal. Ingen varningsklocka?

Dag Detter: Vad gäller de mellanhavanden som vi hade med den norska sidan måste man också påminna sig att det dokument som gällde mellan oss var avtalet. Det var det som var utgångspunkten för våra diskussioner. Om det fanns ett annat sätt att läsa, tolka eller skriva den norska sidans proposit-

ion, föranledde det inte oss att börja omtolka avtalet, vilket ändå är det huvuddokument som vi måste rätta oss efter.

1999/2000:KU20
Bilaga B5

Ordföranden: Jag vill då ställa ett par frågor om situationen som den var vid styrelsesammanträdet. Det var bakgrunden till att jag ville ha Dag Detters beskrivning av vad ett sådant här aktieägaravtal egentligen har för karaktär. När började ni första gången tro att man skulle bli oenig om lokaliseringen av mobilhuvudkontoret?

Dag Detter: Styrelsemötet föregicks ju av ett antal utredningar som skulle ligga till grund för ett beslut. Ledningen skulle genom konsulter och interna utredningar klargöra vad som var det bästa läget. Där rådde det olika meningar bl.a. om vilka premisser som skulle gälla för en placering. Den första diskussionen handlade framför allt om dessa premisser och vilka konsultrapporter och interna rapporter som skulle ligga till grund för ett beslut för att det skulle kunna anses vara sakligt och affärsmässigt, helt enligt de principer som vi hade kommit överens om i det initiala avtalet.

Ordföranden: Får jag misstänka att innebörden av detta svar är att när ni gick till styrelsesammanträdet hade ni på känn att ni inte skulle bli omedelbart eniga?

Dag Detter: Denna fråga fanns inte på agendan över huvud taget.

Ordföranden: Får jag då fråga: Vid styrelsesammanträdet, när det blir uppenbart att den norska sidan har en annan uppfattning än den svenska – för så måste det väl ha blivit under sammanträdets gång, om man får tro på tidningsuppgifterna om sammanträdets längd – hur reagerade ni i förhållande till den paragraf som vi nu har talat så mycket om? Den norska sidan hävdade uppenbarligen som en del i sin argumentering att den speciella beslutsregeln var tillämplig.

Dag Detter: Först och främst är det viktigt att påminna sig om att ärendet inte fanns på agendan utan var föremål för ett beslut i styrelsen om att det skulle tas upp till beredning och beslut på detta möte.

Ordföranden: Det togs upp utanför agendan?

Dag Detter: Det togs upp som en ny punkt på agendan. Det var enhälligt. Det var på norsk begäran, och det godkändes i styrelsen.

Ordföranden: Att det skulle tas upp på agendan?

Dag Detter: Just det, tas upp och beslutas.

Ordföranden: När man hade kommit till punkten att det rådde oenighet om huruvida det särskilda beslutsförfarandet skulle användas på denna punkt?

Dag Detter: Nej, utan diskussionen rörde sig framför allt om underlaget till beslutet. Därefter rörde sig diskussionen om argumenten för placeringen, de sakliga argumenten.

Ordföranden: Givet oenigheten, var det någon som föreslog att man borde tänka vidare på saken?

Dag Detter: Ja.

Ordföranden: Och?

Dag Detter: Det kom ett förslag om att det skulle vara en omröstning om ifall vi skulle fatta beslut ”i dag eller senare”.

Ordföranden: Hur utföll den omröstningen?

Dag Detter: Det utföll så att det var tydligt att det skulle fattas beslut ”i dag”.

Ordföranden: Med hur många röster?

Dag Detter: Med ordförandens utslagsröst.

Ordföranden: Så ordförandens utslagsröst användes för att avgöra saken vid det tillfället trots att man var oenig om vilken rösträttsregel som skulle användas?

Dag Detter: Man var inte oenig. Rösträttsregeln var inte uppe till diskussion.

Ordföranden: Den norska sidan krävde inte att man skulle vara enig enligt den regel som paragrafen antyder?

Dag Detter: Nej.

Ordföranden: De accepterade att man röstade igenom detta med ordförandens utslagsröst?

Dag Detter: Det framkom inte förrän efteråt i deras protester.

Ordföranden: Att man borde ha använt en annan regel?

Dag Detter: Man gjorde en annan tolkning av hur rösterna skulle räknas.

Ordföranden: Trots att det står i propositionen ett halvår tidigare?

Dag Detter: Ja.

Kenth Högström: Det är väl så att när två ägare ska slå samman företag, oavsett var på jorden, måste man skapa någon typ av avtalsförbindelse dem emellan. Det kan vara aktieägaravtal, konsortialavtal, det kan vara ett kompanjonsavtal om det är mindre sammanhang. Det är alldeles givet.

Vad jag funderade på är varför ni inte valde att i bolagsordning föreskriva vissa av de ting som vi nu diskuterar. En följdfråga blir: Kan man verkligen på ett styrelsemöte i ett så stort bolag som det här är fråga om ta upp som övrig fråga den här typen av lokaliseringsärenden? Kunde man göra det enligt ert sätt att se på ert styrelsemandat?

Dag Detter: Din första fråga, om vi skulle gå in i bolagsordning, är mera lämpad för juristerna då min upplysning mera är en lekman. Jag kan redogöra för att det självklart var det bästa sätt som vi ansåg. Det skulle inordnas i aktieägaravtalet, inte i bolagsordningen.

En praktisk kommentar till detta som inte är juridisk: I aktieägaravtalet hade vissa paragrafer en ganska kort längd. Det skulle vara övergångsregler inför en börsintroduktion. Hade man valt bolagsordningen – det kan jag bara säga med min bakgrund som en person som jobbat på kapitalmarknaden –

hade det inte varit lämpligt. Det är bättre att ha en bolagsordning som ser helt ren ut, precis som i vilket annat bolag som helst. Ska man ha övergångsregler kan det vara ett aktieägaravtal som gäller fram till en tidpunkt, exempelvis som vi hade i vissa fall fram till en börsintroduktion. Då skulle det inte störa bilden vid en börsintroduktion. Det var en målsättning åtminstone från min sida.

Det är ett tekniskt svar som inte är juridiskt, men det finns säkert andra aspekter som juristerna kan framföra.

Du hade en specifik fråga som jag ber dig att upprepa.

Kenth Högström: Fanns det ingenting i bolagsordningen eller i aktieägaravtalet som möjligen gav restriktioner på vilka frågor man fick ta upp som oöredda frågor, icke anmälda frågor, dvs. övriga frågor, som det faktiskt blev den 8 december?

Dag Detter: Nej, det fanns det inte.

Kenth Högström: Jag förstår poängen med att inte ha det här i bolagsordningen om man syftar till en snabb börsintroduktion. Då hänvisar man till aktieägaravtalet. Då är det desto märkligare att man inte utnyttjar möjligheten att bland ägarna pröva skilje. Om det var så att ni inte blev ense i styrelsen och det blev en så stor och viktig fråga utåt, hade ägarna haft en möjlighet att använda aktieägaravtalets skiljeförfarande. Funderade ni aldrig på att hänvisa frågan dit när ni märkte hur det höll på att sluta?

Dag Detter: Det är alltid en möjlighet. Det är i så fall en värdering man gör.

I en sådan fråga måste man ha en samsyn för att gå vidare, och det var uppenbart att det inte fanns en samsyn. Det är en fråga om värdering som jag tror att det är bättre att departementschefen får svara på.

Helena Bargholtz: Jag är nöjd för tillfället, men kanske en avslutande reflektion. Det är inte första gången som man har försökt göra en affär med Norge inom telebranschen. Det försöktes för några år sedan. Borde inte detta ha lett till att man var extra noga med att lyssna till alla tänkbara varningsklockor? Borde man inte ha gått tillbaka till tidigare erfarenheter och sett vad som hade hänt, varit extra noggranna?

Dag Detter: Vår uppfattning var att vi var extra noga.

Inger René: Jag har en fråga om det här med samsyn som du talade om. Jag går tillbaka till den 9 april. Då satt man från det svenska departementet och det norska departementet och jämförde varandras propositioner. Det stämmer?

Dag Detter: Ja.

Inger René: Du var en av dem som från svensk sida tittade på propositionerna?

Dag Detter: Nej.

Inger René: Men du var i alla fall på departementet och torde veta vad som hände. Då ansåg Björn Rosengren att man i den norska propositionen hade

lagt in ett stycke rörande affärsområden som inte stämde med den överens-
kommelse som man hade gjort. Hur behandlades detta? Så återfanns detta i
den norska propositionen när den lades fram några veckor senare. Hur be-
handlades denna oro när han tittade och såg att detta inte vara kongruent?

Dag Detter: I samklang med mina övriga svar: Det föranledde inte någon
oro, utan det dokument som det var vår uppgift att granska och ta ansvar för
var aktieägaravtalet, inte en norsk regerings, en främmande regerings, egen
propositionstext, och det förelåg inte några ändringar i avtalstexten eller i
tilläggen. Jag vill då säga att det under resans gång därefter inte heller före-
kom några andra påståtningar från norsk sida som skulle ha höjt uppmärk-
samheten kring den skrivningen. Det är den förklaring som gör att det här vid
det tillfället inte skapade den oro som det i dag med facit i hand kanske
skulle ha gjort.

Inger René: Då kan man undra varför man över huvud taget träffades för att
granska varandras förslag till propositioner om det inte var för att man skulle
upptäcka sådant som eventuellt inte stämde och som kunde väcka fundering-
ar och tankar.

Dag Detter: Det finns flera detaljer i en propositionstext som kräver att man
kollationerar. Till syvende och sist är det faktiskt diskussionen kring av-
talstexten som är det forum man har som två ägare som ska ingå en affär att
hålla sig till. Så är det i vilken förhandling som helst. Det finns många publi-
kationer eller utsagor som kan skapa krusningar på ytan. Men det viktigaste
är att arbetet med avtalstexten fortgår i en sådan anda som föranleder att man
tror att man marscherar i samma riktning.

Inger René: Man hittade redan den 9 april i Sverige att det som skulle före-
läggas norska Stortinget inte stämde med det avtal som man hade slutit?

Dag Detter: Nej, min uppfattning är att vi inte hade någon anledning att
granska propositionstexten på ett sådant sätt som gjorde att vi skulle se att
det fanns en diskrepans i uttalanden. Det som var vår huvudtext att rätta oss
efter ifall de hade en annan uppfattning eller gjorde en annan tolkning av
saker och ting var avtalstexten.

Per Lager: Jag vet inte om det här hör till denna runda, men jag skulle vilja
höra din kommentar till Fjærvolls uttalande där han säger att när det gäller
omröstningsreglerna problematiserades det inte från svensk sida. Det står
ingenting om detta i den svenska propositionen. Så säger han: Till detta
kommer Karks uttalande i september, vilket låg helt i linje med den norska
tolkningen. Har du någon kommentar till det?

Dag Detter: Nej, det är bäst att fråga Kark vad han menade med det. Jag vet
inte vad Kark har sagt den 9 september.

Per Lager: Detta med anledning av att det skulle kunna ha skapat oro, om
inte annat så på Näringsdepartementet.

Dag Detter: Jag vet inte vad Kark har sagt det datumet. Det fanns ingen an-
ledning till oro från vår sida. Vi fick ingen påståtning vid vare sig avtalsför-

handlingarna eller på någon annan nivå inom departementet som skulle kunna förtydliga detta i så fall.

1999/2000:KU20
Bilaga B5

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa ett par avslutande frågor, den ena mot bakgrund av att Dag Detter för ett ögonblick sedan sade att ärendet om mobiltelefonin sattes in på föredragningslistan på styrelsesammanträdet på norsk begäran.

När den norska sidan, när den uppenbarligen upptäckte att man inte blev ense, begärde att man borde reflektera mera över det hela och bordlägga frågan för stunden, så bestämmer sig den svenska sidan för att med ordförandens utslagsröst avvisa denna begäran. Vad var motivet till det?

Dag Detter: I en styrelse har man inte, höll jag på att säga, det privilegium som tidningarna har att uppmåla den här affären som en landskamp. I en styrelse representerar varje enskild styrelseledamot sig själv och inte ett land. Det fanns ingen uppfattning på styrelsemötet att det var någonting som framfördes av den norska sidan etc., utan det var enskilda ledamöter som hade olika åsikter.

Ordföranden: De råkade komma från samma land?

Dag Detter: Det är jag inte medveten om i och för sig, men det fanns diskussioner, inlägg från olika styrelseledamöter. Det finns ingen anledning som ordförande eller som ledamöter i en styrelse – det vore ju fatalt för affären – att dela upp sig i två olika läger vid styrelsemöten.

Ordföranden: Det är många av oss som kritiserar hela affären på just denna grundval, men nu skrivs i konsortialavtalet, aktieägaravtalet, landskampsförmuleringen faktiskt in, av de båda parterna. Man skriver in den från de båda olika sidorna.

Då kvarstår min fråga varför det likväl plötsligt befanns, från Dag Detters synvinkel om jag tar det mer personligt, att i så fall inte tillmötesgå de styrelseledamöter som trots allt ville ha ytterligare betänketid. Varför var det så viktigt att med ordförandens utslagsröst rösta igenom en sak som hade satts upp på föredragningslistan utan att ha stått där från början?

Dag Detter: Det här är också en tolkningsfråga.

Ordföranden: Det här är väl ingen tolkningsfråga?

Dag Detter: Jag skulle vilja tolka din fråga med att gå till tillbaka din egen ursprungsfråga till mig, vad syftet var med aktieägaravtalet etc. Jag ser inte 4.3.b) som en landskampsfråga utan en avgränsning mellan vad som är ägarfrågor och vad som är styrelsefrågor. När någonting väldigt tydligt är en styrelsefråga och styrelsen har enats om att ta ett beslut i frågan är det, tycker jag som styrelseledamot, ganska naturligt att i det fallet också ta ett beslut därför att vi i avtalet fått ett mandat att fatta beslut i de här frågorna.

Ordföranden: Jag är väl medveten om att man har mandat att ta beslut, men min fråga handlade inte om rätten att ta beslut, det kan naturligtvis styrelsen alltid göra, utan min fråga handlade mera om varför styrelsen likväl bestämde sig för att göra det när det väl rimligtvis måste ha föresvävat styrelsen

att man därmed åtminstone utmanade den tolkning av aktieägaravtalet som var uppenbar för den norska sidan redan ett halvår tidigare. Det är min fråga. Vad var motivet till att det plötsligt var så bråttom?

Dag Detter: Jag svarar som styrelseledamot. I och med att man har ett mandat att fatta beslut i den här frågan, vilket aktieägaravtalet har stipulerat, och styrelsen dessutom enhälligt har beslutat att frågan ska tas upp och avgöras på dagens agenda, då är det rimligt att styrelsen tar det ansvaret. Det var styrelsens bedömning vid det tillfället. Om ägarna sedan har en annan tolkning av detta då är det ägarnas sak att reda ut, men styrelsen var helt följdriktig, och den formalia och de regler som gäller följdes. Jag ser det som en helt logisk konsekvens.

Ordföranden: Min allra sista fråga: I detta handlande tror sig Dag Detter ha Björn Rosengrens fulla stöd?

Dag Detter: Jag ansåg att jag och styrelsen följde vår plikt som styrelseledamöter och hade agerat helt korrekt enligt de ramar som aktieägaravtalet och aktiebolagslagen ger oss.

Ordföranden: Ingen signal hade förekommit till styrelseledamöterna för svenska sidan att respektera något annat förhållningssätt?

Dag Detter: Vi skulle agera kommersiellt.

Ordföranden: Ni skulle agera kommersiellt – punktum?

Dag Detter: Ja, det var de övergripande ramar som styrelsen uppfattade att aktieägaravtalet hade gett oss.

Göran Magnusson: Det var alltså ingen motsättning i styrelsen om att avgöra den här i och för sig stora frågan på det sammanträdet trots att det inte hade meddelats i kallelsen i förväg?

Dag Detter: Nej, därom skedde en omröstning, och den var enhällig.

Göran Magnusson: Det är bra om man har omröstning och det blir enhälliga beslut. Men det är bra för klarläggandets skull naturligtvis.

En annan fråga: Detta med att ordföranden har en utslagsröst har kommit att spela en stor roll just i lokaliseringsbeslutet. Men han avgör också frågan om den ska avgöras ”i dag eller senare” med sin utslagsröst. Det ifrågasattes aldrig att ordföranden har utslagsröst i bolagsstyrelsen?

Dag Detter: Nej, det är helt i enlighet med svensk aktiebolagslag.

Göran Magnusson: Jag ville bara klarlägga att det inte var någon opposition från någon i styrelsen att frågan om att ärendet skulle avgöras vid detta sammanträde faktiskt avgjordes av Kark med utslagsrösten.

Dag Detter: Nej, det blev konsekvensen.

Göran Magnusson: Precis, och invändningen mot det substantiella beslutet om att göra lokaliseringar på det sätt som gjordes här handlar egentligen inte om Karks utslagsröst, utan det handlar om att det inte var rätt sammansätt-

ning på majoriteten. Det fanns alltså ingen styrelseledamot i majoriteten med i beslutet som var dominerad av den norska staten?

1999/2000:KU20
Bilaga B5

Dag Detter: Det var en sådan protest som framfördes från den norska sidan.

Göran Magnusson: Om vi bortser ifrån huruvida det här lokaliseringsbeslutet omfattades av den katalog som ju finns utpekad i avtalet över beslut som ska tas med särskilda röstningsregler och bortser ifrån om det var tillämpligt eller ej, för den svenska positionen är väl att katalogen inte innehöll det här beslutet, skulle det kunna innebära att stora och avgörande och viktiga beslut skulle kunna blockeras av den ena eller den andra majoriteten. Det blir ett förfärligt konstigt förhållande i det här sammanhanget. Men man kan alltså tänka sig att om man har en uppmarsch enligt den nationella linjen uppstår ett dödläge i bolaget om stora väsentliga frågor?

Dag Detter: Det är därför jag föredrar att beskriva den här affären i en annan ledd, inte på det horisontala utan det vertikala, och säga att en sådan fråga är en ägarfråga. Denna fråga var en styrelsefråga och avgjordes därmed av styrelsen.

Man skulle i så fall kunna vända på frågan om man ser det på det sättet. Om man då – med de särskilda röstreglerna – begär att det här ska avgöras borde det i så fall ha förelegat någon sorts uppgörelse mellan de två staterna, och det gjorde det inte uppenbarligen, utan det var en fråga som t.o.m. den norska sidan ville ha avgjord i styrelsen. Ska den avgöras i styrelsen då är det aktiebolagslagens regler som gäller. Den innefattades inte som en ägarfråga i princip.

Göran Magnusson: Om detta hade identifierats som en fråga med särskilda röstregler då borde man t.ex. från den verkställande direktörens sida ha sett till att det hade funnits instruktioner från de båda staterna till sina respektive styrelseledamöter.

Dag Detter: Det var i så fall för båda parterna en ren formalitet att ta det i styrelsen.

Ingvar Svensson: Du lämnade en ny uppgift här som jag tycker att det skulle vara intressant att få bekräftad. Du sade tidigare att 4.3.b) inte åberopades under styrelsesammanträdet. Men alldeles nyss sade du, och jag får tro att du står fast vid att du sagt detta, att när det gäller beslutet om lokaliseringen framfördes en norsk protest mot röstningsförfarandet. Är det riktigt?

Dag Detter: Ja, i efterhand.

Ingvar Svensson: Vad menar du med i efterhand? Efter det att beslutet hade tagits givetvis, annars kan man inte framföra protester, men det var inte efter styrelsemötet utan under styrelsemötet?

Dag Detter: De bad att få det till protokollet.

Ingvar Svensson: Tack.

Kenth Högström: Jag har två avslutande frågor kring ditt styrelseengagemang. Jag var inte alldeles säker på att du skulle vara så här öppen som sty-

relseledamot i ett bolag som du har varit i dag, och det tackar jag särskilt för. Men det kan vara därför att bolaget är lagt på historiens kammare, hyllor, så att det går att tala om det öppet. Normalt sett har man en tystnadsplikt i en styrelse.

En mycket viktig fråga därvidlag är då: Reserverade sig någon styrelseledamot redan vid första beslutsläge när ni skulle avgöra frågan ”i dag eller senare”? Eller fördes det någon protokollsanteckning från någon missnöjd i det läget?

Dag Detter: Det var ingen reservation såvitt jag minns.

Kenth Högström: I den andra, avgörande frågan som utlöste avvecklingen av bolaget, nämligen när ni väl hade beslutat om var olika delhuvudkontor skulle förläggas, reserverade man sig då?

Dag Detter: Nej.

Kenth Högström: Ingen antecknad till protokollet heller?

Dag Detter: Nej.

Kenth Högström: Det är synnerligen märkligt.

Helena Bargholtz: Det här avtalet som tecknades med Jan-Åke Kark när han skulle bli styrelseordförande har av många människor uppfattats som ett oerhört, kanske alltför generöst, avtal. Jag ville höra lite grann om Näringsdepartementet eller någon annan del av Regeringskansliet hade medverkat vid tillkomsten av avtalet eller kände till det innan det blev offentligt eller är det någonting som förhandlades fram mellan statsrådet och Jan-Åke Kark direkt?

Dag Detter: Detta var en förhandling mellan departementet och Kark. Detaljerna kring vem som sade vad är en fråga som är bättre lämpad för departementschefen att svara på.

Helena Bargholtz: Du var inte själv inblandad i de förhandlingarna?

Dag Detter: Jag har varit inblandad på flera håll.

Helena Bargholtz: Men i direkta diskussioner med Kark?

Dag Detter: Jag tror att den frågan är det bättre att ställa till departementschefen. Det är han som svarar för arbetsfördelningen.

Helena Bargholtz: Den här typen av avtal strider mot de riktlinjer som man har utfärdat för just den här typen av avtal. Björn Rosengren har medgett att detta är helt okej. Det var den allmänna bedömningen, att de riktlinjer som gäller för den här typen av avtal inte gällde i det här specifika fallet.

Dag Detter: Den uppfattning som vi har är att den befattningen inte inryms i den policyn. Det var en särskild befattning som rådgivare till bolaget.

Helena Bargholtz: Och det finns ingen annan svensk som har den här typen av avtal med Näringsdepartementet? Det är ett väldigt unikt avtal för Jan-Åke Kark.

Dag Detter: Det är det mig vederliden.

Helena Bargholtz: Jag fäste mig vid ett par saker. När man t.ex. talar om hälso- och sjukvård omfattar den både Kark och hans maka. Det är en sak som jag var lite förundrad över, att även en del av familjen ingår i den här typen av avtal. Samma sak när det gäller ersättning för resekostnader o.d. – även för medföljande maka vid internationella tjänsteresor. Det är också någonting som är unikt för det här avtalet.

Dag Detter: Det är mycket möjligt.

Helena Bargholtz: Tack.

Kenth Högström: Vi tog del av Björn Rosengrens svar på en interpellation i samma ärende den 20 december och fick klart för oss att det fanns viktiga avsteg från gängse principer i avtalet. Det jag är mest intresserad av är: Hur uppfattade den norska sidan det faktum att Jan-Åke Kark kontrakterades på det här sättet och som arbetande styrelseordförande med fallskärm, hängslen, livrem och allting? Var det för att matcha Tormod Hermansen som hade ett motsvarande avtal, eller vad var tanken bakom?

Kunde det inte tänkas bli så att den norska sidan kände att nu satte Sverige en överrock på Hermansen? Jag funderar alltså över om det inte fanns ett visst mått av psykologiskt och strategiskt övervägande i departementet kring denna fråga.

Dag Detter: Jag tror att det som ankommer på mig att svara på kanske framför allt är anledningen, och den var att upprätta någon form av balans, ja.

Kenth Högström: Kan jag tolka det som att man var härtill nödd och tvungen, eller fanns det en stark och het önskan?

Dag Detter: Nödd och tvungen av vem?

Kenth Högström: Av balansskäl.

Dag Detter: Med detta skapades en bra balans mellan den instiftade vd-utnämningen och den nyutnämnde ordföranden.

Ordföranden: Jag vill ställa en allra sista fråga. Den här affären omfattades ju av mycken kritik redan innan den genomfördes. Dag Detter är väl den som möjligen har allra bäst överblick över affären i både dess beredningsprocess och dess genomförande i styrelsen. Vad är Dag Detters bedömning av varför kritikerna uppenbarligen fick rätt?

Dag Detter: Jag vet inte om det ankommer på mig att lägga några värderingar.

Ordföranden: Nej, jag efterfrågar absolut inga värderingar. Men eftersom Dag Detter haft en så unik position i hela den här affären vet jag ingen som är bättre skickad att bedöma varför det gick fel än Dag Detter själv.

Dag Detter: Jag tror att den formella orsaken till uppbrottet av affären, dvs. de olika tolkningarna av 4.3.b) och dess bakomliggande uppsåt, överensstämmer väldigt väl med verkligheten.

Ordföranden: Tack så mycket för det. Jag ber att få tacka för att Dag Detter kom hit och informerade utskottet om åtminstone delar av det som har förevarit. Det kommer, som jag antydde, flera utfrågningar varav den första kommer nu.

Eftersom tiden raskt har passerat övergår vi för tids vinnande direkt till utfrågning nummer två, nämligen av Gunnar Nord, som vi har bett att komma hit för att upplysa oss om några av de bakomliggande tolkningar och bedömningar som gjordes kring den vid det här laget väl kända paragrafen i aktieägaravtalet. Vi genomför denna andra utfrågning på samma sätt som den första. Välkommen hit. Ordet är ditt för att ge några inledande kommentarer. Därefter genomför vi utfrågningen i samma ordningsföljd som den förra. Varsågod.

Gunnar Nord: Tack, herr ordförande. Nej, jag önskar inte ge några inledande kommentarer. Jag kan möjligen kortfattat informera utskottet om den roll som vi hade, för det kanske kan vara praktiskt att veta.

Jag och två av mina kolleger på FöretagsJuridik Nord & Co AB har anlitats som svenska rådgivare åt departementet i den här frågan. Som har framgått under det tidigare förhöret skötte Goldman Sachs den finansiella rådgivningen åt departementet. Huvudjurist åt departementet var den amerikanska advokatbyrån Skadden Arps.

Vi kom in i ärendet efter det att avsiktsförklaringen hade kommit till. Den tecknades i januari 1999. Vi engagerades i den här delen av ärendet, skulle jag tro, första hälften av februari. Vi biträdde Skadden Arps och departementet med rättsliga råd och synpunkter på innehållet i svensk rätt. Vi deltog också i de förhandlingar som ledde fram till att man förvandlade avsiktsförklaringen till ett avtal som undertecknades den 30 mars. Därefter minskade successivt Skadden Arps roll som juridisk rådgivare. Vi har däremot biträtt departementet med rättsliga råd och synpunkter alltsedan dess. Jag har alltså en viss kännedom om förfarandet åtminstone fr.o.m. mitten av februari.

Helena Bargholtz: Jag skulle vilja fråga om Gunnar Nord och hans företag har tidigare erfarenhet av att arbeta för Regeringskansliet med den här typen av rådgivning.

Gunnar Nord: Ja, det har vi gjort sedan början av 90-talet i ett antal ärenden, inte minst i samband med de större privatiseringar som har ägt rum under den här perioden. Vi kanske har gjort det ett tiotal gånger, skulle jag tro.

Helena Bargholtz: Jag skulle vilja uppehålla mig vid tolkningen mellan aktieägaravtalet och aktiebolagslagen och ställa samma fråga till dig som jag ställde till Dag Detter. Är den norska tolkningen av aktieägaravtalet orimlig när det gäller att de speciella röstningsreglerna också skulle gälla en förändring av befintlig struktur? Är det så att norska jurister gör helt fel tolkning eftersom de anser att den norska tolkningen är den riktiga?

Gunnar Nord: Jag skulle vilja uppehålla mig något vid den frågan, för det går inte riktigt att bara ge ett ja- eller ett nej-svar. Jag har sett att i utskottets underlag ligger den promemoria som vi skrev i ärendet efter det beramade styrelsesammanträdet den 8 december i vilken vi redovisade vår syn. För att

göra det något mer fylligt kan jag säga att det är vår mycket bestämda uppfattning att den tolkning som svenska Näringsdepartementet gav uttryck för är den rättsligt riktiga tolkningen. Bakgrunden till den bedömningen är följande:

De båda ägarna hade inte träffat någon överenskommelse i det här avseendet före avsiktsförklaringen och heller inte före avtalets ingående den 30 mars. De båda regeringarna hade lämnat uttryckliga anvisningar till dem som arbetade med ärendet att frågor om affärsområdenas huvudkontor inte var en ägarfråga utan en styrelsefråga. Detta framgick vid den tidpunkten i integrationsriktlinjerna, som jag tror utgör underlag också här, på ett väldigt tydligt sätt. Det har sedermera också framgått av både norske samfärdselministerns och svenske näringsministerns uttalanden i ärendet.

I aktieägaravtalets portalparagraf 1.1a)1 säger aktieägarna att det i detta sammanhang är aktieägarnas avsikt att Ny AB – det som vi så småningom kom att kalla för Newtel – genom sin styrelse- och ledningsgrupp ska ha det oberoende som erfordras för driften av Ny AB på affärsmässiga grunder som avspeglar en praxis av ickeingripande från aktieägarnas sida. Det var så att säga det medskick som aktieägarna hade gjort i det här oberoendeavseendet.

Den svenska aktiebolagslagen innebär, som naturligtvis är väl bekant, att det är styrelsen och inte ägarna som sköter förvaltningen av bolaget. Det är lika känt för utskottet att ägarna i större eller mindre utsträckning kan välja att, via bolagsstämman eller i andra former, ta över större eller mindre delar av förvaltningen, med de särskilda konsekvenser som det kan ha. Ägarna är naturligtvis de yttersta beslutsfattarna.

Med denna bakgrund kan man läsa texten i den speciella bestämmelsen som lyder: För giltigt beslut i följande frågor krävs att i styrelsens majoritet ingår minst en ledamot som anvisats av svenska staten och en ledamot som anvisats av norska staten. Man har alltså inte uttryckligen sagt att det är norska staten och svenska staten som ska besluta i vissa frågor, men man har sagt att för att giltigt beslut ska åvägabringas fordras det att åtminstone en person som är nominerad av vardera ägarsidan deltar i beslutet.

Låt mig också säga att detta i det särskilda fallet naturligtvis kan innebära att frågan flyttas över till att uppgöras mellan ägarna. Om det råkar bli så i en styrelse av det här slaget – det finns flera styrelser än denna som har den här typen av särskilda instruktioner – att inställningen i en viss fråga kommer att linjeras upp efter ägarsidorna, innebär detta i realiteten en vetorätt. Det innebär att frågan kommer att förflyttas till ägarnivån för avgörande där i lämpliga former. Även det här avtalet har ju en bestämmelse om hur sådant ska ske. Man har så att säga förutsett att *dead lock*-situationer kan komma att uppstå.

Bland de frågor som angavs för den här specialregeln finns den som man har talat om så mycket här och ännu mer tidigare i norska Stortinget. Där säger man nämligen: Godkännande innan paritet har uppnåtts – dvs. innan ägarna skulle komma att ha 33 % vardera av aktierna – av Ny AB-koncernens affärsplan och dess koncernbudget, inkluderande ändringar i integrationsriktlinjerna, omorganisationer, omstruktureringar och omflyttningar av Ny AB:s dotterbolag och affärsenheter.

Redan vid läsningen av denna bestämmelse finner man enligt min mening att den faktiskt inte omfattar lokaliseringen av Ny AB:s affärsområden. Det står här att bestämmelsen handlar om godkännande av Ny AB-koncernens affärsplan, som var planerat att ske vart tredje år, och av koncernbudgeten, som skulle ske årligen varjämte man skulle ha treårsbudget. Sedan står det: inkluderande ändringar i integrationsriktlinjerna, omorganisationer och omstruktureringar. Jag återkommer strax till detta tillägg. Men jag kan inte tolka detta på annat sätt än att det avser dessa två frågor och däri inkluderat vissa andra frågor.

Om man skulle anse att denna bestämmelse innebär godkännande av Ny AB-koncernens affärsplan, koncernbudget *och* ändringar i integrationsriktlinjer och omorganisationer, omstruktureringar och omflyttningar, så skulle man nog ha skrivit det. Så har vi gjort på andra ställen här, och så tror jag att man sedvanligen gör.

Till detta kommer en tolkning som innebär att staterna skulle haft veto vid varje ändring av integrationsriktlinjerna. Varje omorganisation eller omflyttning av dotterbolag i denna koncern – jag tror att det fanns 300–350 dotterbolag – och varje omflyttning av affärsenheter – observera att det står affärsenheter och inte affärsområden, och det fanns naturligtvis tusentals affärsenheter i den nya koncernen – skulle ha hänskjutits till de båda regeringarna. Om jag får uttrycka mig lite drastiskt så är det naturligtvis en fullkomligt orimlig tanke. Därför menar jag att ordalagen som sådana, kanske redan innan man har hört bakgrunden till bestämmelsens tillkomst, ger ett mycket starkt stöd för den tolkning som vi har gett uttryck för i vår promemoria.

Det är dessutom så att omedelbart efter den fjärde paragrafen följer en femte paragraf som heter 5:1 Huvudkontor. Där säger man att Ny AB:s huvudkontor ska vara i Sverige, vilket ska framgå av bolagsordningen, och att ett internationellt center ska förläggas till Norge. Som närmare utvecklas i integrationsriktlinjerna ska andra affärsområden och -enheter inledningsvis förläggas till Sverige och Norge. Det är alltså ett klart besked om vad ägarna har beslutat sig för vad beträffar huvudkontorsfrågorna. Huvudkontoret för koncernen skulle förläggas till Sverige. Det internationella centrumets huvudkontor skulle förläggas till Norge. I övrigt skulle man, i enlighet med affärsrättsprinciperna som hade grundfästs i integrationsriktlinjerna, inledningsvis förlägga övriga såväl affärsområden, vilket fanns tolv stycken, som affärsenheter, vilket fanns tusentals, till Sverige och Norge.

Detta är texterna. Min mening är att om parterna hade avsett att reglera frågan om huvudkontorets förläggande sinsemellan i en eller annan form, borde det ha framgått inte bara av 4.3.b) (i)-bestämmelsen utan också av huvudkontorsbestämmelsen.

Låt mig också säga några ord om tillkomsten av dessa bestämmelser. Som har framgått av det utskickade materialet fanns det över huvud taget ingenting om den frågeställning, som man olyckligtvis blev oense om, i avsiktsförklaringen. Den text som ska jämföras med i avsiktsförklaringen löd: Godkännande, innan paritet uppnåtts, av Ny AB-koncernens affärsplan och dess koncernbudget.

I de förhandlingar som följde inför 30 mars-avtalsslutet framfördes från norsk sida i olika omgångar önskemål som gick ut på att utvidga beslutsfrå-

gor som skulle omfattas av ägarkontroll i en eller annan form utöver vad som hade sagts i avsiktsförklaringen. Det har framgått av förhören i Norge och av diskussionerna där – och det är riktigt – att det vid flera tillfällen kom olika förslag från norsk sida om en utvidgning av 4.3-bestämmelsen. Man hade olika textförslag. Jag vet inte om det är önskvärt att jag citerar några detaljer. Men man hade olika typer av texter vid olika tillfällen som gav starkt uttryck för att man ville utvidga ägarnas kontroll utöver vad man tidigare hade talat om.

Från den svenska sidan var instruktionen klar och tydlig, nämligen att bolaget så långt det bara var möjligt skulle byggas upp och skötas på ett affärsmässigt sätt. Ett av kriterierna för detta var att ägarna skulle hålla sig ifrån frågeställningar av kommersiell natur och över huvud taget hålla sig en bit ifrån den här verksamheten.

Vi tillbakavisade de olika förslag som kom. Det fanns faktiskt t.o.m. ett förslag – som har framgått för den som har läst dokumentationen noga, vilket jag förmodar att alla har gjort – att vi skulle göra ett tillägg i avsnitt 5:1 om huvudkontor, med en uttrycklig hänvisning till 4.3.b) (i). Alla dessa förslag har utgått, och det förslag som så småningom kom att ingå är det som nu återfinns i den slutliga texten, där man från svensk sida har accepterat en text som lyder: inkluderande ändringar i integrationsriktlinjer, omorganisationer, omstruktureringar och omflyttningar av Ny AB:s dotterbolag och affärsenheter.

Jag vill i det här sammanhanget avslutningsvis säga att man tråkigt nog, förstår jag nu, inte vid något tillfälle från norsk sida tog upp och ställde frågan om affärsområdenas huvudkontorslokalisering på bordet. Jag vet inte om det var en stor fråga på norsk sida redan då. I vart fall ställdes den inte framför oss. Hade så skett, hade vi naturligtvis kunnat hantera frågan på ett praktiskt sätt som man gör i avtalssammanhang. Det finns nästan alltid en lösning. Man kanske inte kommer överens, men normalt hittar man praktiska lösningar och klarar ut det hela. Det hör till bilden att den fråga som så småningom visade sig vara ödesdiger inte ställdes i avtalsförhandlingarna, såvitt jag vet, och jag var ganska nära dem, så jag tror att jag i så fall skulle ha vetat det.

Det här är min bakgrund till varför jag anser att den tolkning som vi har gett uttryck för i promemorian är den riktiga. I juridikens underbara värld är det väldigt svårt att säga att någonting är fullständigt orimligt eller fullständigt uteslutet, men jag känner mig väldigt övertygad om att det här är en riktig juridisk tolkning.

Helena Bargholtz: Jag blev plötsligt lite osäker på din roll när det gäller avtalstillkomsten. Promemorian är ju skriven efter styrelsesammanträdet den 8 december. Vad jag förstår var du inte aktivt inkopplad på att skriva avtalet.

Gunnar Nord: Jag var aktivt inkopplad på att biträda Skadden Arps vid skrivandet av avtalet. Jag deltog i diskussionerna och såg avtalet växa fram. Vi lämnade råd från vår sida beträffande innehållet i svensk rätt i olika avseenden. Jag var inte inkopplad när man gjorde det ursprungliga dokumentet, avsiktsförklaringen. Den har jag över huvud taget inte medverkat i.

Helena Bargholtz: Om du ensam hade fått bestämma utformningen av paragrafen 4.3.b) (i), hade den då sett ut på det sätt som den har kommit att göra?

Gunnar Nord: I min underbara värld får man aldrig bestämma någonting ensam, kan jag säga alldeles säkert. Och, värre än så, parter får heller inte bestämma någonting ensamma, utan det är ett givande och ett tagande. Förmodligen ska man vara glad att inte juristerna bestämmer hur saker och ting ska se ut och hur världen ska utvecklas, för då är jag rädd att det varken skulle bli någon ny ekonomi eller någon explosion på börsen eller utvecklingen i samhället över huvud taget. Frågan är väldigt svår att svara på.

Helena Bargholtz: Jag förstår att du har en hög tanke om din egen yrkeskår; detta sagt lite ironiskt. Men jag skulle egentligen vilja veta, med tanke på allt som har hänt och alla svårigheterna, om du har haft några diskussioner med norska juristkolleger om detta efter det att det hela misslyckades.

Gunnar Nord: Ja, det har jag haft vid ett tillfälle, i samband med att regeringarnas representanter sinsemellan diskuterade relationerna efter 8 december-sammanträdet. Det kan ha varit den 13 december som det hölls ett möte på Arlanda som jag deltog i. Vid det tillfället diskuterade Christian Lund vid advokatfirman BAHR, som företrädde det norska näringsdepartementet, en kollega till honom och jag dessa tolkningsfrågor under en halvtimme-trekvart, skulle jag tro. I övrigt har jag inte diskuterat det. Det kan vid något tillfälle senare ha varit någon från den norska advokatsidan som har ringt och frågat om min uppfattning i någon del.

Helena Bargholtz: Men det ledde inte till att man blev mer överens?

Gunnar Nord: Vi har klarlagt våra ståndpunkter. Jag ska inte säga att vi har haft svårt att komma överens, tvärtom. Det har varit utomordentligt angelämnt, men de frågor som det har gällt att komma överens om har nog, sedan vi gjort vårt arbete, hört hemma på annat håll.

Helena Bargholtz: Jag har en fråga till. Jag har läst promemorian om beslutsstrukturen i Newtel AB. Du nämner att ni inte har haft tillgång till det styrelsematerial som berörde det aktuella beslutet och att frågan om styrelsens faktiska handläggning av ärendet inte behandlades i promemorian. Varför har ni inte velat ha tillgång till styrelsens beslut?

Gunnar Nord: Vi har inte varit tillfrågade om dessa delar. Jag tror att det kanske inte hade haft så förfärligt stor betydelse för just bedömningen av den fråga som vi hade att titta på. Det är i vart fall den bedömning som jag själv har gjort. Jag har sett styrelsematerialet efteråt. Det finns t.o.m. i dokumentationen här. Jag tror inte att det hade gjort någon större skillnad, för vi fick nog fakta som räckte för vår bedömning. Det är mitt intryck.

Kenth Högström: Du inledde med att säga att du vid ett tiotal tillfällen har assisterat eller varit rådgivare åt Näringsdepartementet från 1990 och framåt vid olika typer av affärer, kanske mest sådana som varit på väg mot publiknotering. Kan du redogöra för några sådana, så att jag förstår deras storleksförhållande i jämförelse med den här affären?

Gunnar Nord: Vi deltog i Assi Domän-privatiseringen. Celsius var ett annat fall. Det är ett par i den rad av privatiseringar som har skett. Sedan har det varit utförsäljningar av annat slag, där man t.ex. har sålt företag eller aktier. Vi deltog också i konstruktionen av Atle och Bure.

Kenth Högström: Har någon av dessa rådgivarfunktioner även gällt den här typen av aktieägaravtal mellan flera parter?

Gunnar Nord: Nej, det tror jag faktiskt inte. Det är inte alldeles vanligt. Jag vet inte riktigt varför frågan ställs. Men jag ska säga så här: Vi deltog i arbetet med att sätta Uddevalla Shipping på börsen på sin tid. Jag är inte säker på att vi deltog för Näringsdepartementets räkning utan för någon av parterna där. Där var det faktiskt ett konsortialavtal, inte riktigt av det här slaget men av likartat slag. Det kanske inte är så vanligt med den här typen av affärer. Den här affären var ju fullständigt unik, nämligen en samverkan mellan två länder med ägare av två mycket stora företag som går samman med varandra.

Kenth Högström: Det inser vi alla som sitter här. Däremot har ni säkert erfarenhet av andra sorters affärer där konsortialavtal, aktieägaravtal och kompanjonsavtal har varit inblandade.

Gunnar Nord: Ja.

Kenth Högström: Varför tror du att man inte valde att reglera någonting av det som stod i avtalet i bolagsordningen? Var det bara för att det var väldigt nära till publiknotering, eller fanns det andra skäl?

Gunnar Nord: Ja, jag tror att det var ett väldigt starkt skäl. Men det är också så att en hel del av den här typen av frågor inte går att reglera i bolagsordningen, vilket framgår väldigt tydligt i dokumentationen. Det är alldeles rätt som det sägs. Jag tror att en del frågor ägnar sig mindre väl att ha i bolagsordningen, som ju är bolagets stadgar för hela dess livstid. Den här typen av avtal har ju ofta en tidsmässig begränsning, kortare eller längre. Jag tror att det är mycket ovanligt, även om det finns exempel på att man har reglerat aktieägarfrågor i bolagsordningar. Hembud är naturligtvis det vanligaste exemplet på detta. Men regeln på fondbörsen är ju som bekant att man inte kan ha hembudsklausuler i en bolagsordning när bolagets aktier ska handlas på börsen.

Jag tror att skälet var att man helt enkelt inte gör så. Att lösa den här typen av frågor i aktieägaravtal i börsföretag eller aktiemarknadsföretag är rätt ovanligt, för att inte säga mycket ovanligt.

Kenth Högström: Jag har tagit del av allt som du har skrivit i de olika promemoriorna, och jag har kommit fram till slutsatsen att ordalydelsen där överensstämmer med vad du säger. Men har normmännen vid något tillfälle förelagts en annorlunda text som mer liknade deras egen tolkning av texten? Har begreppet affärsområden funnits med i något av de förslag som de har förelagts?

Gunnar Nord: Nej.

Kenth Högström: Har något annat begrepp som skulle kunna stärka deras nuvarande tolkning förelagt?

Gunnar Nord: Ja, det har det gjort. Men det finns inte med i avtalet.

Kenth Högström: Nej, det inser jag.

Gunnar Nord: Det fanns en bestämmelse i regeln om huvudkontor. Jag har den engelska texten framför mig, går det bra att läsa den? Här står det: "*As elaborated in the Integration Principle.*" Och i den slutliga texten står det: "*An international center will be located in Norway.*" I detta utkast står det: "*As elaborated in the Intergration Principles and subject to the Board of Newco pursuant to Section 4.3.b) (i), an international center will be – – –*" osv.

Om den texten hade funnits med i den slutliga versionen hade det varit alldeles uppenbart att de här frågorna skulle ha varit föremål för 4.3. b)-avgörande, vilket ju inte alls blev fallet. Den texten har utgått. Det finns också texter som förekom tidigare, som var mer allmänt utformade. Jag är inte säker på att slutsatsen skulle ha blivit annorlunda. Men tveksamheterna hade kanske varit större om de i sin dåvarande förslagsform hade fått stå kvar i den slutliga avtalstexten, vilket jag har svårt att tro att de skulle ha fått göra. Även om man materiellt sett hade accepterat innehållet, hade det nog funnits anledning att förtydliga dem. Men det finns alltså inte någonting som är så där riktigt *to the point*.

Kenth Högström: Så till den sista frågan. Du skriver i din utvärdering att den tvist som förelåg i styrelsen den 8 december inte varit lämplig att gå till skiljedom med.

Gunnar Nord: Ja.

Kenth Högström: Men visst hade det funnits en möjlighet att gå till skiljedom?

Gunnar Nord: Ja, det hade det. Men man hade så att säga inte löst problemet, och det är därför jag säger att tvisten inte var lämplig att gå till skiljedom med. Jag förutsätter att det inte är särskilt lämpligt att länder går till skiljetvister över huvud taget, men vad ska man göra när man har ett avtal. Då får man göra som vid unionsupplösningen, man får hänvisa till Köpenhamn. Men det tråkiga med den här speciella tvisten är ju att ett skiljeförfarande inte hade löst det problem som hade behövt lösas för att företaget skulle komma vidare. Det som de kloka domarna i Köpenhamn hade kunnat lösa var frågan om precis den tolkning vi nu diskuterar: Är denna fråga om affärsområdenas huvudkontorslokalisering en 4.3.b) (i)-fråga eller inte? Om de hade kommit fram till att svenskarna hade haft fel i den frågan hade vi tyvärr inte haft någon annan situation än att kanske statsministrarna, eller vem vet jag, skulle avgöra var mobiltelefonins huvudkontor skulle ligga. Och det, menar jag, hade inte varit så förfärligt lyckligt, det heller.

Ordföranden: Tack för detta. Får jag fortsätta med ett par frågor precis där det här meningsutbytet slutade.

Jag förvånas över ditt påpekande som du nu kommenterade om risken att dödläge skulle uppstå. Får jag fråga: Är det inte just det som var själva avsikten om man inte kunde komma överens, dvs. att man var tvungen att enligt avtalet låta ägarna i så fall ta över?

Gunnar Nord: Ja.

Per Unckel: Så dödläget var en förutsedd konsekvens av en oenighet som inte kunde lösas på annat sätt?

Gunnar Nord: Ja, det var det. Och det nämns också, som ni säkert har sett, på ett ställe i avtalet att dödläge ska hanteras i första hand genom att man upptar förhandlingar mellan framträdande företrädare för ägarna. Så tror jag att det står.

Ordföranden: Det var det jag ville ha klarlagt. Det låter ibland så originellt och besvärligt att dödläge skulle uppstå. Men min tolkning, som du verifierar, är att själva idén med att skriva in denna paragraf i aktieägaravtalet var att faktiskt hitta ett sätt för ägarna att ta över där dödläge skulle uppstå.

Gunnar Nord: Ja. Jag menar inte att ägarna inte slutligen skulle få bestämma i sitt bolag. Jag menar bara att det kan vara lite olyckligt för bolaget att frågor hamnar på det viset.

Ordföranden: Men det var uppenbarligen ingen överraskning för ägarna när man slöt avtalet att en sådan situation skulle kunna inträffa?

Gunnar Nord: Nej då.

Ordföranden: Får jag återgå till själva paragrafen. Jag blev inte omedelbart överraskad över att du som rådgivare till den svenska regeringen intar samma ståndpunkt som den svenska regeringen. Motsatsen hade möjligen varit originellt. Men när jag läser paragrafen såsom den är skriven slås jag snarast av hur oerhört vittomfattande den skulle kunna tolkas. Om jag läser långsamt ska godkännande enligt denna speciella regel gälla koncernens affärsplan och dess koncernbudget. Det är klart att den som är lagd åt vidsträckta tolkningar skulle säga: Vad är det som inte ingår i affärsplanen och budgeten? Sedan kommer för säkerhets skull en, som ni påpekar i promemorian, icke fullständig uppräkningslista av vad den inskjutna bisatsen vill uttrycka. Får jag fråga: Med vilket argument är du så säker på att det i koncernbudget inte ingår det som vi nu talar om, dvs. lokaliseringen av huvudkontoret för mobiltelefoni?

Gunnar Nord: Då är det nog ett missförstånd. Jag tror mycket väl att det kan ingå om inte i koncernbudgeten – det kanske det också kan göra – så i varje fall i affärsplanen, det håller jag gärna med om. Vad jag säger är att Ny AB-koncernen ska besluta om en affärsplan, och den ska gälla i tre år. Jag tror att man någon gång under våren nog skulle ha fastlagt den. Jag vet inte när det var tänkt att ske. Men i den affärsplanen ingår ju mängder av saker. En gång om året ska man fastlägga en koncernbudget och dessutom ska man fastlägga vart tredje år, tror jag, en särskild treårsbudget. Det var tanken. Och det är vid de tillfällena man har den här speciella rösträtsregeln. Men man kan väl

nästan säga att allting ingår i affärsplan och koncernbudget, det håller jag gärna med om.

1999/2000:KU20
Bilaga B5

Ordföranden: Det var just denna iakttagelse som var min överraskande iakttagelse när jag läste den här paragrafen första gången och som gjorde att jag inte hade så stora svårigheter att förstå den som skulle vilja läsa in mer i denna paragraf än det som den svenska regeringen uppenbarligen har intagit som sin hållning. Uppenbarligen finns det andra som gör en annan bedömning än den du redovisar här för oss.

Gunnar Nord: Javisst. Men låt mig säga, bara för att det ska vara alldeles klart, att det är godkännande av affärsplanen som är underkastat de här speciella stämmoreglerna – inte varje liten justering eller varje delfråga i den, utan det gäller den gång man antar affärsplanen. Sedan blir det en ny sådan här situation om tre år igen om det inte skulle vara så att paritet då har uppnåtts, vilket det förmodligen hade. Det gör att ett godkännande med de särskilda stämmorätsreglerna bara ska inträffa en gång såvitt avser affärsplanen med allt vad där ingår och kanske en eller två gånger beträffande koncernbudgeten.

Ordföranden: Såvitt jag förstår är väl också den tolkningen utsatt för olikartade meningar, eller hur? Du har sett dem som har tolkat detta annorlunda?

Gunnar Nord: Nu är jag inte riktigt säker på vad ordföranden syftar på.

Per Unckel: Jo, att denna regel bara skulle kunna återopas en gång om året eller en gång vart tredje år. Såvitt jag förstått av andra handlingar, inte minst av vad normmännen hävdar, har denna tolkning av avtalet ifrågasatts.

Gunnar Nord: Jag förmodar att en konsekvens av den norska tolkningen är att varje ändring i integrationsriktlinjerna, varje omorganisation av ett dotterbolag, varje omstrukturering av en affärsenhet ska prövas med statligt veto. Det måste rimligen vara en konsekvens, det håller jag gärna med om.

Ordföranden: Får jag till slut fråga dig en variant av samma fråga som jag tidigare ställde till Dag Detter, nämligen vad ett aktieägaravtal egentligen ska uppfattas vara i ett bolag av den här karaktären. Ostridigt är väl att styrelsen har att fatta besluten. Det är inte så att aktieägaravtalet tar ifrån styrelsen beslutsrätt eller t.o.m. beslutsskyldighet. Vad aktieägaravtalet snarast gör, föreställer jag mig, är att ange ägarnas direktiv till styrelsens skötsel av bolaget.

Gunnar Nord: Ja, det är riktigt. Aktiebolagslagens regler när det gäller vad styrelsen är ansvarig för och vad verkställande direktören är ansvarig för är entydiga. Dessa personer handlar ju på skadeståndsansvar, var för sig. De är ju fristående på det sätt som Dag Detter här beskrev. Ett aktieägaravtal fungerar naturligtvis på det viset i den mån aktieägaravtalet inte bara handlar om hembud eller röstning på bolagsstämmor, vilket ju kanske är vanligare. Men gör man ett aktieägaravtal som direkt kan komma att ingripa i styrelsens arbete, vilket kan förekomma i många fall och här förekommer det definitivt, förutsätts det ju en kommunikation mellan ägarna å ena sidan och styrelsen å andra sidan för att det ska fungera.

Ordföranden: Så detta är att se såsom ett avtal mellan två parter, i det här fallet mellan den norska och den svenska staten, om vad de säger sig vilja respektera i förhållande till varandra.

Gunnar Nord: Ja.

Ingvar Svensson: Jag har bara någon kort fråga. Framställningarna från normmännen om att de skulle få huvudkontor och affärsområde inskrivet, där man kopplar ihop det med 4.3.b) (i), är ju ganska intressanta i sammanhanget. Vad jag vill fråga är: Deltog departementets personal i de här överläggningarna och hade de klart för sig att det här var en punkt som normmännen ville driva?

Gunnar Nord: Jag tror faktiskt inte att det stod klart för någon exakt vad den här speciella bestämmelsens införande vid något tillfälle under de senare förhandlingsdagarna innebar. Jag vet faktiskt inte om det över huvud taget var en fråga som någon av departementstjänstemännen hade anledning att fördjupa sig i. Det har jag svårt att tro. Det var så fullständigt apart för oss. Vi trodde kanske snarare att det var något misstag. Jag vet inte, jag kommer inte ihåg detaljerna. Jag bara konstaterar hur det såg ut efteråt.

Ingvar Svensson: Jag vill bara få fram om det fanns någon indikation på att man på departementet var medveten om att normmännen tolkade 4.3.b) (i) på ett visst sätt.

Gunnar Nord: Jag förstår att du undrar det. Men det finns ingen som helst anledning att tro det, det kan jag försäkra dig.

Ingvar Svensson: Så till den fråga som jag också ställde till Detter. Han verkade något förvånad över det här med instruktionsfrågan. Ni skriver i er utredning från den 24 januari att aktieägaravtalets katalog över beslut som kräver kvalificerad majoritet anger i vilka beslut staterna har åtagit sig att instruera styrelseledamöterna om att tillämpa den nyss nämnda kvalificerade beslutsregeln. Kan du förklara något om vad ni menade med att instruera styrelseledamöterna?

Gunnar Nord: Promemorian är från den 13 december, bara så att ni ska hitta den. Det är så att styrelsen, kanske genom ordföranden, kanske genom flera styrelseledamöter, måste för att den här bestämmelsen ska bli meningsfull känna till att den finns. Jag skulle också tro att man i de flesta praktiska fall har informerat kanske ordföranden om att vissa regler av det här slaget finns mellan olika aktieägare. Det gör att när en fråga av det slag som omfattas av en sådan här bestämmelse ska tas upp i styrelsen kan det rapporteras till aktieägarna som ingår i det här avtalet. Då kan de gemensamt lämna sina instruktioner till styrelseledamöterna. Sedan förmodar jag att ett sätt att rent aktiebolagstekniskt lösa den vidare hanteringen av saken är att ett ärende så att säga framförs i styrelsen som förslag, på villkor att beslut ska fattas i vissa former för att man ska kunna fasa ihop aktieägaravtalet med aktiebolagslagens regler, som ju gäller fullständigt oberoende av ägaröverenskommelser. Det betyder kortfattat att någon i styrelsen, enkannerligen ordföranden, måste känna till att ett sådant här avtal finns och vilka frågor som omfattas av avta-

let. När det sedan blir aktuellt med frågor av det här slaget går det, förmodar jag, tillbaka en information till ägaren som kan lämna sina instruktioner.

Ingvar Svensson: Får jag bara notera att jag tittade på konstitutionsutskottets instämpling av den här promemorian, och det var den 24 januari.

Gunnar Nord: Förlåt, det var inte min mening att vara näsvis, det var mera ett klarläggande.

Åsa Torstensson: Jag vill bara ha ett litet förtydligande. Jag har kanske varit lite ouppmärksam när Gunnar Nord redogjorde för detta. Det var med anledning av diskussionen om problematiken som uppkom senare om huvudkontorets placering. Gunnar Nord sade att man vid något tillfälle hade haft uppe frågan om det skulle vara ett tillägg som just berörde huvudkontorets placering, men att detta utgick. Då är min fråga: Varför och i vilket sammanhang kom frågan upp, och varför kom man överens om att den därefter skulle utgå?

Gunnar Nord säger också att den norska regeringen inte tog upp frågan om huvudkontoret vid något tillfälle i samband med avtalsförhandlingarna. Fanns det något annat tillfälle då frågan var uppe till diskussion så att man skulle kunna ha anledning att tro att den skulle kunna komma upp i något annat sammanhang?

Gunnar Nord: Svaret på den första frågan är att det inte var så att jag sade att en avtalsbestämmelse som handlade om lokaliseringen av affärsområdenas huvudkontor kom upp. Det gjorde den inte uttryckligen vid något tillfälle, som jag sade. Vid ett tillfälle, bland de olika förslag som framfördes från norsk sida om tillägg utöver vad man var överens om i avsiktsförklaringen i det här avseendet, fanns det en lydelse som handlade om en hänvisning från huvudkontorsparagrafen generellt till 4.3.b) (i). Men det sades alltså inte vid något tillfälle att man var speciellt intresserad av att klarlägga huvudkontor för affärsområden eller någonting annat, utan det är en lydelse bland olika som man diskuterade och som avfärdades.

Så till den andra frågan. Jag vet inte. Jag deltog alltså i avtalsförhandlingarna, så det kan ha hänt saker och ting som jag inte har den ringaste aning om. Jag kan inte svara på den frågan. Jag kan bara svara på frågan om vad jag vet, och det är att det vid avtalsförhandlingarna tråkigt nog aldrig fästes någon uppmärksamhet på den här problematiken, om det nu var en problematik vid det tillfället.

Per Lager: Vi har flera gånger återkommit till begreppet varningsklockor. Den norska sidan hade, som du har sagt tidigare, vid flera tillfällen olika förslag för att specificera utvidgningen av ägarnas kontroll. De förslagen tillbakavisades från den svenska sidan och kondenserades till slut, kan man säga, ner till tillägget i 4.3.b) (i).

Tillbaka till varningsklockorna. Skulle ändå inte just normmännens intresse av att på olika sätt försöka utvidga ägarnas kontroll leda till att varningsklockor ringde, framför allt när man visste, borde ha vetat åtminstone, att huvudkontoret för mobiltelefoniverksamheten är en intressant fråga? Det kan väl inte ha varit så att själva det här att det finns en oklarhet någonstans är

något att dra fördel av på något sätt, det får vi väl utesluta. Det här gick väl ut på att det skulle vara så klart som möjligt. Då menar jag att du som rådgivare kanske skulle ha pekat på just mobiltelefoniverksamheten och sagt: Hallå där! Är inte detta en fråga som vi på något sätt måste reglera?

Gunnar Nord: Om jag hade haft den ringaste aning om att detta var en fråga hade det varit en av mina viktigaste uppgifter, det håller jag fullständigt med dig om. Jag har just den uppfattning som du ger uttryck för, nämligen att man anlitar jurister inte för att krångla till det utan för att klara ut det, så där har vi inte några olika meningar. Det är också min erfarenhet från ett yrkesliv att det alltid är bra, i hundra procent av fallen, att vara klar och tydlig. Hade jag haft den minsta aning om att det här hade varit en fråga hade jag inte bara tagit upp den utan stridit för den tills frågan hade blivit fullständigt klarlagd så långt det naturligtvis stod i min makt. Men det tråkiga var att jag inte visste det och inte heller, utgår jag från, mina amerikanska kolleger som ju var lika inblandade.

Helena Bargholtz: Min fråga gäller egentligen om Gunnar Nord har varit inkopplad på något sätt i det avtal som sedan tecknades med Jan-Åke Kark.

Gunnar Nord: Nej.

Helena Bargholtz: Inte alls?

Gunnar Nord: Nej.

Helena Bargholtz: Har du några synpunkter på det avtalet?

Gunnar Nord: Nej.

Göran Magnusson: Vet du om affärsplanen, som ju spelar en stor roll, var fastställd vid det här styrelsesammanträdet, alltså tidigare fastställd?

Gunnar Nord: Det vet jag inte, men det tror jag inte att den var. Jag tror att den skulle fastställas senare. Jag vet inte, men Dag Detter säger här att den inte var det.

Göran Magnusson: Om det här var en del av en affärsplan framgår inte det av det material som finns i styrelsens protokoll i varje fall. Det är mer en lokaliseringsfråga. Hur nära var börsintroduktionen i tiden i förhållande till den 8 december?

Gunnar Nord: Jag höll på att säga att den var alltid nära. Ja, kan den ha varit framåt ... Kan ni viska lite högre den här gången. Våren.

Göran Magnusson: Man hade alltså några månader på sig att fatta beslut med hjälp av de särskilda röstningsreglerna.

Gunnar Nord: Det är nog en annan fråga. Det kan jag inte svara på. Det behöver inte nödvändigtvis hänga ihop. Det är ju så att bolaget måste skötas även fram till börsintroduktionen för att man ska ha något att börsintroducera. Därmed säger jag inte att någonting var på sekunden, för det kan jag inte bedöma. Men jag tror att man inte får koppla ihop det för hårt.

Göran Magnusson: Nej, men min föreställning var att när man väl har börs-introducerat sig får man försöka se till att man håller värdet på aktierna, eller på börsintroduktionen.

Gunnar Nord: Det gäller alltid att hålla värdet på aktierna.

Göran Magnusson: En sista fråga. Dödläge har vi kallat det för. Det kunde alltså uppstå ett dödläge i det här företaget, trots att det fanns en majoritet i styrelsen för ett beslut.

Gunnar Nord: Ja, det kunde det göra.

Göran Magnusson: Det kunde vara 9–3 för ett beslut.

Gunnar Nord: Det kunde i varje fall uppstå ett dödläge trots att det fanns en majoritet även i läge ett, därför att det fanns tre arbetstagarledamöter och en ytterligare ledamot som på visst sätt representerade arbetstagarna.

Kenth Högström: Du har skrivit en promemoria den 13 december på uppdrag av Regeringskansliet till stöd för den svenska uppfattningen. Men det intressanta är: Fick du möjlighet, under de dagar som förflöt från den 8 till den 13, då det i varje fall inkom till departementet, att sätta in frågan som utlöste bråket i det här sammanhanget, affärsplan eller koncernbudget? Hur var frågan rubricerad när den kom upp som extra ärende? Hade du chansen att få svar på den frågan?

Gunnar Nord: Jag är inte riktigt säker på att jag förstår frågan.

Kenth Högström: Du har skrivit en mycket viktig promemoria, viktig för vårt utskotts ställningstagande, där du ändå talar om att din tolkning är så här. Begreppet affärsplan och koncernbudget är de springande storheterna när det gäller att utnyttja vetot. Dag Detter har sagt att det var inget veto inlagt, det var ingen protokollsanteckning, ingen reservation. Men hur var ärendet egentligen rubricerat på styrelsemötet?

Gunnar Nord: Det visste jag inte när jag skrev.

Kenth Högström: Det visste du inte när du skrev.

Gunnar Nord: Nej. Det är därför vi har sagt att vi inte kan styrelsematerialet, så vi måste reservera oss för det.

Kenth Högström: Då får jag ställa frågan så här: Per Unckel antydde att det hade varit synnerligen oväntat om du som företrädare för din byrå hade haft en avvikande uppfattning gentemot Regeringskansliet eller Näringsdepartementet. Det antydde herr Unckel. Men du har ju stor erfarenhet. Hur stor självständighet har ni i förhållande till departementen när ni tar på er uppdrag?

Gunnar Nord: När vi ombads att skriva en promemoria om det rättsliga läget på grundval av de uppgifter vi hade var det ju inte så att departementet beställde ett utlåtande där det stod att departementet hade rätt. Departementet ville nog ha en korrekt rättslig bedömning. Varje annan tanke är ju absurd inte bara, förmodar jag, för departementet utan även för mig.

Kenth Högström: Jag hoppas att ordföranden lyssnade på vad advokat Nord sade. Jag har inga fler frågor.

Per Unckel: Dessutom var det väl inte advokaten, om jag kommer ihåg det hela rätt.

Kenth Högström: Nej, men jag ville inte vara ”noppig” längre.

Per Unckel: Får jag bara återkomma till slut till en förbluffande iakttagelse. Jag tror att Gunnar Nords ord föll ungefär så i svaret på en fråga från Ingvar Svensson, att det inte fanns någon anledning att tro att normmännen tolkade paragrafen på ett annorlunda sätt. Den fråga som ligger nära till hands är: Gunnar Nord läste inte den norska propositionen heller?

Gunnar Nord: Nej. Jag vet inte var du menar med *heller*, men jag läste inte den norska propositionen.

Per Unckel: Dag Dette hade heller inte läst den. Ingen förefaller ha läst den. Det som förbluffar mig är att den ena sidan i ett avtal under så lång tid säger sig sväva i okunskap om att i en så småningom helt avgörande fråga har den ena partens beslutande församling fått en helt annan information än den svenska. Det är detta som för mig står kvar som det gigantiska frågetecknet som gör att man något, om jag får vara lite näsvis, undrar: Med vilken kvalitet går ni in med den juridiska granskningen om ni på ett halvår inte har upptäckt en tolkning av ett avtal som strider mot den svenska?

Gunnar Nord: Jag är inte tillräckligt kunnig på konstitutionella frågor och samverkan mellan länder och sådant för att kunna svara på den frågan. Jag har bara fått intrycket att man granskar den här typen av dokument sinsemellan ungefär som när vissa juridiska eller andra enheter granskar ett prospekt vid en börsintroduktion. Vissa tar ansvar för att räkenskaperna är korrekta och andra tar ansvaret för andra delar. Det jag förmodar att man på den svenska sidan skulle kontrollera – så har det i varje fall berättats för mig – var väl att uppgifterna om Telia och Teliarelaterade frågor var korrekta, under det att frågor som gällde hur ett annat lands regering presenterar saker och ting för den beslutande församlingen kanske över huvud taget inte ligger inom den här studierajongen. Jag har förstått det på det viset, men jag kan inte säga mer om det eftersom jag inte är bekant med konstitutionell praxis på det här området. Dessutom får man väl säga att just den här typen av situationer ju är rätt ovanliga.

Det finns inte någon praxis, om det nu skulle vara annorlunda, vilket jag kanske har svårt att föreställa mig. Det är, som sagt, inte riktigt varje dag som man slår ihop företag på det här viset. Men detta är min andrahandsuppgift om varför man läser vissa delar av en proposition och inte andra.

Ordföranden: Eftersom utfrågningarna kommer att fortsätta med andra berörda, får vi se om det är någon som har läst denna del av texten. För stunden får vi säga tack för att Gunnar Nord kom hit och för att han hade förståelse för att vi dragit ut på tiden. Jag tror att det var viktigt att alla frågor fick ställas för att skapa ett så gott underlag som möjligt för utskottets fortsatta behandling. Sammanträdet är slut.

Offentlig utfrågning med kanslirådet Lars Marén angående kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om subventioner för digitalavkodare

Ordföranden: Godmorgon! Sammanträdet är öppnat. Vi ska i dag inleda sammanträdet med tre offentliga utfrågningar. Det är dels ärendet om kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om subventioner av digitalavkodare, dels ärendet om regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i fråga om förbindelserna med Österrike, dels den s.k. Telia–Telenor-affären.

Vi börjar med Marita Ulvskog och frågan om digitalavkodare. Jag ber att få hälsa Lars Marén, kansliråd i Kulturdepartementet, välkommen hit. Utfrågningen tillgår så att om Lars Marén vill ge några inledande kommentarer kommer jag om ett ögonblick att ge ordet till honom för detta. Därefter lämnar jag ordet till utskottets ledamöter i partistorleksordning med undantag för anmälade parti, i detta fall Moderaterna, som går först och därefter Socialdemokraterna. Sedan frågar vi tills vi känner att vi har fått svar på alla de frågor vi möjligen kan ha.

Så kommer det att gå till. Än en gång: Hjärtligt välkommen, Lars Marén. Vill du säga något inledningsvis?

Lars Marén: Tack så mycket. Inte något särskilt, egentligen. Jag är beredd att svara på olika sakfrågor. Jag är ju departementstjänsteman och inte politiker. Jag ska försöka att hålla mig till den rollen.

Ordföranden: Tack ska du ha för detta. Då lämnar jag ordet till Ola Karlsson.

Ola Karlsson: Tack, herr ordförande! Jag skulle vilja börja med att fråga hur departementet har försäkrat sig om att inga statliga medel går till subventioner av dekodrar och avkodare.

Lars Marén: I Digital-TV-propositionen står att inga statsbudgetmedel ska användas till subventioner. Vad jag vet har inga statsbudgetmedel använts för detta.

Ola Karlsson: Nu är utskottets text formulerad så att det inte är begränsat till statsbudgetmedel utan till statliga medel i allmänhet. Det står: Utskottet utgår ifrån att ett sådant eventuellt samarbete inte kommer att innebära att statliga medel används för att subventionera hushållens anskaffning av avkodare.

Om jag då upprepar min fråga: Hur har departementet försäkrat sig om att inga statliga medel har använts?

Lars Marén: Jag börjar några rader tidigare i konstitutionsutskottets betänkande. Där talar man om det samarbete om t.ex. multiplexering, sändare, åtkomstkontroll och elektronisk programguide som det också står om i Digi-

tal-TV-propositionen. Det var det samråd som man vid tidpunkten då utskottets betänkande skrevs föreställde sig skulle bli en viktig uppgift för den särskilda utredaren att ta fram ett underlag för.

Nu gick det inte riktigt på det sättet. I samband med den första tillståndsprocessen träffade i stället de olika föreslagna programbolagen tillsammans med Teracom avtalet om bildandet av Senda. Det är det samrådet som det här handlar om. I det sammanhanget finns över huvud taget inte någonting om samarbete kring tillhandahållande av avkodare.

Ola Karlsson: Ska vi tolka det så att departementet uppfattar utskottets skrivning om statliga medel som att detta enbart skulle vara statliga budgetmedel?

Lars Marén: Jag vet inte vad det finns för andra statliga medel som kan ha avsetts. Jag stannar där.

Ola Karlsson: Canal + har ett omfattande subventionsprogram av olika digital-TV-boxar. Jag citerar ur en skrift som heter *Digitalfakta nr 2 mars 2000*. Där finns en intervju med Stefane France. Frågan ställs: Ni tar risken att subventionera. Hur lång tid tar det för er att få tillbaka pengarna? Då svarar Stefane France: Paybacktiden är ungefär tre år, vilket är fullt jämförbart med t.ex. operatörernas subventioner av mobiltelefoner.

Det innebär att operatörerna på marknaden uppfattar det som subventionsprogram, dvs. att när Canal Digital och Boxer tillsammans erbjuder dekodrar och programpaket kallar Canal + och Canal Digital det själva för subventioner. Är det en riktig definition av benämningen subventioner?

Lars Marén: Jag vet inte om det finns någon av alla vedertagen och omfattad definition av begreppet subventioner. I min föreställning är det en subvention när man tillhandahåller någonting till ett billigare pris än vad detta något egentligen borde kosta. Det kan man göra av olika anledningar.

Den vanligaste anledningen till kommersiella subventioner är att man vill tjäna pengar på någonting annat. Det mest bekanta exemplet är mobiltelefoner, där de olika mobilteleoperatörerna mer eller mindre skänker bort telefoner därför att de räknar med att det alstrar trafik i deras nät och därmed intäkter till dem.

Det är förmodligen samma sak när Canal + går ut med erbjudanden, eller för den delen vilken som helst av de s.k. plattformsoperatörerna. Det finns Canal Digital och Viasat som går ut med olika förmånliga erbjudanden. Om du t.ex. skaffar en satellitmottagare av oss och tecknar vårt finaste abonnemang under en viss tid får du den här utrustningen rätt så billigt. Det är ett sätt att tjäna in på gungorna vad man förlorar på karusellen.

Däremot är det inte en subvention om man hyr ut en sak i stället för att sälja den. Det är knappast en subvention om vi hyr en lägenhet i stället för att köpa den. Nu bortser jag från eventuella bostadspolitiska komplikationer i det sammanhanget.

Ola Karlsson: Det kan möjligen vara en subvention om man hyr ut en sak och inte får full kostnadstäckning för just den uthyrda dekodern. Är det en uthyrning alldeles oavsett hur mycket pengar man får tillbaka i slutänden?

Lars Marén: Jag tror att det var det jag sade. Om man tillhandahåller någonting till ett lägre pris än vad man egentligen borde om man hade eftersträvat full kostnadstäckning är det i min föreställning en subvention. Men om man däremot hyr ut en sak enligt en hederlig affärsmässig kalkyl så att man ska få igen sina pengar inom en rimlig tid kan man kalla det för en finansieringslösning. Man kan kalla det för någonting annat. Men det är inte en subvention.

Ola Karlsson: När det gäller konstitutionsutskottets frågor har departementet skrivit svar på frågan: Vilka synpunkter föranleder anmälarens utgångspunkt att statliga subventioner utgått för hushållens anskaffning av avkodare? Departementet skriver: Enligt skrivelse från Teracom till Kulturdepartementet den 9 september 1999 grundas Boxers erbjudande på en affärsmässig kalkyl med mål att uppnå en lönsam verksamhet. Boxer avser således inte att subventionera setop-boxarna.

Hur har departementet försäkrat sig om att detta är en affärsmässig kalkyl och att det inte finns några grader av subventioner i detta?

Lars Marén: Det här är en uppgift som efterfrågades i samband med en skriftlig fråga från Ola Karlsson till kulturministern i precis det här ämnet för något halvår sedan. Vi ser ingen anledning att betvivla de uppgifter som vi har fått.

Ordföranden: En fråga till. Sedan låter jag frågan gå vidare till Kenth Högström.

Ola Karlsson: Det innebär alltså att departementet inte har begärt in någon kalkyl från Boxer eller Teracom och heller inte på något sätt försäkrat sig om att detta är en affärsmässigt sund kalkyl.

Lars Marén: Nej. Jag vet inte ens om det går och om det är departementets uppgift att revidera bolagens olika affärsupplägg. Man ska kanske tillägga att som alla affärsmässiga kalkyler bygger de i en viss omfattning på bedömningar. Det är ju först i efterhand som det går att veta om det blev så som man hade kalkylerat. Även om det inte skulle bli det behöver det i och för sig inte betyda att det var fel på kalkylen från början.

Ordföranden: Tack för detta. Kenth Högström

Kenth Högström: När konstitutionsutskottet i fjol behandlade likartade frågor ställda av bl.a. Ola Karlsson från Moderata samlingspartiet om just digital-TV var läget sådant att ni från departementet sade att redan i april i fjol – till påsken, vill jag minnas – så skulle digitalavkodarboxarna komma ut i handeln. Nu blev det inte riktigt så. Jag vill minnas att vi nämnde ett pris. Kommer du ihåg vad det var för pris som kunden skulle betala över disk?

Lars Marén: Det pris som brukar nämnas – jag föreställer mig att det fortfarande är möjligt att köpa en avkodare ifall man vill det – ligger någonstans runt 5 000 kr. Den erfarenhet som alla har gjort som vill lansera någonting som kräver en ganska stor initial utgift från brukarna är att det är ganska svårt. Det är av det skälet, som jag sade förut, som de som tillhandahåller den här typen av utrustning gärna försöker sig på något upplägg där användaren

betalar per månad snarare än att slanta upp en väldigt stor summa pengar från början.

1999/2000:KU20
Bilaga B6

Kenth Högström: Det var alltså över 5 000 kr. Hur ser de hyravtal ut som nu erbjuds kunderna? Hur många månader ligger de på? Finns det hyrköpsklausuler i detta?

Lars Marén: Nu kan jag inte säga att jag är någon världsmästare på de olika erbjudanden som olika företag har. Men det är ju lätt att läsa sig till. Om jag ska försöka att ta något ur minnet har jag för mig att, om man vill hyra en box av Boxer, dvs. en box för marksänd digital-TV, kan man få den för 99 kr i månaden om man binder sig i 36 månader. Då ska man dessutom gå med på att Boxer får låta andra företag som är intresserade av att sända reklam och sådant till en göra det. Om man inte vill det har jag för mig att det kostar 30 kr ytterligare. Det minns säkert Ola Karlsson bättre än jag, eftersom han har ställt en fråga om just den saken.

Om man i stället vill nöja sig med ett års bindningstid har jag för mig att det kostar 199 kr. Sedan finns det också den typen av kombinationserbjudanden där man för, om jag inte minns fel, 299 kr eller något i den storleksordningen kan dels abonnera på Canal +, dels hyra en box. Då binder man sig i tolv månader. Det var åtminstone så det var, tror jag, när jag läste detta. Det gjorde jag inte alldeles nyligen. Det kan tänkas att det kommer nya erbjudanden. Det finns fler kanaler som sänder och som kanske har intresse av detta, vad vet jag.

Kenth Högström: Tack för de svaren. Det innebär att under de 36 månader som kunden binder sig för en box eller en låda, en avkodare, betalar man sammanlagt 3 564 kr, dvs. att det är ett par tusenlappar upp innan lådan är återbetald. Det kan ju finnas misstankar om att det finns någon subvention här. Likaså om man skulle välja tolv månadersalternativet. Då är man uppe i 2 500 kr, dvs. halva summan är kvar att återbetala.

Eftersom Teracom sorterar under Kulturdepartementet kanske ni vet hur resonemangen gick när Teracom startade det här bolaget ihop med Centrumgruppen. Kanske tog ni några initiativ för att bolaget skulle komma till stånd.

Lars Marén: Det här var en av de skriftliga frågor som skickades till Regeringskansliet. Den lydde: Föregicks bildandet av Boxer av kontakter mellan Regeringskansliet och Teracom, osv.? Svaret på frågan är – jag får väl tillägga det, eftersom det inte står här – att såvitt vi har kunnat utröna förekom inga sådana kontakter.

Det är naturligtvis alltid svårt för någon att säga att någonting inte har förekommit. Jag har rannsakat mina egna minnesbilder, men jag är ju inte med om allt som händer. Jag har även frågat de personer som skulle kunnat ha sådana kontakter. De har sagt att det inte har förekommit några sådana kontakter före bildandet av Boxer.

Kenth Högström: Äger bolaget Teracom självt rätt att bilda dotterbolag eller att ingå i partnerskap utan att departementet vet av det?

Lars Marén: Ja.

Kenth Högström: Okej. Jag har inga fler frågor just nu.

1999/2000:KU20
Bilaga B6

Ordföranden: Tack för det. Har någon annan någon fråga?

Per Lager: Jag vill höra lite mer om förhållandet om detta skulle kunna kallas för en subvention eller inte, med tanke på vad Kenth Högström frågade alldeles nyss. Om man ser på 36-månaderserbjudandet, 99 kr, är det billigare än det förmodade priset ute i handeln på 5 000 kr. Hur förklarar du det? Om vi tar det resonemang du själv förde om gungorna och karusellen: Var finns inkomsterna från gungorna, så att säga?

Lars Marén: För det första sade jag att för att få priset 99 kr ska man kryssa i några rutor – det sade jag inte, men så är det – om vad man är intresserad av. Är man intresserad av hus och hem, lugna hemmakvällar, stärkande friluftsliv, eller någonting sådant? Tanken bakom det är att Boxer ska kunna använda den informationen för att låta företag rikta reklam till de människor som har förklarat sig villiga till detta. Det är naturligtvis någonting som Boxer tar betalt för av de företagen. Jag tror i och för sig att det även finns andra idéer om den typen av inkomster. Men det är frågor som jag inte kan svara på i detalj, eftersom jag inte vet detaljer om detta.

En annan sak som man naturligtvis också får peka på är att med största sannolikhet betalar Boxer ett helt annat pris per avkodare. Till dags dato har man köpt ungefär 10 000 sådana, och man verkar räkna med att kunna köpa i storleksordningen 100 000 i år. Det är klart att man får ett annat pris per burk än om man som enskild konsument går ut i radiohandeln och köper den. Vilka priser det är utgår jag från är affärshemligheter. Jag känner inte till dem i varje fall.

Helena Bargholtz: Det är en sak som jag upptäckte när jag tittade i papperen. I svaren från Kulturdepartementet när det gäller frågan om vinstdisposition står det: För räkenskapsåret 1999 angavs att utdelningen borde uppgå till minst 16 miljoner kronor om aktiebolagslagens utdelningsregler medger en sådan utdelning. Vet man någonting om vad utdelningen blir vid det här laget, eftersom år 1999 ju är passerat?

Lars Marén: Bolagsstämman kommer att vara om några veckor. Jag måste erkänna att jag inte har den informationen.

Ola Karlsson: Teracom är ett helägt statligt bolag och är till 91 % ägare av bolaget Boxer, som bedriver den här uthyrningsverksamheten. Enligt medieuppgifter i Computer Sweden har Teracom pumpat in 100 miljoner kronor i Boxer som ägartillskott. Det framstår som ett sätt att subventionera Boxers verksamhet.

Är det de pengarna som ska gå till att täcka upp gapet som blir mellan hyresintäkterna och kostnaderna för dekodrarna?

Lars Marén: Jag vet inte om Computer Swedens uppgifter är riktiga. Vad som ändå är viktigt att påpeka är att man kan behöva skilja mellan investeringar och kostnader. Det framstår inte för mig som så särskilt underligt eller anmärkningsvärt att man kan behöva göra en investering i en verksamhet. Det förefaller att vara en helt normal sak.

Ola Karlsson: Computer Sweden har uppgifter om att Teracom pumpar in 100 miljoner kronor i Boxer. Siffran ligger, för att uttrycka det milt, snubblande nära de uppgifter som finns inne på Kulturdepartementet i en ansökan som Boxer skickade in i höstas när man sökte sändningstillstånd i det digitala marknätet. Uppgifterna måste vara väl kända för departementet, eller hur?

Lars Marén: Jo, men likväl är det inte i mina ögon så underligt om en verksamhet kräver en investering. Att investera pengar är inte detsamma som att kasta bort dem, och en investering är inte en subvention.

Ola Karlsson: Det går att konstatera att departementet har varit väl medvetet om att det helstatliga bolaget Teracom har pumpat in 100 miljoner kronor i Boxer. Där är det i varje fall lätt att misstänka att de pengarna skulle gå till subventioner av dekodrar. Samtidigt har vi ett riksdagsbeslut som säger att inga statliga medel ska gå till att subventionera hushållens anskaffning av avkodare.

Jag vill återigen återkomma till frågan: Hur har departementet förvissat sig om att riksdagens beslut faktiskt följs?

Lars Marén: Jag kan bara upprepa: Ett ägartillskott i uppbyggnadsskedet av en verksamhet som är en investering som är ett led i en affärsmässig kalkyl är inte en subvention.

Ola Karlsson: Har de här uppgifterna och andra uppgifter som har förekommit när det gäller förtäckta subventioner inte föranlett någon åtgärd från departementets sida för att förvissa sig om att riksdagsbeslutet följs?

Lars Marén: Vi har i andra löpande kontakter fått samma bild som den som ges i det skriftliga svaret. Det här är ett affärsmässigt upplägg som naturligtvis innebär ett visst kapitalbehov. Det är ju en självklar sak att om man vill hyra ut någonting måste man först skaffa detta. Då måste man betala det, och det gör man genom en investering. Den investeringen får man sedan tillbaka genom löpande intäkter under hyresperioden. Detta är inte en subvention. Det skulle vara en subvention om man från början räknade med att aldrig få tillbaka det man har satsat. Det finns ingenting som tyder på att det skulle vara på det sättet.

Ola Karlsson: Enligt medieuppgifter ska hälften av dessa 100 miljoner kronor gå till marknadsföring, dvs. 50 miljoner kronor. I den här kalkylen räknar man med 3 564 kr i intäkt under en treårsperiod. Dekodern är dessutom sannolikt ekonomiskt slut efter dessa tre år, eftersom det har kommit ny teknik inom tre år. Man ska dessutom täcka faktureringskostnader och annat. På vilket sätt är det möjligt att täcka dessa 50 miljoner kronor utifrån det här affärsmässiga upplägget?

Lars Marén: Som jag väl sade till Per Lager har vi inte insyn i alla delar av kalkylen. Vi har inte insyn i kalkylen över huvud taget. Jag kan egentligen bara ge det principiella svaret att marknadskommunikation är en investering i en verksamhet. Man behöver tala om för de presumtiva kunderna att man finns. Det är inte annorlunda i den här verksamheten än i andra. När verk-

samheten är under uppbyggnad brukar behovet av sådan information vara extra stort.

1999/2000:KU20
Bilaga B6

Kenth Högström: Känner kanslirådet till motivet till att Centrum NTR gick in med en ägarandel på 9 % i det här bolaget Boxer TV Access AB?

Lars Marén: Jag vet inte det, och när man inte vet det kan man ju alltid föreställa sig att de trodde att de skulle tjäna pengar på det. Jag har ingen särskild information om detta.

Kenth Högström: Känner kanslirådet till varför Teracom sökte en partner och inte bildade detta bolag självt?

Lars Marén: Jag har för mig att det från det att bolaget bildades och till dess att verksamheten kom i gång har varit lite olika idéer om hur ägandet i bolaget borde se ut. Efter det att bolaget bildades har vi vid olika tillfällen fått höra om detta. Jag antar att Teracom på något vis slits mellan behovet att fördela risker och en önskan att behålla en så stor del som möjligt av det värde som jag vet att de räknar med att det här företaget kommer att få. Men något mer precist svar på detta kan jag inte ge.

Kenth Högström: Det här bolaget är ju relativt nystartat. Således finns ingen årsredovisning framme. Det går inte att via Patent- och registreringsverket få reda på hur balansräkningen ser ut. Du som kansliråd och följande dessa frågor i många år kanske ändå nyfiket har frågat dig hur mycket av dessa 100 miljoner kronor i kapitaltillskott från Teracom som har gått till aktieägartillskott, dvs. finns på balansräkningens eget kapital?

Lars Marén: Det har jag ingen uppgift om.

Kenth Högström: Vem representerar departementet som ägare i Teracom?

Lars Marén: Departementet har ingen styrelseledamot i Teracom. På bolagsstämman representeras ägaren av rätts- och expeditionschefen Martin Holmgren.

Ola Karlsson: Kan det vara så att det faktum att man bildar bolag med externa finansiärer skulle öppna möjligheter för att senare införa t.ex. optionsprogram och den vägen föra över värden till Boxer från Teracom t.ex. för senare börsintroduktion, optionsprogram och den typen av aktiviteter?

Lars Marén: Det har jag ingen uppfattning om.

Ordföranden: Tack för det! Låt mig bara ställa en avrundande fråga. Detta med staten som lagstiftare och staten som ägare är besvärligt, i synnerhet i konkurrensfrågor. Givet det faktum att riksdagen så tydligt hade markerat att konkurrenslikheten skulle upprätthållas genom sitt uttalande om att inga statsmedel skulle tillföras, företogs det någon speciell granskning av det som kanslirådet beskriver som investeringsplaner för att säkerställa att riksdagsbeslutet på denna punkt upprätthölls, t.ex. genom att man bad någon extern part granska investeringsplanerna med utgångspunkt i kravet på att några subventioner inte skulle finnas inbakade?

Lars Marén: Svaret på frågan är nej.

Ordföranden: Vem gjorde granskningen?

1999/2000:KU20
Bilaga B6

Lars Marén: Jag uppfattade det så att frågan gällde om det gjordes någon särskild granskning.

Ordföranden: Någon utanförstående granskning ja, men då frågar jag: Vem gjorde granskningen? Det måste väl ha gjorts någon granskning!

Lars Marén: Såvitt jag vet har det inte gjorts någon särskild granskning av detta. Vi har för den skull ingen anledning att tvivla på att det är så som företagen säger.

Ordföranden: Riksdagen riktar ju inte sina beslut gentemot ett företag. Riksdagen riktar sina beslut gentemot staten. Staten är i det här fallet kanslirådet självt. Då frågar man sig hur staten har förvissat sig om att riksdagens beslut fullföljs. Det är det vi är intresserade av. Staten agerar ju sedan i sin tur genom bolagen, men staten kan rimligtvis inte skjuta över ansvaret på bolagen och säga att ni hoppas att bolagen följer vad riksdagen har sagt. Min fråga är: Hur har staten, i meningen departementet, förvissat sig om att riksdagens beslut fullföljs?

Lars Marén: På Teracom är man naturligtvis medveten om det som konstitutionsutskottet utgår ifrån. Det är naturligtvis något som vi i samtal vid olika tillfällen har berört. Jag känner mig övertygad om att det är en felaktig föreställning att man på något vis skulle gå in i en planerad förlustaffär, om man ska försöka ge ett uttryck för vad det här skulle vara om det funnits en subvention med något annat slags medel än statsbudgetmedel. Jag har ju förstått att det är det som mycket av den här diskussionen handlar om. Det skulle ju innebära att de här företagen medvetet gjorde en kalkyl som skulle leda till förlust. Jag känner mig mycket säker på att det inte är någonting som de här företagen har haft någon avsikt att göra.

Ordföranden: Jag ber att få tacka dig Lars Marén för att du ville komma hit och svara på våra frågor.

Offentlig utfrågning med utrikesrådet Sven-Olof Petersson
angående regeringens underlåtenhet att överlägga med
Utrikesnämnden i frågan om förbindelserna med Österrike

Ordföranden: Nu övergår vi till vårt anmälningsärendet nr 24, nämligen regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i frågan om förbindelserna med Österrike. Det är för övrigt ett av två Utrikesnämndsärenden på årets lista av likartad karaktär, men det är bara Österrikeärendet som utfrågningen gäller.

Jag ber att få hälsa utrikesrådet Sven-Olof Petersson välkommen hit för att svara på våra frågor om detta. Utfrågningen tillgår på sedvanligt sätt. Om Sven-Olof Petersson vill ge en inledande kommentar lämnar jag strax ordet till honom för detta. Därefter sker utfrågningen från partierna efter den inbördes storleken med den förändringen att det anmälade partiet inleder, i detta fall Kristdemokraterna. Därefter följer Socialdemokraterna, Moderaterna osv.

Hjärtligt välkommen hit. Vill du säga någonting inledningsvis?

Sven-Olof Petersson: Tack så mycket! Nej, jag har ingen inledande kommentar, men jag är naturligtvis beredd att svara på frågor.

Björn von der Esch: Det saken gäller här är varför inte Utrikesnämnden sammankallades innan beslutet om sanktioner mot Österrike fattades och sedan också genomfördes. Det har förekommit olika skäl till detta. Ursprungligen angavs det att det inte behövdes eftersom alla förutsattes vara införstådda med det här beslutet. Senare har man som skäl anfört att det berodde på tidsbrist. Det är här som dagens utfrågning kommer in.

Det är mest tidningsartiklar vi har att stödja oss på. Det har uppgetts att det inte skulle vara så att det här ärendet var helt obekant ända fram till fredag kväll innan beslutet fattades på söndagen. Det är en intervju i Svenska Dagbladet den 4 februari där Sven-Olof Petersson svarar på ett påstående. Påståendet är: "Det har antytts att urfrysningsshotet var en uppgörelse mellan de stora EU-länderna. Din kommentar?" Då svarar du: "Det är en felaktig uppfattning. Det hela började på Förintelsekonferensen i Stockholm på onsdagen i förra veckan." Dvs. tre dagar före det som har uppgivits tidigare. Jag skulle vilja höra din kommentar till det.

Sven-Olof Petersson: För det första vill jag säga att Bitte Hammargren är en mycket noggrann och duktig journalist. Jag är säker på att det är rätt återgivet. Jag vill dock redogöra för omständigheterna när det här ägde rum. Jag hade då blivit utnämnd till utrikesråd för politiska frågor och Bitte hade sökt mig förtvivlat hela dagen. Jag satt i den politiska kommittén i Bryssel och hon kunde inte nå mig. Hon hade försökt ett antal gånger. Den fjärde gången hon ringde beslutade jag mig för att ta samtalet i min mobiltelefon inne under

sammanträdet. Jag kröp mer eller mindre under bordet för att svara på hennes frågor. Det är alltså ingen text som är väl avvägd och noga formulerad, utan det är spontana svar på frågor.

Jag deltog inte i Holocaustkonferensen så jag har ingen detaljerad information om vad som föregick där. Det jag menade med detta var två saker. Den första är att jag fortfarande anser att det faktum att man just vid denna tidpunkt hade en konferens om Holocaust allmänt påverkade stämningen i Europa. Det gjorde det ännu svårare för regeringarna i Europa att acceptera ett parti som leds av en person som har gjort ett antal uttalanden som direkt stred mot den tes som drevs under Holocaustkonferensen. Det gjorde säkert att atmosfären blev sådan att detta framstod som ännu mer oacceptabelt.

Det andra är att Klima kom på besök under Holocaustkonferensen. Han hade då fortfarande presidentens uppdrag att bilda regering. Det hade inte gått över till Schüssel ännu. Men det var förvisso så, det har jag förstått efteråt, att det blev en central fråga i diskussionerna med Klima vad som skulle hända i Österrike.

Svaret "Det är en felaktig uppfattning." är ett direkt svar på att det skulle vara någon form stormaktsdirektorat som fattade det här beslutet. Som de flesta vet nu i efterhand gick det ju till på annat sätt. Den 26 var den här Holocaustkonferensen. Den 27, på torsdagen, diskuterades frågan mycket upprört i det belgiska parlamentet. Verhofstadt, den belgiske premiärministern, fick i uppdrag att ta upp utvecklingen i Österrike med sina kolleger. Han skrev ett brev till den portugisiska ordföranden som denne sedan redogjorde för i ett brev till kollegerna. Det kom till Sverige på fredagskvällen. Det är ju välbekant. Vad som sedan hände känner jag naturligtvis inte till.

Men på lördag förmiddag blev jag kontaktad av utrikesministern. Hon sade att hon hade diskuterat utvecklingen i Österrike med statsministern och ville be mig att kontakta min portugisiska kollega. Man ville sätta upp punkten Holocaust på det påföljande GAC-mötet, dvs. det allmänna rådet i EU, som ägde rum den 14 februari. Tanken var att man mycket kort skulle redogöra vad som hade framkommit och beslutats under Holocaustkonferensen, men där skulle också ges möjlighet att diskutera utvecklingen i Österrike.

Som jag ser detta är det ett tecken på hur man såg det under lördagen den 29 januari i regeringen. Det var så här frågan sannolikt skulle komma att hanteras. Den skulle diskuteras den 14 februari i GAC.

På söndagen åkte jag ned till Aten för att delta i statsministerns överläggningar under måndagen. Jag ankom relativt sent på kvällen och sökte upp statsministerns delegation. Vi hade sagt att vi skulle gå ut och äta middag på kvällen. När jag kom till hotellet vid åttasnåret satt statsministern i ett telefonsamtal. Jag hör då att det var med Portugals premiärminister. Så småningom kom han ut, och då fick jag mycket strängt förtroligt reda på att EU hade beslutat sig för att sätta en mycket stark press på Schüssel för att han inte skulle bilda regering med FPÖ.

Min bild av det hela är också att själva händelseförloppet var väldigt snabbt. Det utspelades söndag kväll. Det var då som beslutet fattades av de 14 regeringscheferna om att man skulle ställa Schüssel inför valet att antingen drabbas av de här åtgärderna eller låta bli att bilda regering med Haider.

Björn von der Esch: Tack så mycket! Det var en utförlig redogörelse. Men om jag har förstått den rätt så diskuterades detta i Belgien den 27 januari. Då var ni informerade om att frågan diskuterades. Även Klima var tydligen ute rätt tidigt i veckan och diskuterade. Man kan väl säga att frågan låg i luften hela tiden, även när du satt under bordet i Belgien och rapporterade hem. Du var informerad om att den här frågan diskuterades, och statsministern självfallet också. Det är ju inte så att man måste sammankalla Utrikesnämnden, utan man ska hålla Utrikesnämnden fortlöpande informerad. Anser du att det hade varit möjligt, med de kunskaper som du själv hade i det här ämnet, att hålla Utrikesnämnden informerad även om man inte sammankallade den?

Sven-Olof Petersson: Det här utvecklades mycket snabbt. Det diskuterades i belgiska parlamentet. Frågan drevs sedan framför allt av Belgien, Frankrike och Spanien. Det ledde fram till det här beslutet på söndag kväll. Det enda sättet att informera Utrikesnämnden hade varit per telefon under natten mellan söndag och måndag.

Björn von der Esch: Det handlar om att fortlöpande informera. Då informerar man under ju under hand som utvecklingen går framåt. Det var först på söndag kväll som det slutliga utkastet var klart. Vad jag förstår såg ni aldrig faxet. Ni tömde inte faxen. Det kom visserligen 17.43 och det sägs att faxen töms kl. 18.00 på fredagen. Sedan ligger tydligen verksamheten nere. Hade du sett faxet eller visste du vad som stod i det innan söndag kväll?

Sven-Olof Petersson: Nej. Det misstag som gjordes från ordförandelandet Portugal var, om jag har förstått det rätt, att i stället för att skicka faxet till Utrikesdepartementet, där det finns en vakthavande som tjänstgör på nätterna när vi inte har våra vanliga tjänstemän på plats, skickades det till en personlig faxadress hos Lars Danielsson i Statsrådsberedningen. Detta är vad jag har förstått. Jag kan inte garantera att så är fallet. Jag hade inte sett detta fax när jag åkte ned till Aten. Det var först senare som jag fick höras talas om detta fax.

Björn von der Esch: Vi har nog förstått att faxet inte kom fram och allt detta. Men man måste ju såväl inom Statsrådsberedningen som inom UD, alltifrån den 26 januari när belgarna tog upp detta, ha varit medveten om att detta var någonting som alla EU-länder skulle skriva på och vara eniga om. Det måste ni väl ha vetat före söndag kväll?

Sven-Olof Petersson: Det fanns inga förslag om konkreta åtgärder mot Österrike förrän söndag kväll.

Pär Axel Sahlberg: Det är trevligt med ännu en hallänning i rummet. Det finns inte så många av oss. När ni förde den här diskussionen i Aten på söndagskvällen, förekom det då något resonemang om Utrikesnämnden och om att den borde eller inte borde informeras?

Sven-Olof Petersson: Nej, det förekom inga sådana resonemang. När jag fick reda på saken var beslutet fattat av de 14 regeringscheferna att man skulle agera på det här sättet. Jag tog inte upp frågan om att Utrikesnämnden eller partiledarna borde informeras. Ingen som jag talade med gjorde det heller.

Jag antar helt enkelt att utgångspunkten var att när 14 regeringschefer kommer överens om detta var det så pass okontroversiellt att det inte krävde någon särskild konsultation med Utrikesnämnden. Dessutom fanns det inte tid för detta. Det var inte heller så att det var självklart att de här åtgärderna skulle träda i kraft. De skulle underställas Schüssel på måndag förmiddag innan han bildade regering.

Pär Axel Sahlberg: Av resonemanget förstår jag att under den här intensiva helgen levde de flesta under förväntan att frågan skulle aktualiseras först några veckor senare. Därmed fick frågan en annan fart i Aten. För helhetsbilden vore det kanske intressant att veta din uppfattning om diskussionerna när det gällde åtgärden. Var det den här typen av 14 bilaterala ställningstaganden som var det enda alternativet, eller förekom också andra diskussioner om vilka åtgärder som kunde eller borde vidtas?

Sven-Olof Petersson: Då får jag erkänna att jag får spekulera lite. Detta var en diskussion som fördes mellan de 14 regeringscheferna. Jag var inte närvarande. Vad jag förstod föreslogs det ett antal olika åtgärder. Det fanns vissa länder som ville gå betydligt längre, men detta var vad de 14 kunde enas om var rimligt i den här situationen. Det var alltså först egentligen under söndagen, om jag har förstått det rätt, som det framfördes konkreta förslag på åtgärder. Det hade inte förekommit tidigare.

Nils Fredrik Aurelius: Får jag först anknyta till Björn von der Eschs frågor. I begreppet att Utrikesnämnden ska hållas fortlöpande informerad måste man väl lägga innebörden att före det faktum att regeringen definitivt har så att säga satt ned foten kan det vara lämpligt att Utrikesnämnden konsulteras. Är det en riktig tolkning?

Sven-Olof Petersson: Ja, i den mån det är möjligt naturligtvis. I det här fallet delar jag nog Göran Perssons uppfattning att hade han sagt till sin kollega Guterres att han inte kan ställa upp på detta utan att först konsultera Utrikesnämnden, så hade beslutet blivit att de 13 hade tagit det här beslutet och Sverige hade fått stå utanför och inte kunnat solidarisera sig med beslutet, för att beslutet måste fattas på söndag kväll. Det var uppenbart det besked som lämnades.

Nils Fredrik Aurelius: Jo, men frågan hade ju aktualiserats i sin helhet utan att det var några formuleringar klara långt tidigare, i varje fall flera dagar tidigare.

Sven-Olof Petersson: Du säger frågan hade aktualiserats. Frågan är då: Vilken fråga? Frågan om åtgärder hade inte aktualiserats tidigare. Frågan om att Schüssel eventuellt skulle bilda regering med FPÖ hade aktualiserats tidigare men ingen visste att så verkligen skulle bli fallet. Framför allt hade man inte diskuterat hur man skulle hantera detta i konkreta termer förrän under söndagskvällen.

Nils Fredrik Aurelius: Nej, formuleringarna var naturligtvis inte klara då. Men nog hade det diskuterats att vidta åtgärder mot Österrike redan under Förintelsekonferensen. Det är ju det utrikesrådet har sagt i den här intervjun.

Sven-Olof Petersson: Nej, jag har inte sagt att man under Förintelsekonferensen har diskuterat att man ska vidta åtgärder, absolut inte. Först och främst vet jag inte om så var fallet. Efter vad jag har förstått var så inte fallet. Huvudskälet till att så inte var fallet var att Klima fortfarande under Förintelsekonferensen hade presidentens uppdrag att bilda regering. Det var då allas förhoppning att han skulle lyckas med det.

Nils Fredrik Aurelius: Det här med när Utrikesnämnden ska inkallas regleras ju i regeringsformen 10:6, som säkert är bekant. Delar utrikesrådet den bedömning som exempelvis Ove Bring, professor i folkrätt vid Stockholms universitet, har gjort i en artikel som vi har i våra handlingar här – att det är helt klart att det här handlar om en fråga av större vikt? Då handlar det alltså om det uttalande som gjordes. Här skapar EU-ledaren en helt ny praxis och nya påtryckningsmöjligheter på ett land som inte är förutsedda etc., säger han. Delar utrikesrådet den bedömningen?

Sven-Olof Petersson: Att detta är av stor vikt är självklart, naturligtvis. Men det står också i 10:6, om jag minns rätt, att det ska ske om så är möjligt, eller något liknande.

Nils Fredrik Aurelius: Det är en annan fråga om det fanns tid eller inte och den kommer vi att återkomma till.

Det har ibland sagts, och även av utrikesrådet här antytts, att det faktum att det skulle kunna föreligga konsensus i viktiga avseenden här skulle vara ett skäl att inte inkalla Utrikesnämnden. Är det en rimlig inställning att det faktum att man från exempelvis regeringens sida anser att de politiska partierna i stort sett har samma åsikt här kan vara ett skäl att *inte* informera Utrikesnämnden?

Sven-Olof Petersson: Det går naturligtvis att diskutera. Jag använde det som en förklaring till varför jag inte själv hade tagit upp frågan med statsministern och huruvida vi borde informera partiledarna, om vi inte skulle göra något med Utrikesnämnden. Det gjorde jag inte. Min enda förklaring är att jag inte såg detta som något så kontroversiellt att det omedelbart var det första jag tänkte på.

Nils Fredrik Aurelius: Det är många viktiga frågor som kanske inte är kontroversiella i alla avseenden men som ändå kan vara av intresse för Utrikesnämnden att vara informerad om. Den uppfattningen delar utrikesrådet?

Sven-Olof Petersson: Ja, naturligtvis. Jag menar också att om det hade funnits tid hade det varit ganska klart att man borde ha diskuterat detta i Utrikesnämnden – och säkert också hade gjort det. Men nu tillät inte tiden att någonting sådant gjordes.

Nils Fredrik Aurelius: Tack!

Per Lager: Jag har bara en fråga som mer är av det nyfikna slaget. Känner utrikesrådet till om besluten i de andra länderna, dvs. de beslut som de 14 regeringscheferna gjort sig till tolk för, fattades på ungefär samma sätt – utan att höra efter med sina respektive motsvarigheter till Utrikesnämnden?

Sven-Olof Petersson: Efter vad jag förstått från mina kolleger har så varit fallet just därför att de har ställts inför samma situation, att fatta beslut huruvida man ville gå med i den här aktionen under söndagskvällen. Därför fanns det inga möjligheter att konsultera med oppositionspartier, utrikesnämnd eller liknande.

Per Lager: En följdfråga: Kan detta innebära att det har utvecklats en praxis för snabba beslut, dvs. att när det är tidsbrist fattar regeringscheferna besluten helt själva?

Sven-Olof Petersson: Vad som har utvecklats är ju en praxis att Europas regeringschefer, utrikesministrar och statsråd har direktkontakter inom EU på ett sätt som är helt nytt, som inte har förekommit tidigare. Jag tror inte att man kan säga att det vare sig har lett eller kommer att leda till en ny praxis där man tar brådskande beslut utan att det har förekommit en normal beredningsprocess före. Jag tror att det här var ett mycket exceptionellt fall och ett undantag.

Per Lager: Så framöver kan vi räkna med att Utrikesnämnden kommer att hållas underrättad även när det brådskar så att säga. Det är bara i sådana här absolut brådskande fall som det inte alls är möjligt?

Sven-Olof Petersson: Jag vet att det är regeringens ambition att hålla Utrikesnämnden informerad men jag kan inte garantera att det inte kommer att hända liknande saker igen i framtiden, även om jag inte tror att det är särskilt troligt. Det är ju ändå inte så vanligt att 14 regeringschefer enas bakom ett beslut riktat mot den femtonde. Det är ganska exceptionella omständigheter.

Björn von der Esch: För att först anknyta till det senaste: Även i Danmark har ju precis samma process föregått som vi håller på med här nu, och där kom man fram till att det var betydligt allvarligare än det har visat sig uppfattas i Sverige tidigare. Du känner säkert till vad konsekvensen där blev. Där var också tyvärr faxet borta. Det är ett lite egendomligt sammanträffande – nåväl.

Vad som lite förvånar mig är din syn på vad lagen, framför allt grundlagen, står för. Du sade: Jag diskuterade inte det där därför att jag uppfattade det som okontroversiellt. Om man uppfattar en sak som okontroversiell och några parter kommer överens om att det är okej struntar man med andra ord i lagen, i det här fallet i grundlagen. Det kan väl inte vara en syn som får vara vägledande när man beslutar om Utrikesnämndens sammankallande eller inte. Kan du kommentera det?

Sven-Olof Petersson: Ja gärna, därför att det är ett missförstånd. Det är inte så att jag funderade på om vi skulle sammankalla Utrikesnämnden, om vi skulle informera partiledarna, men kom fram till att det här är så okontroversiellt att det behöver vi inte. Så var det inte. Tvärtom är det så att jag i efterhand har frågat mig: Begick jag ett allvarligt fel som inte då sade till statsministern att i det här fallet måste vi nu i natt ringa partiledarna? Jag gjorde inte det. Tanken föll mig inte ens in. Det är kanske ett allvarligt fel som jag har begått – det är möjligt – men jag gjorde inte det. Det enda skälet jag kan finna för mig själv för att förklara varför jag inte ens tog upp denna fråga

med statsministern är det angivna. Det är i så fall jag som har begått ett allvarligt fel. Men det är inte så att jag tolkar lagen så att jag inte behövde göra det här, absolut inte.

Björn von der Esch: Oavsett vem som har begått fel kan det vara ett allvarligt fel att Utrikesnämnden inte kallades in. Kan jag tolka det så?

Sven-Olof Petersson: Nej, därför att jag tror, men det kan ju inte jag svara på, att beskedet hade blivit att det här är vi alla 14 eniga om. Vi måste göra det här.

Säger jag att vi först ska inkalla Utrikesnämnden måste jag reservera mig hos premiärminister Guterres. Det betyder att vi i praktiken måste solidarisera oss med den österrikiske regeringsbildaren, dvs. i praktiken FPÖ. Det är en omöjlighet. Det kan vi inte göra. Likväl känner jag som tjänsteman i efterhand att jag kanske ändå borde ha lyft frågan men jag gjorde inte det.

Björn von der Esch: Tack!

Pär Axel Sahlberg: Beroende på vilket perspektiv man har på frågan är den ändå, enligt dina egna ord, antingen exceptionell eller okontroversiell, och det kan väl låta förvirrande. Men om jag har förstått det rätt – jag får kolla det med dig – så var det mer kontroversiellt att hamna i ett läge där Sverige stod utanför den här markeringen från de övriga länderna än att frågan till sin art var så kontroversiell att den krävde den här hanteringen. Jag kan se dilemmat ni hade där nere i Aten. Fördes det därför något resonemang också utanför frågan om Utrikesnämnden om vad det hade inneburit att Sverige inte deltog i den markering som nu var på väg fram?

Sven-Olof Petersson: Jag kan förstå att det kan förefalla egendomligt att frågan är både exceptionell och okontroversiell. Med ”exceptionell” menar jag helt enkelt att det är en väldigt ovanlig situation.

När jag var närvarande fördes det inga sådana resonemang. Jag träffade statsministern ganska kort. Sedan gick vi några andra ut och åt. Jag tog inte upp den här frågan, så det diskuterades inte i min närvaro.

Ordföranden: Får jag ställa ett antal frågor, först en kontrollfråga: Det är väl sant att det slutgiltiga ställningstagandet av de 14 gjordes på måndagen, eller hur?

Sven-Olof Petersson: Det utgår jag från.

Ordföranden: Just det. Det var alltså inte söndagen – bara för att hålla kalendern klar – som var deadline, utan det slutgiltiga beskedet *om med eller inte med* fattades på måndagsförmiddagen för att man sedan skulle kunna kommunicera beskedet till den österrikiske tilltänkte regeringsbildaren på måndag eftermiddag?

Sven-Olof Petersson: Nja, jag tror att regeringscheferna var skyldiga att lämna ett besked på söndag kväll om de var med eller inte och sedan på måndagsmorgonen gick Guterres vidare, när han hade alla 14 med, till Schüssel.

Ordföranden: Just det. Men internationella uppgifter låter antyda att det var under måndagen som det slutgiltiga ställningstagandet gjordes – insamlande av besked på söndagen och det slutgiltiga ställningstagandet på måndagen.

Sven-Olof Petersson: Jag känner inte till att det fanns några ytterligare kontakter på måndag morgon.

Ordföranden: Nej, men det slutgiltiga ställningstagandet om att gå fram med denna

Sven-Olof Petersson: Som jag har förstått det krävdes det av Göran Persson att han skulle lämna ett besked på söndag kväll.

Ordföranden: Det får vi uppenbarligen utreda också genom andra.

Får jag sedan gå vidare till att själva tesen – jag antar att vi är överens om detta också – att ett beslut, för att citera skrivelsen till konstitutionsutskottet, ”inte var kontroversiellt i svenskt inrikespolitiskt perspektiv”, inte har stöd i förarbetena till regeringsformen. Eller kan Sven-Olof Petersson möjligen peka på de förarbeten som skulle motivera att Utrikesnämnden negligeras till följd av detta?

Sven-Olof Petersson: Nej.

Ordföranden: Det finns inte.

Har Sven-Olof Petersson i förarbetena till regeringsformen hittat någonting som ger en regering rätt att underlåta att kalla Utrikesnämnden därför att det är bråttom?

Sven-Olof Petersson: Jag har inte gått igenom förarbetena över huvud taget, så det kan jag inte svara på.

Ordföranden: Nähä. Då vet vi inte det heller.

I Stjernquists genomgång av förarbetena finns inte den motiveringen med – bara för upplysnings skull, så kanske vi kan vinna lite tid.

Sven-Olof Petersson: Står det inte i 10:6 om så kan ske?

Ordföranden: Om så kan ske, men i förarbetena finns ingenting som talar om brådskas; detta bara för att exercera frågan om vad regeringsformen faktiskt avser.

Min tredje fråga handlar om faxet. Det är alltså uppenbart, oavsett vad som hände på Förintelsekonferensen, att regeringen var informerad om denna sak på fredag kväll, eller hur? Även om faxet råkar ligga på något annat ställe än den skulle, så var det så?

Sven-Olof Petersson: Ja.

Ordföranden: Jag misstänker att Sven-Olof Petersson inte heller finner stöd i regeringsformens förarbeten för att detta utgör en ursäkt för att inte inkalla Utrikesnämnden.

Sven-Olof Petersson: Men fortfarande menar jag att regeringens tolkning på lördagen var att en lämplig åtgärd just kunde vara att diskutera detta i GAC

den 14 februari. Det tycker jag inte kan föranleda inkallande av Utrikesnämnden.

1999/2000:KU20
Bilaga B7

Ordföranden: Nej, jag tänkte just komma fram till karaktären av detta när vi nu har klargjort hur tidshorisonten ser ut – det här är allvar; det är alltså inte ett dussinående vilket som helst – och komma till vad ärendets karaktär egentligen var, nämligen att det var, för att citera Sven-Olof Petersson, en ganska exceptionell åtgärd.

Får jag fråga dig, Sven-Olof Petersson, med din erfarenhet från UD-arbete om du kan påminna dig någon gång då Sverige har gått in i sanktioner som träffar det sanktionerade landets medborgare på ett parallellt sätt som de här sanktionerna gör. Jag tänker då på den del av sanktionerna som handlar om att de 14 staterna säger sig inte vilja stödja någon kandidat till internationella ämbeten som kommer från Österrike. Har detta någonsin skett?

Sven-Olof Petersson: Nej, jag kan inte komma på något liknande.

Ordföranden: Inte jag heller. Som en förklaring till det exceptionella får ärendet därmed sin vikt. Mot den bakgrunden förefaller det för många rätt naturligt att man ändå skulle ha gjort föranstaltningar om att *försöka* hitta Utrikesnämnden.

För protokollets skull vill jag bara få bekräftat att inga försök gjordes att nå någon ledamot av Utrikesnämnden representerande något annat parti än regeringspartiet under denna beslutsprocess?

Sven-Olof Petersson: Inte som jag känner till. Återigen, som jag förstod det, var skälet att statsministern avkrävdes ett besked omedelbart om han kunde stödja detta eller inte.

Ordföranden: Det är möjligt att det förhöll sig så men regeringsformen gäller också i sådana lägen som vi just exarcerar, eller hur?

Sven-Olof Petersson: I så fall ställdes statsministern inför situationen att välja mellan att solidarisera sig med den österrikiska regeringen eller att solidarisera sig med sina 13 kolleger inom EU.

Ordföranden: Vet Sven-Olof Petersson om statsministern väckte – vi ska ställa samma fråga till honom – frågan med det portugisiska ordförandeskapet om han kunde få ytterligare en eller möjligen två timmar på söndagskvällen för att hinna åtminstone konsultera med oppositionsledarna?

Sven-Olof Petersson: Det vet jag inte.

Ordföranden: Men det hade varit möjligt att göra det från en tidshorisont?

Sven-Olof Petersson: Det kan jag inte svara på. Det är väldigt svårt att säga. Jag är inte säker på att det hade varit möjligt. Guterres hade då 13 kolleger som han skulle ringa runt till och konsultera. Ja, jag kan inte svara på det.

Ordföranden: Nej, vi får väl återkomma till statsministern och fråga i denna del.

Får jag bara till slut rekapitulera, så att utskottet har detta klart för sig. Sven-Olof Petersson kan egentligen inte ge oss några upplysningar om vilka

kontakter som förevar under Förintelsekonferensen. Detta får utskottet för stunden lämna som en blank *spot* i våra utredningar.

1999/2000:KU20
Bilaga B7

Sven-Olof Petersson: Korrekt.

Ordföranden: Tack för det!

Helena Bargholtz: Jag vill uppehålla mig vid det samtal som Göran Persson hade med Guterres, tydligen i en hotellfoajé. Hur länge pågick samtalet? Vet du om de då också diskuterade vad den här deklarationen konkret skulle leda till beträffande Österrike? Det framgick sedan vissa oklarheter om de faktiska konsekvenserna.

Sven-Olof Petersson: Jag vet inte hur länge samtalet pågick. Uppenbarligen pågick det när jag kom in i Göran Perssons hotellrum, men då i ett annat rum. Hur länge det höll på vet jag inte och exakt vad som diskuterades vet jag inte heller, utan jag fick en kort redogörelse från statsministern om resultatet av samtalet som då skulle hållas mycket förtroligt eftersom det bara skulle lämnas över till Schüssel i förhoppningen om att han skulle ändra ståndpunkt.

Helena Bargholtz: Du fick väl ändå ett intryck av om statsministern hade förstått så att säga vad den här deklarationen skulle leda till mer konkret?

Sven-Olof Petersson: Ja.

Helena Bargholtz: Så de sanktioner som diskuterades framgick redan i det samtalet?

Sven-Olof Petersson: Javisst.

Ingvar Svensson: Jag studsade inför ett uttalande som du gjorde för en stund sedan men det kan ju vara så att jag uppfattade dig felaktigt. Du sade något i stil med att i och med att 14 regeringschefer hade kommit överens var det ett tillräckligt argument, eller skäl, för att inte gå vidare och underrätta nämnden. Jag hoppas att jag missförstod dig på den punkten, för annars är det ett väldigt långtgående uttalande – man skulle ju kunna fatta i princip vilket beslut som helst utan att konsultera Utrikesnämnden. Har jag uppfattat det rätt eller inte?

Sven-Olof Petersson: Nej, och det är lite samma fråga som Björn von der Esch ställde. Jag har i efterhand funderat på varför jag inte själv frågade om vi ändå inte ska underrätta partiledarna – jag tror att det hade varit mera realistiskt än att sammankalla nämnden mitt i natten – och då har jag kommit fram till att det enda skäl som jag själv kan se till att jag som tjänsteman inte kom på denna tanke, för jag tänkte inte ens tanken ska jag erkänna, är att det i och med att 14 regeringschefer stod bakom detta inte föreföll som kontroversiellt, om än exceptionellt.

Ingvar Svensson: Det var en eftertionalisering, kan man säga?

Sven-Olof Petersson: Ja.

Ingvar Svensson: Då har jag en annan fråga och den är mera spekulativ egentligen. Du säger att om Sverige inte hade ställt upp i det här läget på söndagskvällen skulle det ha blivit 13 om aktionen. Är det verkligen en riktig bedömning? Är det inte så egentligen att strategiskt sett skulle den här aktionen ha försvagats betydligt om det hade funnits en spricka i muren, om det var ett land som inte hade gett ett besked? Kan det inte ha varit så att hade t.ex. statsministern sagt att han måste genomföra parlamentariska konsultationer, så hade man avvaktat dem för att få en enighet i aktionen? Är inte det en rimlig bedömning?

Sven-Olof Petersson: Jag tror att i praktiken hade Sveriges statsminister ställts under oerhört stark press därför att man inte kunde avvakta med aktionen eftersom Schüssel kl. 12 nästa dag skulle gå upp till president Klestil och lämna besked om han kunde bilda regering.

Ordföranden: Får jag fullfölja några frågor med anledning av det som Ingvar Svensson sade. Den här historien, bortsett från dess egna karaktär, kan ju tänkas vidga praxis för Sverige långt utöver vad vi nu talar om. Vi var överens om att detta var ett mycket exceptionellt utrikespolitiskt ställningstagande. Vi var också uppenbarligen överens om att ingen runt det här bordet känner till något fall där Sverige tidigare har satt in sanktioner gentemot ett annat land som drabbar det landets invånare bara därför att man ogillar en tilltänkt regering. Detta beslut skulle då kunna tänkas fattas, till följd av att flera andra länder skulle vara beredda att fatta samma beslut, utan hörande av den i regeringsformen angivna församlingen för detta. Håller Sven-Olof Petersson med om att tanken svindlar?

Sven-Olof Petersson: Nej, jag tycker inte att tanken svindlar. Dessutom tror jag kanske att det är något överdrivet att säga att det drabbar de enskilda invånarna i landet. Det fungerar ju i praktiken så att internationella kandidaturer drivs och backas upp hårt av det enskilda landet. Utan stöd från det enskilda landets regering har man ingen chans att få de här jobben. Därför är sanktionerna i första hand riktade mot regeringen som lanserar de här kandidaterna mer än kanske mot enskilda invånare i landet Österrike.

Ordföranden: Nu råkar vi dessutom veta facit i ett vidare perspektiv än detta på vad som hänt sedan dess. Österrikiska invånare drabbas ju i dag blint av de sanktioner som de 14 staterna satt in, eller hur? Det har väl också Sven-Olof Petersson upptäckt i internationella medier.

Sven-Olof Petersson: De åtgärder som har satts in är ju tre och de drabbar inte de enskilda invånarna. Sedan finns det andra länder som vidtar åtgärder. Det finns också individuellt vidtagna åtgärder. Exempelvis sägs det att det är svårt för en österrikisk diplomat att få taxi i Belgien men det är ju ingenting som har med det beslut att göra som träffades på söndagskvällen.

Ordföranden: Nej, naturligtvis inte formellt. Men det är klart att det som händer runtom i Europa har sin bas i det uttalande som de 14 länderna genomförde, eller hur?

Sven-Olof Petersson: Nej, det har sin bas i det faktum att FPÖ har bildat regering i Österrike.

1999/2000:KU20
Bilaga B7

Ordföranden: Och det i sin tur ledde till ... – och sedan kan man fortsätta den parallellen.

Om man återgår till huvudfrågan, nämligen beslutsfattandet kring utrikespolitiska ställningstaganden, hoppas jag att vi är överens om att detta är ett bilateralt ställningstagande som Sverige har intagit, så att det inte därmed kan i regeringsformens mening ursäktas med att det var andra länder som också gjorde det.

Sven-Olof Petersson: Det är ju ett beslut som den svenska regeringen har tagit i överläggningar med den portugisiska ordföranden och tillsammans med de andra medlemmarna i EU.

Ordföranden: Men det är ett ställningstagande om Sveriges bilaterala relationer som vi nu talar om, så det faller entydigt inom regeringsformen och inte inom någon internationell lagstiftning.

Sven-Olof Petersson: Ja.

Ordföranden: Tack!

Pär Axel Sahlberg: Det är naturligtvis intressant att i själva sakfrågan diskutera hur en sådan här situation ska hanteras, och på ett mera principiellt plan är det oerhört viktigt att EU skaffar sig en beredskap för hur sådana här frågor kan hanteras framöver. Jag är inte riktigt säker på vad mina kamrater egentligen förespråkar för alternativ i det här sammanhanget.

Det som utgjorde pressen var naturligtvis, om jag förstått det rätt, att man fortfarande såg ett visst manöverutrymme genom att kunna sätta press på regeringsbildaren i den här frågan. Det var i första hand det som gjorde att brådskan var så stor.

Det samtal som pågick när du kom till Aten, var det det enda samtalet som Persson hade med Guterres på söndagskvällen?

Sven-Olof Petersson: Först: Det är helt korrekt att det var det som gjorde att det var så bråttom. Man ville inte komma efter det att regeringen hade bildats, för då blir det bara en typ av sanktioner mot den österrikiska regeringen. Syftet var ju att förmå Schüssel att tänka en gång till.

Förlåt, nu glömde jag bort frågan.

Pär Axel Sahlberg: Min fråga var i vilken process som det här gick. Vi ska väl återkomma till det när vi träffar statsministern. Men det samtal som du hörde, eller visste om, när du kom till Aten, var det enda samtalet som Göran Persson hade med Guterres den kvällen? Eller snarare: Hade han ytterligare något samtal efter det med den portugisiska ordföranden?

Sven-Olof Petersson: Det är det enda samtal som jag känner till; så mycket kan jag säga.

Ordföranden: En ren kalenderfråga: Känner Sven-Olof Petersson till när de 14 staternas ställningstagande överlämnades till Österrike? När framfördes det? När blev den slutgiltiga tidpunkten vid vilken det framfördes?

1999/2000:KU20
Bilaga B7

Sven-Olof Petersson: Om jag har förstått det rätt var det under måndagsförmiddagen.

Ordföranden: Under måndagsförmiddagen?

Sven-Olof Petersson: Ja.

Ordföranden: Vi får kontrollera detta, för det är inte av alldeles obetydlig karaktär hur tidsplanen till slut såg ut.

Tack så hjärtligt för att Sven-Olof Petersson ville komma hit och lämna upplysningar i denna sak. Vi lär återkomma, om än inte till Sven-Olof Petersson så till andra som möjligen kan kasta ytterligare ljus över saken. Tack så hjärtligt!

**Offentlig utfrågning med verkställande direktör Jan-Åke Kark
angående Telia–Telenor-affären**

Ordföranden: Utskottet återupptar sitt sammanträde och går vidare till punkt 3 på listan, Telia–Telenor-ärendet. I denna del ber vi att få hälsa Jan-Åke Kark välkommen hit – numera igen verkställande direktör i Telia – framför allt i den egenskap som Jan-Åke Kark hade under föregående år i anslutning till affären mellan Telia och Telenor.

Utfrågningen tillgår så att vi brukar ge våra gäster möjlighet, om de så vill, att säga några ord ur egen fatatur innan vi går över till frågorna. Därefter ställs frågorna från partierna i storleksordning, dock med den förändringen att anmälade partier får möjlighet att ställa frågor först.

Hjärtligt välkommen hit. Om du vill säga någonting inledningsvis i denna fråga så är ordet ditt.

Jan-Åke Kark: Nej, jag har inget att säga. Det var ett spännande år förra året och det här är ännu mer spännande.

Ordföranden: Tack för det. Att detta är spännande har vi upptäckt redan genom de inledande utfrågningarna.

Helena Bargholtz: Jag har tre frågor som jag vill ställa till Jan-Åke Kark.

När du den 23 september utsågs till ordförande i Telia och i det nya bolaget, kände du då till de båda propositionerna om samgåendet som bl.a. diskuterades på ett möte med tjänstemännen i april förra året? Var du medveten om att texterna inte stämde? Hade du läst propositionerna? I så fall – ringde det ingen varningsklocka hos dig med tanke på det stora uppdrag som du hade fått?

Jan-Åke Kark: Det var inte den 23 september som jag utsågs, utan det var den 14:e. Jag blev tillfrågad den 23 september.

Jag hade inte läst propositionerna. Jag tyckte inte att de var intressanta, utan jag läste avtalen i stället och dem har jag studerat ingående under året. Men propositionerna har jag inte läst, vare sig den svenska eller den norska.

Helena Bargholtz: Så avtalet var helt glasklart för dig? Det var inga problem?

Jan-Åke Kark: Inga avtal är glasklara. Jag har jobbat som avtalsjurist så jag vet att inga avtal är glasklara, definitivt inte heller det här.

Helena Bargholtz: Vad såg du som komplikationer?

Jan-Åke Kark: Det finns alltid komplikationer i avtal. Här fanns det dessutom en norsk variant, en engelsk variant och en svensk variant. Vilken vari-

ant som skulle ha tolkningsföreträdare var inte heller klart, men det var väl den engelska varianten.

Annars var det inga problem i det avseendet. Avtalets enskilda punkter får tolkas när de olika punkterna kommer upp. Att svara generellt på frågan vad jag såg för problem är väldigt svårt.

Helena Bargholtz: Då går jag över till min nästa fråga. Den norska tolkningen av aktieägaravtalet när det gäller de speciella röstningsreglerna skulle även gälla förändringar i den befintliga strukturen. Anser du att den tolkningen är orimlig? Vad är det som säger att den norska tolkningen skulle vara fel?

Jan-Åke Kark: Det ställningstagande som jag gjorde när det gäller den delen gjorde jag i samband med att vi skulle fatta beslut den 8 december. Mitt ställningstagande kring den frågan var att vi hade rätt att fatta beslut i styrelsen och att jag kunde använda min dubbelröst i sammanhanget.

Norrmännen gjorde initialt en annan tolkning av detta, vilket jag fick klart för mig dagen efter i samband med Jostein Fjervold. Tidigare hade det inte framförts någon officiell norsk version av detta från ägarnivå, inte till mig i alla fall.

Helena Bargholtz: Den 30 september intervjuades du i Telecom Revy och fick då frågan – jag utgår från att jag översatt rätt från norska – om din dubbla ställning kunde vara utslagsgivande i lokaliseringsfrågor ifall det skulle råda skilda uppfattningar länderna emellan. Du svarade då: I strategiska frågor måste det råda enighet och accept från de båda länderna och bolaget om vad som är den företagsekonomiskt bästa lösningen.

Den 8 december kom frågan om lokaliseringen av mobiltelefonin upp på styrelsesammanträdet, och då blev din röst utslagsgivande. Vad var det som hände mellan den 30 september och den 8 december?

Jan-Åke Kark: Massor. Som verkställande direktör i Telia och vice verkställande direktör i Telia-Telenor hade jag inte haft skäl att gå in och fundera över avtalstolkning i detta ärende. Det fanns en allmänt spridd uppfattning i Telias koncernledning om att avtalet såg ut så här, och ingen hade väl brytt sig om att fundera på vad som stod i aktieägaravtalet, i bolagsordningen och i svensk aktiebolagsrätt. Som vice verkställande direktör i bolaget hade jag inte alls haft skäl att fundera djupare i frågan. Det här var en styrelsefråga i väldigt stor utsträckning.

Inför den 8 december gjorde jag precis vad jag borde ha gjort, eftersom frågan skulle komma upp då. Jag gick igenom avtalen och lagstiftningen och kom fram till en annan tolkning än den som var det allmänt spridda diskussionsämnet i koncernledningen sedan tidigare, dvs. att jag hade rätt att använda min dubbelröst, och det gjorde jag också.

Helena Bargholtz: Du sade den 30 september. Det gällde inte längre?

Jan-Åke Kark: Nej, jag hade ju förändrat min ställning. Den 30 september var jag fortfarande vice verkställande direktör i det blivande sammanslagna bolaget. Den 8 december var jag styrelseordförande i bolaget. Därmed fick jag fundera i andra banor, och det gjorde jag också.

Helena Bargholtz: Hade du kontakter med Björn Rosengren om det här innan den 8 december?

Jan-Åke Kark: Om just den här frågan? Om hur tolkningen skulle vara? Nej, det har jag inte haft någon kontakt med Björn om.

Helena Bargholtz: Inte med någon annan på departementet heller?

Jan-Åke Kark: Nej, frågan har givetvis diskuterats med tjänstemän till och från. Men jag har inte fått några instruktioner i det avseendet.

Kenth Högström: Jag har ett antal frågor som rör dels avtalet, dels styrelsemötet den 8 december, dels ditt anställningskontrakt.

Jan-Åke, kan du snabbt bara ge en bakgrund av vilka positioner du hade på Ericsson innan du kom till Telia. När du tog steget till Telia, vilka visioner fick du av den som rekryterade dig?

Jan-Åke Kark: Mycket kort: Jag är jurist i botten. Jag har jobbat på Electrolux och på Statens invandrarverk i tio år. Jag har jobbat på ett konsultföretag som heter Programmator. Jag har jobbat på Ericsson sedan 1989 och har varit verkställande direktör, dels i ett bolag i Karlskrona, dels i Ericsson Microwave Systems i Göteborg.

Hösten 1989 tog Jan Stenberg kontakt med mig och frågade om jag ville bli koncernchef i Telia. Eftersom telecommarknaden fortfarande är världens mest spännande marknad – och kommer att vara världens mest spännande marknad under många år – tyckte jag att det var en fantastisk utmaning.

Jag fick också därvid uppgift om att det hade – och det visste jag efter vad som hade framkommit i medierna – förekommit diskussioner mellan Telia och Telenor. Jag visste också att det fanns en möjlighet att dessa diskussioner skulle återupptas under senhösten och att det kunde tänkas att bli ett avtal mellan Telia och Telenor som skulle innebära en fusion.

Jag fick också klart för mig att de inledande diskussionerna, som redan hade förevarit när jag träffade Jan Stenberg i det här ärendet, hade gått ut på att Tormod Hermansen skulle bli koncernchef i det nya bolaget. Jag skulle i så fall bli verkställande direktör. Tormod Hermansen skulle komma att lämna bolaget i samband med bolagsstämman våren 2001, om inte tidigare. Därvid skulle jag få möjlighet att inträda som både verkställande direktör och koncernchef.

Det var de uppgifter som jag fick, och de har också bekräftats av Lars Berg som var med under diskussionerna. Så blev inte fallet sedan.

Kenth Högström: Fick du något reellt besked av Lars Berg eller Jan Stenberg om vilka frågor som egentligen hade gjort att den initiala diskussionen mellan Telia och Telenor hade stoppats upp på sommaren 1998?

Jan-Åke Kark: Nej, det som jag hade fått reda på var det som jag hade läst i medierna. Jag förstod också – inte vid det tillfället, men senare – att det väldigt mycket var ledarskapsfrågorna som hade stoppat fusionen.

Kenth Högström: Inte lokaliseringsfrågor?

Jan-Åke Kark: Jag hade inte hört att några sådana frågor skulle ha tagits upp vid det tillfället.

Kenth Högström: När du tog säte i Telia och började diskutera med Tormod Hermansen själv, upplevde du att lokaliseringsfrågorna var av sådan art att du såg ett minerat fält framför dig?

Jan-Åke Kark: Ja, vi insåg från början att detta var ett klart minerat fält. Diskussioner kom genast i gång. Jag började den 1 mars, och då var redan processen i gång sedan två månader tillbaka. Då förelåg det en utredning från McKinsey som entydigt talade för att Sverige skulle vara den bästa lokaliseringsorten för mobil och också för de flesta andra affärsområden med något undantag. På den tiden diskuterade vi 14 affärsområden, senare tror jag att det blev åtta.

Det fanns också ett avtal kring balans och likvärdighet i de grundläggande avtalen. Jag förstod att detta skulle bli en svår fråga.

Kenth Högström: Hur reagerade Tormod Hermansen och andra normmän på McKinseyrapportens slutsats om att Sverige var så mycket bättre?

Jan-Åke Kark: Tormod accepterade ju inte den rapporten. Vi hade mycket diskussioner om den. Rapporten lades sedan åt sidan.

Kenth Högström: Eftersom det uppenbarligen var känt att det var minerade frågor måste jag fråga varför det inte togs med i aktieägaravtalet, och speciellt i punkt 4.3, som du sade att du inte hade behövt läsa. Men det blev ju i alla fall det avtalet som så småningom fällde uppgörelsen mellan Telia och Telenor.

I punkt 4.3 står det att godkännande inom styrelsen innan paritet uppnåtts ska ske inom affärsplan och concernbudgetfrågor. Men det gäller uppenbarligen inte lokaliseringsfrågor?

Jan-Åke Kark: Nu måste vi ha rollerna klart för oss. Jag var representant för bolaget i bolagsledningen. Det här är ett aktieägaravtal. Aktieägaravtalet förhandlades fram mellan aktieägarna, så jag hade ingen del i det avtalet. Givetvis har jag läst avtalet i efterhand, men jag har inte varit med och förhandlat om det.

Kenth Högström: På styrelsemötet den 8 december togs uppenbarligen frågan om lokalisering av affärsområden upp oanmäld, dvs. frågan var inte anmäld på dagordningen, fick vi reda på i förrgår när vi utfrågade Dag Detter. Kan man göra så i en styrelse? Kan en så stor fråga tas upp oanmäld?

Jan-Åke Kark: O, ja, inte minst med hänsyn till att frågan hade tagits upp vid de tidigare styrelsemötena vid två eller tre olika tillfällen. Dels hade vi diskuterat procedurfrågan kring hur vi skulle hantera det här ärendet, dels hade vi haft kortare materiella diskussioner om var olika delar skulle ligga.

Dessutom hade det företetts några utredningar i sammanhanget – dock inte McKinseyutredningen – som sedan hade delats ut i efterhand till styrelsens ledamöter. När vi började styrelsemötet begärde de norska delegaterna att ärendet skulle tas upp och att det också skulle avgöras under dagen. Därpå

följde en sex eller sju timmar lång diskussion både om den formella hanteringen och om den materiella hanteringen av detta ärende.

Då hade frågan dessutom under en längre tid hanterats i medierna, varvid det framstod som att styrelsen inte var kraftfull nog att fatta beslut i ärendet, vilket givetvis för en bolagsstyrelse i ett bolag som ska gå till kapitalmarknaden och börsintroduceras framstår som en katastrof. Det skulle givetvis sänka bolagets värde.

Vi var nog alla överens om att det var viktigt att vi skulle komma fram till ett beslut i det här ärendet. Dessutom stod medierna i stora horder utanför på gatan och väntade, som de gjorde vid varje styrelsemöte som vi hade.

Efter den sju timmar långa debatten föreslog jag att vi skulle gå till beslut i ärendet. Då backade plötsligt de norska delegaterna. Vi ansåg att det skulle skada bolaget att gå ut från styrelsemötet och än en gång meddela att vi inte hade fattat beslut. Det skulle också sannolikt skada styrelsen, enligt min bedömning, så pass att styrelsen egentligen borde lämna in sin avskedsansökan. Det hade inte varit bra ur värdehanteringssynpunkt.

Genom min dubbelröst drev vi igenom formellt att vi skulle fatta beslut i ärendet. Sedan gick vi till omröstning i den materiella frågan, dvs. var framför allt affärsområdet mobil skulle ligga. Efter den analys som jag själv hade gjort och enligt de jurister som jag hade varit i kontakt med veckan innan kom jag fram till att jag kunde använda min dubbelröst här, och så gjorde vi. Härvid sade någon av de norska ledamöterna, som blev mycket upprörd över detta, att jag inte kunde använda min dubbelröst i sammanhanget. Han sade: Nu ska vi åka hem och spräcka fusionen.

Det var en grundförutsättning från norsk sida att mobil hamnade i Norge. Jag replikerade omedelbart: Att ni inte berättade det när vi gick in i förhandlingarna första gången, för då hade det säkert inte blivit någon fusion.

Detta var vad som hände den 8 december.

Kenth Högström: Det var väl ändå en stor, viktig och strategisk fråga var affärsområdena skulle lokaliseras, eftersom det hade varit en medial debatt och eftersom bolaget skulle introduceras på börsen. Hade inte du i det läget kunnat avstyra att frågan hade tagits upp, eftersom det kändes väldigt osäkert?

Jan-Åke Kark: Givetvis, men det hade dock gjorts flera utredningar i ärendet och vi hade haft flera diskussioner i styrelsen. Det hade framstått som sämre om styrelsen i det läget inte hade fattat beslut. Vi hade säkert blivit hårt mangleda i affärspress och av analytiker för att styrelsen framstod som icke kraftfull att fatta beslut. Normalt ska man inte hantera beslut av den här typen i en bolagsstyrelse gång efter annan.

Kenth Högström: Jag har ytterligare två korta frågor. I förrgår fick vi reda på att ingen av de norska styrelseledamöterna – observera, inte delegater som Kark sade, för det låter nästan som om det rörde sig om ett konstitutionsutskott – som reserverade sig mot beslutet inte heller protokollsantecknade sig. Stämmer det med din iakttagelse?

Jan-Åke Kark: Ja, det var ingen reservation. I sin upprördhet ville man lämna styrelsemötet. Jag sade då: Vi har ytterligare ett antal frågor av investerings-

karaktär som vi måste fatta beslut om och styrelsemötet fortsätter med eller utan norska ledamöter. Varpå man stannade kvar och vi fattade de beslut som vi skulle fatta i de tre eller fyra investeringsärenden som vi hade. Sedan lämnade alla styrelsemötet.

Dagen därpå blev jag kallad till Norge för att redogöra för ärendet för minister Fjærvoll. Men sedan vet vi hur det gick en vecka senare.

Kenth Högström: Så det var ingen protokollsanteckning?

Jan-Åke Kark: Nej, jag såg ingen.

Kenth Högström: Vad var orsaken till norrmännens brådska att få upp frågan på dagordningen den dagen, tror du? Kan det ha att göra med att teknikbyn i Fornebu skulle fyllas med materiellt innehåll? Eller finns det andra orsaker till brådskan?

Jan-Åke Kark: Veckan innan var jag i Norge – det var då som jag var stjärna där, men sedan dalade den snabbt den 8 december – för att inviga teknikbyn. Det fanns en mycket stor vision om att man skulle bygga upp ett nytt Kista kring Telenor. Man hade ritat en alldeles fantastisk byggnad där ute och lagt mycket pengar på design och annat. Det stora misstaget man gjorde var att man inte förlade någon högskola där utan det var bara Telenor som skulle ligga där. Det var säkert en brådska kring detta, eftersom man började tvivla på vad det skulle bli av teknikbyn.

Inger René: Jag vill börja med frågan om protokollsanteckningen. I det utdrag av styrelseprotokollet som vi har fått finns det en protokollsanteckning från de norska styrelseledamöterna. Är inte det korrekt?

Jan-Åke Kark: Finns det en har den i så fall gått mig förbi. Men jag noterade inte på styrelsemötet att man gjorde en protokollsanteckning.

Inger René: Så den har tillkommit på något annat sätt?

Jan-Åke Kark: Ja, den måste ha tillkommit eller lämnats in efter styrelsemötet. Det hände mycket under det där dygnet och det var lite sömn så att det har säkert gått mig förbi.

Inger René: Men protokollet är justerat?

Jan-Åke Kark: Ja, det justerades dagen därpå.

Inger René: Du har ju varit länge i den här världen. Har det förekommit tidigare när du har suttit ordförande att man har voterat om en bordläggning?

Jan-Åke Kark: Jag tror att jag har varit med i mellan 50 och 100 styrelser under mina år, och jag har aldrig någonsin varit med om att rösta i en styrelse.

Inger René: Du har inte heller varit med om att rösta om ett styrelsebeslut?

Jan-Åke Kark: Nej.

Inger René: Men då måste du ha anat att detta var lite exceptionellt. Med tanke på den artikel som Helena Bargholtz läste upp delar av där man ut-

tryckligen tog upp detta med lokalisering, med tanke på att du hade sett avtalet och med tanke på att du möjligen hört talas om det som inte stämde överens i Stortingets proposition och i riksdagens proposition, anade du inte då att detta var som att köra med snälltåg mot en stillastående vägg?

Jan-Åke Kark: Visst anade vi att det var så. Men å andra sidan var vi tvungna att ta upp den här frågan. Arbetet i bolagsledningen var förlamat av att vi inte kunde fatta beslut i frågan. Vi gick mot en tidsplan med en börsintroduktion i maj månad, enligt vad som har diskuterats i styrelsen. Det går liksom inte att skjuta på en sådan här fråga. Vi hade hållit på i en och en halv månad och skjutit denna fråga framför oss. Det var tid att fatta beslut.

Genom det beslut som fattades i styrelsen fanns det möjlighet för ägarna att ifrågasätta styrelsen, avskeda den eller upphäva beslutet. Men styrelsen kunde inte efter de tre fyra gånger som den här frågan hade diskuterats vänta med beslutet, utan vi ansåg att det var nödvändigt att fatta beslutet då.

Inger René: Hade du innan styrelsemötet pratat med Björn Rosengren om ett sådant här eventuellt scenario?

Jan-Åke Kark: Svar: nej.

Inger René: Björn Rosengren visste redan när propositionerna lades fram på respektive ställen och innan de diskuterades i april att det fanns avvikelser mellan de norska och svenska förslagen. Diskuterade han denna avvikelse med dig?

Jan-Åke Kark: Svar: nej.

Inger René: Du hade inga diskussioner med Björn Rosengren om det som skulle kunna vara fallgropar?

Jan-Åke Kark: Jag träffade Björn Rosengren två eller tre gånger under hela våren och några gånger under hösten, inte mer.

Kenneth Kvist: Jag har bara en liten kort fråga – du svarade möjligen på den tidigare. Fanns det någon instruktion från den svenska ägaren om att man ville se vissa delar av bolaget lokaliserade till Sverige? Fanns det någon sådan instruktion eller fanns det någon instruktion från den norska sidan?

Jan-Åke Kark: Det fanns en mycket entydig diskussion från både den norska och den svenska sidan. Det uttrycktes både från Björn Rosengren och från Jostein Fjærvoll till mig att det här var en fråga som skulle avgöras på affärsmässiga grunder och att den skulle avgöras i styrelsen.

Jag försökte vid något tillfälle bolla tillbaka frågan till ministrarna, och jag sade att det är en fråga som det är svårt att fatta beslut om i styrelsen eftersom det uppenbarligen från norsk sida – som jag såg det – låg ett starkt regionalpolitiskt intresse kring uppbyggnaden av teknikbyn i Fornebu. Men jag fick till svar att denna fråga må avgöras av styrelsen och inte någon annan och på affärsmässiga grunder.

Det var därför som vi begärde fram alla utredningar som på affärsmässiga grunder skulle försöka få fram vad som var bäst. Det hela rörde sig i princip om mobilområdet. I koncernledningen hade man någon gång när jag inte var

med haft en diskussion om ifall man kunde göra en kvittning och flytta något annat område till Norge. Bl.a. diskuterades om man skulle flytta Nät och Carrier till Norge i stället för mobil. Det gick inte Tormod Hermansen med på.

Man var alltså väldigt upptagen från norsk sida med att mobil måste ligga i Norge, vilket materiellt från bolagets synpunkt vore fullständigt tokigt. Sverige är världsledande inom mobilområdet medan Norge i stort sett bara har Telenor.

Vi hade inte blivit trovärdiga. Det hade hetat att styrelsen fattade beslut av regionalpolitisk karaktär i stället för av affärsmässig karaktär. Därför hantade vi frågan som vi gjorde.

Ingvar Svensson: Jag vill återkomma till protokollsanteckningen från den 8 december. Enligt Gunnar Nord som vi utfrågade häromdagen hade styrelseordföranden ett speciellt ansvar för att tillse att de kvalificerade beslutsreglerna tillämpades i de fall där de blev aktuella. Därför är det speciellt viktigt med den protokollsnotering som Inger René var inne på tidigare.

Det finns faktiskt en protokollsanteckning från normännens sida där man begär att få fört till protokollet att beslut om lokalisering av affärsområdenas huvudkontor ska avgöras med enkel majoritet, men det kräver att majoriteten innefattar minst en ägare vars styrelsemedlem har utpekats av den norska staten och en styrelsemedlem som är utpekad av den svenska staten. Sedan hänvisar man till aktieägaravtalet 4:3 b och den första punkten.

Du noterade aldrig under styrelsesammanträdet att denna protokollsanteckning hade lämnats, om jag uppfattade dig rätt?

Jan-Åke Kark: När du nu säger det kommer jag ihåg detta. Jag tror att den lämnades av någon av ledamöterna i samband med att vi ... och det var ju också det som de anmärkte emot när vi väl fattade beslutet.

Ingvar Svensson: De hänvisar alltså till diskussionerna kring den här kvalificerade beslutsregeln?

Jan-Åke Kark: Givetvis gjorde de det.

Ingvar Svensson: Det är ett intressant konstaterande, för om jag uppfattade Dag Detter rätt uppfattade han aldrig att någon sådan hänvisning gjordes i diskussionerna, men jag kan ha fel på den punkten.

Jan-Åke Kark: Det var många styrelseledamöter inne i rummet. Det framfördes åtminstone till mig av vice ordförande Hofstad.

Ingvar Svensson: Borde inte du i det läget ha studsat till ordentligt när man hänvisade till de kvalificerade majoritetsreglerna?

Jan-Åke Kark: Jo, men reglerna kan givetvis tolkas på olika sätt, och jag tolkade dem på mitt sätt. Dessutom har jag givits rätt även från norska jurister och från den speciella utredning som har gjorts i samband med detta. Även normännen har gett mig rätt i efterhand i det här avseendet.

Ingvar Svensson: Man fattade beslut, och den stora diskussionen gällde huvudkontoret för mobiltelefon. Men beslutet innefattar väldigt många af-

färsområden där man beslutade om lokalisering av huvudkontoren. Kan man inte säga att detta stora beslut – och det gäller ju inte bara mobiltelefon, det var många huvudkontor som skulle lokaliseras – är en del i en affärsplan?

Jan-Åke Kark: Nja, inte en affärsplan. En affärsplan innehåller helt andra saker än lokalisering av huvudkontor, så det kan man inte säga att det är. Det handlade om att lokalisera en verksamhet, och det var ingen del i en affärsplan.

Ingvar Svensson: Det är absolut ingen del i en affärsplan?

Jan-Åke Kark: Nej, inte som jag ser det.

Ingvar Svensson: Okej, då har jag bara ytterligare en fråga när det gäller instruktionerna från den svenska regeringen. Det står i aktieägaravtalet 4:5 a att aktieägaren är skyldig att i den utsträckning som ? (ordet hörs inte) sker lämna instruktioner, och det avser speciellt punkt 4:3 b, p.1. Du nämnde tidigare att du vid några få tillfällen har träffat näringsministern. Har du blivit utsatt för instruktioner när det gäller den här punkten om kvalificerade majoritetsbeslut?

Jan-Åke Kark: Jag har redan svarat nej på den frågan en gång. Jag har inte fått några sådana instruktioner. Jag träffade Björn Rosengren vid några tillfällen när jag hade blivit styrelseordförande för att avrapportera, och jag träffade Jostein Fjærvoll var 14:e dag under den här perioden. Jag träffade både Björn Rosengren och Jostein Fjærvoll dagen efter och informerade om hur arbetet gick, om svårigheter och om hur ärendet avlöpte.

De instruktioner som jag fick från både Fjærvoll och Rosengren gick i stort sett ut på att den svåra frågan om affärsområdenas placering – både ur formell och ur materiell synpunkt – ska avgöras av styrelsen, inte av politikerna.

Ingvar Svensson: Den enda information eller instruktion som du har fått när det gäller de kvalificerade beslutsreglerna har du fått genom aktieägaravtalet?

Jan-Åke Kark: Ja, och jag har gjort en egen tolkning. Jag hade också en diskussion med Gunnar Nord i ärendet.

Åsa Torstensson: Med risk för ytterligare upprepningar vill jag ändå koncentrera mig lite grann på ditt uppdrag som ordförande. Du ringade mycket tydligt in problematiken med att inte kunna fatta beslut och därmed riskera att skada bolaget och dess rykte. Det ligger i själva granskningsuppgifterna som vi har framför oss.

Du redogör också för att styrelsen under ett flertal tillfällen har diskuterat lokaliseringsfrågan. Min fråga till dig som styrelseordförande är: Fanns det då inte en bedömning från dig, med anledning av den här bakgrundsbeskrivningen om faran i att skada bolaget genom att inte fatta beslut, att det också fanns en stor risk att skada bolaget vid ett beslut där det blev det utfall som det blev och som resulterade i en konflikt mellan svenska och norska företrädare? Fanns det inte en sådan bedömning hos dig, faran i att skada bolaget genom att genomföra ett sådant beslut?

Jan-Åke Kark: Det är givetvis alltid en avvägning när man fattar ett sådant beslut och när man tar ställning på det här sättet. Jag ansåg att faran att skada bolaget och styrelsen var större om vi inte fattade beslut. Att styrelsen skulle framställas som kraftlös och icke beslutsför i ett bolag som ska gå till börsen med ett värde på flera hundra miljarder är mycket allvarligare än att vi fattade beslutet. Givetvis insåg vi att vi skulle kunna komma att skada relationerna i styrelsen. Men det var på personplanet, och det hade säkerligen gått att reparera. Men ryktet hos analytiker och på marknaden skulle vara för evigt förstört om vi hade velat i denna fråga under fler möten. Det var den bedömningen jag gjorde.

Åsa Torstensson: Eftersom styrelsen vid ett flertal tillfällen tidigare hade haft frågan uppe, var du då medveten om, vid ett beslut liknande det som fattades, vad de norska företrädarna skulle vidta för åtgärder?

Jan-Åke Kark: Nej, jag visste ju deras ståndpunkt i ärendet, men jag visste inte vilka åtgärder som de skulle vidta, utan det kom som en överraskning för mig när de ställde sig upp och sade att nu ska vi åka hem och spräcka fusionen. Det var en grundförutsättning från Norges sida att man fick mobiltelefonin till Norge. Det hade vi inte hört förut. Vi visste ju, inte minst genom de diskussioner som vi hade haft i koncernledningen i Telia–Telenor, vad Tormod Hermansen och de andra medlemmarna i koncernledningen hade för inställning.

Åsa Torstensson: Jag har ytterligare en fråga. Med den bakgrundsbeskrivningen förstår jag att Jan-Åke Kark har en lång erfarenhet, och du har beskrivit att du kanske inte har varit med om något liknande. Övervägde du själv att vidta några åtgärder under den här tiden som ordförande, när du de facto såg att det här var en oframkomlig väg och såg andra scenarier, att du kanske skulle avgå som ordförande?

Jan-Åke Kark: Nej, jag tillhör den generationen att om jag har åtagit mig någonting så får jag också slutföra det.

Per Lager: Det förefaller mig märkligt att lokaliseringen av huvudkontoret för mobiltelefonin skulle kunna stjälpa hela fusionen. Det betyder ju att de affärsmässiga fördelarna var så oerhört tunga och viktiga att man kunde låta hela fusionen gå i stöpet på grund av denna enda fråga när det gäller lokaliseringen av ett huvudkontor.

Jan-Åke Kark: Sverige är i dag världens främsta IT-nation. Det finns flera olika utredningar som har visat det. Vi är främst i världen när det gäller mobiltelefoni. Vi har bara i Stockholm säkert 30 000 personer som jobbar inom mobiltelefoniområdet, och vi har detta spritt över hela landet, från Karlskrona och upp till Luleå. Vi kallas i USA för *wireless valley*, och vi får de amerikanska företagsledarna att åka hit i stället för att vi blir kallade till dem när vi ska diskutera dessa frågor. Och vi har ett 40-tal professorer och hundratals doktorander som jobbar inom detta område. Vi är världsledande inom detta område.

Att då, i ett bolag som ska gå ut och ta marknader i Europa och i världen när det gäller detta, lägga detta kontor i Norge vore katastrof för bolaget ur

trovärdighetssynpunkt. Marknaden hade aldrig köpt det. Marknaden hade givetvis omedelbart tolkat detta som att man i en bolagsstyrelse plötsligt börjar ta regionalpolitiska hänsyn när man egentligen ska fatta beslut på affärsmässiga grunder. Och vi hade aldrig blivit trodda. Vi hade degenererat värdet i detta bolag något alldeles otroligt genom att fatta ett sådant beslut.

Materiellt och affärsmässigt var detta ett helt riktigt beslut.

Per Lager: Det innebär ju att man från svensk sida från början helt enkelt har utgått ifrån att detta huvudkontor ska ligga i Sverige. Vi har ju läst i de olika propositionerna att man har olika uppfattningar, vilket Jan-Åke Kark inte har studerat närmare, när det gäller hela upplägget. Vi har talat om varningssignaler i detta ärende tidigare. Detta måste väl även för Jan-Åke Kark ha inneburit en eftertanke redan innan så att säga.

Jan-Åke Kark: Det var givetvis så att det inte bara var ett huvudkontor som skulle placeras. Det var 14 från början, och sedan sjönk det till 9 tror jag. Det var flera huvudkontor som givetvis var självskrivna i Norge, där Norge hade ett företräde. Satellitområdet där Norge är bland de ledande i världen skulle givetvis hamna i Norge. Vi var också övertygade om att Internet skulle hamna i Norge. Nät skulle hamna i Sverige. Detta vägdes på affärsmässiga grunder med hänsyn till var kompetensen fanns, hur infrastrukturen såg ut i form av forskare, universitetsplatser och mycket annat. Och detta var ett övervägande i många avseenden. Men att just mobiltelefonin skulle hamna någon annanstans än i Sverige framstod som synnerligen osannolikt.

Per Lager: Men ändå hade man inte försäkrat sig om att normmännen hade samma åsikt i fråga om detta. Det förefaller så naivt att man inte hade diskuterat detta i ett tidigare skede när man då insåg hur viktigt detta huvudkontor var, att man inte hade försäkrat sig om att man hade en samsyn i frågan.

Jan-Åke Kark: Men den frågan får du faktiskt ställa till någon annan. När jag började i bolaget den 1 mars var spelplanen för hur man skulle agera i styrelsen och i övriga fall redan lagd. Det får du därför ta upp med dem som gjorde det grundläggande avtalet eller hade de första diskussionerna.

Efter den 1 mars när jag var med diskuterades detta ärende givetvis otaliga gånger i koncernledningen i Telia–Telenor och också ett antal gånger i styrelsen för Telia–Telenor.

Helena Bargholtz: När man diskuterade dessa affärsområden den 8 december, var frågan om mobiltelefoniområdet då den sista frågan som ni hade att lösa? Hade ni kommit överens redan om alla de andra områdena?

Jan-Åke Kark: Vi lyssnade givetvis mycket på de olika ledamöterna i koncernledningen som hade den yppersta kompetensen kring detta. Och vi hade givetvis bildat oss en egen uppfattning genom att läsa materialet. Så vi var nog från svensk sida ganska klara över vad vi ville i detta avseende.

Helena Bargholtz: Och ni var överens med normmännen om detta, bortsett från mobiltelefonin?

Jan-Åke Kark: Ja, de andra områdena var vi nog överens om.

Helena Bargholtz: Hur var fördelningen ungefär mellan Sverige och Norge där? Hur stor andel kom på Sverige?

Jan-Åke Kark: Det var några fler i Sverige än i Norge. Jag kommer inte exakt ihåg fördelningen.

Helena Bargholtz: Men det var man helt överens om?

Jan-Åke Kark: Det var en kritisk fråga, och givetvis försökte man i koncernledningen med lite hästhandel kring detta. Men jag tycker inte att det var bra, eftersom man var tvungen att avgöra detta på affärsmässiga grunder med tanke på trovärdigheten på kapitalmarknaden.

Helena Bargholtz: När du då i en intervju den 30 september ger detta så att säga mjuka intrycket av att det är självklart att det ska råda enighet och accept från båda länderna och bolagen om vad som är den företagsekonomiskt bästa lösningen och att du inte vill utnyttja så att säga den starka roll som du har, var det inte nästan att lura norrmännen att du skulle vara mer förhandlingsbar än du sedan visade dig vara? Du gav naturligtvis ett mycket sympatiskt intryck gentemot Norge.

Jan-Åke Kark: Så försöker man ju vara. Nu var det nog inte så att jag försökte lura norrmännen i detta avseende, utan jag fick frågan i en intervju, och jag hade fortfarande inte blivit utsedd. Det fanns förslag om att jag skulle utses till styrelseordförande. Jag hade inte haft anledning att studera lagtexten ordentligt. Frågan hade materiellt inte ställts på sin spets, eftersom den inte hade diskuterats i styrelsen så många gånger som hade skett när vi kom fram till den 8 december. Och det var min inställning då, vilket också var den allmänna uppfattningen, förmodligen även från svensk sida i koncernledningen, eftersom det var där jag rörde mig då, att sådana frågor skulle avgöras med en dubbelröst.

När jag sedan satte mig ned och studerade detta närmare – vi ska ha klart för oss att vi rör oss lite grann i juridikens tassemarkar där man kan tolka saker på olika sätt – var min tolkning inför den 8 december att jag hade rätt att använda min dubbelröst i denna fråga. Det var precis den tolkning som också stöddes av norrmännen senare. De hade dessutom en utredning, visade det sig senare, som visade att min tolkning var den rätta.

Helena Bargholtz: Men du hade sett § 4:3 men inte sett att det kunde ligga några sådana komplikationer i detta.

Jan-Åke Kark: Ja, jag hade sett den. Men förstå min ställning. När jag svarade på detta var jag fortfarande inte styrelseledamot, utan jag var ledamot av koncernledningen. Jag hade ingen anledning att sätta mig och grundstudera detta och fundera kring det, utan dessa beslut låg någon annanstans. Detta fanns i aktieägaravtalet, och aktieägaravtalet hanterar förhållandet mellan ägarna. Det var alltså frågor som skulle avgöras i styrelsen, och där hade jag inte någon utslagsröst, och jag hade ingen röst alls i styrelsen, eftersom jag var tjänsteman i bolaget.

Kenth Högström: Men när frågan ställdes till dig i Norge var du ju på förslag till styrelseordförande.

Jan-Åke Kark: Ja, men förslaget hade kommit upp någon vecka tidigare, och jag hade inte haft skäl att sätta mig och lusläsa aktieägaravtalet.

Kenth Högström: Tillbaka till detta beryktade styrelsemöte den 8 december. Det är klart att ett sju timmar långt möte sätter sina spår. Och om man läser protokollet sätter det spår även i närvaron. Fem av ledamöterna orkade inte vara kvar under hela mötet. Justeringsmannen Anders Igel avstod att delta på ett par punkter, två paragrafer, men han har ändå justerat protokollet. Delar av koncernledningen måste också gå vid olika tillfällen. Väldigt många gick redan efter 5 §. Är det bra att ha styrelsemöten som har så många vakanser?

Jan-Åke Kark: Vi gick till beslut i frågan om mobiltelefonin efter sju timmars debatt. Sedan fortsatte styrelsemötet under ytterligare ett antal timmar. Det är klart att några var tvungna att lämna mötet. Några av ledamöterna var tvungna att åka hem. Men det var några kvar. Och de punkter som diskuterades när några styrelseledamöter hade lämnat mötet gällde ett antal investeringsärenden som det inte rädde några problem med i fråga om beslutet utan där vi var väldigt eniga om beslutet, vilket också framgår av protokollet.

Kenth Högström: Men om det nu var så viktigt att styrelsen skulle fatta det här beslutet den dagen, och eftersom det dessutom hade varit uppe på flera tidigare styrelsemöten, kunde man då ändå inte ana att det skulle sluta med denna krasch?

Jan-Åke Kark: Jo, jag kunde nog ana att det skulle göra det. Faktum är att det väl var tur att vi kom fram till det sätt som det också slutade på. Om vi hade fortsatt att gömma den här frågan ytterligare en tid och fortsatt att debattera detta – de norska ledamöternas inställning var benhård i det här avseendet, och de svenska ledamöternas inställning var benhård i det här avseendet, och jag står fortfarande fast vid att det var ett materiellt viktigt beslut att förlägga mobiltelefonin i Sverige – då hade vi inte kunnat komma fram på något annat sätt. Då var det bättre att avsluta hela historien så tidigt som möjligt, så att vi kunde gå vidare med båda bolagen, vilket vi också har gjort. Telia är nu på väg till börsen för sig, och Telenor är på väg till börsen för sig. Affärsmässigt var det lika bra att det slutade på det sätt som det gjorde och när det gjorde det.

Kenth Högström: Styrelseledamöten Birgitta Johansson Hedberg riktade kritik redan vid styrelsemötets inledning i fråga om att underlaget till denna fråga var undermåligt. Dessutom meddelade ordföranden att dokumentet fanns tillgängligt för spridning till styrelsens ledamöter. Men då framförde VD att han inte kände till och således inte heller läst dokumentet i fråga. Brukar det vara en rimlig arbetsfördelning mellan styrelseordförande, styrelseledamöter och verkställande direktör?

Jan-Åke Kark: Låt oss säga så här: Det hade delats ut ett antal utredningar under de tidigare styrelsemötena. Vad som nu hände var att en av utredningarna som hade företetts på mobilområdet fanns i två olika varianter. Det fanns med en svensk skrivning, och det fanns med en norsk skrivning. Den som tidigare hade delats ut var enbart med den norska skrivningen, varpå en av tjänstemännen i den svenska koncernledningen delade ut den svenska

varianten på detta för att ge balans i ärendet. Därvid uppstod det tumult som beskrivs i protokollet på detta sätt. Men kunskapen kring de materiella förhållandena som affärsmässigheten skulle grundas på var väl känd av samtliga styrelseledamöter.

Kenth Högström: Ska vi bringa lite ordning och reda i fråga om protokollsanteckningen. Reservation har inte förekommit enligt dig och Dag Vetter. Protokollsanteckning har uppenbarligen förekommit, trots att det har förnekats. Men har den protokollsanteckningen inkommit efter styrelsemötet, under styrelsemötet, i slutet av styrelsemötet då alla hade gått hem, eller vad är det som gör att så få kommer ihåg den där protokollsanteckningen?

Jan-Åke Kark: Jag vet inte. Det var ett stökigt styrelsemöte, om jag uttrycker det så. Och efter åtta-tio timmars debatt i ett ärende där man ska försöka hålla ordning på detta så är man kanske inte så där riktigt på det klara med om det kommer en protokollsanteckning. Protokollsanteckningar på styrelsemöten brukar normalt lämnas in i samband med att mötet slutat. Det var mycket diskussioner i olika hörn i detta vackra styrelserum, och det är mycket möjligt att det då lämnades in en anteckning från någon ledamot. Jag vet inte vem det är som har lämnat in den.

Kenth Högström: Det är sex styrelseledamöter.

Jan-Åke Kark: Det är mycket möjligt att det gjordes då och att det gick mig förbi. Och jag har inte heller haft anledning att blicka tillbaka på detta äventyr, utan nu har det gällt för mig att efter den 8 december blicka framåt.

Kenth Högström: Vi kan bortse från det, men det intressanta är: Använde de norska styrelseledamöterna aktieägaravtalets avsnitt 4:3 som huvudskäl till att få till stånd en annan lokalisering, eller var det sakargumenten kring den norska lokaliseringsmöjligheten kontra Sverige som var huvudskäl? Var det det formella i aktieägaravtalet, eller var det de lysande affärsutsikterna i Norge?

Jan-Åke Kark: Det argument som mest användes var att med hänsyn till balans och likvärdighet så borde mobiltelefonin hamna i Norge, eftersom nät hamnade i Sverige.

Kenth Högström: Jag tackar så länge.

Ordföranden: Får jag ställa några frågor själv. Jag har först en kontrollfråga. Sedan ska jag koncentrera mig på aktieägaravtalet, eftersom det ytterst inte är Jan-Åke Kark som står under granskning utan det statsråd som är ansvarigt på den svenska sidan.

Jan-Åke Kark: Ibland får jag intrycket av att det är så.

Ordföranden: Sådant händer i ännu finare familjer än konstitutionsutskottet.

I förberedelserna till dessa diskussioner har det diskuterats mycket om att den här frågeställningen kom upp på styrelsesammanträdet i december utanför listan. Ändå så påpekar Jan-Åke Kark vid flera tillfällen och i lite olika ordalag att det ändå hade föregått så mycket före sammanträdet att det leder tanken till att alla likväl visste att den skulle komma upp. Jag tror att Jan-Åke

Kark sade att han hade varit i kontakt med jurister före sammanträdet. Han kontrollerade en tolkning av det. Han hade funderat över huruvida beslut måste fattas respektive om det skulle skada styrelsen att inte göra det. Kan man tolka detta som att den visserligen inte sattes upp på listan men att alla visste att den skulle komma dit, eftersom alla dessa förberedelser uppenbarligen vidtogs?

Jan-Åke Kark: Det var ju denna fråga som styrde hela arbetet under slutet av november och början av december, och vi hade täta möten. Vi hade ett i början av november, vi hade ett i slutet av november, och sedan hade vi ett den 8 december. Det var styrelsemöte i stort sett varje vecka, och den här frågan hade varit uppe vid flera tillfällen. Jag hade förberett mig på att den skulle komma upp. Den hade också diskuterats i koncernledningen under den sista veckan, så givetvis misstänkte vi att den skulle komma upp.

Vad jag ville ha föranstaltat om var att få till ytterligare en utredning. Jag hade bett en person på Pricewaterhouse att börja jobba med att ta fram ett utredningsunderlag som vi skulle kunna använda vid ett senare tillfälle. Som styrelseordförande i ett bolag har man rätt att också ta fram egna utredningar. De norska styrelseledamöterna, som har en något annorlunda praxis i styrelsearbete än vad vi har, tyckte inte att styrelseordföranden hade rätt att ta fram en egen utredning. De ansåg att allt utredningsmaterial skulle komma fram via verkställande direktören. Där har Sverige och Norge något olika traditioner.

Alla var nog alltså väldigt väl förberedda på att frågan skulle komma upp på något sätt, men den stod ändå inte på listan.

Ordföranden: Det faktum att den inte stod på listan verkar lite förbryllande om det samtidigt var av så avgörande betydelse att beslutet fattades vid just denna tidpunkt, eller? Jan-Åke Kark sade ju tidigare att man inte kunde gå ut i pressen och säga att man inte hade kommit fram till ett beslut den här gången heller, vilket för en parlamentariker åtminstone – jag medger skillnaden i kulturen – möjligen är lite egendomligt om man över huvud taget inte hade satt upp den på listan för att det skulle fattas beslut.

Jan-Åke Kark: Nu finns det en stor skillnad i arbetssätt här.

Ordföranden: Jag misstänkte det.

Jan-Åke Kark: Här har vi medierna inne direkt i rummet. Vid bolagsdiskussioner vet man normalt inte ens när styrelsemötet ska vara. Nu var det så att vi hade väldigt öppna dörrar till medierna av något skäl, vilket innebar att medierna bevakade varje styrelsemöte nästan inne i styrelserummet.

Ordföranden: Nå, får jag då gå över till aktieägaravtalet som ändå är den mera centrala delen av vår granskning. Hur skulle Jan-Åke Kark vilja beskriva aktieägaravtal som företeelse? Vilka är det ett avtal mellan? Vad är dess karaktär? Hur ska det hanteras av en bolagsstyrelse?

Jan-Åke Kark: Aktieägaravtalet är ju ett avtal som görs upp mellan aktieägarna för att reglera förhållandena mellan ägarna. Och normalt har det också implikation på styrelsearbetet och hur man arbetar i styrelsen. Bolagsord-

ningen är ju också en del av detta som kommer ut av aktieägaravtalet. Och givetvis har styrelsen att följa aktieägarnas föranstaltningar i avtalet.

Ordföranden: Och på vem ligger ansvaret för att vårda aktieägaravtalet?

Jan-Åke Kark: Det ligger på styrelsen.

Ordföranden: På styrelsen?

Jan-Åke Kark: Att vårda aktieägaravtalet som ett avtal ligger alltid på aktieägarna. Men det är ju styrelsen som ska verkställa en del av det som står i aktieägaravtalet.

Ordföranden: Den cruciala delen av detta aktieägaravtal handlade, om jag tolkar det hela rätt, inte om huruvida man skulle ta frågor ut ur styrelsen, utan det var en ordningsregel för styrelsen att hantera vissa typer av frågor på ett speciellt sätt, eller hur?

Jag vill till protokollet säga att Jan-Åke Kark nickade.

Jan-Åke Kark: Jag håller med om det du sade.

Ordföranden: Jag ville bara förvissa mig om att det också skulle stå i protokollet.

Att se till att denna paragraf tolkades "rätt" skulle, om jag förstår det hela rätt, först och främst åvila dem som har slutit avtalet.

Jan-Åke Kark: Nu är ju detta en paragraf som givetvis måste tolkas av styrelsen också i det här sammanhanget. Det är egentligen en knäckfråga som jag nog inte vill blanda mig i. Men jag uppfattar åtminstone för min del att styrelsen givetvis skulle agera efter det här, vilket också blev resultatet av detta, vilket jag också framhöll för minister Fjærvoll dagen efter när jag var där och talade om för honom hur vi hade resonerat. Och för mig var det viktigaste att se till att styrelsens arbete bedrevs på ett sådant sätt att styrelsen kunde fortsätta att vara trovärdig.

Jag sade också till Fjærvoll att det beslut som vi hade fattat, oavsett vad han tyckte om den materiella delen av detta, formellt var ett riktigt beslut. Nu hade styrelsen framstått som kraftfull och kunnat fatta beslut i ärendet, även om det hade gjorts på ett sätt som den ena delen av styrelsen kanske inte tyckte så mycket om. Nu var det givetvis så att det var ägarnas sak att ta ställning till huruvida vi hade tolkat detta rätt eller fel. Och det gjordes också.

Ordföranden: Det är just där problemet ligger så att säga. Ingen har väl sagt någonting annat än att styrelsen hade rätt att fatta beslut. Det gör man enligt svensk lag och enligt bolagsordningen. Det var därför jag var angelägen att få distinktionen klar mellan den formella rätten respektive det avtal som sedan finns mellan aktieägarna.

Det är just tolkningen av vad som ingår i det kvalificerade beslutsfattandet som till slut blir ett slags knäckfråga i hela avtalsuppföljningen, där jag tror att också Jan-Åke Kark kan bekräfta att frågan om var huvudkontoret för mobiltelefonin skulle vara lokaliserat fanns med såvitt det är bekant i förhandlingarna från en mycket tidig tidpunkt.

Jan-Åke Kark: Det kan jag inte svara på, eftersom jag inte var med vid den tidpunkten.

Ordföranden: Nej, det var ingen av oss. Men alla har vi läst tidningar.

Det är i vart fall ostridigt att i den proposition som den norska regeringen lade fram i Stortinget fanns det en i förhållande till den svenska regeringen skiljaktig tolkning av just detta avtal.

I den brevväxling som förekom mellan styrelseledamoten och departementsrådet Detter och den norska regeringen i augusti respektive Fjærvolls brev tillbaka verifieras det också att det finns en oenighet om vad den här paragrafen ska användas till. Och det förefaller som om samma sak sedan upprepas i styrelsen respektive att man möjligen kan misstänka att en och annan i Norge skulle ha kunnat anta att det i den intervju som många har talat om och som inleds med rubriken Styreman med lusekofte också var styrelseordförandens hållning som anslöt till det norska.

Mot bakgrund av den här serien med informationer blir min fråga: Förekom det vid något tillfälle enligt vad Jan-Åke Kark vet att Björn Rosengren från sin utgångspunkt försökte att bringa klarhet i hur han ansåg att denna rösträtsregel skulle tolkas? Observera, inte om han ansåg att det skulle fattas ett beslut i styrelsen eller inte, för det är klart att det ska göras. Men gav han någon instruktion om hur han ansåg, givet den norska ståndpunkten, att styrelsens svenska ledamöter borde tolka avtalet?

Jan-Åke Kark: Svaret är nej när det gäller tolkningen. Den enda instruktion som jag fick från både Fjærvoll och Björn Rosengren var att detta på affärs-mässiga grunder skulle avgöras i styrelsen och inte någon annanstans.

Jag sade förut att jag några gånger försökte delegera ärendet tillbaka till politikerna, därför att jag ansåg att det var ett ärende som var svårt att hantera i en bolagsstyrelse. Men jag fick hela tiden svaret: Detta må avgöras av styrelsen på affärs-mässiga grunder.

Ordföranden: Så någon instruktion eller något stöd för den svenska delen av styrelsen gav han inte? Och då talar jag bara om dem som representerar de svenska aktieägarna, inte om styrelsen i dess helhet. Den norska sidan får svara för sig.

Jan-Åke Kark: Nej, jag har inte fått några sådana instruktioner, utan jag har fattat mina beslut enligt eget huvud.

Ordföranden: Jag ska ställa min näst sista fråga. Jan-Åke Kark var uppenbarligen medveten om att när detta beslut fattades den 8 december kunde det innebära att företagsfusionen skulle gå om intet. Jag misstänker att en och annan ytterligare av de svenska ledamöterna misstänkte samma sak efter åtta timmars diskussioner. Var det någon som då sade att det kan finnas skäl att fråga hur den svenska aktieägaren tolkar avtalet?

Jan-Åke Kark: Det skulle vi givetvis få svar på i efterhand, eftersom den svenska aktieägaren i efterhand och tillsammans med den norska ägaren kunde säga att detta är ett orimligt beslut och att man återför ärendet till styrelsen för vidare behandling, att man inte godkänner ärendet. Den möjligheten finns ju alltid från en ägare, att förvisa tillbaka ärendet.

Ordföranden: Men departementsrådet Detter, som väl får anses stå statsrådet Rosengren närmast av er, eftersom han dessutom är tjänsteman i statsrådets eget departement, hade ingen uppfattning om att man i detta läge, innan beslutet fattades, borde överväga huruvida det fanns en möjlighet att överbrygga tolkningen av den berömda paragrafen.

Jan-Åke Kark: Nej, det är precis det som jag säger, att vi inte vid något tillfälle hade en tanke på att fråga ägaren om hur paragrafen skulle tolkas. Det kunde ju ägaren avgöra i efterhand genom att helt enkelt underkänna vårt beslut.

Ordföranden: Eller möjligen i förhand genom att ge er instruktioner om hur man borde göra?

Jan-Åke Kark: Ja, det hade i så fall lett till nya diskussioner mellan ägarna, när ägarna entydigt hade sagt att denna fråga må avgöras av styrelsen på affärsmässiga grunder.

Ordföranden: Det är väl oomtvistat att den frågan ska avgöras av styrelsen. Det är inte där problemet ligger. Eller hur?

Jan-Åke Kark: Du menar hur man ska tolka ...

Ordföranden: Problemet ligger väl i vilken röstregel styrelsen ska använda vid beslut om en sådan fråga?

Jan-Åke Kark: Men det kan man lika gärna göra i efterhand som att göra det innan.

Ordföranden: Som det skulle visa sig gick det inte så bra.

Jan-Åke Kark: Nej, det kanske var lika bra det.

Ordföranden: Är det detta ... du återkommer två gånger ...

Jan-Åke Kark: Styrelsen hade vid ett antal tillfällen under hela hösten diskuterat just denna fråga, och det var totalt låst i styrelsearbetet kring frågan. Då må man väl tycka att det var bättre att ägarna fick ta den fighten till slut.

Ordföranden: När den känslan växte fram, förekom det ingen diskussion mellan styrelseledamöterna och den svenske ägaren om den situation som uppenbarligen i er föreställningsvärld var på väg att växa fram?

Jan-Åke Kark: Nej, jag hänvisade till att den enda diskussionen var att ärendet var tvunget att avgöras av styrelsen och inte av ägarna.

Ordföranden: Min sista fråga: När började ni att arbeta med plan B?

Jan-Åke Kark: Plan B? Plan 2B?

Ordföranden: ... som den då tillförordnade verkställande direktören i Telia, Jan-Åke Kark, presenterade med viss förtjusning, tyckte jag mig komma ihåg, nästan omedelbart efter det att avtalet hade spruckit. "Nu tar vi fram plan B och fortsätter."

Jan-Åke Kark: Plan 2B var någonting ... Det var inte jag som var verkställande direktör vid det tillfället utan Stig-Arne Larsson.

Ordföranden: Jaha, just det. Förlåt.

Jan-Åke Kark: Det var han som pratade om plan 2B. Hela processen var darrig vid flera tillfällen. Givetvis försiggår ett affärsplanearbete för att ta hand om nästa år. När man misstänkte att det här skulle komma att spricka – sådana tendenser fanns vid flera tillfällen under resans gång, dels under våren, dels i samband med en förhandling i september månad – var det givetvis företagsledningens ansvar i bolaget att också förbereda så att man inte stod utan en affärsplan att jobba framåt med.

Ordföranden: Under hela den period som Jan-Åke Kark var inblandad i detta, kan Jan-Åke Kark beskriva vad den svenska regeringen, den svenske aktieägaren, gjorde för att vårda avtalet – i synnerhet aktieägaravtalet?

Jan-Åke Kark: Eftersom jag var tjänstemän i bolaget under merparten av tiden har jag ingen uppfattning i ärendet.

Ordföranden: Det var ingenting i vården som nådde tjänstemannen, sedermera styrelseordföranden?

Jan-Åke Kark: Det tas om hand på styrelseordförandenivå.

Ordföranden: Låt mig precisera: Jan-Åke Kark var styrelseordförande ...

Jan-Åke Kark: Jag förstår inte riktigt vad du hänvisar till när du säger vårda. Du måste på något sätt uttrycka dig klarare.

Ordföranden: Det är mycket enkelt. Frågan om huvudkontoret för mobil var uppenbarligen en sten i skon från allra första början. De norska förhören med Fjærvoll i stortinget ger den bilden. Våra diskussioner med olika intressenter ger samma bild. Den kretsar kring oenigheten om detta. Gjordes det enligt Jan-Åke Karks bedömning några försök att lösa upp denna fråga mellan de ägare som från början var medvetna om att fusionen kunde stå och falla? Den föll ju också.

Jan-Åke Kark: Jag vidhåller vad jag har sagt tidigare. Denna fråga var från början till slut en styrelsefråga. Detta hävdades med emfas av båda ägarna.

Kenth Högström: Under dina år i andra företag och hundratals andra företagsstyrelser, har du någon gång varit med om att koncernledningen i företaget har suttit och förberett alternativa planer inför ...

Jan-Åke Kark: Svar nej.

Kenth Högström: Hade du en känsla av att den norska sidans koncernledamöter också förberedde sig för ett alternativt handlande?

Jan-Åke Kark: Den norska sidans medlemmar i koncernledningen tog ju fram en alternativ plan när det gällde hanteringen av just mobilområdet, och den svenska tog fram sitt förslag. Det är högst ovanligt.

Kenth Högström: Ja, högst ovanligt, jag vill påstå unikt!

När du märkte detta gav du någon signal till näringsministern eller Näringsdepartementet om att detta pågick?

Jan-Åke Kark: Givetvis. Dag Detter satt dessutom med i styrelsen, så han visste om det.

Kenth Högström: Reaktionen blev?

Jan-Åke Kark: Det kommer jag inte ihåg.

Kenth Högström: Hade ägarna i ett läge efter den 8 december kunnat utnyttja skiljeförfarandet i aktieägaravtalet enligt din mening?

Jan-Åke Kark: Det är ingenting som man gör.

Kenth Högström: Det är ingen mening?

Jan-Åke Kark: Kom ihåg att detta är ingen legal process som fortgår. Det gäller att skapa ett värde i ett bolag på flera hundra miljarder kronor. Att i det sammanhanget tillgripa skiljeförfarande, att framstå som om det finns oenighet utåt, ger en rabatt i bolaget. Det vore högst osannolikt att en styrelse eller någon annan skulle göra det.

Kenth Högström: Kan man få ställa någon fråga om ditt avtal?

Ordföranden: Den frågan tänkte jag ta i en andra runda. Vi avslutar denna runda med Helena Bargholtz.

Helena Bargholtz: Det är inte första gången som man har försökt att komma överens med normmännen i den typen av affärer. Det har tidigare gjorts försök att hitta gemensamma lösningar på telefoniområdet. Nu ska både Telia och Telenor ut på marknaden och privatiseras. Ser du några framtida möjligheter att komma fram till en gemensam lösning som det var tänkt från början? Är det helt kört för Sverige och Norge för långa tider?

Jan-Åke Kark: Det är en synnerligen hypotetisk fråga som jag egentligen inte ska svara på. Titta tillbaka på branschen hur det såg ut förra året. I början av året pratade man mycket om stora *cross border mergers* – Telecom Italia, Deutsche Telecom. Vad ”bidde” det av detta? Ingenting. Det ”bidde” ett försök mellan Telia och Telenor. Sedan blev det ett antal uppköp, både fientliga och icke fientliga uppköp i branschen. Små bolag köpte stora med en stor rörelse på marknaden. Just nu ser man inga stora tendenser till nya *cross border mergers*. Däremot är det säkert så att Telia och Telenor kommer att samarbeta inom ett antal områden, men en total sammanslagning står inte för dörren i några diskussioner just nu. Vi samarbetar redan inom ett antal områden. Vi kommer att fortsätta att samarbeta med Telenor, liksom vi gör med andra bolag i världen.

Kenneth Kvist: Jag har ett par frågor där Jan-Åke Kark kanske inte ska svara för styrelsens agerande utan för regeringens och Rosengrens agerande. Det är ju det vi granskar.

Det görs gällande att affären mellan Telia och Telenor var ett exempel på att politiker inte ska ge sig in i stora affärer – de begriper inte. När du har gått igenom aktieägaravtalet, har det enligt din mening funnits något som har

varit anmärkningsvärt, icke-professionellt eller onormalt i avtalet? Du har dock tjänstgjort i en del olika både privata och offentliga bolag. Har något varit klantigt eller en produkt av politik?

Jan-Åke Kark: Jag ska inte sitta här och bedöma vad som var klantigt eller inte klantigt. Det fanns några saker som var ovanliga. Det är ovanligt att det fordras kvalificerad majoritet för att avsätta en verkställande direktör. Det är ovanligt med just de paragrafer vi har hänvisat till kring veto och kvalificerad majoritet. Sådana har jag aldrig sett i ett aktieägaravtal tidigare.

Kenneth Kvist: När det gäller verksamheten och styrelsens arbete, fanns det någon instruktion? Jag ställde tidigare en fråga om instruktion, och då var instruktionen att det skulle skötas affärsmässigt. Fanns det någon annan instruktion i något annat avseende eller i någon annan fråga där man frångick principen om sund affärsmässighet eller krävde att styrelsen skulle göra det?

Jan-Åke Kark: Ingen annan fråga. Jag var med på styrelsemötena som vice verkställande direktör från början och sedan som styrelseordförande. Det var ingen påverkan från någon av politikerna i det avseendet. Den enda instruktion som gavs var den jag hänvisade till tidigare, dvs. att vi skulle avgöra frågan om affärsområdenas placering på affärsmässiga grunder.

Ordföranden: Får jag till slut ställa en hypotetisk fråga? Nej, den är inte hypotetisk eftersom Jan-Åke Kark följde detta på så nära håll. Många av oss befarade när avtalet slöts att det skulle gå som det gjorde. Tyvärr fick vi rätt. Vad är enligt Jan-Åke Karks bedömning orsaken till att det inte gick?

Jan-Åke Kark: Jag tror fortfarande att frågan ligger i Fornebu. Det fanns en politisk agenda kring att man ville bygga upp ett stort industriellt center. Det pratades ofta mellan raderna hos norska politiker och andra jag träffade i Norge om att man givetvis med stort intresse hade sett på den fantastiska utveckling vi hade haft i Sverige under de senaste åren och att de oljefondsmedel som fanns till förfogande borde kunna användas på annat sätt. Det fanns en agenda i Norge kring hur man ville bygga upp Fornebu till ett stort internationellt center. Vad var då mer naturligt än att se till att mobilt och Internet – det största framtidsområdet just nu – hamnade där och att Nordens största bolag skulle få sitt huvudkontor för både mobilt och Internet i Fornebu? Det fanns en mycket stark agenda och stark inriktning mot detta, och det var det som spräckte avtalet. Det hade annars blivit ett bra och fint bolag.

Ordföranden: Det förefaller stämma med den bild man får av de norska protokollen. I och med att denna fråga gick in i bolaget olöst låg den till slut som en tickande bomb.

Med detta avrundar vi denna del.

Kenth Högström: Avtalet har inte samma intresse som de tidigare frågorna, men det är anmält till konstitutionsutskottet för granskning och det har varit föremål för interpellationsdebatt i kammaren mellan Per Westerberg och Björn Rosengren. Alldeles uppenbarligen är ditt avtal per oktober i fjol unikt för statens vidkommande – säger åtminstone Rosengren.

Vad är en *chief corporate adviser*?

Jan-Åke Kark: Det är en person som, precis som det låter, ger råd till ledningen och agerar som rådgivare till ledningen i ett bolag. Sådana finns lite här och där i världen, dock inte så vanligt i Sverige.

Kenth Högström: Jag tänkte just säga det. Jag läste igenom FAR:s lista på beteckningar på olika typer av anglosaxiska befattningshavare. *Chief corporate adviser* är faktiskt synnerligen ovanligt. Känner du till någon annan i Sverige?

Jan-Åke Kark: Bedöma om någon har en *chief corporate adviser*? Nej, det tror jag inte. Jag fick veta att det finns företagsledare i andra nordiska länder som omger sig med sådana.

Kenth Högström: När du fick titeln och avtalet hur reagerade normmännen? Upplevde de det som ett hot?

Jan-Åke Kark: Givetvis.

Kenth Högström: Tormod Hermansen särskilt?

Jan-Åke Kark: Det är givetvis så om det kommer in en person som har god kunskap om vad som försiggår i bolaget och dessutom blir styrelseordförande. Dessutom uppfattade normmännen detta som att jag skulle vara arbetande styrelseordförande i Telia-Telenor, vilket jag inte skulle vara. Man tyckte inte att det skulle vara bra att någon skulle ha så mycket tid att lägga på detta. Det tyckte inte Tormod heller. Tormod och jag har under hela processen haft ett nära och bra förhållande kring de flesta frågor. Vi trodde nog att vi skulle balansera detta på ett bra sätt.

Kenth Högström: Du erbjuds i kontraktet en lön som per månad ger dig 416 700 kr, vilket motsvarar med råge elva riksdagsledamöters arvode – å andra sidan är vi ganska dåligt avlönade. Denna unika position – både lönen och anställningsmässigt – får en portalklausul i § 5 Uppsägning. Där står att anställningen inte är uppsägningsbar från bolagets sida. Har du varit med om det någon gång?

Jan-Åke Kark: Om jag inte grovt åsidosätter mina åligganden – glömde du.

Kenth Högström: Där får man leta länge innan man hittar den formuleringen. Inledningen är mycket koncis.

Jan-Åke Kark: Så här var situationen: Jag fick frågan av Björn Rosengren någon gång i slutet av september om jag ville bli detta. Han ansåg att jag var väl skickad att försöka reda upp den situation som var mellan ägarna. Han behövde någon som kunde ägna sig mer åt styrelsearbetet i bolaget, eftersom det skulle komma att bli intensivt, inte minst inför en kommande börsintroduktion.

Jag hade ett mycket normalt bolagsavtal – anställningsavtal – som gav mig en lön som var 4 miljoner kronor per år plus en möjlighet till en bonus på 35 % på detta om jag skötte mina åligganden och uppnådde målen.

Detta avtal hade en uppsägningsklausul som innebar att jag hade två årslöner enligt vissa förhållanden om jag blev uppsagd av styrelsen.

När jag gick in i detta konstaterade jag snabbt följande: Uppdraget som styrelseordförande kunde längst gälla i tre år, dvs. jag skulle avgå som styrelseordförande när jag var 57 år. Eftersom jag skulle arbeta heltid med detta skulle jag som 57-åring gå ut på arbetsmarknaden och försöka skaffa mig ett nytt jobb som verkställande direktör i något börsnoterat företag. Det brukar man inte få efter det man är 55 – det är osannolikt – definitivt inte som 57-åring. Vi pensioneras normalt vid 60 års ålder i branschen.

Jag ville givetvis se till att jag var upptäckt under perioden så att ingenting skulle hända mig efteråt. Vi konstaterade dessutom att vara *chief corporate adviser* skulle vara ett bra tillskott till bolaget och till arbetet med den verkställande ledningen i bolaget.

Då gällde det att hitta en hemvist för mig. Det var givetvis bra om hemvissten kunde vara Telia–Telenor eller framför allt i Telia där jag redan var anställd. Jag anställdes som *chief corporate adviser* i Telia. Jag skulle dessutom arbeta som arbetande styrelseordförande i Telia. Telia skulle leva kvar som dotterbolag till Telia–Telenor. Jag skulle sannolikt komma att utses som styrelseordförande i Telia–Telenor under tre år. Givetvis är det viktigt att se till att min ställning som styrelseordförande i Telia–Telenor inte kunde sägas upp av den verkställande direktören i Telia–Telenor. Därför fick avtalet den utformningen. Utformningen var ett krav från min sida för att jag över huvud taget skulle jobba på det sätt vi skulle göra. Björn Rosengren och jag gjorde upp att skulle något hända skulle jag givetvis återgå till någon annan anställningsform. Jag hade inte någon som helst avsikt att sitta och rulla tummarna i ett hörn och lyfta min årslön utan att göra nytta för den. Det faller mig inte på läppen alls.

Kenth Högström: Det tror jag ingen har antytt att du skulle ha för avsikt att göra. Tvärtom! Jag kan förstå precis alla de bevekelsegrunderna till varför du anställdes på det sättet. Men nämnde Björn Rosengren någon gång att detta var unikt eller gick emot de hävdvunna principer som hade fastlagts redan i början av 90-talet?

Jan-Åke Kark: Det gjorde aldrig Björn Rosengren. Jag hade som sagt en diskussion med Björn Rosengren om detta när jag erbjöds arbetet. Sedan har mina jurister på Telia tillsammans med några på departementet skött utformningen av avtalet, och jag har slutligen godkänt avtalet. Jag tror inte att Björn Rosengren på något sätt har varit inblandad i avtalsskrivningen.

Jag konstaterar att det finns regler för hur avtal när det gäller fallskärmen i staten ska vara utformade. Jag konstaterar att fallskärmen i avtalet är utformad på det sättet. I övrigt försäkrade de jurister jag pratade med i ärendet – eftersom jag hade annat att göra än att titta på mitt eget avtal och förhandla kring det – att den avtalsutformningen har generaldirektörer i Sverige med tidsbegränsat förordnande. Det enda som avviker i det avseendet var att min lön var något högre än generaldirektörernas.

Ordföranden: Så förhåller det sig nog.

Helena Bargholtz: Jag hade egentligen inte tänkt att ta upp ditt avtal med dig, det hade jag tänkt att göra med Björn Rosengren. Men när du säger att det stämmer med det som generaldirektörer har, noterar jag att ditt avtal

inkluderar hälso- och sjukvård för dig och din maka och möjlighet att ta med maken på resor i tjänsten. Jag trodde inte att svenska generaldirektörer hade den möjligheten.

1999/2000:KU20
Bilaga B8

Jan-Åke Kark: Nej, det kanske de inte har. Men de flesta svenska verkställande direktörer har den möjligheten.

Helena Bargholtz: ... (otydligt) kopplingen till generaldirektörer.

Jan-Åke Kark: Det vara bara utformningen av övriga delen av avtalet när det gäller det tidsbegränsade förordnandet som vi hänvisade till där.

Ordföranden: Om ingen ytterligare har någonting att fråga om ber vi att få tacka Jan-Åke Kark för att du ville komma hit och svara på våra frågor. Denna del av utskottets sammanträde, den öppna, är därmed avslutad.

Offentlig utfrågning med näringsminister Björn Rosengren angående Näringsdepartementets köp av externa tjänster samt Telia–Telenor-affären

Ordföranden: Sammanträdet är öppnat. Utskottets sammanträde är i dag nästan i sin helhet offentligt, eftersom det kommer att beröra utfrågningar med anledning av en lång rad av de ärenden som utskottet behandlar i årets granskning. Björn Rosengren, Lars Danielsson, Bo Göransson och Bengt Nordqvist kommer att utfrågas i nu angiven ordning.

Jag ber att få hälsa näringsminister Björn Rosengren välkommen hit för att lämna upplysningar i två av de granskningsärenden som utskottet i år ägnar sig åt. Det gäller dels Näringsdepartementets köp av externa tjänster, dels det som här rubriceras som Telia–Telenor-affären. Robert Ohlsson från Företags-juridik Nord & Co bisitter näringsministern.

Vi gör som vi brukar, dvs. vi tar ärende för ärende för att inte göra utfrågningen alltför otydlig. Vi tar alltså först Näringsdepartementets köp av externa tjänster, och därefter, när frågor är besvarade, övergår vi till Telia–Telenor-affären. Varje delärende behandlas så att näringsministern, om han så önskar, får ordet för inledande kommentarer före frågorna. Därefter lämnar jag ordet till partiernas företrädare i storleksordning, med undantag av det parti som har anmält frågan till granskning. Det får inleda frågorna.

Först gäller det alltså Näringsdepartementets köp av externa tjänster. Jag undrar om näringsministern vill säga något inledningsvis om detta.

Björn Rosengren: Herr ordförande! Jag hade tänkt säga något inledningsvis när det gäller Telia–Telenor-affären. När det gäller frågan om upphandling av tjänster har jag inget annat att säga än att jag självfallet förutsätter att detta går korrekt till och att vi i de upphandlingar vi gör tillämpar de regler som finns. Skulle det visa sig att vi inte gör det, eller i något enskilt fall inte har gjort det, så ser jag utomordentligt allvarligt på det. Vi ser ofta över våra regler och system inom Näringsdepartementet. Hittills har jag kunnat göra konstaterandet därest någon av den typen av frågor uppkommit att vi har hanterat detta enligt regelboken.

Ordföranden: Tack för det! Då ber jag att få lämna ordet till Per-Samuel Nisser som första frågeställare.

Per-Samuel Nisser: Detta handlar ju om offentlig upphandling. Det som näringsministern säger om krav på affärsmässighet är naturligtvis viktigt. Lagen om offentlig upphandling styr villkoren för hur upphandling ska gå till. I den granskningsanmälan som finns tas uppgifter upp kring Näringsdepartementet, där bl.a. direktupphandling av externa tjänster sker trots att det ska vara en konkurrensutsatt upphandling. Kan näringsministern kommentera varför detta sker på Näringsdepartementet?

Björn Rosengren: Som jag sade förutsätter jag att detta går till enligt lagen om offentlig upphandling. Jag måste få frågan mer preciserad. Självfallet kan jag inte här gå in i varje detalj. När det gäller upphandling av s.k. finansiella tjänster kan man göra vissa undantag. Detta görs också, i synnerhet om det gäller s.k. affärer kopplade till eller direkt berörande börs- och aktieaffärer. Det finns ett undantag där. Men jag vill än en gång säga att jag förutsätter att vi har hanterat alla de upphandlingar vi gör enligt lagen om offentlig upphandling.

Per-Samuel Nisser: Vi kanske inte ska gå in på enskilda ärenden – det tar väl för mycket tid. Men när vi i konstitutionsutskottet har tittat på stickprov av olika upphandlingar har vi sett att argumenten ofta har gällt att det har varit brådska eller synnerlig brådska som har gjort att man har tagit genvägar i upphandlingsformerna. Tidsskälerna ska vara mycket speciella för att man ska kringgå den formellt riktiga upphandlingen – så står det i lagen om offentlig upphandling.

Min fråga till näringsministern blir därför: Hur är arbetsgången kring en upphandling på departementet? Det här med återkommande brådska kan ju i förlängningen innebära att det hela hanteras slarvigt. Så blir det om det alltid är brådska. Är det så?

Björn Rosengren: Nej, jag förutsätter att det inte är så. Vi har haft en upphandling, med Goldman Sachs, med anledning av Telia. Jag förutsätter att den affären och den upphandlingen har gått korrekt till. Jag kan bara konstatera att den upphandling som vi har gjort har varit förvånansvärt billig, sett i kronor och ören, om man jämför med samma typ av upphandling som har gjorts när det gäller denna typ av fusioner, uppköp av rådgivare etc.

Per-Samuel Nisser: Kan näringsministern svara på min fråga om det här med brådskan? Det verkar ju vara något återkommande i de ärenden som vi har tittat på att man hänvisar till att det alltid är brådska och synnerlig brådska, och att man därför upphandlar på ett annat sätt än man kanske skulle ha gjort från början. Är det så?

Björn Rosengren: Det är väldigt svårt för mig att svara i generella termer här. Jag hoppas att utskottets ledamöter har förståelse för det. I och med de redogörelser jag får när jag går igenom detta och i och med den kontroll som jag verkligen tycker att jag har över det hela kan jag bara konstatera att jag förutsätter att upphandlingen sker enligt de regler som gäller.

Sedan finns ju alltid det här med affärsmässighet. När man ska gå ut på börserna, när man gör fusioner etc. så hanterar man i vissa fall frågorna på ett visst sätt. Men än en gång: Det ska ske efter det regelverk vi har.

Per-Samuel Nisser: Tack!

Kenth Högström: När det sker avvikelser från upphandlingsförfordningen och det reglemente som gäller – görs det då några regelmässiga anmälningar? Finns det rutiner för avvikelseanmälningar?

Björn Rosengren: Om vi gör starka avvikelser från de rutiner vi har ska det självfallet antecknas och klargöras varför vi gör detta.

Kenth Högström: Har det skett vid något tillfälle under din tid som minister?

Björn Rosengren: Nej, det kan jag inte påstå. Däremot kan jag säga att det i vissa upphandlingar – framför allt när det gällde Telenor – sker att man inte helt kan klargöra upphandlingen offentligt beroende på att det handlar om affärsmässighet. Vi kunde alltså inte klargöra exakt hur vi gjorde och vad vi ville i samband med Telia–Telenor-affären eftersom det hade kunnat användas av Telenor. Den typen av restriktioner finns självfallet. Men detta sker ju också inom regelverkets ram.

Kenth Högström: Enligt detta regelverk finns det tre typer av upphandlingar som man kan tillämpa. Det är först öppen upphandling, där alla leverantörer får begära förfrågningsunderlag efter annonsering. Det finns också selektiv upphandling, där vissa leverantörer inbjuds och lämnar anbud, men där minst fem väljs ut. Slutligen finns förhandlad upphandling, där vissa leverantörer inbjuds att lämna anbud, och där man kan förhandla med dessa.

Hur långt ned i organisationen på departementet sker detta?

Björn Rosengren: Det sker dels på statssekreterarnivå, dels på departementsrådsnivå. I det här fallet är det alltså ansvarig för ägarenheten. Detta sker självfallet också tillsammans med vår juridiska enhet, som gör bedömningen att det sker inom regelverket.

Kenth Högström: Jag har en sista fråga. Har Nämnden för offentlig upphandling vid något tillfälle gjort en erinran mot ert sätt att upphandla?

Björn Rosengren: Inte direkt till departementet. Däremot har jag hört via medierna att nämnden har haft synpunkter. Jag har gått igenom upphandlingarna efter detta och krävt att vi nu ska gå igenom samtliga upphandlingar. Det har också gjorts, och jag har fått svaret från våra jurister – dvs. inte dem som är direkt berörda av upphandlingen, utan dem som gör en formell bedömning – att detta har skett inom regelverket.

Kenth Högström: Tack!

Kenneth Kvist: Som har nämnts så visar våra handlingar att det har gjorts en del avvikelser med hänvisning till extrem brådska och i något fall till sekretess. Rapporteras det till dig i egenskap av departementschef när sådana avvikelser sker?

Björn Rosengren: Svaret är nej. Det har inte rapporterats till mig. Däremot har det rapporterats till ansvarig statssekreterare – det förutsätter jag. Avvikelsen har inte ansetts strida mot regelverket och har därför inte avrapporterats till mig. Däremot har jag i efterhand fått rapporter om detta. Som jag sade vidtog jag då åtgärden att vi gick igenom samtliga upphandlingar under min tid, och vi kunde då konstatera att inget regelvidrigt eller felaktigt hade gjorts vid dessa upphandlingar. Det fanns klara argument och rimliga ståndpunkter för att man har gjort som man har gjort.

Ordföranden: Tack! Finns det någon ytterligare fråga? Får jag då i så fall, eftersom näringsministern ville ha lite mer preciserade frågor, ställa några

frågor? Vi har gått igenom tio stycken slumpvis utvalda upphandlingar, och vi har funnit större eller mindre skavanker på flera av dem.

Ett fall råkar gälla det företag som näringsministern just nu har vid sin sida, nämligen Företagsjuridik Nords uppdrag när det gäller Posten. Där hänvisas till brådska. Men när vi går igenom det hela ser vi att det inte framgår varför det är bråttom. Detta ställer förstås utskottet i en bekymmersam situation när det gäller att bedöma om brådskan faktiskt finns. Jag undrar om näringsministern har någon kommentar till det.

För att exemplifiera ytterligare ur de här tio fallen tar jag ett fall som gäller en förlängning av ett avtal med Gramma. Förlängningen sker formlost under hand, som det heter i vårt material. För säkerhets skull finns över huvud taget inte det förfrågningsunderlag i akten som man skulle kunna behöva för att bedöma huruvida detta är rimligt.

Detta var två exempel från listan på de tio, som onekligen ger intrycket av att det inte står riktigt rätt till i alla enskildheter. Har näringsministern någon kommentar till detta?

Björn Rosengren: Herr ordförande! Än en gång: Jag kan inte svara exakt på den frågan nu. Som jag sade går vi ständigt igenom rutinerna. Jag har också tillsammans med mina jurister gått igenom hur upphandlingarna har gått till, och från dem har det klarlagts att det här har hanterats riktigt.

Finns det någon fråga om något enskilt fall här så ska jag be att få återkomma till det omgående, skriftligt till utskottet.

Ordföranden: Det är lite förvånande att detta av juristerna anses ha gått till alldeles riktigt om det inte i akten framgår vad som är motivet till de eventuella avvikelser som också jag inser att man från tid till annan måste kunna göra och som bl.a. motiveras av brådska. Men som tidigare frågeställare påpekade är inte brådska någonting som är en objektiv iakttagbar sak. Ibland förorsakas brådskan av bristande egen organisation, och då faller brådskan utanför det acceptabla i förhållande till lagen om offentlig upphandling. Jag vet inte om näringsministern vill kommentera detta ytterligare, eller om vi får söka oss fram efter några andra vägar för att få kunskap om hur det faktiskt står till i Näringsdepartementet.

Björn Rosengren: Jag tycker att det kanske var att ta i lite hårt. Först och främst vill jag än en gång konstatera att jag har gått igenom alla upphandlingar med mina jurister. De har konstaterat att det inte har förekommit några felaktigheter. Är det så att det har gjorts det, så tar jag väldigt allvarligt på det. Nu tar ordföranden upp ett ärende här, och det har jag all respekt för. Mitt svar är att jag omgående kan återkomma med ett skriftligt svar i detalj i detta ärende.

Ordföranden: Vi skulle uppskatta det. Det kan nämligen göra det något enklare att bedöma huruvida det finns brister av mer fundamentalt slag, eller om detta är något som till slut kan anses ha ursäktliga ursäkter.

Björn Rosengren: Jag ska be att få återkomma omgående här i eftermiddag med ett brev om just de frågor som ordföranden har ställt.

Ordföranden: Tack! Detta uppmade emellertid Sven Bergström till ytterligare en fråga.

Sven Bergström: En allmän fråga kunde vara av intresse. Tycker näringsministern rent allmänt att lagen om offentlig upphandling är bra och förenlig med de krav på smidighet och flexibilitet som ibland måste präglade departementets handlande?

Björn Rosengren: Ja, det tycker jag.

Sven Bergström: Tack!

Ordföranden: Om inga ytterligare frågor finns om upphandlingen hastar vi vidare till Telia–Telenor-affären. Där antydde näringsministern redan inledningsvis att han ville säga några ord innan vi inleder frågandet. Varsågod!

Björn Rosengren: Tack, herr ordförande! Jag vill börja med att tacka för att jag har fått möjlighet att inför konstitutionsutskottet lämna en kort redogörelse.

Jag vill inleda med att ge en översikt av händelseförloppet i samband med sammanslagningen av Telia och Telenor. Det gäller först diskussionerna under åren 1997 och 1998. Under tiden från december 1997 till januari 1998 diskuterades mellan företrädare för Regeringskansliet, Näringsdepartementet och det norska Samferdselsdepartementet en sammanslagning av Telia och Telenor. Diskussionerna avslutades i januari 1998 utan att någon överenskommelse hade nåtts. Detta var under min företrädare Anders Sundströms tid.

Efter mitt tillträde i oktober 1998 ägde ett nordiskt ministerrådsmöte rum i Oslo. Det var den 9 november 1998. Den norska samferdselsministern, statsrådet Dørum, annonserade några dagar dessförinnan att han under hand önskade ta upp frågan om en sammanslagning av Telenor och Telia med mig. Jag hade i samband därmed fått reda på att de bägge bolagens ledningar under sommaren och hösten diskuterat förutsättningarna för en sammanslagning. Min norske kollega och jag kom överens om att ta upp förhandlingar om en sådan sammanslagning. Denna överenskommelse förankrade jag självfallet i regeringen.

Dessa förhandlingar ledde så småningom fram till avsiktsförklaringen den 20 januari 1999. I den lades flera frågor fast, såsom ägarfördelningar, huvudkontorets placering och vissa frågor rörande styrelsen och den tilltänkta börsnoteringen samt grundprincipen om affärsmässighet.

Ett slutligt avtal mellan ägarna om sammanslagningen träffades den 30 mars 1999, med förbehåll för godkännande i respektive parlament och under förutsättning att EG-kommissionen godkände sammanslagningen. Därefter fördes inte några mer förhandlingar. Avtalet var färdigt.

Riksdagen förelades i april 1999 avtalet i proposition 1998/99:99. Näringsutskottet tog del av Näringsdepartementets akt i ärendet och fick tillgång till den norska propositionen i mitten av maj 1999.

Utgången av prövningen i kommissionen var osäker, och risken att det hela inte skulle godkännas bedömdes som stor. I anslutning till detta fördes en brevväxling mellan den svenska och den norska ägaren. Brevväxlingen

gav bl.a. uttryck för att den svenska ägaren inte var övertygad om att beslut om det nya bolagets framtida strategi fattades i ett sådant tempo som krävdes för att det nya bolaget skulle fungera tillfredsställande.

Kommissionen godkände dock sammanslagningen den 13 oktober 1999, och sammanslagningen påbörjades den 18 oktober. Aktierna i de två bolagen överfördes till det nya bolaget med det tillfälliga namnet Newtel Aktiebolag. Detta bolag ägdes av svenska och norska staten i relationen 60–40 – allt enligt avtalet.

Efter ett styrelsemöte i det nya bolaget den 8 december blev jag informerad om att beslut fattats i styrelsen om förläggningen av huvudkontoren för affärsområdena. Det gällde bl.a. ett beslut att förlägga kontoret för mobiltelefoner till Stockholm. En del av styrelsen – de ledamöter som utsetts av den norska ägaren och de norska fackliga organisationerna – hade motsatt sig beslutet och i en protokollsanteckning anförde att det inte stod i överensstämmelse med aktieägaravtalet.

Näringsdepartementet uppdrog då åt rådgivaren från Företagsjuridik Nord & Co att analysera situationen. Slutsatsen blev att beslutet var fattat helt i överensstämmelse med den svenska aktiebolagslagen och avtalet mellan Sverige och Norge. Det stod klart att den norska ägaren hade en annan syn på frågan. Beträffande de juridiska slutsatserna vill jag hänvisa till juristernas promemoria den 13 december 1999.

Efter detta styrelsemöte hade jag några kontakter med min norske kollega per telefon. Vi kom överens om att försöka finna förutsättningar för att lösa den uppkomna tvisten. Vi hade också två möten om detta – ett i Stockholm och ett i Oslo. Vid dessa möten framgick det enligt min mening att den norska sidan inte önskade fullfölja avtalet om inte den svenska regeringen gick med på att huvudkontoret för mobiltelefoner förlades till Norge. Detta var inte möjligt för mig att acceptera. Dels kunde jag inte ta över bedömningen i sakfrågan från styrelsen, dels stod ett sådant förfarande i strid med en av de viktigaste principerna i vårt avtal – nämligen att bolaget skulle bedrivas på affärsmässiga grunder av en självständig styrelse. Om de båda staterna hade desavouerat ledningen i detta läge hade de tvingats att ta över hela ansvaret för den operativa skötseln och skaffa ny styrelse och ledning – kort sagt att börja om från början. Bolagens verksamhet hade blivit helt handlingsförlamad.

Motsättningarna ledde också till att de båda regeringarna kom överens om att avbryta samgåendet. De båda ländernas statsministrar gav den 16 december ut ett pressmeddelande med innebörden att man var överens om att samgåendet skulle avbrytas. Förhandlingar om ett särskilt avtal om en avveckling av avtalet hade förts mellan det svenska Näringsdepartementet och det norska Samferdselsdepartementet. Upplösningen av samgåendet är snart klar. Denna förhandling har varit enkel, och den har skett i största samförstånd.

Herr ordförande! Låt mig också säga några ord om de omdiskuterade omröstningsreglerna i aktieägaravtalet, 4.3 (b) (i). Bestämmelserna i 4.3 (b) (i) om vilka beslut som kräver särskild majoritet har diskuterats livligt. Avtalet ska enligt vår mening tolkas enligt ordalydelsen, och det ska inte förstås på något annat sätt. Som framgår av ordalydelsen omfattar bestämmelserna två huvudtyper av beslut, nämligen godkännande av affärsplan och koncernbud-

get. Det var först efter styrelsemötet den 8 december som vi insåg att den norska sidan hade missuppfattat avtalet på denna punkt. Jag vill som sagt hänvisa till juristpromemorian i de juridiska frågorna.

Herr ordförande! Jag vill avslutningsvis också ge en kort beskrivning av anställning och avtal för Jan-Åke Kark. En extra bolagsstämma i Telia den 14 oktober 1999 beslutade att uppdra åt styrelsen i bolaget att träffa ett avtal mellan bolaget och Jan-Åke Kark om att anställa honom som *chief corporate adviser* i bolaget, dvs. rådgivare, som tillägg till att han skulle vara arbetande styrelseordförande i Telia Aktiebolag och styrelseordförande i det nya koncernmoderbolaget, dvs. det som betecknades Newtel och var bolaget för Telia och Telenor.

Ledningsfrågorna var mycket känsliga. För fusionen var det helt avgörande att bolagens olika ledningsresurser kunde disponeras så att kontroll, balans och effektivitet uppnåddes. Jan-Åke Kark ombads att ta en svårare roll för att nå balans i ledningen – att bilda radarpar med den i internationella börssammanhang helt oerfarne Tormod Hermansen. Kark hade i utgångsläget ett anställningsavtal med Telia med en mer normal tjänsterelation. Det var viktigt att i detta läge kunna tillförsäkra honom fortsatt trygghet och att undvika att Tormod Hermansen utnyttjade sin vd-roll till att säga upp hans anställning som rådgivare. Avtalet är mot denna bakgrund korrekt, i linje med Karks tidigare anställningssituation och icke jämförbart med normala vd-förhållanden i statliga bolag. Efter avvecklingen av sammanslagningen har Kark, som alla vet, återinträtt som verkställande direktör i Telia Aktiebolag. Hans anställningsavtal överensstämmer med riktlinjerna.

Därmed, herr ordförande och ledamöter i konstitutionsutskottet, står jag självfallet till förfogande för era frågor. Tack!

Ordföranden: Tack för den inledningen. Av praktiska skäl delar vi upp frågorna när det gäller detta i två delar, dvs. att vi spar Jan-Åke Kark-delen till en andra runda och att vi diskuterar själva huvudfrågan om avtalet i en första runda. Jag ber därför ledamöterna att begränsa sig till den första delen i den här omgången.

Helena Bargholtz: Tack näringsministern för den här redovisningen. Ett av skälen till att Folkpartiet vill ha denna KU-prövning är vår absoluta övertygelse om att det politiska systemet i princip inte är lämpat för att utöva företagsledning och företagsägande. Och det tycker jag att vi har fått ett bevis på i samband med denna affär.

Jag vill fråga statsrådet om det inte redan våren 1999 stod klart att det skulle bli stora svårigheter att bilda detta bolag, framför allt när det gällde den här frågan om mobiltelefonin och lokaliseringen av denna. Detta borde ha kunnat förutses mycket tidigt tycker jag.

Redan i februari aktualiserades ju olika tolkningsfrågor av normmännen. Ringde det då inte några varningsklockor hos statsrådet? Var egentligen samarbetsförhållandena redan innan avtalet slöts så dåliga att man inte borde ingå detta?

Björn Rosengren: När man gör denna typ av fusioner spelar det ingen roll vem som äger bolaget. Det handlar om väldigt stora bolag. Detta skulle alltså

bli Nordens största bolag och ett av Europas största bolag. Mannesmanns sammanslagning har i internationell press liknats vid en såpopera, om det uttrycket är känt när det gäller detta bolag. Det har skett en mängd olika fusioner mellan stora bolag och små bolag, och det blir alltid en diskussion. Det finns verkställande direktörer i de gamla bolagen, det finns olika ledningsfunktioner, och det finns personal på lägre nivå som upplever detta som ett hot. Och så var det också här. Men jag vill ändå påstå att inga signaler var av den arten att detta inte var annat än genomförbart. Det var en mycket bra fusion som skulle äga rum, industripolitiskt och affärsmässigt.

Helena Bargholtz: Vi har i tidigare utfrågningar i detta ärende uppehållit oss mycket kring tillkomsten av den svenska respektive den norska propositionen inför besluten i riksdagen och Stortinget. Uppenbarligen har departementet inte uppmärksammat skillnaderna i skrivningarna i propositionerna.

Jag vill fråga om ministern själv gick igenom dessa propositionstexter inför de norska och svenska departementstjänstemännens granskning av dessa texter. Det handlar ju precis som statsrådet säger om en extraordinär affär som rörde flera miljarder kronor. Hade du möjlighet att ta del av texterna i propositionerna? Och avrapporterade dina medarbetare efter den här gemensamma granskningen resultatet till dig?

Björn Rosengren: Jag hade samma möjligheter som näringsutskottets ledamöter. De fick också bägge propositionerna. Jag gick självklart igenom dessa. Men den kontroll som vi gjorde gjordes mer av sakskalet. Det är ju svårt för oss att gå in och undersöka och bedöma de motiv för dessa sakfrågor som den norska propositionen upptog, liksom det är svårt för den norska regeringen att bedöma de motiv som vi förelade den svenska riksdagen. Det är det ena jag vill säga.

Det andra är att om denna fråga hade en så stor tyngd för den norska regeringen, då hade det varit rimligt att den norska regeringen nog hade kontrollerat den svenska propositionen som inte upptog just detta, dvs. som inte angav att frågan om affärsområdenas huvudkontor skulle avgöras med kvalificerad majoritet.

Helena Bargholtz: Angav inte dina medarbetare efter den gemensamma granskningen att det förelåg några som helst problem?

Björn Rosengren: Nej, varken jag eller mina medarbetare gjorde den bedömningen, och som jag sade gjorde inte heller näringsutskottet den bedömningen.

Helena Bargholtz: Den 30 september intervjuades Jan-Åke Kark i norska Telekomrevy och fick då frågan om hans "dubbelstemme" kunde vara utslagsgivande i lokaliseringsfrågor i fall det skulle råda skilda uppfattningar länderna emellan. Han svarade då att det i strategiska frågor måste råda enighet och accept från båda länderna och bolaget om vad som företagsekonomiskt är den bästa lösningen.

Den 8 december kom ju det berömda beslutet om lokaliseringen av mobiltelefonin upp på styrelsesammanträdet utan att det fanns med på dagordningen, och Karks röst blev utslagsgivande.

Vad hände mellan er den här tiden? Blev ni två då på det klara med att samarbetet i detta nya blivande bolaget inte skulle hålla? Och vilka kontakter hade du med din norske kollega Fjaervoll i denna fråga?

Björn Rosengren: Frågan uppmärksammades inte för mig, och jag delgavs inte denna förrän efter styrelsemötet den 8 december. Jag hade ingen aning om att frågan om de s.k. affärsområdena skulle komma upp på styrelsemötet. Då redogjordes det för mig efter den 8 december att man hade fattat detta beslut med en protokollsanteckning från de norska ledamöterna att de ansåg att detta var i strid med ägaravtalet.

Helena Bargholtz: Men det kunde ju inte vara en fullständig överraskning, därför att det förekom ju en brevväxling mellan dig och din norske kollega redan i augusti som avslöjade olika tolkningar av aktieägaravtalet. Varför redde ni inte ut oklarheterna ordentligt?

Björn Rosengren: Den frågan hade jag tidigare rätt ut med Fjaervoll. Det finns också dokumenterat i ett brev som jag tillställde Fjaervoll, dels vem som ska sköta vad, dels, och det är den viktiga frågan, att bolaget ska skötas på affärsmässig grund. Och det är styrelsen som sköter detta. Det är styrelsen som avgör var någonstans affärsområdenas huvudkontor etc. ska vara. Det är inte en ägarfråga. Och det var klarlagt. Det fanns ingen anledning för mig att föra den diskussionen med Fjaervoll. Fjaervoll anmälde inte heller den frågan till mig och hade så att säga inga synpunkter på detta.

Helena Bargholtz: De brev som är undertecknade av dig, har du skrivit dem själv, eller är det dina medarbetare som har gjort det?

Björn Rosengren: Dessa brev skrivs ju tillsammans av mig och mina medarbetare, och oftast är det formuleringar som mina medarbetare står för. Men breven står jag självklart för, eftersom det är jag som skriver under dem. Det är mina brev. Om man ska vara väldigt formell är det statsrådets brev.

Kenth Högström: Själva utgångspunkten för vår granskning av detta ärende är ju inte att man, som Helena Bargholtz, misstror statlig företagsamhet på varje punkt. Vi inser att varje utvecklat samhälle i världen har någon typ av statlig företagsamhet som man kan hantera på lite olika sätt. När du då blev näringsminister i oktober 1998 antar jag att du fick ett antal informationer om det som hade varit. Vad berättade departementsfolket för dig om den avbrutna förhandlingen mellan två så viktiga nordiska aktörer som Telia och Telenor?

Björn Rosengren: Frågan uppkom till mig i samband med, som jag redogjorde för här, ett nordiskt ministermöte. Då anmälades den till mig från dåvarande samferdselsminister Dørum. Då fick jag för första gången veta att ledningarna i Telia och Telenor hade förhandlat fram ett ganska långtgående avtal om en sammanslagning. Det var första gången som jag fick veta det. Det första som jag då gjorde var att jag lät mig informeras av dem som tidigare varit med om den tidigare affären. Och det andra som jag gjorde var att jag tog upp det med statsministern och regeringen. Då förde vi en principiell och allmän diskussion om hur vi skulle gå vidare. Vi konstaterade då att det

här fanns väldigt stora möjligheter att göra någonting bra, väldigt starkt stött av den dåvarande ledningen i Telia och i Telenor och av de fackliga organisationerna.

Kenth Högström: Men eftersom du då gjorde den bedömningen på senhösten 1998 torde du väl också ha försökt få fram fakta bakom varför man skrinlade planerna på en sammanslagning i januari samma år.

Björn Rosengren: Jag fick då en redogörelse för detta. Och min bedömning var att det fanns en avsevärt större möjlighet den här gången än då. Många av de utomstående frågorna etc. hade man ändå klarat ut i de diskussioner som hade förevarit mellan företagsledningarna.

Kenth Högström: Kan du peka på några sådana frågor som var föremål för tvist i januari 1998 och som nu helt plötsligt hade blivit möjliga att förändra?

Björn Rosengren: Ja, jag kan peka på en avgörande fråga, och det var ledningsfrågan – vem som skulle vara verkställande direktör, vem som skulle vara ordförande, etc. Det var den fråga som man upplyste mig om, och jag har också fört frågan till den då ansvarige ministern, var den som det föll på, vem som skulle leda bolaget. Det var man nu överens om.

Kenth Högström: Fanns det ingen som sade att lokaliseringsfrågorna var de avgörande frågorna för att förhandlingarna avbröts i januari?

Björn Rosengren: Lokaliseringsfrågorna hade vi ju löst på det sättet att huvudkontoret skulle ligga i Stockholm, och det s.k. internationella kontoret skulle ligga i Oslo. Det var de viktiga lokaliseringsfrågorna – var ska man betala skatt, var ska ledningen vara, etc. De andra frågorna, vilket säger sig självt, t.ex. frågan om de s.k. affärsområdenas kontor, kan ju variera i tiden. Det kan ju vara så att man tycker att ett affärsområdeskontor nu ska ligga i Sverige och att man nästa år tycker att det ska ligga i New York, vad vet jag. Förflyttningen sker beroende på att man gör den bedömningen.

Jag vill också säga att den norska sidan aldrig tog upp sitt krav på kontor för mobiltelefoni. Över huvud taget deklarerade man inte var man ansåg att de s.k. affärsområdeskontoren skulle ligga, utan vi avgjorde att detta var en fråga för styrelsen.

Kenth Högström: Det avgjorde vi, säger du. Vilka var vi?

Björn Rosengren: Det var den norska ägaren och den svenska ägaren som avgjorde att det var en fråga för styrelsen att avgöra detta. Och det prövades också i styrelsen. Och styrelsens majoritet fann då att det skulle vara en viss fördelning.

Kenth Högström: Inför styrelsemötet den 8 december blev du uppenbarligen, åtminstone om man i efterhand läser förhöret med Jan-Åke Kark, varse att den norska ståndpunkten var obeveklig i fråga om lokaliseringsfrågorna vad gäller affärsområdena. Du har sagt att detta är en styrelsefråga, och uppenbarligen har den norske ministern sagt detsamma. Då är det märkligt att den norska ståndpunkten ändå löper ut i en protokollsanteckning och att man

lämnar styrelsemötet i ilska. Hade ni inte på ministernivå kunnat parera detta tidigare, före den 8 december?

1999/2000:KU20
Bilaga B9

Björn Rosengren: Då är vi tillbaka till att man här ändå måste välja linje, och den enda linjen som bär är faktiskt att, i linje med aktiebolagslagen och i linje med allt sunt förnuft tycker jag, man tillsätter en styrelse, man har en verkställande ledning, och de har då att göra denna bedömning. Vi kan inte göra bedömningar när det gäller den typen av frågor, dvs. var affärsområdeskontoren ska ligga. Detta överlät jag helt till styrelsen. Och precis som sägs här gjorde också de norska ägarna det.

Kenth Högström: Jag har en sista fråga i den första frågerundan. I ditt brev av den 23 september ställt till Dag Jostein Fjaervoll skriver du i slutet: I vissa fall är det naturligt att bolagets styrelse måste ha ledning från ägarna, även i sådana fall där detta inte direkt följer av lag eller bolagsordning.

Kan du peka på någon sådan fråga som du hade i ditt sinne vid det tillfället?

Björn Rosengren: Nej, det kan jag inte göra. Men det är alltid så att ägarna i vissa fall har ett starkt intresse att ge anvisningar till styrelsen. Det kan vara storaffärer, det kan vara att man skulle ha gjort ytterligare fusioner, det kan vara att man gör väldigt stora strukturella förändringar som berör ägaren i någon mån, det kan beröra värdet på bolaget och den typen av åtgärder som man självklart måste kunna gå in i. Det där tycker jag därför är en allmän beskrivning. Men den har ju ingenting att göra med att man skulle gå in så att säga på den här detaljnivån och säga var affärsområdeskontoren ska ligga.

Ordföranden: Skulle jag kunna få ställa några frågor om aktieägaravtalet, eftersom det är det centrala elementet i den granskning som utskottet har att göra.

Får jag börja med att fråga eller bara kontrollera att näringsministern anser att det aktieägaravtal som slöts med norska staten är förenligt med affärs-mässighet.

Björn Rosengren: Ja, det tycker jag att det är.

Ordföranden: Tack för det. Med risk för viss tjatighet vill jag då något igen gå igenom vad som har hänt och bakgrunden till åtminstone en del av aktieägaravtalet.

Det rapporterades för oss som inte var med, om jag uttrycker saken så, vid förhandlingarna i anslutning till dessa på den tidiga våren 1999 rätt utförligt i tidningarna om motsättningar när det gäller just mobiltelefonin. Jag utgår från att dessa tidningsuppgifter speglade någonting som också näringsministern var medveten om. Detta är en fråga från min sida.

Jag vill bara veta om den uppgift som vi ser i tidningarna, nämligen att frågan om mobiltelefonin...

Björn Rosengren: Herr ordförande, jag kan inte svara på det. Här tas en lösryckt tidningsuppgift upp.

Ordföranden: Jag kan ställa frågan generellt. Hade näringsministern någon gång under diskussionerna med den norska regeringen hört talas om att mobiltelefonin var betydelsefull?

Björn Rosengren: Nej, inte mer betydelsefull än många andra frågor.

Ordföranden: Men den var betydelsefull och fanns med i diskussionerna.

Björn Rosengren: Ja det är klart. Alla dessa frågor fanns ju med i diskussionerna. Men vad som klarlades ganska tidigt var att ägarna inte ska ta ställning till den här typen av frågor. Det är huvudfrågan.

Sedan vill jag än en gång säga att, vilket utskottets ledamöter självklart känner väl till, det blir väldigt mycket spekulationer och ett stort intresse kring alla stora affärer av den här typen. Och som ägare är det klart att man ska vara lyhörd och lyssna på detta och förstå. Men samtidigt är det väldigt viktigt att man ser vad som är huvudspåret och vad man vill och att man går efter detta. Om man inte gör det, då blir det faktiskt aldrig någon fusion eller någon affär. Det är det som jag vill poängtera.

Skriverier om Telia – all respekt för dem som har gjort det – är inte specifikt för Telia–Telenor-affären. Det sker i samband med alla affärer, små eller stora. Då kan det uppkomma spekulationer om mobiltelefoni. Det är möjligt att man i Norge har sagt till någon journalist att mobiltelefonin är oerhört viktig. Det är därför jag säger att jag inte kan kommentera artiklar och påståenden i fråga om detta. Jag kan bara konstatera att vi var överens om – det är klarlagt i avtalet – att den här typen av verksamhet är en styrelsefråga.

Ordföranden: Jag ska återkomma till detta. Jag ville bara förvissa mig om att tidningarna i någon mening speglade ett verkligt förlopp, nämligen att frågan om mobiltelefoni var aktuell redan i den tidiga delen av det förlopp som vi nu diskuterar. Och det har näringsministern bekräftat.

Jag ska då gå vidare i texten. Det framgår då alldeles uppenbart enligt aktieägaravtalet att vissa frågor ska lösas på ett speciellt sätt, nämligen i enlighet med den paragraf som näringsministern tidigare har pekat på. Vem anser näringsministern är ansvarig för uttolkningen av den paragrafen?

Björn Rosengren: Avtalet ägs ju av ägarna, både den norska och den svenska. Därmed skulle man kunna säga att vi gör uttolkningen av avtalet. Samtidigt finns det ju en paragraf där vi har ett s.k. skiljemannainstitut. Och ytterst formellt är det klart att ägarna kan gå och få avtalet tolkat där. Och formellt enligt avtalet är det det ställningstagande och den tolkning som görs som gäller.

Ordföranden: Men det är i första hand ägarna som själva har att ansvara för tolkningen om jag förstod näringsministern rätt.

Björn Rosengren: Ja, så är det ju i alla avtal.

Ordföranden: När vi då tar oss fram i kronologin ytterligare något, nämligen till den tidpunkt då propositionerna anlände till Stortinget respektive riksdagen, har näringsministern själv medgett att han gick igenom dessa propositioner. I dessa propositioner framgår det med all önskvärd tydlighet att i tolkningen av vilka ärenden som ska beslutas enligt den särskilda paragrafen går

uppfattningarna isär. Min fråga är då: Hur står detta i överensstämmelse med näringsministerns nyss gjorda påpekande, nämligen att först efter den 8 december stod det klart att den norska sidan hade missuppfattat avtalet på denna punkt? Det förflyter i vart fall ett halvår mellan det att detta styrelsesammanträde uppenbarligen briserar affären och det att det anmälades till respektive parlamentariska församlingar att det på denna till slut helt vitala punkt fanns två olika uppfattningar om tolkningen.

Björn Rosengren: Jag ska svara på den frågan en gång till. Det är faktiskt så att jag inte kan gå in och ha synpunkter på de motiv som man använde när det gäller frågan att framföra ståndpunkter i Stortinget. Vi gjorde en saklig bedömning när vi gick igenom de olika propositionerna, liksom näringsutskottet. Och som jag sade tidigare, om denna punkt hade varit så väsentlig som man nu påstår från norskt håll, då var det konstigt att man inte anmälde att detta inte överensstämde med den svenska propositionen. Det är det ena som jag vill säga.

Det andra som jag vill säga är att jag hade – vi var mycket överens om detta – klarlagt att de frågor som det handlade om var alltså frågan om huvudkontoret och frågan om det internationella centrumet. Sedan vad gäller huvudkontorsfrågan så angavs inte den uttryckligen i propositionen. Det står inte i den norska propositionen. Då blir det ännu svårare för mig att kunna uttolka att vi just i denna fråga skulle bedöma det och uttolka det på ett annorlunda sätt än vad som hade angetts vid de överläggningar som vi hade haft.

Ordföranden: Men näringsministern måste väl ändå vara medveten om att det i den norska propositionen står att beslut om lokaliseringen av affärsområden ska fattas i enlighet med den särskilda beslutsregeln? Det måste väl näringsministern ha sett när han gick igenom propositionen?

Björn Rosengren: Jo, jag gick igenom propositionen, men jag måste ändå än en gång konstatera att vi såg detta som ett motiv som de framförde. Men vi var alltså samtidigt överens med Norge om att detta skulle avgöras på affärsmässig grund och inte genom andra bedömningar.

Ordföranden: Jag går då vidare till detta med den affärsmässiga grunden, där näringsministern tidigare medgav att aktieägaravtalet i dess helhet är uttryck för affärsmässighet. Vidare påpekade näringsministern att vid oenighet om avtalet och tolkningen av detta är det ägarna som ska göra tolkningen. Vid propositionstillfället blev det alltså uppenbart att det fanns en oenighet om hur man skulle tolka ägaravtalet på denna punkt. Då blir min fråga: Vad gjorde näringsministern i det läget för att rädda avtalet, där det uppenbarligen fanns två diametralt skilda tolkningar av vad som senare skulle visa sig vara en helt vital punkt för bolagets framtid?

Björn Rosengren: Jag hade diskussioner med Fjaervoll, och jag skrev också ett brev till honom där jag mycket tydligt konstaterade att – detta var vid ett senare tillfälle – det var affärsmässig grund som skulle gälla, det var styrelsen som skulle fatta besluten, etc. Jag fick också svaret att han helt delade denna ståndpunkt. Då vidhåller jag fortfarande att varken jag eller näringsut-

skottets ledamöter kunde göra en annan bedömning än att affärsmässig grund skulle gälla. Och vi lade oss helt enkelt inte i de olika motiv som upptogs i Stortinget när det gäller den norska propositionen. Vi hade ett avtal. Vi hade också via brev och på annat sätt klarlagt affärsmässigheten. Och det finns inte inskrivet i något avtal eller liknande att vi skulle ha regleringen att detta skulle avgöras med kvalificerad majoritet när det gäller affärsområdenas huvudkontor.

Jag vill också säga att om nu detta var så viktigt, varför skrevs det inte in i det slutliga avtalet? Vi hade ju så att säga ett preliminärt avtal. Och när det gäller det slutliga avtalet, som tecknades långt senare, var det konstigt att inte krav från den norska regeringen inkom om att detta skulle stå i avtalet.

Ordföranden: Ja, det är mycket som vi som var kritiska till avtalet från första början också undrar över. Men det hör inte riktigt hemma här, utan den fråga som ju står i centrum för utskottets utfrågning är: På vilket sätt vårdade den svenska regeringen det aktieägaravtal som den svenska regeringen hade ingått? Då noterar jag ändå för klarhetens skull att näringsministern medger att han har läst propositionen, att han har sett att det i propositionen står att det enligt den norska uppfattningen ska fattas beslut om lokalisering av affärsområden affärsmässigt men med användning av den speciella beslutsregeln och att näringsministern sedan trots allt hävdar att det var en överraskning när den norska sidan hävdade att man hade sin tolkning när sammanträdet den 8 december gick av stapeln.

Jag frågar då till slut: Gjorde näringsministern någonting under denna långa tid av eget initiativ för att skapa klarhet med den norska sidan enligt vilka principer som styrelsen skulle fatta sina beslut om bl.a. lokalisering av verksamhetsområden? Gjorde ministern någonting för att underlätta detta arbete? Jag ställer denna fråga eftersom ministern ursprungligen ju sade att de som skulle vårda avtalet var de två ägarparterna.

Björn Rosengren: Vid tecknande av avtal är det självklart att de som tecknar avtalet vårdar avtalet. Vi har vårdat avtalet. Det slutliga avtalet tecknades den 30 mars. Där finns inga som helst beskrivningar av eller upptaget på något sätt att de s.k. huvudkontoren för affärsområdena skulle regleras eller styras på ett speciellt sätt. Det står inte så där. Och vi har alltså rättat oss efter avtalet, och det är det som vi har följt.

De debatter och de diskussioner som har förevarit i norska Stortinget har jag självklart inte lagt mig i. Den norska regeringen har inte heller såvitt jag har förstått lagt sig i diskussioner, debatter och bedömningar som har skett i den svenska riksdagen.

När det än en gång gäller den norska propositionen vill jag hävda följande: Det var motiv som upptogs i den norska propositionen. Om nu denna fråga för normmännen var så viktig, då skulle de ju faktiskt ha markerat detta i avtalet den 30 mars. De skulle dessutom ha anmält att den svenska propositionen inte hade samma ordalydelse.

Ingvar Svensson: Den bild som näringsministern målar upp är ju att svenskarna var väldigt oskuldsfulla ända fram till den 8 december och inte förstod någonting av det som normmännen hela tiden har pekat på.

Näringsministern är ju kommunikationsminister, och man kan ju då hoppas att kommunikationen mellan ministrar fungerar på ett tillfredsställande sätt. Den 30 mars 1999 undertecknades detta avtal. Då går den norske ministern ut med ett pressmeddelande där det mycket tydligt sägs att lokaliseringsfrågorna, utöver de två som nämnts tidigare, då inte fastställs. Men när det gäller affärsområdena och lokaliseringen av dem så görs det inom den ram som avtalet ger. Men då pekar man ju speciellt på att detta ska ske enligt de kvalificerade beslutsreglerna. Normalt sett när det gäller statsråd i olika länder är man ju väldigt snabb att kommentera varandras pressmeddelanden och kommentarer i sådana sammanhang. Uppmärksammade man aldrig att den här tolkningen fanns i Norge?

Björn Rosengren: Den 30 mars, när vi tecknade avtalet, fanns detta inte skrivet i avtalet. Det är så att säga min *point*. Detta togs inte upp av Fjaervoll i förhandlingarna; det står inte i avtalet. Om han hade gjort detta och krävt detta i avtalet hade vi heller inte godkänt avtalet.

Jag måste alltså utgå från avtalet. Om jag får vara lite skämtsam kan jag säga att jag har kommenterat Norge alltför mycket. Jag kommenterar självklart inte pressmeddelanden och liknande ställningstaganden och bedömningar som görs från norskt håll. Jag utgår från avtalet, juridiskt och strikt, och de diskussioner som vi har fört i förhandlingarna. Jag har inget annat att utgå från.

Hur skulle det se ut om jag lade avtalet åt sidan och sade: Okej, det här kommer vi överens om, men nu har faktiskt någon norsk stortingsledamot eller ministern uttryckt någonting annat? Det tror jag helt enkelt inte skulle vara lämpligt.

För att det inte ska bli några missförstånd vill jag också säga att de diskussioner och de förhandlingar som jag har haft med de norska ministrarna Dørum och Fjaervoll och med andra departementstjänstemän har förts mycket korrekt och respektfullt. Jag har ingenting att kritisera eller påtala när det gäller dessa kontakter och dessa två regeringsledamöter. Men de diskussioner som har förevarit i Stortinget har jag inte kommenterat, och jag kommer inte heller att göra det. Jag kan väl konstatera att det inte har varit alltför vackra ord som har sagts om Sverige. Men jag tänker inte kommentera det.

Ingvar Svensson: Nej, precis. Men jag tänker bara på tolkningen av avtalet. Några varningsklockor borde ju ha ringt om man nu hade läst detta pressmeddelande från den norska kommunikationsministern. Jag har då en följdfråga.

Du säger att det här inte togs upp i förhandlingarna. Men det är ju inte den bild som norrmännen ger. Man försöker ju få fram en övertydlighet när det gäller lokaliseringen av affärsområdena genom hänvisningar till de här reglerna om kvalificerad majoritet under förhandlingarnas gång. Var du helt omedveten om detta?

Björn Rosengren: Nej, det fördes väldigt tidigt en diskussion om var huvudkontoret skulle ligga, var det internationella kontoret skulle ligga. Och det finns andra regleringar i avtalet. Sedan fördes det fram synpunkter om att vi också skulle reglera frågan om kontoren för affärsområdena, alltså huvud-

kontoren. Då konstaterade vi från svenskt håll att detta är en fråga för den operativa ledningen och dess styrelse. Vi har inte kompetens att bedöma detta, i varje fall inte det svenska Näringsdepartementet, utan det överlåter vi till dem som har det affärsmässiga ansvaret enligt svensk aktiebolagslag. Jag vill också säga att det står tydligt i avtalet att det är svensk aktiebolagslag som ska gälla. Detta tänkta bolag är ett svenskt aktiebolag.

Ingvar Svensson: Du återkommer ofta till att det är styrelsen som avgör och att det ska ske på affärsmässig grund. Jag har inga invändningar mot detta. Jag vill bara säga att det enligt 4.5 i aktieägaravtalet finns en skyldighet för ägarna att instruera sina respektive styrelseledamöter. Gavs det någon instruktion till de svenska styrelseledamöterna vad avser reglerna om kvalificerad majoritet?

Björn Rosengren: Ursäkta mig, jag uppfattade inte frågan.

Ingvar Svensson: I 4.5 i avtalet sägs det att ägarna i förekommande fall ska lämna instruktioner till sina styrelseledamöter om olika saker som man har förbundit sig. Har man lämnat någon utförlig instruktion om hur man skulle tolka 4.3.b) (i), om den här regeln om kvalificerad majoritet? Har man lämnat någon sådan instruktion till den svenska sidan i styrelsen?

Björn Rosengren: Ja, det står uttryckt i avtalet, och det är två frågor. Det är frågan om affärsplan och frågan om budget.

Ingvar Svensson: Jag frågar inte efter vad som står i avtalet. Jag frågar om man speciellt har instruerat styrelseledamöterna om innebörden av regeln om kvalificerad majoritet.

Björn Rosengren: Svar nej, inte på annat sätt än – jag säger det än en gång – att allt ska ske affärsmässigt.

Ingvar Svensson: Tack, då får jag nöja mig så länge.

Sven Bergström: Herr ordförande! Om jag har förstått näringsministerns redogörelse rätt kom det som en blixtnad från klar himmel att styrelsemötet slutade i en krasch den 8 december. Är det korrekt uppfattat?

Björn Rosengren: Svar ja.

Sven Bergström: Då börjar man fundera ytterligare när man hör redogörelsen här i dag. Jag uppfattar att näringsministern lägger väldigt mycket av skulden för att det sprack på den norska sidan. När man nu blickar tillbaka på det hela undrar jag om man kan se om det gjordes några fel från svenskt håll.

Björn Rosengren: Ja, det är möjligt att det gjordes. Det kan jag inte sitta här och säga med en hundra procentig säkerhet. Jag tycker ändå att man måste ha ett ödmjukt förhållningssätt till en sådan här process. Den är komplicerad. Som jag sade är det en stor affär etc. Jag kan bara konstatera att anledningen till att affären sprack har att göra med en oerhört stor skillnad mellan den norska synen och den svenska synen.

Sven Bergström: Hur kan det då komma sig att en sådan här enormt stor hundramiljardersaffär kan få sluta så snöpligt? Alla som har suttit i en bo-

lagsstyrelse vet ju att det är kört om man börjar votera och dessutom använda utslagsröster i en bolagsstyrelse. Hur kan det komma sig att så triviala ting kan få styra en sådan här stor affär?

Björn Rosengren: Nu var det väl inte så trivialt. Låt oss säga att man hade böjt sig för detta! Vad hade då hänt nästa gång? Och vad hade hänt nästa gång? Skulle man varje gång ha den här typen av kvalificerad majoritet? Det innebär ju i princip att man har ett minoritetsveto. Det innebär i princip att en del av styrelsen kan stoppa varenda affär.

Aktiebolagslagen föreskriver ändå att detta sker med enkel majoritet. Jag kan inte säga att det är vanligt – det vet alla som har suttit i en aktiebolagsstyrelse – att man voterar. Då brukar ju någon del av styrelsen få gå. Men det händer att man måste göra det i vissa frågor.

Sven Bergström: Avser näringsministern att ta några initiativ för att mera organiserat utvärdera vad som gick snett och varför det gick snett i denna affär? Om vi har ambitionen att fortsätta att göra framgångsrika affärer med vårt broderland i väst vore det kanske på sin plats.

Björn Rosengren: Ja, det är möjligt. Jag ber att få återkomma till detta. Det är möjligt att man behöver göra en utvärdering.

Men än en gång vill jag säga att vi har hållit oss till avtalet. Vi har skött detta så korrekt som möjligt. Därmed menar jag korrekt. Den norska regeringen har gjort en annan bedömning än vad vi har gjort. Vi har utgått från affärsmässigheten. Det är styrelsen som sköter verksamheten och dess affärer och gör bedömningar. Det kan inte vi göra från ägarsidan.

Per Lager: Herr ordförande! Jag måste säga att frågan om de olika propositionerna förefaller lite underlig. Innehållet stämmer inte överens. Där borde den första varningssignalen ha hörts. Men vid vår utfrågning av Jan-Åke Kark sade han att han hade gjort ett försök att bolla över frågan om just lokaliseringen av affärsområdet till näringsministern och den norske näringsministern men då fått ett klart besked om att det här skulle ske på affärsmässig grund. Han bollade över frågan, eftersom han tydligen insåg att det här skulle bli en knäckfråga.

Min fråga är då: Skulle inte detta i sig ha varit anledning för näringsministern att ytterligare en gång diskutera frågan ingående med den norske ministern?

Sedan skulle jag vilja fråga näringsministern om ett annat svar från Jan-Åke Kark, nämligen att det hade varit en katastrof om affärsområdet för mobiltelefoni skulle ha hamnat i Norge. Delar näringsministern den uppfattningen? Det undrar jag särskilt med tanke på det som näringsministern nyss sade, nämligen att var man ska lokalisera affärsområdenas huvudkontor kan skifta från tid till annan.

Sedan har jag en sista fråga. Enligt näringsministern är det alltså den norske ägarens fel att det hela gick i stöpet. Om det inte hade gått i stöpet på grund av den här frågan undrar jag om det fanns dolda andra liknande frågor som skulle ha dykt upp. Är det någonting som ministern har funderat på?

Björn Rosengren: Jag börjar med den första frågan. Att Kark vände sig till mig och då fick svaret att man fick lösa det här i styrelsen är korrekt. Vi hade ju redan innan Kark tog upp den frågan mellan den norska och svenska ägaren avgjort att detta var en styrelsefråga.

Den andra frågan gällde om någonting annat hade kunnat leda till att det hade gått i stöpet. Jag konstaterar bara att jag inte tror det. Då hade ju det här skötts på en affärsmässig grund.

Sedan var det en fråga som jag missade.

Per Lager: Den gällde att det hade varit en katastrof om huvudkontoret för mobiltelefoni hade hamnat i Norge.

Björn Rosengren: Jag kan självklart inte bedöma det. Det är möjligt att det hade varit allvarligt, men nu är det faktiskt styrelsen som gjorde den bedömningen. Styrelsen gjorde bedömningen att huvudkontoret för mobiltelefoni skulle ligga i Stockholm. Minoriteten i styrelsen gjorde bedömningen att det skulle ligga i Norge. Styrelsen gjorde den här bedömningen, att det skulle ligga i Sverige, på en affärsmässig grund.

Jag kan väl säga att jag inte tror att det hade varit bra om det hade legat i Norge. Men än en gång säger jag att det inte är jag som ska göra den bedömningen, utan det ska styrelsen göra. Och styrelsen gjorde den bedömningen.

Per Lager: Men ägaren har ändå ett ansvar när det gäller fusionen i dess helhet, antar jag.

Björn Rosengren: Svar ja.

Per Lager: En sådan här fråga som avgörs av styrelsen har alltså en så enorm tyngd att den kan stjälpas en hel fusion av den här gigantiska storleken trots att ministern nyss sade att just placeringen av de olika affärsområdena kan skifta från tid till annan. Det låter därför inte som om den skulle ha denna speciella tyngd.

Björn Rosengren: Den har väl en oerhört speciell tyngd just när beslutet fattas, alltså i den tid som råder nu. Vad vet jag och styrelsen i dag om vad som sedan kommer att gälla om tio år eller om fem år? Det är liksom det som jag vill uttrycka. Än en gång vill jag uttrycka att det är styrelsen som ska göra dessa bedömningar.

Vad hade hänt nästa gång om den norska ägaren hade ansett att ett beslut inte var riktigt bra, inte gillade det och därför ansett att minst en norrmann måste vara med på det? Det är fullständigt omöjligt att ha den ordningen i ett bolag. Det här måste ske på saklig affärsmässig grund. Det är det som frågan handlar om.

Per Lager: Men vad jag har förstått är det näringsministerns mening att det helt och hållet var den norska statens fel att det gick i stöpet.

Björn Rosengren: Ja, jag anser att det var fel i den meningen att man inte lät styrelsen ta ansvar för bolagets affärsmässiga verksamhet. Jag kan konstatera att på det sätt som den norska ägaren ville hantera styrelsen fick det konsekvenser i den här frågan – och skulle få det i frågor framdeles – som skulle kunna innebära att vi helt enkelt inte skulle kunna fatta beslut i styrelsen.

Helena Bargholtz: Jag vill bygga på den sista diskussionen mellan statsrådet och Per Lager och fråga om man kan tolka statsrådet som att du anser att de norska ägarna har politiserat den här frågan på ett sätt som man inte har gjort från svensk sida. Man har alltså politiska intressen som har gjort att man inte har gjort en bedömning enligt affärsmässiga grunder som du menar att de svenska styrelseledamöterna har gjort.

Björn Rosengren: Jag ska inte uttrycka mig på det sättet. Jag vill bara säga att man hade en annan uppfattning om hur besluten skulle fattas och hur det skulle hanteras i styrelsen.

Helena Bargholtz: När man ser det så här i backspegeln borde man kanske redan från början ha kunnat förutse att det här skulle kunna inträffa, innan man gick in i det här samarbetet med Norge.

Björn Rosengren: Jag anser inte det, utan vi var faktiskt överens om ett ägaravtal som var detaljerat. Det finns de som kan kritisera att det var för detaljerat. Det var detaljerat av det skälet att vi ansåg att det var rimligt att man skulle klara av de frågor som hade uppkommit tidigare. Det handlade om huvudkontor. Det handlade om internationellt centrum. Det handlade också om hur besluten skulle fattas. Det står väldigt tydligt i avtalet. Det är ju två parter som har tecknat ett avtal. Det är klart att det hade sett annorlunda ut om jag hade fått skriva det själv. Det hade troligtvis sett helt annorlunda ut också om den norska ägaren eller dess minister hade fått skriva avtalet själv. Det här är en kompromiss, men det är tydligt och klart. Sedan har det uppkommit en tolkning av avtalet när det gäller hur beslut ska fattas i styrelsen som vi och jag uppfattar som orimlig och inte alls förenlig med avtalet.

Helena Bargholtz: Hela den här sorglustiga affären har ju skapat bitterhet, inte minst hos normännen, vad jag förstår. Vad kan man göra nu för att förbättra relationerna mellan Norge och Sverige?

Björn Rosengren: Själva fissionen, dvs. upplösningen, av avtalet har ägt rum på ett utomordentligt bra sätt. Jag bedömer det nog som att i alla fall de relationer som departementet har med Norge är utomordentligt goda – jag har ju mycket relationer med Norge.

Helena Bargholtz: Det här är alltså ingen långsiktig skada.

Björn Rosengren: Jag anser inte att det är det.

Helena Bargholtz: Tack!

Kenth Högström: Förra gången frågade jag Jan-Åke Kark om hur han upplevde att lokaliseringsfrågorna bearbetades eller sågs på från de respektive sidorna. Då sade han så här:

Ja, vi insåg från början att detta var ett klart minerat fält. Diskussioner kom genast i gång. Jag började den 1 mars. Då var redan processen i gång sedan två månader tillbaka. Då förelåg det en utredning från McKinsey som entydigt talade för att Sverige skulle vara det bästa lokaliseringslandet för mobiltelefoni och också för de flesta andra affärsområden med något undantag. På den tiden diskuterade vi 14 affärsområden. Senare tror jag att det blev 8. Det

fanns också ett avtal kring balans och likvärdighet i de grundläggande avtalen, och jag förstod att detta skulle bli en svår fråga.

Kark säger att han tidigt upplevde att det här var en svår fråga – det var nästan en minerad terräng. Då måste han naturligtvis mycket tidigt till näringsministern ha framfört att detta var en svår fråga. När skedde det första gången från Karks sida?

Björn Rosengren: Jag kan inte minnas att jag hade någon djupare diskussion i den frågan med Kark annat än att både han och jag och många förstod att den här frågan inte var enkel. Men huvudpunkten var att vi konstaterade att ägarna inte kunde klara ut denna fråga, utan det fick styrelsen hantera. Det var först 14 affärsområden. Sedan blev det ett mindre antal affärsområden. Jag menar att detta kan inte vi som ägare bedöma. Det har varken den norska eller den svenska ägaren kompetens att göra. Detta är en fråga som måste bedömas av styrelsen.

Kenth Högström: Men du sade nyss att beslutet den 8 december, dvs. tio månader senare, kom som en chock, dvs. att den norska reaktionen kom som en chock. Men det kan väl inte ha varit någon överraskning, om man ser på de texter som vi har fått fram här.

Björn Rosengren: Jo, det kom faktiskt som en överraskning för mig av den anledningen att jag hade klargjort det här brevledes också och fått ett medgivande i och med detta brev. Den norske ministern Fjaervoll anslöt sig helt till de ståndpunkter som står i detta brev, att det ska ske på affärmässig grund. Det kom också som en överraskning med anledning av att man i det avtal som bägge parter har tecknat hade klargjort att denna fråga inte är speciellt upptagen, att den ska hanteras på ett speciellt sätt. Det är också en överraskning efteråt, när jag har fått det här beskrivet. McKinsey och andra bedömare gjorde bedömningen att affärmässighet talar för att kontoret skulle ligga på ett visst ställe. Plötsligt hänvisade man till olika spelregler om hur beslut ska fattas som det avgörande och förde inte en diskussion på affärmässig grund om vad som var bra och dåligt. Detta kom faktiskt som en överraskning för mig. Den enda som kan hantera detta är styrelsen och dess verkställande direktör. Det finns ingen annan som kan göra det. Jag kan bara konstatera att man icke lyckades med det.

Kenth Högström: Får jag ställa en hypotetisk fråga? Hade du kunnat leva med en tillvaro där styrelsen den 8 december hade beslutat att förlägga mobiltelefonin till teknikbyn i Fornebu i Norge samtidigt som Kark påstod att värdet av hela börsintroduktionen med största sannolikhet skulle ha rasat kraftigt? Enligt alla samstämmiga analytiker skulle det ha blivit följderna av ett sådant beslut. Hur hade minister Rosengren då förhållit sig till detta avtal?

Björn Rosengren: Om det är så allvarligt som du säger får ägarna alltid vidta åtgärder. Man kan avsätta styrelsen t.ex. I den meningen har ägaren ett ansvar.

Kenth Högström: Begreppet ”god avtalsvård” innebär att man även ska vårda ett skilje, dvs. när man skiljs. Prövade ni någon gång att gå till skiljedom? Prövade ni den sista utvägen innan ni beslöt att gå skilda åt?

Björn Rosengren: Vi förde en diskussion om det, men vi konstaterade att det, om vi skulle gå till skiljedom, antagligen skulle ta fjorton dagar, tre veckor innan man gjorde sitt utslag. Det var också tveksamt hur någon av ägarna skulle hantera det. Det vet man inte. Då hamnar man i juridiska spetsfundigheter, som ersättningar som inte leder till någonting. Därför konstaterade vi samtidigt att det här inte var rimligt i detta läget, så vi avstod från det.

Mats Einarsson: Den här utfrågningen har delvis kommit att handla om den svenska sidans tolkning av – eller möjligtvis oförmåga att tolka – vad som egentligen var den norska ståndpunkten. Kan det ha varit ungefär så här:

Den svenska regeringen antog att den norska sidans relativt höga profil vad gäller lokaliseringar av affärsområden etc. som kom till uttryck i en del pressmeddelanden, som har nämnts, tidningsintervjuer och kanske också i propositionen bara var till för att lugna den norska hemmaopinionen och inte var allvarligt menad därför att norrmännen i förhandlingar och i brev hade skrivit under på affärsmässighetsprinciper. Därför blev ni förvånade när den norska sidan även i styrelsearbetet vidhöll denna höga profil. Är det en riktig tolkning av hur ni tolkade världsbilden vid den tidpunkten?

Björn Rosengren: Jag gjorde aldrig en sådan bedömning. Min bedömning utgick från det avtal som vi hade tecknat, de överenskommelser som vi hade gjort och de förtydliganden som vi hade gjort i brev. Jag lade mig aldrig vinn om att göra en bedömning, som jag har sagt tidigare här, av hur frågan framfördes och hanterades i Stortinget och vilka diskussioner som fördes i Norge.

Mats Einarsson: Det som ni brydde er om i sammanhanget var alltså det som skedde på det formella planet. Pressmeddelanden eller uttalanden från norsk sida lade ni inte in i bedömningen av vad ni kunde förvänta er av den norska sidan.

Björn Rosengren: Jag hade faktiskt diskussioner med Fjaervoll, och jag fick dem bekräftade i brev. Jag hade ett avtal som var klarläggande, och jag hade diskussioner med Tormod Hermansen, verkställande direktören, som också mycket tydligt klargjorde att affärsmässigheten skulle avgöra detta. Jag tror att det är viktigt i den här typen av affärer att man håller sig till det. Om jag skulle lyssna på de opinioner och de olika uttalanden som gjordes i Norge om Sverige och det här avtalet tror jag att det hade varit svårt att styra upp det, liksom det kanske hade varit svårt för Norge, den norska ägaren, den norska regeringen om man hade lyssnat på vad en del sade i Sverige om detta avtal. Man får ju faktiskt strikt hålla sig till avtalet, till viljan i den kraft som ändå mobiliserades och till ambitionen att man nu skulle få en fusion som var bra för dessa bolag, bra för Norden och bra för telekomutvecklingen.

Ordföranden: Inger René ber att få påpeka att jag har förblindat mig på den senaste Demoskopundersökningen. Moderaterna är större än Vänsterpartiet. Varsågod!

Inger René: Tack så mycket! Om vi går tillbaka till avtalet finner vi att juristerna Nord och Ohlsson ger uttryck för att en sådan vetobestämmelse som ligger i detta avtal kan leda till att ett företag tappar styrfart och blir förlamat. Jag tror att de uttrycker sig så. Jag antar att Näringsdepartementet

innan avtalet skrevs under lusläste det med all den expertis som finns på departementet. Uppmärksammades inte detta?

1999/2000:KU20
Bilaga B9

Björn Rosengren: Om avtalet tolkas enligt den ordalydelse som jag sade tycker inte jag att det finns något problem, utan då hade det här fungerat väldigt väl. Men det är klart att det är allvarligt om man inte tolkar avtalet genom ordalydelser utan väger in att man ska få en viss reglering med utgångspunkt från att man är missnöjd med ett visst ställningstagande som styrelsen har gjort. Det är därför affären bröts.

Inger René: Med all respekt för näringsministerns kompetens på det juridiska området undrar jag om inte de experter som jag antar finns på Näringsdepartementet tolkade det här avtalet och hade en diskussion med näringsministern om vad just den här vetobestämmelsen kunde leda till.

Björn Rosengren: Nej, det kan jag inte påstå. Både de jurister som vi har till vårt förfogande och de andra experter som vi har inom området var överens om att detta självklart var ett bra avtal. De här ägaravtalen finns även på den privata sektorn. Det finns de som är mer långtgående än det här. Det är inget ovanligt. Det här ägaravtalet var rimligt med utgångspunkt från de olika intressen som finns hos ägarna. Men det måste också följa ordalydelsen i avtalet. Det är i det avseendet som det har spruckit.

Inger René: Menar näringsministern att den här vetoparagrafen var en bra paragraf, om han nu tolkade den så?

Björn Rosengren: Nej, jag kan inte säga att den var bra, men jag kan säga att den var möjlig att leva med. Så är det många gånger med den här typen av avtal. Den var helt möjlig att leva med.

Inger René: Hade man ingen diskussion om vad detta framtida "leva med" skulle kunna föra med sig?

Björn Rosengren: Jo, men jag vill också uttrycka att avtalet var oundvikligt. Om vi inte hade gjort detta avtal hade vi inte heller kunnat starta den här processen vad gäller fusionen. Det var också rimligt. Det finns faktiskt flera stora bolag som har exakt samma skrivningar när det gäller ägaravtalen. Man har levt väldigt bra med dem, så detta var alltså inte orimligt.

Inger René: I de papper som vi har fått när det gäller tolkningen av avtalet säger man att man inte kan skriva in den här typen av veton därför att då går verksamheten i stå. Men det kan ju finnas olika uppfattningar.

Björn Rosengren: Får jag då nämna att ett stort bolag i Sverige som heter Saab har exakt samma reglering, och det går ju ganska hyggligt.

Inger René: Om jag får fortsätta med artikeln i Telekom Revy. Där intervjuas Jan-Åke Kark. Han säger att när det gäller spörsmål må det vara enighet och accept från bägge länder i sällskapet när det gäller placeringen av olika delar av företaget. Han säger också att han inte avser att använda sin dubbelröst. Det här kom in i tidningen den 30 september. Hur reagerade departementet på den artikeln?

Björn Rosengren: Jag kan inte minnas att jag skulle ha läst artikeln.

Inger René: Är det inte så att departementet har en uppföljning av de artiklar som skrivs om den här typen av affärer?

Björn Rosengren: Jag följer inte upp varje artikel, varje uttalande som Kark har gjort, varje uttalande som Fjærvoll har gjort och varje uttalande som jag har gjort – höll jag på att säga.

Inger René: Nej, det kanske inte kan vara möjligt, men detta är en artikel som rör precis den fråga som man såg som ett problem i avtalet. Man kan tänka sig att om näringsministern inte läser den själv är det någon annan som föredrar den.

Björn Rosengren: Kark har i alla fall i hanteringen av frågan hanterat den på ett annorlunda sätt i styrelsen. Det har han gjort med utgångspunkt från sin egen bedömning och de konsulter och andra experter som han har haft till sitt förfogande.

Inger René: Vi vet att han har ändrat uppfattning. Det sade han själv när han var här hos oss. Frågan är bara hur det kom sig att han har ändrade uppfattning och om näringsministern och Jan-Åke Kark hade något samtal.

Björn Rosengren: Som jag sade tidigare är den enda förhållningsregel som styrelseledamöterna inklusive ordföranden har att de ska hantera och göra bedömningar med utgångspunkt från affärsmässig grund. Det var väldigt viktigt för de svenska ägarna att markera detta, eftersom man ibland i diskussionerna kunde få en känsla av att det inte skulle vara så, att det skulle tillkomma annat, inte bara denna grund. Därför skrev jag det brev som jag har nämnt, och därefter fick jag det klarlagt från normmännen att det skulle vara affärsmässig grund som skulle gälla.

Inger René: Näringsministern sade i debatten den 20 december förra året att normmännen skrivit in ett stycke om affärsområden i propositionen. Det var ganska tidigt på våren förra året. Sedan har det förekommit brevväxling, tidningsartiklar och diskussioner både i svensk och i norsk press om just denna fråga. Hur är det möjligt att både näringsministern och Dag Detter, som var här hos oss för någon vecka sedan, säger att skillnaden i tolkning framkom för svensk del först vid styrelsesammanträdet i december?

Björn Rosengren: Jag tycker att det är mycket möjligt eftersom jag klargjorde för Fjærvoll att affärsmässighet ska gälla, att den här typen av frågor ska bedömas av styrelsen och att det enda som gäller är avtalet. Detta var vi överens om, det fick jag skriftligt från honom. Då har jag ingen anledning att oroa mig över att det som uppkom den 8 december i styrelsen skulle hända. Jag tycker att det faktiskt är väldigt logiskt.

Ingvar Svensson: Näringsministern säger att man hade ett avtal som var klarläggande och att vi inte skall tolka ordalydelsen i 4.3.b) (i) på något annat sätt än vad som står där. Då förstår jag att näringsministern inte vill kommentera den norska propositionen eller andra uttalanden från Norge, men man kanske kan tänka sig att näringsministern kan kommentera vad som står

i den svenska propositionen. Där står på s. 17 just om de kvalificerade omröstningsreglerna: "De beslut som kräver särskilda regler är bl.a. den nya bolagskoncernens affärsplan och dess koncernbudget, godkännande av större organisatoriska förändringar samt tillsättande och entledigande av verkställande direktör – – –."

Beslutet den 8 december innebar att man fattade beslut om placering och lokalisering av samtliga huvudkontor på affärsområdena. Kan det sägas att det är en obetydlig organisatorisk förändring när man fattar ett sådant beslut?

Björn Rosengren: Den skrivningen handlar om bakgrunden till detta. Det var att man inte skulle ge sig på att göra jättestora organisationsförändringar, att man kanske skulle sparka 10 000 människor, man skulle göra väldigt radikala förändringar, flytta huvudkontoret till Norge eller flytta de internationella kontoren någon annanstans. Det är bakgrunden till denna skrivning. Den har inte någon koppling till affärsområdenas huvudkontor.

Ingvar Svensson: Vad du säger är alltså att lokaliseringen av huvudkontoren är en obetydlig organisatorisk förändring.

Björn Rosengren: Jag försöker bara förklara varför denna skrivning kom till, och den kom till för att man inte skulle ge sig på att göra väldigt stora förändringar i organisationen utan att ägarna var medvetna om det. När det sedan gäller huvudkontoren på affärsområdena har vi redan klarat ut att detta var en styrelsefråga som ska avgöras affärsmässigt.

Ingvar Svensson: Vad jag försöker få fram är om placeringen av huvudkontoren är en organisatorisk förändring av större vikt eller inte. Du hävdar att det inte är det. Men faktum är att den propositionens tolkning inte överensstämmer med den tolkning som Nord & Co gör av 4.3.b) i efterhandskonstruktionen. Då pratar man väldigt mycket om inkluderande och att de här frågorna skulle ligga under affärsplansbiten. Men du säger själv att man inte får tolka ordalydelsen i 4.3.b) på annat sätt än vad som står där. Men det gör man i propositionen.

Björn Rosengren: Jag vill än en gång säga att bakgrunden till detta är vad jag sade, det handlar inte om huvudkontoren. Det hade vi skrivit in i så fall.

Ingvar Svensson: Man har informerat de svenska styrelseledamöterna om att det var så?

Björn Rosengren: De svenska styrelseledamöterna har aldrig tagit upp frågan på det sättet, utan deras och Karks ståndpunkt har varit att det ska göras en affärsmässig bedömning enligt svensk aktiebolagslag. Det som är undantaget och som ska regleras enligt den här punkten är klarlagt.

Ingvar Svensson: Men instruktionsskyldigheten ligger inte på styrelsemedlemmarna utan hos de svenska ägarna, eller hur?

Björn Rosengren: Än en gång: Det som de har fått direktiv i är frågan om affärsmässigheten.

Ordföranden: Får jag ställa en avrundande fråga. Näringsministerns huvudpoäng synes mig vara att när det väl är klarlagt att det ska vara affärsmässigt

och i styrelsen så är saken klar. Det är det som återkommer genom hela utfrågningen att med detta lät näringsministern nöja sig, och därmed fanns ingen oklarhet kvar gentemot den norska sidan. Är det rätt tolkat?

Björn Rosengren: Svaret är ja.

Ordföranden: Det är mot denna bakgrund som det kryper fram en oro över att hela upplösningen av denna affär med alla de konsekvenser den har fått beror på att de två aktieägarna, i det här fallet granskar vi den svenska, nöjer sig med en bekräftelse på någonting där man faktiskt inte är oenig.

Då återgår jag till den norska texten, om jag får läsa det berömda pressmeddelande där norrmännen tolkar vad de själva anser att man har slutit ett avtal om. Det står: "Lokalisering av ledelsen for de enkelte forretningsområdene fastlegges ikke nå, men vurderes av selskapsledelsen på forretningsmessig grunnlag.", dvs. av styrelsen och baserad på affärsmässighet. "Det legges til grunn at valg av lokalisering skal oppfylle krav om rasjonell og framtidsrettet forretningsorganisasjon og innenfor denne rammen en rimelig fordeling av ledelseoppgaver landene imellom. Den endelige beslutningen om dette skal skje etter de spesielle stemmerettsreglene som allerede er etablert i aksjonæravtalen. Det vil si at minst en aksjonærvalgt representant for hvert land må være enige i beslutningen." Man förklarar sig vara enig om affärsmässigheten, och man är enig om att det är styrelsen som ska avgöra. Oenighet om detta kan ty åtföljande avföras. Då uppkommer frågan: Vad är det som styrelsen ska använda för beslutsregler i vissa speciella situationer?

Håller näringsministern inte med om att det framstår som om alla bekräftelser här och tidigare om affärsmässighet och om att det är styrelsen som ska fatta beslutet i själva verket har missat denna affärs allra mest vitala poäng?

Björn Rosengren: Jag vill först säga att jag inte gör några tolkningar och bedömningar med utgångspunkt från ett pressmeddelande. Jag utgår från avtalet. När det gäller avtalet och de diskussioner som bekräftats i brev mellan mig och Fjærvoll är det klarlagt att när det gäller huvudkontoren ska det avgöras för affärsområdena med enkel majoritet och att denna kvalificerade regel icke ska gälla.

Ordföranden: Var står denna tolkning av avtalet, att norrmännen håller med om att det ska ske med enkel majoritet? Tidigare har näringsministern hänvisat till affärsmässighet och att det är styrelsen som ska fatta beslutet.

Björn Rosengren: Låt mig vända på detta.

Ordföranden: Nej, vänd inte på det utan ta det precis som det är.

Björn Rosengren: Det står inte i avtalet, det är inte beskrivet i avtalet att den här typen av beslut ska fattas enligt denna regel. Det står inte i avtalet, utan det står tydligt – det har vi precis fått uppläst här – att den typen av regler ska användas i två fall. Det ena gäller affärsplan och budget. Däremot när det gäller den här typen står det inte i avtalet. Jag har också klargjort detta mellan mig och Fjærvoll. När ordföranden läser upp ett pressmeddelande här kan inte jag ha min utgångspunkt i det.

Ordföranden: Nej, det var inte heller det jag ställde frågan om, utan vad jag ställde frågan om var: Fanns det skäl att misstänka att den andra parten hade en annan tolkning av begreppen affärsmässighet och att fatta beslut i styrelsen? Fanns det skäl så här i efterhand, om vi använder backspegeln som liten hjälpreda, att misstänka att det fanns en sten i skon som växte till ett halvt berg?

Björn Rosengren: Den stenen kan man säga att vi har i efterhand. Det markerades och klargjordes tydligt under styrelsesammanträdet den 8 december, men före detta kunde i varje fall inte jag göra ett sådant konstaterande.

Ordföranden: Det citat jag läste upp kan inte tolkas som att normmännen antydde att de hade en annan tolkning av denna regel än vad näringsministern hade?

Björn Rosengren: Nu åberopar ordföranden här ett pressmeddelande. Jag har utgått från våra diskussioner, brev och det avtal som vi tillsammans har tecknat.

Ordföranden: Och vi försöker bedöma huruvida det fanns oenighet om tolkningen av detta avtal, vilket väl utskottet får fortsätta att fundera på om denna utfrågning ger anledning att misstänka det eller inte.

Björn Rosengren: Jag vill bara allmänt säga att oavsett vad normmännen uttryckt i ett pressmeddelande efter avtalets tecknande är det ändå så att det är avtalet som måste gälla. Det måste jag utgå ifrån. Jag förväntar mig också att normmännen förväntar sig att vi i Sverige håller oss till avtalet.

Ordföranden: Tack för detta. Ett par frågor till slut om Jan-Åke Karks avtal.

Helena Bargholtz: Den andra delen av Folkpartiets anmälan i det ärendet handlar om det avtal som slöts med Jan-Åke Kark inför hans uppdrag som ordförande för Telias interimstyrelse. Nu har statsrådet i sitt inledningsanförande redovisat hur han ser på det. Det var tydligen alldeles självklart att man inte behövde följa de riktlinjer som gäller för den här typen av avtal just för den här speciella konstruktionen. Såvitt jag förstår var det för att han något så när skulle komma i paritet med Tormod Hermansen.

Det väcker ändå frågan: Är det så lätt att avfärda riktlinjer för chefstillsättningar inom en statlig verksamhet om man bara kan hitta nya konstruktioner och nya titlar? Måste man ändå inte göra sitt yttersta för att följa de här riktlinjerna?

Björn Rosengren: Ja, jag anser att man ska göra sitt yttersta. Jag anser att man ska hålla sig strikt till den regel som gäller för statliga verkställande direktörer. Här fann jag att det fanns utomordentliga särskilda skäl för att göra detta undantag.

Helena Bargholtz: Var det här resultatet av långa och hårda förhandlingar mellan dig och Jan-Åke Kark, eller var det så att Kark dikterade villkoren och du accepterade dem?

Björn Rosengren: Jag tror inte att jag är känd för att acceptera villkor, utan det här var efter överväganden som vi gjorde efter ingående diskussioner både på departementet och med Jan-Åke Kark.

Helena Bargholtz: Det här var förutsättningen för att Kark skulle tacka ja till uppdraget?

Björn Rosengren: Man kan säga så här att det kanske inte var huvudfrågan. Självklart hade det stor betydelse. Hade han tackat nej hade det varit problematiskt. Huvudfrågan var också att Kark inte skulle komma att hamna i situationen att han som rådgivare plötsligt fick sparken. Han satt i en relativt trygg situation som vice verkställande direktör, också yngre än Tormod Hermansen och kunde kanske ha efterträtt honom, vad vet jag. Nu ser jag till hans personliga uppfattning. Anta att han plötsligt skulle få sparken som rådgivare som mycket av hans ekonomiska grund byggde på, hans lön, och sedan skulle han vara kvar som ordförande. Den bedömning vi gjorde var att det inte var osannolikt att Tormod Hermansen skulle kunna gå till väga så om han tyckte att ordföranden var obehaglig eller liknande.

Det här avtalet var speciellt, och det kan man kritisera i efterhand. Tormod Hermansen satt i någon mening i orubbat bo. Då ville vi få balans på detta. Jag tyckte att det var rimligt den här gången.

Helena Bargholtz: Om det inte hade gått att komma överens er emellan, hade du någon annan i bakfickan som skulle ha kunnat komma i fråga i stället för Kark?

Björn Rosengren: Vi tyckte att Kark var utomordentligt lämplig av många skäl. Dels hade han en internationell erfarenhet, dels kom han från ett börsbolag och dels hade han dessutom kunskap om Telia. Vi behövde faktiskt en person som hade den kompetensen. Hade Kark inte godtagit detta hade vi funnit någon annan.

Helena Bargholtz: Och det hade gått bra?

Björn Rosengren: Det går alltid bra att hitta någon annan, ingen är oersättlig, men i det här läget var Kark den bästa vi kunde tänka oss.

Helena Bargholtz: Tack.

Ordföranden: Jag ber att få tacka näringsministern för svaren på våra frågor och förklarar denna del av sammanträdet avslutad.

Offentlig utfrågning med statssekreterare Lars Danielsson
angående regeringens utövande av utnämningmakten samt
regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i
frågan om förbindelserna med Österrike

Ordföranden: Jag ber att få hälsa Lars Danielsson välkommen hit. Det är i tre hänseenden som vi har bett statssekreterare Danielsson att komma, nämligen Sydafrika, Österrike och utnämningmakten. Jag föreslår att vi gör detta i omvänd ordning, eftersom jag misstänker att den minsta tiden går åt till utnämningen och den mesta till Sydafrika, och i så fall har vi det stora ärendet kvar till slut.

Vi brukar göra så att våra gäster får möjlighet att säga någonting inledningsvis på de ärenden där vi undrar, varefter partierna får ställa frågor i storleksordning med avvikelse från det parti som har anmält frågan som brukar få inleda.

Jag undrar om Lars Danielsson har någonting att säga först i fråga om utnämningmakten och då, för att precisera det hela, utnämningmakten med särskild bäring på det som handlar om det utrikespolitiska området och enkannerligen det som handlar om EU. Övriga utnämningsfrågor har vi inte begärt att Lars Danielsson ska kunna lämna besked om.

Lars Danielsson: Tack, herr ordföranden. Jag har inte behov av någon inledning på någon av punkterna. Jag är beredd att svara på alla de frågor som utskottet kan vilja ställa.

Ordföranden: Tack så hjärtligt. Då börjar vi med utnämningmakten.

Inger René: Jag skulle vilja börja med att fråga Lars Danielsson vilken strategi man hade när det gäller EU-kommissionären.

Lars Danielsson: När det gällde att utse ny kommissionär till EU, den fråga som var aktuell under maj, juni och juli förra året, var väl den diskussion som fördes i första hand inriktad på att försöka identifiera vilka s.k. portföljer som kunde var mest intressanta ur svensk synpunkt.

Inger René: Hur skedde sedan beredningen och enkannerligen samrådet med övriga partier?

Lars Danielsson: Det här har vi redogjort ganska utförligt för i en promemoria som har lämnats till utskottet från Statsrådsberedningen. Jag kan givetvis upprepa det som står i den promemorian om ni så önskar. Men jag tror att det finns bättre och mer precist beskrivet redan där.

Inger René: Då får jag precisera mig till att be Lars Danielsson säga lite grann extra om just samarbetet med övriga partier när det gäller den här frågan, när man väl hade identifierat vilken portfölj det skulle gälla.

Lars Danielsson: Jag kan väl konstatera att frågan om utseende av nya kommissionärer var en process som ordföranden, Romano Prodi, som ju hade utsetts redan i maj förra året, drev mycket personligen. Han reste runt i, tror jag, samtliga EU-huvudstäder. Han hade ett möte med statsministern i mitten av juni.

I den process som så småningom ledde fram till att Margot Wallström nominerades som svensk kandidat till kommissionen skedde det egentligen vid tre tillfällen samråd med partierna. Inför Europeiska rådets möte i Köln, som ju ägde rum den 3–4 juni, samrådde statsministern och vice statsministern med samtliga partiledare och informerade då om den process som Prodi avsåg att tillämpa när han skulle få fram en ny kommission. Efter det besök i Stockholm, som jag refererade till tidigare, när Prodi träffade statsministern i mitten av juni gjordes det en ny rundringning till samtliga partiledare från vice statsministern den 20, 21 och 22 juni, varvid det då informerades om att det verkade troligast att det var den s.k. miljöportföljen som det kunde bli möjligt för Sverige att få, någonting som ju stämde väl överens med de önskemål och prioriteringar som regeringen tidigare hade framfört, bl.a. baserade på den första rundan partiledarkontakter som jag refererade till. Omedelbart före tillkännagivandet av Margot Wallströms kandidatur den 2 och 3 juli genomförde vice statsministern en ny telefonrunda med samtliga partiledare den 2 juli, utom Carl Bildt som inte gick att nå förrän den 3 juli.

Inger René: Lars Danielsson talar hela tiden om information. Det är alltså information det gäller, inte någon form av samråd. Är det rätt uppfattat?

Lars Danielsson: Information och samråd.

Inger René: Så när Margot Wallström utsågs, eller innan dess, fanns det fler kandidater som miljökommissionär än Margot Wallström?

Lars Danielsson: Jag vill på en gång säga att hela den här processen sköttes, som jag nämnde, av statsministern och vice statsministern. Jag var själv under delar av perioden utomlands och hade inte möjlighet att följa den i detalj. Jag är därför kanske inte heller rätt person att svara på alla de detaljerade frågorna, utan jag kan endast efter bästa förmåga redogöra för hur jag uppfattar situationen i stora drag. Jag vet att det diskuterades andra namn, ja. Men den slutgiltiga konsultationen om ett namn den 2 och 3 juli skedde bara med ett enda namn, Margot Wallström.

Inger René: Så det var inte ett samråd, utan mera av: I morgon kommer vi att utse... Det var den typen av information?

Lars Danielsson: Återigen: Jag hade inte någon möjlighet att lyssna på samtal. Men jag vet ju att vid exempelvis det första samrådstillfället jag nämnde, alltså före toppmötet i Köln den 3 och 4 juni, inbjöds samtliga partiledare att komma med egna förslag på namn.

Inger René: Men det var innan man hade fått delen som handlade om miljökommissionär?

Lars Danielsson: Ja, det var det. Den sekvensen försökte jag att beskriva alldeles nyss.

Inger René: Det innebär alltså att när portföljen blev bestämd var det gentemot de övriga partiledarna bara ett namn, såvitt Lars Danielsson vet.

Lars Danielsson: Om Inger René lyssnade på vad jag försökte säga, och som också är beskrivet i promemorian, redogjorde Lena Hjelm-Wallén i den konsultationsrunda som skedde den 20, 21 och 22 juni för att hon uppfattade det som mycket troligt att det just var miljöportföljen vi skulle få. Om man tittar på tidsutdräkten fanns det alltså en period mellan den 22 juni och den 2 juli, då det var relativt troligt att vi skulle få miljöportföljen, innan man kom fram till ett konkret namn.

Inger René: Min fråga rörde mer om ifall det inte var så att det förelades flera namn inför de olika partiledarna och om man hade möjligheter att uttrycka någon preferens åt det ena eller andra hållet, så vitt Lars Danielsson vet.

Lars Danielsson: Så vitt jag vet, men återigen: Jag är inte den absolut rätta personen att svara på den frågan. Det kan nog bara ordentligt besvaras av de personer som förde samtalen.

Inger René: Då skulle jag vilja fråga om nästa del. Det talas ibland om "inmalning" när det gäller tjänster i EU, när det gäller den första fasen där Sverige som ny medlem möjligen har en liten fördel för att vi ska få vår, om man ska kalla det så, rättmätiga del av antalet tjänster. Har departementet gjort någon utvärdering av hur detta har fallit ut?

Lars Danielsson: Inledningsvis vill jag säga att när det gäller frågan om svenskar i EU-tjänster är det inte en fråga som primärt hanteras av Statsrådsberedningen. Det är en fråga som under en femårsperiod, den s.k. infasningsperioden, har hanterats av Utrikesdepartementet. Jag är därför egentligen inte rätt person att ge en auktoritativ uttolkning av vad som har skett under den här tiden. Den frågan bör egentligen i första hand ställas till personer på Utrikesdepartementet, vilket jag också har framfört under hand till utskottskansliet.

Det finns ett material om hur vi uppfattar situationen när det gäller svenskar på höga tjänster i kommissionen, eller på tjänster över huvud taget. Man kan väl säga att en allmän bedömning, om jag ändå försöker svara, är att vi relativt väl har uppfyllt de målsättningar vi hade när det gällde att få in svenskar på lämpliga poster i kommissionen. Vi är i stort sett jämförbara med både Finland och Österrike, som blev medlemmar samtidigt som vi. Vi har också klarat processen så att vi har kunnat ha en försvarbar fördelning mellan män och kvinnor i kommissionen. På det hela taget är vi ganska nöjda med hur vi har klarat av att få in personer i kommissionen och de andra EU-institutionerna.

Inger René: Gäller det också om man tittar på fördelningen mellan kvinnor och män på olika nivåer?

Lars Danielsson: I stort sett, ja. Det beror lite på hur man bryter ned det, på vilka nivåer man väljer att ta ut det. Man kan säkert ta ut enskilda nivåer, A 2- och A 3-nivåer och allt vad det heter, och hitta en viss snedfördelning.

Men om man tittar exempelvis på de högre tjänsterna i kommissionen ligger vi mycket väl till när det gäller könsfördelning, om man tar exempelvis spannet A 1 ned till A 3.

Inger René: Om jag förstår rätt är det ungefär en tredjedel kvinnor och två tredjedelar män.

Lars Danielsson: Ja, och det är ändå en av de högsta andelarna bland övriga medlemsländer, utan att man för den skull kan vara alldeles nöjd, givetvis. Men det är ändå förhållandevis hyggligt.

Inger René: Är Lars Danielsson rätt person att fråga när det gäller den fortsatta hanteringen av tjänster i EU?

Lars Danielsson: Nu är det ju så att efter den här femåriga infasningsperioden har vi inte någon speciell fördel längre gentemot alla andra medlemsländer. Nu gäller normala kriterier när man anställer folk i EU:s olika institutioner. Det innebär, enligt de personalpolitiska riktlinjer som EU-institutionerna har antagit, att man i första hand siktar på att befordra folk internt. Det innebär att Regeringskansliets roll nu mer är att hjälpa till att informera om de tjänster som kan bli lediga i EU-institutionerna. Det finns en särskild tjänst avsatt på Utrikesdepartementet för att hantera de här frågorna. Men våra möjligheter att påverka och att övertyga kommissionen om att anställa just svenskar är just nu mycket begränsad.

Ordföranden: Är det någon övrig som har någon mer fråga? Har självdisciplinen slagit till med bedövande kraft? I så fall säger vi tack för detta och går vidare till ärende nr 24, det som kallas underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i fråga om förbindelserna med Österrike. Så vitt jag förstod hade Lars Danielsson inte heller där något behov av att säga något inledningsvis.

Björn von der Esch: Vi har ju fått en PM av dig, och vi har tidigare också frågat ut Sven-Olof Petersson. Det har gett oss en bild som jag tänkte skildra lite för dig och ställa frågor samtidigt. Vi behöver ju inte ta alla frågor om igen. Det förlopp jag tänkte ta är det från fredag till och med söndag, och sedan kan vi tala lite om orsakssammanhangen och kanske om några detaljer.

Du säger i din PM att det kom till samtliga Europas huvudstäder på kvällen fredagen den 28 januari ett fax från den portugisiska premiärministern som talade om hur man hade tänkt att hantera Österrikefrågan. Det är tidsstämplat kl 17.42 hos Statsrådsberedningen, men det blev liggande där till måndag morgon oläst. Det fick därmed, kan man väl säga, ingen betydelse för det fortsatta skeendet. Är det rätt uppfattat?

Lars Danielsson: Nej, det är inte rätt uppfattat. Det är riktigt att det kom ett fax kl 17.42 till Statsrådsberedningen. Det är ett fax ställt till mig från min portugisiska kollega. Det innehåller dels en kopia av ett brev från den belgiske premiärministern och den belgiske utrikesministern, dels ett kort pressuttalande av den portugisiska premiärministern. I det brev som herrar Verhofstadt och Michel skriver refererar man till en debatt som ägde rum i det belgiska parlamentet den 27 januari där man diskuterade situationen i Öster-

rike. Det står i brevet att det uttrycktes en stor oro i det belgiska parlamentet när det gäller den politiska utvecklingen i Österrike. Man ber den portugisiska premiärministern att diskutera med övriga parter i unionen hur man bör agera i förhållande till det som sker i Österrike. Det finns inga förslag till på vilket sätt. Man bara konstaterar att man tycker att man borde agera på något sätt.

Detta var en debatt som man också slog upp i tidningarna den 28 januari, i några av de centraleuropeiska tidningarna, och man kunde också se det refererat där. Det var också refererat i nyhetsbyråer samma dag som debatten hölls.

I det pressuttalande som bifogas från den portugisiska premiärministern säger han bara kort och gott att han vill uttrycka sin stora oro när det gäller den möjliga politiska utvecklingen i Österrike. Han stryker under att Europeiska unionen inte bara är en inre marknad eller en gemensam valuta. Den är också en union som baseras på en uppsättning värden och regler och på en gemensam civilisation. Det är alltså inte något fax från den portugisiska premiärministern om hur man skulle hantera situationen, utan det är helt enkelt en vidarebefordran av en information om vad som hade skett a) i det belgiska parlamentet b) vid det pressuttalande som den portugisiska premiärministern hade gjort med anledning av detta. Bägge dessa dokument fanns mycket lätt tillgängliga under fredagen i stort sett i de flesta europeiska nyhetsmedier. Det faktum att detta fax ställt till mig är skickat på en faxapparat som inte är kopplad till det centrala systemet och att det inte lästes förrän på måndagen hade inte någon som helst betydelse i sammanhanget. Innehållet i detta var mycket välkänt.

Björn von der Esch: Var det samma fax som man har diskuterat i Danmark i Folketinget?

Lars Danielsson: Det vågar jag inte uttala mig om.

Björn von der Esch: Det kom med några minuters mellanrum.

Lars Danielsson: Det är mycket möjligt, men jag kan inte svara på det.

Björn von der Esch: Då går vi vidare. I regeringsformen 10:6 står det att regeringen fortlöpande ska hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket och överlägga med nämnden när dessa så erfordrar. Det har inte skett.

Lars Danielsson: Det är riktigt.

Björn von der Esch: Sedan står det vidare att i alla utrikesärenden av större vikt ska man före avgörandet överlägga med nämnden, om så kan ske. Det har inte heller skett.

Lars Danielsson: Det har inte skett någon överläggning, nej. Det är riktigt.

Björn von der Esch: Och inte fortlöpande hålla underrättad heller. Det är två olika saker som står. Ingen av dem har gjorts. Man kan säga att RF 10:6 över huvud taget inte har varit aktuell.

Lars Danielsson: Jo, den har i högsta grad varit aktuell. Om jag redan nu får ge en liten kommentar: Precis som Björn von der Esch refererar står det ju i regeringsformen 10:6 att i alla utrikesärenden av större vikt ska regeringen före avgörandet överlägga med nämnden – om det kan ske, står det i den version jag har. Då kan man ju fundera lite kring vad det här med ”om det kan ske” står för. Då finns det i och för sig olika typer av förarbeten till regeringsformen. Men om man exempelvis tittar i den alldeles utmärkta boken *Sveriges grundlag* av Petrén och Ragnemalm, två väl kända, höga jurister i vårt samhälle, konstaterar de följande: ”Reservationen ’om det kan ske’ tar sikte på ärenden, som är av så brådskande natur, att överläggning med nämnden ej kan avvaktas.” Att det över huvud taget inte var aktuellt är inte riktigt. Det var bara den lilla kommentaren jag ville göra.

Björn von der Esch: Nu är det inte det jag talar om. Jag talar om att man fortlöpande ska hålla Utrikesnämnden underrättad. Där finns inte villkorat om så kan ske, utan det ska man göra under alla förhållanden, eller hur?

Lars Danielsson: Men då är frågan vad det är man ska hålla Utrikesnämnden underrättad om. Är det fortlöpande skeenden som går att läsa sig till i medierna, eller är det något annat?

Björn von der Esch: Vi kommer till det, som sagt var. Var fattades beslutet? Det fattades på ett hotellrum i Aten, inte sant, under ett telefonsamtal, om jag har förstått utformningen av ditt brev.

Lars Danielsson: Som framgår, tror jag, av den inlaga vi har givit till utskottet fattades beslutet av statsministern efter samråd med utrikesministern.

Björn von der Esch: Beslutet finns inte diariefört. Vi har försökt att få fram det i går och i dag. På Statsrådsberedningen säger man att det inte finns. Man har någon annan förklaring på Utrikesdepartementet, att beslutet är ett uttryck för ett faktiskt politiskt handlande, och då är det inget formellt beslut. Är det någonting du kan kommentera?

Lars Danielsson: Detta är ju ett besked som har lämnats av våra och UD:s jurister. Jag har ingen som helst anledning att ha någon annan uppfattning. Detta är ett typiskt exempel på ett s.k. faktiskt handlande, ja.

Björn von der Esch: Och det finns inget skrivet.

Lars Danielsson: Vad som finns är ju en av Utrikesdepartementet upprättad promemoria om tillämpning av detta beslut, som är daterad den 18 februari. Men det är ju så att säga ett sätt att kodifiera det som låg inom ramen för den s.k. plattformen av den 31 januari.

Björn von der Esch: Du säger tillämpningen. Den har vi själva bestämt, för den är inte lika i alla EU-länder. De har gått olika långt, har jag förstått.

Lars Danielsson: Nej, inte vad gäller de tre åtgärder som låg inom ramen för den överenskommelse som träffades och som formulerades den 31 januari. Där tror jag inte att det finns någon åsiktsskillnad mellan de 14 länderna. Däremot vet vi, av medierna och annat, att i vissa enskilda länder har man

valt, helt utan samråd och på eget initiativ, att göra vissa andra aktioner, delvis av folklig karaktär. Men det är något helt annat.

Björn von der Esch: Man har varit mycket noga med att poängtera att det inte är något EU-beslut, utan det här är ett suveränt beslut från Sveriges sida. Man har kallat det för ett bilateralt beslut. Men det är det väl inte. Det är väl ett unilateralt beslut. Österrikarna var väl inte med och skrev på, vad jag förstår, utan det är Sverige respektive de andra länderna som ensidigt har dikterat, eller hur?

Lars Danielsson: Det är ett samordnat beslut av 14 suveräna stater, ja.

Björn von der Esch: Ja. Men det man normalt kallar för bilateralt beslut är det ju inte fråga om.

Lars Danielsson: Nej det är riktigt. Det är inte något bilateralt beslut.

Björn von der Esch: Jag skulle vilja fråga: När det här diskuterades, diskuterades också hur man ska häva sanktionerna framöver, vilka villkor som ska vara uppfyllda för att de ska kunna gå tillbaka?

Lars Danielsson: Nu frågade Björn von der Esch ”diskuterade man”. Du kanske kan precisera aningen vad du menar med ”man” i det här fallet?

Björn von der Esch: Ja, om jag det visste. Det är väl tydligen statsministern själv och, som du sade och har skrivit till oss, utrikesministern. Men fanns det några rättssakkunniga i närheten när beslut fattades i Aten? Eller fanns det folk från UD?

Lars Danielsson: Det fanns ett antal personer från utrikesförvaltningen, inklusive jag själv som också råkar komma från utrikesförvaltningen, i närheten, ja.

Björn von der Esch: Var utrikesministern också där?

Lars Danielsson: Utrikesministern var inte där. Hon var inte i Aten. Hon konsulterades på telefon.

Björn von der Esch: Ni var sakkunniga, men ingen kom på idén att regeringsformen 10:6 på något vis kunde...

Lars Danielsson: Som jag försökte antyda, om jag får ta den diskussionen ordentligt: Det här var en situation som uppstod på söndagskvällen den 30 januari, någon gång vid sju-, åttatiden på kvällen, när statsministern blev uppringd av Antonio Guterres. Han hade haft ett samtal, precis som vi skriver i den promemoria som har tillställts utskottskansliet, och också på lördagen ett samtal som mera handlade om att Guterres bara bad om en allmän värdering från statsministerns sida av läget, helt enkelt, när det gällde Österrike. Då diskuterades inte några som helst konkreta åtgärder. När Guterres ringer upp igen på söndagen har han, om jag kommer ihåg rätt, konsulterat 12 av de 14 medlemsländerna. Det är Sverige och, vill jag minnas, också Danmark kvar på listan. Han redovisar då de förslag till åtgärder som den här konsultationsrundan hade givit. Det var i det läget statsministern hade att ta ställning till de olika förslag som då presenterades.

Björn von der Esch: Du säger att han redovisade förslag. Kom statsministern med några ändringsförslag? Eller vi köpte det så att säga rätt av?

Lars Danielsson: Samtalet mellan de två skedde i enrum. Jag kan inte svara på den frågan.

Björn von der Esch: Men hade det inte varit möjligt att man hade utlyst ett sammanträde med Utrikesnämnden, låt oss säga till lördagen eller söndagen, långt tidigare? För det kom väl inte som en blixtnadå från klar himmel att det här skulle hända över weekenden?

Lars Danielsson: De konkreta förslagen på söndagskvällen kom, om inte som en blixtnadå från klar himmel, så i varje fall som en, tror jag, relativt oväntad händelse. Som möjligen har redogjorts för under en annan utfrågning var det ju faktiskt så att diskussionen under lördagen handlade om att det fördes en diskussion också med utrikesministern om vi inte från svensk sida borde se till att frågan om Österrike på något sätt kunde föras upp på allmänna rådets dagordning vid dess kommande sammanträde. Det var det stämningsläge som rådde under lördagen. Då fanns det inte några konkreta förslag på åtgärder på något sätt. Perspektivet under lördagen och egentligen också på söndagen fram till dess att telefonsamtalet kom från Guterres var faktiskt att det här skulle diskuteras, men kanske inte med sådan skyndsamhet som sedan blev fallet. Det handlade också i det läget om att det var ganska osäkert när regeringskoalition, alltså ÖVP och FPÖ, skulle kunna bli godkänd. President Klestil sände ut signaler i det läget om att han ville fundera en tid på saken. Att det blev en sådan brådska med att få fram de fjortons gemensamma ställningstagande var en klar överraskning. Att i det läget försöka initiera ett nämndsammanträde föreföll inte logiskt. Vad skulle man då diskutera? Situationen i Österrike rent allmänt sett var knappast ett utrikesnämndsärende.

Björn von der Esch: En sista fråga. Om det nu inte gick med sammanträde, och det ska ju vara det om så kan ske, kunde man ju ha hållit vederbörande underrättade ändå. Men de uppgifter som gick i pressen och som var uppe i det danska Folketinget, om att man visste om det här redan under Förintelsekonferensen – då kom det upp, då började man prata man och man emellan – har icke dementerats av den danska statsministern, och vi får väl se vad vår egen statsminister så småningom säger. Det här måste väl ha legat i luften.

Lars Danielsson: Nej, när det gäller åtgärder har det inte det. Att situationen i Österrike diskuterades allmänt sett på de flesta ställen i Europa, skulle jag vilja säga, under den här veckan – absolut. Men frågan om åtgärder kom inte på bordet förrän på söndagskvällen.

Göran Magnusson: Bara ett par smärre frågor. Övervägde Sverige att avstå från att delta i den gemensamma aktionen av utrikesnämndsskäl eller av andra skäl?

Lars Danielsson: Det är en fråga som statsministern och utrikesministern måste svara på själva. Jag uppfattade inte att det förekom några sådana överläggningar. Men det är en fråga som vederbörande själva måste svara på.

Göran Magnusson: Nästa fråga är då om EU-nämnden. Det har inte varit aktuellt här. Nu säger man att det här inte är något EU-beslut, och samråds-skyldighet föreligger just vid beslut. Det diskuterades inte heller att EU-nämnden kunde vara intressant som samrådspart i det här?

Lars Danielsson: Jag vill minnas att vi faktiskt konstaterade, men kanske i efterhand om jag ska var riktigt ärlig, att EU-nämnden inte hade varit rätt organ. Detta var ju inte ett EU-beslut, precis som Göran Magnusson säger, utan detta var ett bilateralt, förlåt ett unilateralt samordnat beslut. Jag ber tusen gånger om ursäkt, Björn von der Esch.

Nils Fredrik Aurelius: Jag ska också fatta mig kort. Rätt organ, hade det varit Utrikesnämnden enligt din bedömning? Du delar åsikten att regeringsformen 10:6 helt gäller för den här typen av ärenden, dvs. att det var ett så pass viktigt och betydelsefullt ärende att Utrikesnämnden normalt skulle ha blivit informerad?

Lars Danielsson: Ja. Om så hade kunnat ske, ja, definitivt.

Nils Fredrik Aurelius: Och det kunde alltså inte ske av tidsskäl, menar du.

Lars Danielsson: Det är min mening, ja.

Nils Fredrik Aurelius: Så du menar att brådska kan vara ett tillräckligt skäl i grundlagens mening att inte Utrikesnämnden ska höras?

Lars Danielsson: Återigen för att plocka fram herrar Petrén och Ragnemalm: "Reservationen 'om det kan ske' tar sikte på ärenden, som är av så bråds-kande natur, att överläggning med nämnden ej kan avvaktas."

Nils Fredrik Aurelius: Hur skulle du definiera begreppet brådska?

Lars Danielsson: Definitivt menar jag att det som skedde i Aten på kvällen den 30 januari kan insorteras under begreppet brådska.

Nils Fredrik Aurelius: Får jag slutligen fråga när du själv för första gången fick befattning med ärendet?

Lars Danielsson: Då ber jag dig definiera vad du menar med ärendet.

Nils Fredrik Aurelius: Om en gemensam deklaration.

Lars Danielsson: Det var på samma kväll. Vad som skedde rent konkret var att min kollega hos Guterres ringde mig och sade: Nu kommer om några minuter min premiärminister att söka din statsminister för att diskutera gemensamma åtgärder. Det kan man väl säga var första gången, dvs. 5–8 minuter innan det samtalet ägde rum mellan Guterres och Persson.

Helena Bargholtz: Min fråga gäller just begreppet brådska. Då handlar det enligt din uppfattning om 5–8 minuter. Men man kan ju ändå fråga sig varför inte Göran Persson kunde få några minuter till på sig för att åtminstone ringa partiledarna och varsko dem om det här, så att de hade varit underrättade i förväg. Fanns det inga funderingar på detta?

Lars Danielsson: Vad jag förstod framhölls det från Guterres sida att ärendet brådskade mycket. Han bedrev ju den här diskussionen på ett sätt som arbetsmässigt var mycket svårt att hantera. Han ringde runt i tur och ordning till var och en, och hade han fått stopp någonstans hade han fått börja om igen. Det var han väl i och för sig villig att göra, antar jag. Frågan var inte aktuell, som jag sade. Diskussionen som skedde i anslutning till det här samtalet var just denna att rent praktiskt fanns det, som vi såg det, ingen möjlighet att kalla Utrikesnämnden. Det är ju det som regeringsformen talar om.

Helena Bargholtz: Men för artighetens skull kunde man åtminstone ha underrättat partiledarna om det.

Lars Danielsson: Artighet är en sak. Om det är artighet det handlar om är det en annan typ av diskussion, tycker jag. Vad vi nu försöker diskutera här är huruvida regeringsformens stadga är tillämplig. Där är ju inte artighet ett av de främsta hänsynen.

Helena Bargholtz: Det var kanske ett dumt valt ord. Men man hade, som sagt, kunnat göra detta ändå. Men det tycker du inte behövdes.

Lars Danielsson: Det säger jag inte. Visst, av artighet skulle man säkert kunna göra både det ena och det andra. Men vad vi försöker att göra är att hantera ärenden korrekt i förhållande till regeringsformen.

Björn von der Esch: Jag vill bara vara korrekt i förhållande till regeringsformen. Det är två saker man måste skilja på. Det är att hålla Utrikesnämnden fortlöpande underrättad. Där ges inget villkor. Det ska ske, står det. Sedan, när det gäller att samla ihop Utrikesnämnden, är det om så ske kan.

Lars Danielsson: Nu är jag inte absolut grundlagsexpert, det ska jag villigt erkänna. Men att fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad sker väl också genom att man, normalt sett, samlar Utrikesnämnden. Om man gör någonting annat är det inte något som egentligen har täckning i regeringsformen. Det har kommit att utvecklas en praxis att man kan ha telefonkontakter, ja. Men det är något som i så fall ligger lite vid sidan av vad regeringsformen talar om.

Ordföranden: Får jag ställa en fråga med anledning av vad Lars Danielsson säger jämfört med vad ambassadör Petersson sade när han var här. Han medgav att han över huvud taget inte hade reflekterat över tanken att inkalla Utrikesnämnden. Gjorde Lars Danielsson det?

Lars Danielsson: Jag reflekterade över tanken, ja.

Ordföranden: Och kom fram till att denna var omöjlig?

Lars Danielsson: Jag kom fram till att det var omöjligt att från Aten sammankalla Utrikesnämnden.

Ordföranden: Hur kom Lars Danielsson fram till att det var omöjligt att ringa Utrikesnämndens ledamöter?

Lars Danielsson: Men nu talar vi om att sammankalla Utrikesnämnden.

Ordföranden: Jag frågade varför det var omöjligt att ringa nämndens ledamöter.

Lars Danielsson: Den frågan reflekterade jag inte över. Jag reflekterade över frågan om att sammankalla Utrikesnämnden.

Ordföranden: Är det inte lite egendomligt att man inte reflekterar över att konsultera något annat parti än regeringspartiet i en fråga som ambassadör Petersson rubricerade som exceptionellt viktig?

Lars Danielsson: Jag har inget emot beskrivningen av att det är en exceptionellt viktig fråga. Men jag har också mycket svårt att se hur man kunde sammankalla Utrikesnämnden när föredraganden i ett sådant ärende, dvs. statsministern, befann sig i Aten.

Ordföranden: Ni övervägde aldrig att säga till premiärministern i Portugal att han fick vänta två timmar med hänsyn till den svenska regeringsformen?

Lars Danielsson: Jag var inte medveten om att någon sådan diskussion fördes. Exakt vad statsministern sade till Guterres kan bara han själv svara på.

Ordföranden: Får jag då till slut ställa en fråga av mer principiell betydelse och med tanke på vårt EU-medlemskap. Om vi för ett ögonblick glömmer det faktum att detta inte är EU – i flera hänseenden är det inte EU; det är bara 14 länder och inte 15, och dessutom agerar de i egen kapacitet. Det här ärendet blir intressant av ett allmänt EU-skäl dessutom, nämligen med EU:s ambitioner att spela en mera aktiv roll på det utrikespolitiska planet. Ser statssekreterare Danielsson några komplikationer i att för Sverige vitala utrikespolitiska beslut, av exceptionell karaktär, för att gå tillbaka till det vi talar om nu, i framtiden kommer att fattas vid sidan om den svenska regeringsformens andra bokstav?

Lars Danielsson: Det är ju ett antagande som ordföranden gör. Om det är riktigt eller inte vågar jag inte ha någon bestämd uppfattning om. Men jag tycker att det kan finnas all anledning att i lugn och ro framgent diskutera samrådsformer när det gäller viktigare utrikespolitiska frågor. Vi står ju i vårt medlemskap i den europeiska unionen inför en situation där den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken utvecklas på olika sätt. Det inrättas organ under det här året, exempelvis i Bryssel, som också tangerar utrikes- och säkerhetspolitik. Det kan då finnas, tycker jag, anledning att titta på om de former vi har i dag är de mest ändamålsenliga.

Det här gör jag som en reflexion som tjänsteman. Det här är väl en fråga som man i första hand bör initiera från politiskt håll, om man vill föra den här typen av diskussion. Jag tycker att det är mycket rimligt att föra en sådan diskussion och försöka hitta former som är ändamålsenliga och som kombinerar det grundlagsfästa kravet på samråd, som kombinerar behovet av snabbhet i vissa lägen och som kombinerar över huvud taget den snabbt föränderliga värld som vi nu lever i.

Ordföranden: Har statssekreterare Lars Danielsson någon idé om hur detta samråd skulle kunna utvecklas?

Lars Danielsson: Den är inte av det genomarbetade slaget att den är värd en presentation i konstitutionsutskottet redan i det här läget. Men jag ber gärna att få återkomma vid något tillfälle.

Ordföranden: Kan telefon till oppositionsledarna tänkas vara en möjlighet?

Lars Danielsson: Jag tror att det ska uttryckas skriftligen, så att vi kan få en publik debatt kring det hela, snarare än att föra den i telefonsamtal som bara två personer kan lyssna på.

Ordföranden: Ska vi ha publika debatter kring samråd i utrikespolitiken?

Lars Danielsson: Kring formerna för samråd, ja.

Ordföranden: Nej, nu talade jag om innehållet, om man möjligen kunde tänka sig att innehållet kunde ha formen av att man tog kontakt när möjlighet erbjöds.

Lars Danielsson: Jag förstår inte riktigt kopplingen, om jag ska vara riktigt ärlig. Jag försökte föra ett resonemang om att det kanske möjligen kan vara så att vi står inför en delvis ny situation i sådana här frågor, att det kan finnas anledning att föra ett principiellt resonemang om vilka samrådsformer som är de mest ändamålsenliga. Någon annan diskussion försökte jag inte föra.

Ordföranden: För att vara mycket tydlig: Vad utskottet just nu granskar är om ett för Sverige exceptionellt utrikespolitiskt ställningstagande möjligen hade förtjänat samråd med någon annan än regeringen själv.

Lars Danielsson: Jag tycker att det är utskottets uppgift att dra de slutsatserna.

Offentlig utfrågning med departementsrådet Bengt Nordqvist angående upphandlingen av konsulttjänster för en IT-satsning i Östersjöregionen

Ordföranden: Välkommen, Bengt Nordqvist, för att svara på frågor om konsulttjänster för en IT-satsning i Baltikum. Vi har försökt hitta någon eller några som anser sig vara kunniga och t.o.m. möjligen beredda att ta ansvaret för det som utskottet i detta hänseende har att granska.

Valet har fallit på Bengt Nordqvist att komma till oss och lämna upplysningar. Du är hjärtligt välkommen att säga något inledningsvis om du själv vill. Om inte går vi direkt på frågorna.

Bengt Nordqvist: Jag tror att vi kan gå direkt på frågorna.

Ordföranden: Partierna frågar i storleksordning med undantag av det parti som har anmält ärendet, i detta fall Moderaterna.

Per-Samuel Nisser: Det här granskningsärendet gäller en IT-satsning i Baltikum. I januari 1998 lämnade företaget Swedfund in en offert till Närings- och handelsdepartementet. Senare på våren beslutade regeringen att den här konsulttjänsten skulle upphandlas. Då gick det ut ett förfrågningsunderlag den 17 juni som enbart gick till Swedfund. Dagen efter lämnade Swedfund sitt anbud. Jag har två frågor kring detta.

Vad är det som gör att detta kan betecknas som en biståndsverksamhet? Av svaren till KU har framgått att detta var skälet till att anbudet endast gick till Swedfund. Det är den första frågan.

Den andra frågan gäller följande: Var kan man finna en rättsregel eller praxis som stöder den bedömning som finns i det material som vi har fått, att det bara är statliga organ eller statliga bolag som får lämna anbud och att man inte gör en offentlig konkurrensutsatt upphandling enligt lagen om offentlig upphandling? Det är mina två frågor.

Bengt Nordqvist: Om jag får vända på frågorna och ta tvåan först, så kan jag inte hitta någon rättsregel som säger att det uteslutande är ett statligt bolag eller statligt organ som ska ta hand om den här typen av uppdrag.

Den andra frågan, om biståndsverksamhet, är jag lite osäker på hur jag ska uppfatta. Biståndsverksamhet i den meningen att det gäller bistånd till andra stater ... jag är inte säker på att jag riktigt uppfattade första frågan.

Per-Samuel Nisser: I den förklaring vi har fått till att det bara blev en som upphandlades var att man kallade detta bistånd, inte någon annan form av verksamhet. Det var alltså kärnfrågan i det hela. Vad var det som gjorde att man kallade detta bistånd?

Bengt Nordqvist: Det grundade sig på en överenskommelse mellan Sverige och de tre baltiska staterna samt staden S:t Petersburg om att lämna bistånd inom IT-området.

Per-Samuel Nisser: Tittar man mer noga i det avtal som Swedfund tecknade står det i punkten 3.2, har jag sett, att Swedfund i sin tur kunde anlita underleverantörer, underkonsulter och rådgivare. Har jag uppfattat det här rätt, att regeringen kom fram till att det här var bistandsverksamhet och därför kunde man bara upphandla inom ett statligt organ men detta statliga organ var sedan fritt så att säga att vad gäller verksamheten i praktiken låta vem som helst göra det med underleverantörer som inte behövde vara statliga? Det står det ingenting om.

Bengt Nordqvist: Jag borde kanske ha inlett med att säga att jag inte var delaktig själv i den här processen, att jag inte ens var anställd inom förvaltningsavdelningen vid den här tiden. Det jag svarar är uteslutande det jag har kunnat hämta in.

Nu kommer vi in på frågor som jag inte kan ge ett rakt svar på, utan där jag egentligen bara ägnar mig åt att spekulera.

Ordföranden: Ska vi möjligen avstå från spekulationer, för det är vi alla duktiga på.

Tommy Waidelich: I en PM från Regeringskansliets förvaltningsavdelning den 24 februari, undertecknat av chefsjuristen, står det att den egentliga bristen i förfarandet är dokumentationen och att det borde ha funnits en PM i den här akten som redovisar varför Swedfund var den enda möjliga uppdragstagaren. Sedan står det också: Med de rutiner som finns i dag hade detta varit en självklarhet.

Då skulle jag vilja fråga: Vilka nya rutiner handlar det om och när infördes de?

Bengt Nordqvist: Jag ska försöka ge ett kort svar. Jag tillträdde min tjänst som chefsjurist för drygt ett år sedan. En av de allra viktigaste uppgifterna, konstaterade jag mycket snabbt, var upphandlingsområdet. Jag ledde sedan en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med bl.a. UD och Finansdepartementet, där vi gick igenom och såg över hur organisationen och upphandlingsreglerna såg ut. Vi lade fram en rapport den 30 april förra året där vi skissade på en ny organisation och ett nytt regelverk på det här området.

Organisationen, kan man väl säga, sattes i sjön i september. Vi skapade också i samband med det här ett nytt internt regelverk som än så länge enbart gäller inom förvaltningsavdelningen men där vi just nu arbetar med att det ska gälla inom hela Regeringskansliet. Det här inkluderar att man dokumenterar ställningstaganden under processen i en promemoria.

Mats Einarsson: Jag får fortsätta på det temat. Det här är lite grann av en hypotetisk fråga naturligtvis, men innebär de nya rutinerna och det nya regelverket att en direktupphandling med endast en part skulle kunna genomföras i en motsvarande situation? Eller innebär reglerna att detta icke skulle kunna upprepas?

Bengt Nordqvist: Den brist som jag har sett i första hand gäller dokumentationen av de överväganden som låg till grund för valet av upphandlingsform. Jag tror att jag vill stanna där. Jag utesluter inte alls att vi skulle kunna göra om det här.

Ordföranden: Om jag får fortsätta både där Mats Einarsson slutade och där Per-Samuel Nisser började, så – om jag förstår det rätt – var ditt svar till Per-Samuel Nisser att det inte finns något lagstöd som säger att man *inte* skulle gå ut på en bredare upphandling i denna typ av fall. Det var rätt uppfattat, eller hur?

Bengt Nordqvist: Ja.

Ordföranden: Det måste väl rimligtvis också leda till, när vi får som svar att den enda brist som Regeringskansliet kan ha hittat är att man saknar dokumentation på det, att det är ett svar som blir hängande i luften därför att det är därmed inte granskat huruvida det faktiskt var sant i det första ledet. Det enda vi vet är att vi inte vet varför det gjordes som det gjordes.

Bengt Nordqvist: Det är effekten av den bristen.

Ordföranden: Men om vi tvingas ändå att vara något hypotetiska – om vi skulle spela upp upphandlingen igen; i brist på dokumentation får vi nästan göra det – är det väl då rätt tolkat att det i dag inte finns någonting som Regeringskansliet har uttrönt som säger, eller som pekar på, att det formellt bara fanns en enda möjlig anbudstagare.

Bengt Nordqvist: En enda formell möjlig anbudstagare – det kan vi inte säga att det var så.

Ordföranden: Nej. Vad vi har fått tillbaka i svaren från Regeringskansliet är att just därför att ärendet var av den här karaktären måste det vara ett statligt organ. Går vi sedan baklänges igen förefaller det inte i dag gå att finna något stöd för denna hypotes. Det är möjligt att man i anbudet så småningom skulle komma fram till att det statliga organet var det lämpligaste. Men det visste man väl inte i förväg?

Bengt Nordqvist: Jag kan väl svara så här. I formell mening, att alla andra skulle vara uteslutna, det kan nog vara en sak. Samtidigt kan jag också konstatera att med de förutsättningar som fanns för uppdraget har vi inte heller i efterhand kunnat hitta att det skulle ha funnits någon annan. Men det är en liten distinktion mellan de två bitarna.

Ordföranden: Vi började där, upplysningsvis, genom att höra Nämnden för offentlig upphandling som påpekade för utskottet att man i flera situationer hade funnit att där man från början trodde att det bara fanns en dök det när man sedan gick ut på upphandling upp andra anbudstagare som man faktiskt inte hade tänkt på. Det är ju därför som utskottet har att granska om man faktiskt skötte den formella delen av det här på ett korrekt sätt och därmed kan få reda på om det fanns några fler.

Jag sluter mig till att det i varje fall inte går att säga att detta är ett uppdrag som bara kan gå till en statlig instans. På den punkten är vi uppenbarligen eniga, eller hur?

Bengt Nordqvist: Jag vill nog ändå ligga kvar med de överväganden som har redovisats i promemorian. Jag kan inte säga att det formellt är uteslutet att någon annan ska ta det här uppdraget. Ett sådant påstående kan jag inte göra. Med de förutsättningar som fanns för det ser jag inte att det skulle kunna ha funnits någon annan.

Ordföranden: Om vi då är alldeles noggranna, för vad vi har att pröva är vilka skyldigheter staten har att använda sig av lagen om offentlig upphandling och be om anbud från flera, måste det väl ändå vara så – eller tolkar jag departementsrådet fel då? – att det i dag inte går att säga att det inte av formella skäl gick att utesluta andra anbudstagare. Och i så fall, om det skulle gå att utesluta andra anbudstagare, måste jag tillbaka till lagrummet igen.

Bengt Nordqvist: Det finns två nivåer. Det är därför vi kommer i den här diskussionen. Den ena nivån säger att kan man med stöd av lag eller annan författning konstatera att det bara finns en som kan ta det här uppdraget, då är jag färdig och kan konstatera att det inte finns någon annan. Den nivån ligger vi inte på.

Sedan har jag också en mer praktisk nivå. Jag har på ett eller annat sätt kunnat utreda att det inte finns någon annan som kan lämna det här anbudet, men det är inte med stöd av lag eller författning. Det är på den nivån som jag anser att det här uppdraget ligger.

Ordföranden: Får jag fråga: Hur vet departementsrådet det senare?

Bengt Nordqvist: Det är på det sätt som jag har redovisat i promemorian, de tre olika punkterna som finns med där. Det första är att företräda Sverige i förbindelse med andra stater. Det här är ju ett uppdrag som gäller förbindelser mellan Sverige och de tre baltiska staterna. Det andra steget är ett uppdrag från regeringen som innebär att ta hela ansvaret för bistandsverksamheten, alltifrån att projektera, dela ut medel, revidera, återrapportera till regeringen, finna nya finansiärer. Det är det andra steget. Det tredje steget innebär att skapa de här kontakterna utan att det fanns bindningar till IT. Man måste ha en IT-kompetens för att genomföra det här. Den IT-kompetensen bör rimligtvis inte finnas bland dem som får uppdraget. Det måste alltså vara skilt från branschen.

Ordföranden: Exakt vilken betydelse spelar det faktum att det är ett statligt ägande? Bolaget lyder ju under aktiebolagslagen, precis som alla andra bolag.

Bengt Nordqvist: Det statliga ägandet ... ja, det blir två delar som är av intresse. Den ena delen är att man företräder staten i det här sammanhanget, och den andra delen är att det inte finns något vinstintresse i den meningen som ett privat vinstintresse.

Ordföranden: Har det statliga företaget Swedfund inget vinstintresse?

Bengt Nordqvist: Inte ett privat vinstintresse i den meningen.

Ordföranden: Inte ett privat? Är det skillnad på ett statligt vinstintresse och ett privat vinstintresse, och i så fall, var står det? Telia, för att ta ett berömt exempel, är ett statligt bolag ...

Bengt Nordqvist: Jag kanske ska stanna där, och hålla med.

Kenth Högström: Du är ju inbjuden för att svara på frågor om Swedfund. Men får jag ändå fråga om de andra upphandlingarna som vi har behandlat i utskottet. Du har ju uppenbarligen som första åtgärd på förvaltningsavdelningen konstaterat brister i dokumentation och andra brister i förhållande till lagen om offentlig upphandling. Och du har uppenbarligen skrivit någon promemoria, eller är på väg att göra det. Skulle vi kunna få ta del av den?

Bengt Nordqvist: Den promemoria jag har nämnt är per den 13 april förra året, och den tror jag faktiskt är inlämnad.

Kenth Högström: Har de andra departementen upplevt ditt sätt att behandla frågan som statsministerns eller Statsrådsberedningens sätt att försöka strama upp ...

Bengt Nordqvist: Nu kanske jag pratar om två olika promemorior. Det är promemorian om upphandlingsverksamheten i Regeringskansliet. Eller är det en annan promemoria du pratar om?

Kenth Högström: Nej, det är den du själv refererade till.

Bengt Nordqvist: Då så.

Kenth Högström: Har du upplevt att det har varit svårigheter att övertyga departementen om att följa den nya ordningen?

Bengt Nordqvist: Jag tycker att jag har fått en väldigt bra respons.

Kenth Högström: Anser du att det är viktigt att Statsrådsberedningen och samtliga departement följer lagen om offentlig upphandling?

Bengt Nordqvist: Det är självklart.

Kenth Högström: Är det viktigt att de också anmäler avvikelser på ett bra sätt?

Bengt Nordqvist: Anmäler avvikelser? Till vem?

Kenth Högström: Att de anmäler och dokumenterar det, så att avvikelserna på något sätt stadfästs.

Bengt Nordqvist: Ja, det har varit min uppfattning, och är min uppfattning.

Ordföranden: Jag vet inte om jag bör ställa frågan, men har departementsrådet någon uppfattning om varför det är så förskräckligt svårt att hitta någon som faktiskt var ansvarig för det här? Var är de?

Bengt Nordqvist: Jag tror att jag ska avstå.

Ordföranden: Då avstår utskottet från fler frågor. Tack för att du ville komma hit. Utskottets sammanträde är därmed avslutat.

1999/2000:KU20
Bilaga B11

Offentlig utfrågning med utrikesminister Anna Lindh angående regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden samt regeringens utövande av utnämningssmakten

Ordföranden: Jag hälsar utrikesministern välkommen. Vi brukar ge våra gäster möjlighet att säga någonting själva om de vill. Därefter kommer frågorna i den ordning som partierna är stora med undantag från den ordning som etableras inledningsvis, nämligen att de som har anmält ärendena får gå först.

Då frågar jag utrikesministern om hon vill säga någonting om Sydafrika-ärendet som inledning.

Anna Lindh: Jag har inga inledande kommentarer.

— — —

Ordföranden: Då tackar vi för detta och går över till nästa ärende, frågan om regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i fråga om förbindelserna med Österrike, samt Kosovo. Då båda ärendena handlar om samma problem, nämligen regeringsformens förhållande till olika utrikes-ärenden, kan vi rationalisera det hela och ta dem i en och samma frågeomgång. I fråga om Österrikeärendet har vi redan hört ett par tidigare, men utskottet ansåg att då vi ändå har utrikesministern här ger vi utskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor om detta.

Björn von der Esch: Frågan gäller om det beslut som fattades den 31 januari angående sanktioner mot Österrike fattades i strid med 10 kap. 6 § regeringsformen och om regeringen därigenom bröt mot grundlagen. Då frågar jag utrikesministern först: Är vi överens om att det här ärendet är ett utrikesärende av större vikt?

Anna Lindh: Ja.

Björn von der Esch: Då hör det till regeringsformen 10:6. Då är min nästa fråga: Det har beskrivits som ett bilateralt ärende, men anser inte utrikesministern att det är ett unilateralt beslut eftersom det är Sverige som dikterar det? Det har ingen annan stat med att göra, inte heller Österrike.

Anna Lindh: Det är Sverige som fattar beslutet, men det är samtidigt ett beslut som vi fattar tillsammans med andra länder.

Björn von der Esch: Bilateralt innebär ju att det är mellan två länder, men så är det inte här. Det är Sverige som dikterar hur beslutet om våra förhållanden ska vara gentemot Österrike.

Anna Lindh: Sverige avgör självt om vi ska vara med på aktionen i och för sig – ja.

Björn von der Esch: Okej. Då säger regeringsformens 10 kap. 6 § att regeringen fortlöpande ska hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket. Har regeringen gjort detta och hållit nämnden "fortlopande underrättad"?

Anna Lindh: Ja, regeringen underrättar fortlöpande Utrikesnämnden. Det här var dock ett ärende – om vi fortfarande enbart talar om Österrike – som hanterades med stor skyndsamhet.

Björn von der Esch: Min fråga var: Hölls Utrikesnämnden fortlöpande underrättad om detta ärende?

Anna Lindh: Inte om Österrikeärendet, nej.

Björn von der Esch: Då kan vi slå fast att där ligger ett brott mot grundlagen, eftersom detta är ovillkorligt.

Anna Lindh: Nej, det menar jag inte att det är, för det står också "om det kan ske". Det handlar också om ifall det är praktiskt möjligt. Om det medhinnes, tror jag att det står.

Björn von der Esch: Jag förstår att utrikesministern skulle hävda det. Men det gäller faktiskt inte vad gäller att hålla fortlöpande underrättad. Detta är ovillkorligt. Om det kan ske, som utrikesministern åberopar, gäller om man ska överlägga med nämnden innan man avgör det. Det är två skilda saker. Dels handlar det om att hålla Utrikesnämnden fortlöpande underrättad, dels om att sammankalla Utrikesnämnden för ett avgörande. Det är det sistnämnda som "om det kan ske" gäller.

Anna Lindh: Det fanns ingen möjlighet att hinna med att hålla Utrikesnämnden informerad eller sammankalla Utrikesnämnden, eftersom ärendet skulle avgöras på ett par timmar. Såvitt jag kan förstå av förarbetena är också "om det kan ske" just en fråga om att det måste vara praktiskt möjligt att genomföra samrådet och sammanträffandet med Utrikesnämnden.

Björn von der Esch: Här är det inte fråga om att sammankalla, utan man ska hålla underrättad. Man kan göra det via post, fax och på alla de sätt. Vi återkommer senare till hur mycket tid det fanns för detta.

Men vi är i alla fall överens om att det inte skett något sammankallande, det har inte skett någon underrättelse, utan beslutet fattades utan något samråd över huvud taget med Utrikesnämnden?

Anna Lindh: Ja.

Björn von der Esch: Då skulle jag vilja ställa en fråga. Under de första dyggen efter det att beslutet hade fattats uppgav såväl statsministern som utrikesministern ett helt annat skäl till att man inte hade sammankallat Utrikesnämnden. Det mynnade ut i att eftersom alla parter var införstådda med beslutet utgick man ifrån att man inte behövde sammankalla Utrikesnämnden. Statsministern sade t.ex. att han hela tiden hade trott att det var en självklar gemensam uppfattning i Sverige att vi drar en gräns mot högerextremism – det stod så i Dagens Nyheter. Utrikesministern uttryckte förvåning över att moderatledaren hade begärt ett Utrikesnämndssammanträde. Det här

argumentet har över huvud taget inte återopats efteråt. Varför återopade man det från början?

1999/2000:KU20
Bilaga B12

Anna Lindh: Det finns flera möjligheter i ett sådant här fall att ha kontakter. Det ena är att sammankalla Utrikesnämnden. Det andra är att ringa runt till partiledarna. Just detta att ringa runt till partiledarna gjorde vi aldrig, eftersom vi trodde att det fanns en bred enighet. Det skulle i och för sig hantearas oerhört snabbt, så det var ett praktiskt problem. Men vi ringde inte till partiledarna eftersom vi trodde att det fanns en bred enighet och åsiktsöverensstämmelse i frågan.

Björn von der Esch: Alltså betyder det att om man tror att alla är överens då är det fritt fram att köra över grundlagen?

Anna Lindh: Nej. Utrikesnämnden är en sak. Samtal med partiledarna är en annan sak. Det grundlagen reglerar är Utrikesnämnden. Där menar jag att vi agerade i enlighet med grundlagen eftersom vi inte sammankallade Utrikesnämnden när det inte fanns tid. Det kunde inte ske. Däremot vid sidan av grundlagen kan man naturligtvis och bör naturligtvis också ha samtal med partiledarna i viktiga frågor. Det borde vi naturligtvis ha haft i detta fall, om vi hade förstått att det fanns åsiktsskillnader. Vi trodde att det fanns en överensstämmelse i åsikter om det. Det är mera en fråga om politisk lämplighet än en grundlagsfråga.

Björn von der Esch: Numera är det bara brådskan som återopas, att det inte fanns tid. Å andra sidan kan man diskutera vad som hade hänt om man skjutit upp beslutet några timmar för att meddela. Nu blev beslutet ett bomskott i alla fall, eftersom den regeringsbildning som man ville förhindra kom till stånd. Vi kan ta den frågan redan nu: Vad hade hänt om man skjutit upp beslutet så att man hade hunnit underrätta Utrikesnämnden eller partiledarna?

Anna Lindh: Det hade inte funnits möjlighet att skjuta upp beslutet för svensk del. Det var möjligt att säga ja till att vara med på detta eller att ställa sig vid sidan av aktionen och ställa sig ensamt med Österrike mot de andra 13 medlemsländerna i EU.

Björn von der Esch: Det är utrikesministerns uppfattning?

Anna Lindh: Det är min klara uppfattning.

Björn von der Esch: Var befann sig utrikesministern under det här skedet, och när fick utrikesministern kontakt med statsministern så att ni diskuterade det, och hur diskuterade ni detta?

Anna Lindh: Vad gäller Österrike hade vi ett samtal på lördag morgon när vi diskuterade möjligheten att jag skulle ta upp information om Förintelsekonferensen på nästa allmänna rådsmöte med utrikesministrarna för att vi då skulle kunna framföra kritik mot regeringsbildningen i Österrike. Då på lördag morgon hade vi ingen kunskap om att det planerades några direkta åtgärder. Nästa samtal med statsministern hade jag på söndag kväll. Då berättade han att Portugals premiärminister hade tagit kontakt med honom och föreslagit åtgärder och att vi måste avgöra om vi skulle vara med eller inte.

För oss båda var det fullständigt självklart att Sverige skulle solidarisera sig med de 13 andra medlemsländerna, och inte solidarisera sig med Österrike.

Björn von der Esch: Lördag förmiddag, säger utrikesministern, hade ni ingen aning om att det skulle bli en aktion med 14 länder mot Österrike. Det var helt obekant på lördag förmiddag för både statsministern och utrikesministern? Ni diskuterade det inte?

Anna Lindh: Det diskuterades inga åtgärder. Det vi diskuterade var hur andra länder skulle kunna framföra sitt obehag över och sitt starka ogillande inför det som hände i Österrike. Vi diskuterade möjligheten att kalla in ett extra allmänt råd, men för det var utsikterna väldigt små. Sedan diskuterade vi att ta upp det på dagordningen på det allmänna råd som skulle komma den närmaste tiden.

Björn von der Esch: Just det, inga konkreta åtgärder. Men ni hade en möjlighet att informera hem till Sverige att någonting var på gång. Dessutom hade väl UD fått ett fax där det stod att någonting skulle hända, man visste inte konkret vad, bara att någonting höll på att hända. Faxet blev liggande, och det var ju förargligt. Men det måste ha funnits andra källor. Vi har faktiskt en ambassad och två i Bryssel, som kunde följa debatten i det belgiska parlamentet på torsdagen, då det fastslogs att någonting skulle göras. Ni talade inte om det?

Anna Lindh: Nej, och man ska komma ihåg att faxet egentligen bara var ett pressmeddelande om det som hade diskuterats i Belgien och information om detta. Det kom inte till UD:s vakthavande, som ju har jourberedskap för att kunna sprida sådant här i Regeringskansliet, utan det kom till en oövevakad faxapparat på Statsrådsberedningen. Därför var det ingen som hade sett det, men det var i och för sig inte särskilt betydelsefullt eftersom det i praktiken bara var ett pressmeddelande.

När vi sedan diskuterade hur vi skulle kunna uttrycka vårt starka ogillande av den eventuella regeringsbildningen i Österrike var nästa allmänna råd nästan två veckor fram i tiden. Så det fanns ingen anledning för oss att tro att det skulle bli några snabba överväganden under helgen, utan då hade vi fortfarande all tro på att det fanns tid kvar för att diskutera vad som skulle kunna ske.

Björn von der Esch: Tydligt hade inte utrikesministern hört mycket om detta innan. Hur lång tid hade utrikesministern på sig vid samrådet med statsministern för att fatta beslut? Hann utrikesministern konsultera sin sakkunskap på UD? Det var därför jag tidigare frågade var utrikesministern befann sig.

Anna Lindh: Jag hade inte möjlighet och egentligen inte heller behov av att konsultera sakkunskapen på UD. Ett av dom ansvariga utrikesråden fanns i Aten vid det här tillfället. När vi sedan tog upp frågan på UD var det ingen som hade någon annan uppfattning när det gäller det här förhållandet. Vi ska komma ihåg att det här inte gick – för att anknyta till en tidigare fråga – via tjänstemännen eller utrikesförvaltningarna eller representationen i Bryssel,

utan det var direkta samtal direkt från Guterres till olika statsministrar, premiärministrar och några av presidenterna runt om i Europa.

1999/2000:KU20
Bilaga B12

Björn von der Esch: Det finns ingenting protokollfört, ingenting diariefört av detta. Är det vanligt att det helt saknas dokumentation efter ett sådant här betydelsefullt beslut?

Anna Lindh: Nej, det är naturligtvis ett speciellt ärende. Det här var fråga om telefonkontakter mellan samtliga Europas regeringschefer. Det var samma sak, har jag förstått, i alla länder: snabba, informella telefonsamtal men med ett gemensamt ställningstagande.

Nils Fredrik Aurelius: Jag uppfattade att utrikesministern här sagt att det fanns en möjlighet att ringa till partiledarna, exempelvis under söndagen, men att detta inte skulle vara behövligt med tanke på att det knappast, enligt vad man kunde bedöma, förelåg några åsiktsskillnader. Det innebär alltså att det fanns en möjlighet att ringa till ledamöterna i Utrikesnämnden, inklusive partiledarna och statschefen, eller hur?

Anna Lindh: Det fanns ingen möjlighet att göra en sådan rundringning innan vi svarade Guterres. Däremot skulle vi naturligtvis, sett i efterhand, ha informerats av partiledarna omedelbart efter det att vi beslutade att delta i den gemensamma aktionen. Men det fanns ingen möjlighet att ha detta förfarande innan vi fattade själva beslutet, därför att vi måste ge svaret på en gång.

Nils Fredrik Aurelius: Men utrikesministern sade nyss att det fanns en möjlighet att ringa.

Anna Lindh: Det fanns en möjlighet att ringa till partiledarna för information, ja, och den borde vi naturligtvis ha tagit. Däremot fanns det ingen möjlighet att ha någon form av formell eller informell diskussion, sammanträde, beslut gemensamt.

Nils Fredrik Aurelius: Vad det handlar om enligt RF 10:6 är att regeringen fortlöpande ska hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket, t.ex. genom telefonsamtal.

Anna Lindh: Ja, om det kan ske, står det också i grundlagen. Det måste också vara praktiskt möjligt.

Nils Fredrik Aurelius: Detta om det kan ske, kopplat till de andra krav som finns i paragrafen, är det som von der Esch just var inne på.

Låt mig ställa ett par andra frågor. När det gäller information i Utrikesnämnden om Kosovoförhållandena: Är det en rimlig bedömning att säga att det varit en stor enighet på svensk sida om hur man ska se på agerandet i Kosovo?

Anna Lindh: När det gäller anmälan angående Kosovooperationen har jag lite svårt att veta hur jag ska hantera den, därför att här gäller anmälan att vi inte har tagit upp detta i Utrikesnämnden. Protokollen från Utrikesnämnden är hemligstämplade. Annars skulle jag gärna citera Utrikesnämndens protokoll den 23 november, den 16 mars, den 7 april och den 9 juni. Vid alla dessa tillfällen har detta behandlats i Utrikesnämnden.

Nils Fredrik Aurelius: Det är alltså inte så att det faktum att det kan tänkas föreligga enighet om hur man ska se på detta från svensk sida har varit ett skäl till att inte informera eller sammankalla Utrikesnämnden?

Anna Lindh: Låt mig återigen upplysa både utskottet och dess ordförande om att Utrikesnämnden har varit samlad den 23 november, den 16 mars, den 7 april och den 9 juni. Sekretessen förhindrar mig att här läsa upp vad som står i protokollen, om inte utskottet föredrar att göra det bakom stängda dörrar, annars vet jag inte hur jag ska kunna bevisa att vid alla dessa tillfällen har de svenska insatserna i Kosovo tagits upp och man har samrått om dem i Utrikesnämnden.

Nils Fredrik Aurelius: Jag ifrågasätter inte detta, utan frågan gällde enhälligheten.

Anna Lindh: Jag vände mig till ordföranden för jag ville att han också skulle lyssna ordentligt på diskussionen.

Nils Fredrik Aurelius: Hur ser praxisen ut vid sådana här beslut om sanktioner mot enskilda stater, t.ex. till följd av FN-beslut? Hur informeras Utrikesnämnden och partierna?

Anna Lindh: Om jag ska göra en genomgång av de formella reglerna vid sanktioner får utskottet be om det så gör jag en sådan redovisning, för jag har inte blivit ombedd att göra det i dag. När det gäller Österrike är det inte fråga om sanktioner utan om politiska åtgärder som inte kan jämföras med sanktioner.

Nils Fredrik Aurelius: Om det skulle ha varit politiska åtgärder mot något annat land eller i något annat sammanhang, hur skulle normalt partiledarna och Utrikesnämnden ha informerats?

Anna Lindh: Det finns flera länder där vi inte har kontakter på politisk nivå. Det är i och för sig inte särskilt anmärkningsvärt. Däremot hade vi i fallet Österrike, ifall det inte varit fråga om att hantera det så skyndsamt, naturligtvis informerat Utrikesnämnden.

Nils Fredrik Aurelius: Diskuterades frågan om att informera Utrikesnämnden över huvud taget mellan statsministern och utrikesministern eller utrikesrådet?

Anna Lindh: Nej, det gjordes det inte. Det föll oss över huvud taget inte in. Det fanns ingen som helst tid att diskutera med Utrikesnämnden.

Nils Fredrik Aurelius: Det fanns åtskilliga dagar då ärendet diskuterades. Borde det inte ha fallit utrikesministern in att Utrikesnämnden enligt grundlagens regler skulle ha informerats?

Anna Lindh: Statsministern fick i ett telefonsamtal på söndag kväll av Portugals premiärminister veta att man var överens om ett antal åtgärder gentemot Österrike. Beslutet måste fattas omedelbart för att kunna framföras till Österrike och därmed påverka den regeringsbildning som skulle ske nästa förmiddag.

Ordföranden: Tack för detta.

1999/2000:KU20
Bilaga B12

Mats Berglind: Jag vill knyta an till frågan om behandlingen av Kosovoärendet i Utrikesnämnden. Utrikesministern har nu talat om vid hur många tillfällen detta behandlades. Även i det PM som jag har fått finns dessa datum uppsatta. Är det vanligt att man i Utrikesnämnden behandlar en och samma fråga så många gånger?

Anna Lindh: Nej, det är inte vanligt.

Mats Berglind: Utan att gå in på det hemliga materialet: Vad var anledningen till att frågan togs upp så många gånger?

Anna Lindh: Situationen i Kosovo var väldigt allvarlig. Det fanns alla skäl att tro att också ett svenskt deltagande skulle bli aktuellt.

Mats Berglind: Finns det någon sakfråga som inte behandlades i Utrikesnämnden vid dessa olika tillfällen som utrikesministern bedömer sedan kom att utföras i Kosovo?

Anna Lindh: Nej, det kan ha varit vissa skillnader vid de första preliminära bedömningarna av hur stor den svenska truppen skulle vara som sedan justerades efterhand. Men det var inga avgörande frågor som inte behandlades.

Mats Einarsson: Jag har ett par korta frågor. Finns det någon gemensam inställning mellan de 14 staterna i fråga om under vilka förhållanden som politiska åtgärder kan hävas? Finns det någon underhandsöverenskommelse mellan de 14 att agera samfällt även vid ett eventuellt hävande av sanktionerna?

Anna Lindh: Det har funnits ett samförstånd om att de här åtgärderna grundas på att Frihetspartiet sitter i regeringen och att de upphävs när Frihetspartiet inte längre sitter i regeringen.

Mats Einarsson: Detta är den enda grund som kan finnas för att fråga om de politiska åtgärderna?

Anna Lindh: Det är den enda grund som hittills har diskuterats bland de 14 som anledning att häva åtgärderna.

Mats Einarsson: Kommer Utrikesnämnden att sammankallas innan Sverige fattar sitt beslut om förändring av relationerna till Österrike?

Anna Lindh: Vi kommer att informera Utrikesnämnden om den fortsatta utvecklingen när det gäller Österrike.

Mats Einarsson: Men regeringen kommer inte att fatta något beslut om en annan hållning utan att höra Utrikesnämnden?

Anna Lindh: Ifall det finns möjlighet och tid kommer vi att göra det. Däremot är problemet att det även nästa gång kan vara så att det går väldigt fort. Inträffar det något sådant här en söndag kväll och beslut måste fattas på måndag morgon, kan det vid ett sådant läge se lite konstigt ut om Sverige som enda land fortsätter att ha ensidiga politiska åtgärder mot Österrike,

även om Frihetspartiet inte ingår i regeringen och alla andra medlemsländer har upphört med sina åtgärder.

1999/2000:KU20
Bilaga B12

Mats Einarsson: Ett av skälen till att inte underrätta Utrikesnämnden var, vid sidan av tidsaspekten, att man uppfattade frågan som okontroversiell. Vad gäller avståndstagandet från högerextremism är det säkert på det sättet. Men var det inte någon som åtminstone funderade över att en aktion mot en författningsenlig regeringsbildning, grundad på resultat av fria och demokratiska val, vilket det faktiskt är, i någon mån skulle kunna vara problematisk? Tänktes inte den tanken?

Anna Lindh: Jag har redan sagt att det är klart att vi tycker att detta är en speciell fråga, en fråga som också är av större vikt. Att vi sedan räknade med att det fanns en enighet kring frågan påverkar i och för sig inte beslutet när det gäller Utrikesnämnden, där fanns det inte tid. Däremot borde vi naturligtvis vid sidan av grundlagens krav ha ringt och informerat partiledarna omedelbart efter beslutet. Men där förutsatte vi, tog bara för givet – felaktigt förstod vi i efterhand – att det fanns en bred politisk enighet om att Sverige skulle solidarisera sig med de 13 andra länderna i EU och inte med Österrike.

Helena Bargholtz: Bara ett klarläggande. Ambassadör Petersson sade beträffande de uteblivna kontakterna med partiledarna att tanken inte ens hade föresvävat honom att man skulle underrätta partiledarna. Kan jag tolka utrikesministerns uttalande så att utrikesministern och statsministern hade ett samtal om detta och kom fram till att det inte var någon risk, att det här är något som alla ställer upp på? Eller var det så att ni utan att ha talat om de andra förutsatte att alla partiledarna skulle ställa upp på detta?

Anna Lindh: Vi hade ingen diskussion om detta. I efterhand tänkte jag att det var klart att vi borde ha ringt runt till partiledarna när beslutet var fattat. Jag och statsministern hade ingen diskussion om det. Jag, lika lite som utrikesrådet, tänkte inte på det. Min förklaring i efterhand, varför ingen av oss tänkte på det, är att vi helt enkelt tog för givet att det fanns en enighet.

Helena Bargholtz: Det fanns inget samtal er emellan om detta?

Anna Lindh: Nej, det var det inte.

Björn von der Esch: Utrikesministern säger att det skulle ha sett konstigt ut om Sverige inte hade sagt ja omedelbart. Skulle de andra länderna ha uppfattat det som konstigt om Sverige hade hänvisat till sin grundlag och sagt att vi har detta förfarande enligt vår konstitution, var snälla och vänta tills vi har klarat ut det?

Anna Lindh: Det fanns ingen möjlighet för de andra länderna att vänta. Beskedet måste ju framföras omedelbart. Därför hade det i realiteten betytt att Sverige hade sagt att vi ställde oss vid sidan av det gemensamma agerandet.

Ordföranden: Då är detta ärende avklarat. Vi har ett kvar, som emellertid också återfinns på statsministerns lista i dess fulla del, nämligen utnämningssmakten. Här vill vi få möjlighet att ställa några mer begränsade frågor

om det som rör de utrikes förhållandena. Det är Inger René som inleder. Sedan ska vi se om någon ytterligare har någon fråga. Varsågod!

1999/2000:KU20
Bilaga B12

Inger René: Tack! Jag kan ju begränsa mig ännu mer och säga att det rör Sveriges tillsättande av EU-kommissionär. För tids vinnande, som det brukar heta i det här huset, går jag förbi en del och går direkt in i materialet och frågar en sak. När vi hade fått miljöportföljen fördes överläggningar med de andra partierna. Vad innebar dessa överläggningar?

Anna Lindh: Jag hade inga egna överläggningar, så jag måste här hänvisa till Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson som hade överläggningarna med partiledarna. Såvitt jag har förstått förde Lena Hjelm-Wallén en diskussion med alla partiledarna veckan före midsommar kring miljöportföljen och aktuella namn. Hon återkom sedan med förslag på namn veckan efter midsommar.

Inger René: Nästa fråga: Fanns det flera aktuella namn just när det gäller miljöportföljen?

Anna Lindh: Jag kan inte redogöra för Lena Hjelm-Walléns kontakter med partiledarna. Det måste Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson redovisa. Vad jag har förstått fanns däremot inga invändningar när det förslag vi hade, Margot Wallström, presenterades veckan efter midsommar.

Inger René: Nej, det har jag också förstått. Men ordet överläggning borde innebära att man väger för- och nackdelar när det gäller olika namn. Det är därför jag ställer de här frågorna till utrikesministern.

Anna Lindh: Det borde i så fall ha gjorts vid de andra samtalen. Man borde ha fört fram andra kandidater när Margot Wallströms namn nämndes. Såvitt jag har förstått fördes inga andra kandidater fram veckan efter midsommar när Margot Wallströms namn nämndes.

Inger René: Och det fanns möjlighet, menar utrikesministern, att föra fram andra namn i det sammanhanget?

Anna Lindh: Hur diskussionen var, och när olika namn diskuterades, måste nästan utskottet diskutera med de ministrar som har fört förhandlingarna.

Inger René: Då spar jag det till nästa punkt. Jag har en fråga till som har med detta att göra: Är utrikesministern nöjd med den fördelning av män och kvinnor på högre respektive lägre poster som nu föreligger när det gäller våra EU-företrädare?

Anna Lindh: Jag är väldigt nöjd när det gäller den svenska fördelningen. Sverige är ju det land som har flest kvinnor. Trots att vi är ett litet land har vi utan jämförelse flest kvinnor på högre tjänster och även på mellantjänster inom EU. Jag är alltså mycket nöjd med Sveriges bidrag. Däremot hoppas jag att andra länder också ska ta till sig detta.

Inger René: Sverige är antagligen duktigare än andra länder. Men vi är inte duktigare än vad vi är inom landets gränser, så att säga. Det är fortfarande ungefär en tredjedel på olika poster.

Anna Lindh: Förlåt, men på de högsta tjänsterna har vi fem kvinnor och fyra män – så där är vi väldigt bra. Inom mellanskiktet har vi en något sämre representation än vad vi har hemma i Sverige, men väl en bra representation jämfört med andra länder.

Inger René: Tack!

Ordföranden: Tack för detta! Finns det ytterligare någon som vill fråga om detta ämne? Då ber jag att få säga tack till utrikesministern för att hon beredvilligt har velat svara på våra frågor. Tack så hjärtligt!

1999/2000:KU20
Bilaga B12

Offentlig utfrågning med statsminister Göran Persson angående regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i frågan om förbindelserna med Österrike, regeringens utövande av utnämningmakten, regeringens ansvar för chefstillsättningar samt konstitutionella aspekter på samarbetet mellan den Socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet

Ordföranden: Jag ber att få hälsa statsminister Göran Persson välkommen till utskottet för den sista av en lång rad utfrågningar i årets granskningsarbete – en granskning vars uppgift är att säkerställa att regeringen utövar sitt ämbete under grundlagen. Vi har bett statsministern komma hit för att svara på frågor i flera av de anmälningsspörsmål som utskottet behandlar. Det är för det första fråga om underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i fråga om förbindelserna med Österrike. Det är för det andra fråga om regeringens utövande av utnämningmakten och ansvar för chefstillsättningar. Det är för det tredje handläggningen av Sydafrikasatsningen, och det är för det fjärde statsrådets ansvar för regeringens beslut under samverkan mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Min tanke är att vi tar frågorna en i taget för att få någon klarhet i diskussionen. Här bjuder traditionen att vi ger våra gäster möjlighet att säga något inledningsvis om de vill göra detta. Därefter ger jag utskottets ledamöter ordet i partiernas storleksordning – största parti först – med det undantaget att det parti eller de partier som har anmält frågan för granskning går före i den ordningen.

Än en gång: Hjärtligt välkommen, Göran Persson. Vill du säga något inledningsvis i den första frågan, nämligen frågan om Utrikesnämnden och Österrike?

Göran Persson: Herr ordförande! Jag tror att jag gör så genomgående, för att spara tid, att jag hänvisar till de promemorior som vi har sänt in. Sedan får utskottet försöka att vinna ytterligare klarhet genom att ställa precisa frågor, så ska jag försöka svara efter bästa förmåga. Med tanke på att det är fredag eftermiddag ska jag också försöka vara kort.

Ordföranden: Tack för det. Med gemensamma krafter ska vi försöka förena korthuggenhet och klarhet. Då går vi omedelbart över till den första frågan, nämligen Utrikesnämnden och Österrike. Det är en fråga som är anmäld av Kristdemokraterna, och jag ger därför ordet till Björn von der Esch.

Björn von der Esch: Tack så mycket, herr ordförande! Det gäller om beslutet den 31 januari angående sanktioner mot Österrike fattades i strid med regeringsformen 10:6, vilket skulle innebära att man har brutit mot grundlagen. Jag vill först fråga om detta är ett utrikesärende av större vikt, som det heter i lagen.

Göran Persson: Det finns, herr ordförande, två led i detta resonemang. Ja, jag betraktar det som ett ärende av större vikt. Då ska Utrikesnämnden informeras om så kan ske. Det är naturligtvis det sista som är det intressanta. Jag gjorde bedömningen att så icke kunde ske.

Björn von der Esch: Jag kanske får komma till de frågorna vartefter.

Göran Persson: Jag förstår att det är det som det handlar om.

Björn von der Esch: Det är det som det handlar om, ja. Om det nu är ett utrikesärende av större vikt säger grundlagen att det är två saker som ska vara uppfyllda. För det första ska regeringen hålla Utrikesnämnden löpande informerad. Det är villkorslöst. Det ska alltid göras. Det andra är att det ska ske överläggningar före ett avgörande – här kommer det som statsministern påpekade in – om det kan ske.

Min fråga är nu: Har regeringen hållit Utrikesnämnden fortlöpande under rättad om detta ärende?

Göran Persson: Ja, i den utsträckning som man rimligen kan begära. Men det är klart att man kan säga, om man går tillbaka till förarbetena för det regelverk som nu gäller, att det säkert inte var någon som tänkte sig den typ av situation som vi numera ganska ofta befinner oss i, med mycket täta informella kontakter med andra länders regeringar och också med multilaterala organ typ EU. Det är en ny situation. Hittills har det varit så att vi har hållit Utrikesnämnden löpande informerad genom skriftliga dokument. Det tror jag har varit uppskattat och bra. I detta läge fanns inte den möjligheten. Här satt vi med någon timmes marginal och skulle ta ställning, vilket jag betraktade som okontroversiellt i sak.

Björn von der Esch: Jag tolkar det så här: före avgörandet skedde inga överläggningar. Det vet vi. Något fortlöpande underrättande – detta som var ovillkorligt – har inte heller skett, vilket har haft olika förklaringar.

Då vill jag ställa en fråga. Under de första dygnet efter det att beslutet var fattat uppgav såväl statsministern som utrikesministern att skälet till att Utrikesnämnden inte hade kontaktats var att man utgick ifrån att alla berörda parter var införstådda med detta. Statsministern sade själv i Dagens Nyheter att det är en självklar gemensam uppfattning i Sverige att vi drar en gräns mot högerextremism, och utrikesministern var förvånad över att moderatledaren begärde in Utrikesnämnden. Detta skäl har sedan över huvud taget inte förekommit. Det var de två första dygnet som man hänvisade till att alla var införstådda med detta. Har det bortfallit?

Göran Persson: Nej, inte alls. Jag tror att Björn von der Esch får hålla situationen i minnet. Skälet till att vi tog beslut på söndagskvällen var vad jag betraktar som en fullständigt naturlig och riktig bedömning från vår sida; vi skulle inte ensamma i Europa kunna solidarisera oss med den högerextremism som har kommit till uttryck i Österrike. Jag betraktar det i sak som någonting som jag utgår ifrån att vi är eniga omkring, särskilt med tanke på de många ansträngningar vi har gjort för att just bekämpa högerextremismen.

Ett besked skulle gå i väg på måndagsmorgonen till den österrikiske presidenten ifrån EU-kretsen. Att då sent på söndagskvällen från Sveriges sida

säga att vi av formella skäl, trots att de andra var överens, ville skjuta på detta så att man inte heller skulle kunna klara att ingripa och påverka den politiska bedömningen i Österrike hade varit någonting fullständigt sensationellt. Det hade, tror jag, varit ett ställningstagande som hade isolerat oss i Europa. Utifrån den utgångspunkten gjorde jag hela tiden bedömningen att ingen i sak rimligen kan ha någonting att invända emot att vi från svensk sida ställer upp gemensamt med andra i front mot högerextremismen.

Det fanns ingen tid att hantera ett utrikesnämndssammanträde eller på annat sätt lösa den delen. Grundlagen och regelverket är klara på den punkten. Nämnden ska hanteras om så kan ske, och det kunde inte ske här.

Björn von der Esch: Menar statsministern alltså att det skulle uppfattas som om den svenska regeringen hade solidariserat sig med Haiders parti om vi hade gått ut och sagt att vi med hänsyn till vår grundlag måste följa en viss procedur?

Göran Persson: Nu har von der Esch fel. Vår grundlag ger oss just denna möjlighet. Om så kan ske ska man informera. Om så inte kan ske har man denna möjlighet. Jag gjorde bedömningen att detta var ett ställningstagande som var helt förenligt med svenska intressen.

Björn von der Esch: Med risk för att bli tjugat vill jag säga att man ska informera under alla förhållanden.

Göran Persson: Ja visst, men det förutsätts inte att man gör det före beslut.

Björn von der Esch: Vi har frågat hur samrådet skedde med utrikesministern. Det är nämligen så att det inte finns några protokoll eller diarieanteckningar från detta beslut över huvud taget. Vi har bara fått en uppgift om att statsministern rådgjorde med utrikesministern. Men var, hur och när skedde det?

Göran Persson: Det skedde i anslutning till telefonsamtalet från Guterres – det bör i sin tur ha varit rätt sent på söndagskvällen – från Aten, där jag befann mig på ett officiellt besök. Det är också ett uttryck för den nya tid vi lever i. Väldigt mycket av denna typ av information och utbyte av underlag sker per telefon snabbt och informellt. Vi gjorde vårt gemensamma ställningstagande då.

Björn von der Esch: Visste statsministern ingenting förrän på söndagskvällen?

Göran Persson: Nej. Jag har sett att det har spekulerats om att frågan skulle ha varit uppe under den förintelsekonferens vi hade veckan innan. Jag kan säga att Österrike var närvarande under den konferensen i form av ett oerhört starkt inlägg från den dåvarande österrikiske förbundskanslern – Klima – omkring hur han såg på högerextremismen i Europa. Men det togs aldrig upp i form av att vi diskuterade några gemensamma aktioner. Notera att det var de fyra europeiska politiska ledare i unionen som inte deltog i Stockholm som var drivande i denna process: Guterres, den franske presidenten, den belgiske premiärministern och den spanske premiärministern. Det var alltså en socialistisk portugisisk premiärminister, en konservativ fransk president, en liberal belgisk premiärminister och en konservativ liberal spansk pre-

miärminister. Det var de drivande krafterna. Vi andra var glatt överraskade, ska jag säga, över den beslutsamhet och den kraft som unionen här visade när det gällde att värna europeiska värderingar som tolerans och demokrati.

Göran Magnusson: Jag har inga frågor. Jag anser att framför allt den skriftliga dokumentationen är tillräcklig för min del.

Nils Fredrik Aurelius: Utrikesminister Anna Lindh sade alldeles nyss att det hade funnits möjligheter att ringa till partiledarna exempelvis under söndagen. Då kan man säga att det också hade funnits möjlighet att ringa till övriga ledamöter av Utrikesnämnden. De är ju inte så många. Det är statschefen och ett par till. Diskuterade ni aldrig att göra detta?

Göran Persson: Nej. Vi insåg att beslutsläget var klart. I alla fall gjorde jag det. Information kunde komma att lämnas senare. Det är klart att man kunde ha gjort det sent på söndagskvällen eller tidigt på måndagsmorgonen, men ställningstagandet var uppenbart, under de omständigheter som då gällde, någonting som inte kunde föregås av ett utrikesnämndssammanträde.

Nils Fredrik Aurelius: Det står i regeringsformen 10:6 att Utrikesnämnden fortlöpande ska hållas informerad om saker som är viktiga för riket. Detta var en fråga som var viktig för riket, eller hur?

Göran Persson: Därom har vi aldrig tvistat. Poängen är formuleringen ”om det kan ske”. Här gällde det ett ställningstagande. Jag betraktar det som att det hade varit en katastrofal situation för Sverige om vi med hänvisning till att vi skulle kalla in Utrikesnämnden inte hade gjort gemensam sak med övriga demokratiska aktivister i Europa.

Nils Fredrik Aurelius: Nu är det ju så att information alltid ska lämnas. Där finns ingen formulering om att det ska göras om så kan ske.

Göran Persson: Det står inget om att den ska lämnas före beslut.

Nils Fredrik Aurelius: Låt mig ställa en annan fråga. Så småningom kom Utrikesnämnden ändå att inkallas. Varför tog inte statsministern initiativ till detta om det nu var en så viktig fråga?

Göran Persson: Det kom omedelbart krav på ett utrikesnämndssammanträde. Det var bara en fråga om vem som hann först. När Bo Lundgren sade att han ville ha utrikesnämndssammanträde tyckte jag att det var helt okontroversiellt. Varsågod!

Nils Fredrik Aurelius: Det finns en tidningsartikel om statsministern, där han påstås ha sagt att man får inkalla Utrikesnämnden om någon begär det. Det är kanske missvisande.

Göran Persson: Det kan väl också spegla lite av den sinnesstämning som rådde. Detta var någonting som vi alla rimligen stod bakom. Men jag hade naturligtvis också, dagarna efteråt, föranstaltat om att kalla in Utrikesnämnden. Nu var Bo Lundgren kvickare. Det är väl bra om oppositionen på så sätt visar en omsorg om rikets utrikesrelationer.

Nils Fredrik Aurelius: Det försöker vi alltid göra. Jag har två frågor till. Statsministern nämner konsensus eller att vi tycker ganska lika i partierna i många utrikespolitiska frågor. Det är säkert riktigt att det kan vara så mycket ofta. Men det kan väl aldrig på författningsmässig grund vara ett skäl att inte inkalla eller informera Utrikesnämnden?

Göran Persson: Vi skiljer på de två diskussionerna här. Vi diskuterar bl.a. frågan i sak, och där förutsätter jag att vi är överens. Att försätta Sverige i läget att som ensamt land i unionen på söndagskvällen bryta fronten hade naturligtvis varit sensationellt om vi var överens i sak om att isolera den österrikiska högerregimen. Formfrågan har jag redan svarat på. Formuleringen är ”om det kan ske”.

Nils Fredrik Aurelius: Det faktum att det kan tänkas föreligga ungefär samma åsikter i frågan eller mycket snarlika åsikter kan väl icke vara ett tillräckligt skäl rent konstitutionellt att inte informera Utrikesnämnden?

Göran Persson: Det har jag svarat på. Formuleringen är ”om det kan ske”. Vi hade inget sådant läge. Men vänd på situationen. Säg att jag skulle ha sagt, med Aurelius logik, att vi skulle kalla in Utrikesnämnden och att vi skulle lämna besked från Sveriges sida kl. 11 eller 9 nästa morgon. Vilken skada skulle det inte ha gjort oss i Europa? Jag kunde aldrig tänka mig att det skulle ha varit ett samfällt intresse.

Nils Fredrik Aurelius: Man kunde ha gjort som utrikesministern menade var möjligt och ringt under söndagen, exempelvis. Får jag ställa en sista fråga? Kan man säga att en ny praxis håller på att utvecklas beträffande Utrikesnämnden? Behöver den sammanträda lika ofta i framtiden?

Göran Persson: Jag tror att Utrikesnämnden sammanträder oftare nu är tidigare. Det är min bild. Det är ofta väl motiverat. Jag har nu ingen större anledning att ifrågasätta det regelverk som gäller för Utrikesnämnden. Jag menar att det är rätt väl avpassat, möjligen bortsett från den situation vi har med det snabba tempot. Där kan ha kommit in någonting som inte förutsågs i förarbetena. Men jag menar att det regelverk som nu finns fullt ut har möjliggjort ett kraftfullt agerande från Sveriges sida i Österrikefrågan, utan att vi på något sätt har trätt de regler som finns uppsatta för när.

Mats Einarsson: Först finns det kanske anledning att understryka att enigheten om det politiska innehållet i aktionen mot Österrike torde vara total vid detta bord, men vår uppgift är att granska tillämpningen av det gällande regelverket. Jag noterade att statsministern uttryckte sig ungefär som att han eller regeringen var glatt överraskad över den kraft med vilken unionen agerade. Är det statsministerns uppfattning att detta är ett agerande från den europeiska unionen?

Göran Persson: Nej – det har vi också sagt förut – det är inget EU-beslut i den meningen. Men när jag talar om union här talar jag inte bara om *the single market* och den europeiska unionen i den meningen. Jag talar också om den europeiska familjens värderingar. I den meningen var jag glatt överraskad över hur snabbt och hur tydligt man reagerade från höger till vänster i

Europa och med vilken uppslutning detta agerande har fått stöd i de medlemsländer som finns i unionen, med några undantag. Det är intressant att konstatera var de undantagen finns och hur den debatten förs. Jag tycker att fronten mot höger är värdefull.

Mats Einarsson: Det tycker jag också. Men rent formellt är detta alltså ett unilateralt beslut av Sverige och inte ett unionsbeslut.

Göran Persson: Självklart. Unionen består också av Österrike, som vi inte ska glömma bort. Därmed är detta i praktiken formellt redan utklarat.

Mats Einarsson: Jag har en annan fråga. Finns det någon överenskommelse mellan de 14 staterna om att agera samfällt även vid ett hävande av dessa politiska åtgärder mot Österrike?

Göran Persson: Det finns ingen formell överenskommelse. När man väl så småningom kommer till en sådan situation i Österrike att det har skett en utveckling som gör att vi tycker att vi vill ha en mer normal relation gör jag bedömningen att hävandet kommer att ske efter en nationell diskussion och med iakttagande av de regelverk som finns i nationerna, men också efter något slags gemensam politisk diskussion i Europa.

Mats Einarsson: Jag vill bara ha ett sista tydliggörande. Har regeringen i Utrikesnämnden eller på annat sätt överlagt med de politiska partierna om vilka villkor som ska vara uppfyllda för att Sveriges hållning visavi Österrike ska förändras? Har man redan på förhand diskuterat på vilket sätt detta kan ske?

Göran Persson: Nej, inte annat än att vi i anslutning till det utrikesnämndssammanträde som då hölls sade att vi skulle fortsätta denna typ av markering mot Österrike så länge den regering som nu finns sitter där. Det är väl det sätt som de flesta i Europa som har deltagit i debatten har uttryckt sig på.

Helena Bargholtz: Jag vill fråga statsministern om statsministern har tagit lärdom av det som har hänt och är beredd att diskutera med ledamöterna i Utrikesnämnden om hur man i framtiden ska hantera liknande frågor. Uppenbarligen har vårt medlemskap i EU skapat nya förutsättningar för det utrikespolitiska arbetet. Även om statsministern är nöjd med regelverket förefaller det som om flera av ledamöterna i Utrikesnämnden inte är det. Är statsministern beredd att ta upp en diskussion och höra hur de skulle vilja ha liknande fall hanterade?

Göran Persson: Jag är självklart alltid öppen för den typen av samtal.

Helena Bargholtz: Kommer du att initiera detta?

Göran Persson: Det återstår att se vilken form det tar, men jag är beredd att ta ett sådant samtal med andra partier om formerna för denna typ av information och samråd med tanke på det tempo som vi nu lever i och den täthet som vi har i våra relationer. Jag vill samtidigt återigen understryka inför konstitutionsutskottet att jag upplever – jag är väldigt övertygad på den punkten – att det regelverk som nu gäller har fungerat. Vi har kunnat följa detta. Jag är förvånad över att vi ändå hamnar i en diskussion som riskerar

att faktiskt glida över i den sakliga bedömningen och placera Sverige i ett läge då vi inte skulle vara tydliga i protesten mot en högerregering i Europa som innehåller ministrar som t.ex. förnekar Förintelsen och uttrycker sig uppskattande om Hitlers arbetsmarknadspolitik. Jag tycker att det är fruktansvärt. Hela denna formdebatt riskerar naturligtvis att dra bort intresset från sakfrågan. Men ser man något vad gäller formen som vi kan förbättra eller förändra har vi anledning att söka samförstånd, även om jag inte upplever att formen är problemet just nu.

Helena Bargholtz: Föresvåvade det statsministern, när detta dök upp, att ringa till partiledarna? Vi har fått höra av ambassadör Petersson och utrikesministern att de inte tänkte i de banorna. Tänk statsministern i de banorna?

Göran Persson: Inte när jag skulle ta beslutet och ge ett besked till Guterres om huruvida Sverige var med i denna krets. Det var inte den typen av överväganden. Hela min ryggrad sade mig så här: Oavsett vilken av de andra partiledarna som skulle ha stått här skulle han eller hon ha gjort samma ställningstagande. Det är utifrån den instinkten och den politiska grunduppfattningen jag tycker att vi ska bedöma denna fråga. Sedan är den dessutom väl förenlig med de krav som regelverket ställer.

Per Lager: Jag skulle vilja ställa en lite hypotetisk fråga. Är det bara i Österrike som detta skulle kunna hända? Självklart inte. Det skulle kunna hända i andra länder också. Hur ser statsministern på möjligheten att det i framtiden sker i fler länder? Hur agerar man då? Vad har man för regelverk? Vad har man för möjligheter att ingripa eller protestera som enskilt land och som deltagare i EU?

Göran Persson: Det är en bra fråga som Per Lager ställer. Detta beskriver också, tror jag, något nytt som håller på att ske. Vi tvinnas ihop allt närmare varandra, och vi vill samverka nära. Ofta har det ekonomiska utgångspunkter. Ofta är det marknadens krav som gäller. Det är handel. Det är investeringar. Det är skatter. Det är tullar. Det är den typen av förutsättningar för en fri rörlighet för kapital. Men ju mer vi samarbetar, desto viktigare blir det också att vi kommer ihåg att Europaunionen är en union som också präglas av värderingar. Det vore dumt att inte se att det i Europa finns flera länder som har haft stora bekymmer med kraftig främlingsfientlighet, antisemitism och andra uttryck för sådant som vi anser inte hör hemma i den europeiska familjen.

Jag kan se situationer framför mig då detta kan komma att upprepas. Jag tror att vi då, kanske under andra omständigheter med bättre förutsättningar för att samråda, kommer att vara helt överens om att markera från svensk sida.

Den bästa beskrivningen av detta tror jag att riksdagen fick för ett par dagar sedan när den konservative franske presidenten talade just i denna byggnad om hur han såg på denna gemensamma visserligen bilaterala men ändå samordnade aktion. Det var ett uttryck för en väldigt fast övertygelse om att det finns fler länder som har haft och har samma bekymmer och att man är beredd att agera. Jag ser det inte minst mot bakgrund av den utvidgning vi har framför oss som en mycket viktig signal om att Europaunionen inte bara

är en marknad. Det är också en union av värderingar, demokrati, tolerans och respekt för mänskliga rättigheter. Jag tycker att det är friskt och lovande, men ser naturligtvis framför mig situationer där vi kan komma att komma tillbaka – förhoppningsvis med bättre tid.

Per Lager: Regeringar kommer och går, som bekant, och tiderna förändras. Den politiska scenen förändras ganska snabbt ibland. Kan statsministern reda ut om det finns någon möjlighet att i framtiden gardera sig i EU inför en sådan förändring? Det skulle kunna beröra inte bara ett land utan flera, och det kan bli en total förändring av politiken.

Göran Persson: Nej, jag ser inget sätt att gardera sig mot detta. Men det farligaste vi kan göra är att tita och bara rycka på axlarna. Detta är naturligtvis demokratiska processer där människor väljer sina representanter och företrädare. De har rätt att delta och rätt att närvara, men vi har ingen skyldighet att ha politiskt umgänge med dem om de inte har de grundläggande värderingar som vi tycker hör hemma i ett Europasamarbete.

Detta kommer nog i historiens ljus att visa sig vara ett sätt att reagera som vi får se fler gånger, förhoppningsvis med lite bättre framförhållning och lite bättre tid än vad som gällde vid detta tillfälle.

Ingvar Svensson: Statsministern säger att det kan bli en olycklig fokusering på formfrågorna här. Men jag vill bara upplysa om att KU:s uppgift är just att granska formfrågorna.

Men det var inte därför som jag begärde ordet, utan jag gjorde det med anledning av det som statsministern sade här tidigare om att det snabba tempot och den nya tiden inte är förutsedd eller beskriven i förarbetena. Och man kan ana att det kan bli problem i framtiden. Jag undrar om statsministern avser att ta initiativ till en förändring av regeringsformen 10:6, eftersom man inte kan ändra bara i förarbetena utan att ändra i paragrafen?

Göran Persson: Jag har inte tänkt att göra det. Men det är klart att vi kan samtala om det. Jag är öppen för ett utbyte av tankar. Men det är klart att när dessa förarbeten en gång i tiden gjordes och när lagstiftningen konstruerades hade vi inte den vardag som vi har i dag. Jag kan bara ta en så enkel sak som jag brukar peka på. För tio år sedan var det någonting oerhört dramatiskt om en svensk statsminister hade en överläggning med en tysk förbundskansler. Det var någonting som utrikesförvaltningen förberedde i månader med talepunkter, program, korteger, flaggor, osv. I dag möts vi kanske 10–15 gånger per år. Vi ringer till varandra, och vi pratar informellt. Det är en helt ny situation som växer fram. Och det är klart att den kanske kommer att behöva avspeglas i det regelverk som vi har. Det är möjligt. Jag utesluter inte det. Och låt oss vara öppna på den punkten.

Men jag kommer återigen tillbaka till form och sak. Min bedömning är: Hade vi tolkat formen på ett sådant sätt att Utrikesnämnden först skulle inkallas hade vi hamnat i ett läge då Sverige i sak hade skadats. Då tycker jag att det hade funnits anledning att kalla mig till konstitutionsutskottet för en granskning.

Ordföranden: Jag skulle vilja återkomma till frågan om det faktiskt fanns tid. Statsministern har i svar på olika frågor påpekat att det fanns några timmar att fatta beslut på söndagskvällen. Avsikten var att detta uttalande, eller ställningstagande, skulle gå i väg på måndagsmorgonen till Österrike – fritt ihågkommet från vad statsministern sade. Statsministern sade något senare att hur skulle det ha varit om vi skulle kommit dragande med detta kl. 11 eller kl. 9 på måndagsmorgonen.

Alla dessa uttalanden ger intryck av att den svenska regeringen stod inför att tvingas fatta beslut, som statsministern sade, inom några timmar på söndagskvällen. Mot den bakgrunden har jag tagit del av den finska behandlingsproceduren. Jag skulle bara vilja läsa några få rader ur statsministerns finska kollegas redovisning för den svenska riksdagen om det förlopp som den finska riksdagen var inblandad i.

Då säger han först att Portugals premiärminister diskuterade ståndpunkten, dvs. eventuella uttalanden, med honom i telefon söndag kväll den 30 januari. Beslutet om deltagande i gemensamma ståndpunkter måste fattas snabbt på grund av Österrikes tidtabell, etc.

Han påpekar också i samma anda att han då framförde synpunkter på hur detta uttalande skulle vara.

Sedan kommer det två stycken längre ned:

Måndagen den 31 januari 2000 – alltså dagen därpå, vid middagstid och alltså efter både kl. 9 och kl. 11 – översändes den genom förhandlingar tillkomna slutgiltiga texten som endast kunde antas eller förkastas.

Då fattade alltså Finland beslutet. Sedan följer ett resonemang om att den finske statsministern inte kunde nå den finske presidenten som hade att fatta beslutet, eftersom vederbörande vid denna tidpunkt befann sig i ett flygplan.

Den redovisningen ger anledning att fråga:

Gick det inte att, precis som Finland, lämna synpunkter på söndagskvällen, konsultera i enlighet med regeringsformen på måndagsmorgonen och, precis som Finland, lämna sitt slutgiltiga besked på måndag vid lunchtid?

Göran Persson: Så uppfattade aldrig jag tidtabellen.

Ordföranden: Så uppfattade inte Sverige tidtabellen. Men så uppfattade man tidtabellen en timmes flygresor härifrån.

Göran Persson: Det är väl deras uppfattning i så fall. Det var inte vår bild.

Ordföranden: Men det måste väl rimligtvis ha varit sant att om den framförhandlade texten sändes till den finska regeringen vid middagstid på måndagen, så måste den rimligtvis ha sänts till den svenska regeringen vid samma tid, eller hade de olika länderna olika tidtabell?

Göran Persson: Det är möjligt, bortsett från den tidsförskjutning som finns.

Ordföranden: En timme hit eller dit kan vi nog bjuda på. Vi får ändå ihop tidtabellen för ett utrikesnämndssammanträde på morgonen.

Göran Persson: Det får finnarna svara på. Det är inte min sak att bedöma deras bedömning. Vår bild var att vi hade att säga ja eller nej på söndags-

kvällen. Jag vet inte när österrikarna sedan fick själva beskedet. Men jag tror att det var på måndagsmorgonen ganska tidigt.

Ordföranden: Såvitt jag förstår det så fick de det på måndagskvällen. Men det kan vi möjligen tvista om, och de kan väl omöjligen ha fått det på måndagsmorgonen om beslutet i Finland fattades på måndagen vid lunchtid?

Göran Persson: Det vet inte jag.

Ordföranden: Men förefaller det sannolikt?

Göran Persson: Ja, det kan mycket väl ha varit en sådan direktkontakt, skulle jag tro, från Guterres till den österrikiske presidenten – signalen att här står vi enade.

Ordföranden: Trots att man inte hade fattat beslut i Finland?

Göran Persson: Det vet inte jag. Det är min bedömning och min bild av läget.

Ordföranden: Men det var alltså så att statsministern aldrig någonsin till Guterres antydde att det fanns ett grundlagsproblem i Sverige som möjligen skulle kunna göra det nödvändigt att konsultera för att lämna besked såg på måndag vid lunchtid?

Göran Persson: Återigen, det har jag sagt förut, var sakfrågan av ett sådant slag att vi i praktiken hade att säga ja eller nej på söndagskvällen. Att då säga att vi ville fördröja vår process tror jag hade skapat en väldig oro i Europa.

Ordföranden: Varför hade det skapa en stor oro i Europa om man hade följt samma process som Finland följde?

Göran Persson: Det kan jag inte bedöma. Men mitt läge var det som jag nyss beskrev. Jag hade att ta ställning på söndagskvällen.

Ordföranden: Sade Guterres att det nu gällde att fatta beslut och att det aldrig kommer något mer tillfälle att fatta beslut?

Göran Persson: Jag kommer inte ihåg om vi över huvud taget hade en sådan diskussion. Mitt intryck var att det nu var så att 13 av 14 hade bestämt sig, eller 11–12 av 14, och var stod då Sverige?

Ordföranden: Fick den svenska regeringen på måndag vid lunchtid ett motsvarande fax eller meddelande från Portugal med det slutgiltiga och uppenbarligen under söndagskvällen stundtals ändrade ställningstagande där detta slutgiltigt redovisades?

Göran Persson: Det törs jag inte säga. Du får gå till diariet och titta. Jag var som du vet på resa i Grekland och hade då överläggningar med min grekiske kollega. Och jag tror att han och jag talade om detta på presskonferensen på förmiddagen i Greklands huvudstad när vi mötte medierna.

Ordföranden: Förlåt näsvisheten, men det var ju ett svenskt beslut som skulle fattas om Sveriges unilaterala agerande gentemot Österrike. Hur fattades detta beslut slutgiltigt?

Göran Persson: Vi tog ställning på söndagskvällen, jag och utrikesministern, efter att ha konfererat med varandra och gav klartecken för vår del. Sedan har vi skött det som krävdes därefter av formalia på det sätt som regelverket föreskriver.

Ordföranden: I den finska ståndpunkten redovisas det att statsminister Lipponen föreslog ändringar i detta uttalande, och andra europeiska ledare hade också föreslagit ändringar. Var det inte så att ni fattade beslut om ett slutgiltigt ställningstagande vid ett och samma tillfälle?

Göran Persson: Hur tänker du då?

Ordföranden: Jag tänker mycket praktiskt på att om en premiärminister ska ringa runt till 13 kolleger så är det väl sannolikt, och det framgår av den finske statsministerns redovisning att det förekommer ändringar under resans gång, och logiskt att man till slut underställer samtliga 14 vid ett och samma tillfälle det under diskussionerna så småningom omändrade förslaget? Hur skulle annars den första kunna veta vad vederbörande tog ställning till om den sjunde eller nionde hade föreslagit förändringar?

Göran Persson: Jag uppfattade det som så att det som vi hade att ta ställning till på söndagskvällen var det som i substans gällde och någonting som väl också hade underställts de övriga. Jag såg inget konstigt i det.

Ordföranden: Och Finland hade alltså en annan beslutsprocess.

Göran Persson: Det är möjligt. Det får du fråga den finske statsministern om. Jag har ingen anledning att kommentera vad han sade.

Ordföranden: Jag läser ur hans yttrande, och av detta förefaller bilden för min del vara klar.

Jag har inga ytterligare frågor.

Då går vi vidare till nästa punkt, nämligen regeringens utövande av utnämningssmakten och ansvar för chefstillsättningar. Det är två ärenden som ligger i samma.

Det är Moderaterna som har anmält det och ty följande Inger René som börjar.

Inger René: Jag skulle vilja börja med tillsättandet av EU-kommissionär. För att lite grann vinna tid skulle jag vilja fråga statsministern: Hur skedde beredningen efter det att man hade fått klart att det var miljöportföljen som tillföll Sverige?

Göran Persson: Jag ska försöka komma ihåg rätt. Det här var nämligen en ganska intensiv period. Jag förutsätter att vi i vår promemoria har redovisat så att säga hur själva beredningen går till.

Inger René: Det är därför jag tänkte att vi kan hoppa över det.

Göran Persson: Kan du vara mer precis i dina frågor, så att vi kommer på djupet?

Inger René: Det står att det var överläggningar med de andra partierna. Jag undrar: Vad innebär detta med överläggningar med de andra partierna när vi visste vilken portfölj vi skulle få?

Göran Persson: Lena Hjelm-Wallén skötte dessa kontakter, och det var helt enkelt information om att nu har vi miljöportföljen. Och det var ingen hemlighet att vi väldigt gärna ville ha den. Det tycker jag var en attraktiv portfölj, ett av de verkligt tunga områdena i unionens arbete. Och när portföljen väl är på plats är det namn som är intressanta, att höra vilka som skulle kunna vara möjliga. Jag vet inte exakt vad som sades till Lena Hjelm-Wallén vid dessa tillfällen. Men det fanns väl en och annan kandidat som fördes fram misstänker jag.

Inger René: Det är det som min fråga studsar mot. Fanns det alltså möjlighet för de andra partierna att föreslå kandidater? Jag ställer frågan därför att det står att i de förutsättningslösa diskussioner som man hade innan man visste vilken portfölj vi skulle få diskuterades kandidater och namn på kandidater, men inte vidare när dessa överläggningar om namn skulle försiggå.

Göran Persson: Min minnesbild är den att också i den rundan framfördes namn på kandidater. Det är jag säker på nu när jag rekapitulerar, därför att det var några rätt uppseendeväckande förslag som framfördes, så att jag kommer ihåg det väl. Det var namn som vi naturligtvis prövade och sedan ställde mot den person som vi tyckte var den lämpade i sammanhanget, och sedan förankrades det namnet i någon ytterligare runda med representanter för partierna. Så tror jag att det gick till.

Inger René: Hur gick den förankringen till? Tog man fram de andra två eller tre namnen?

Göran Persson: Det var ett par namn som framfördes. Och jag är inte ens säker på att dessa personer själva var tillfrågade, så att de visste om att de förekom i den diskussionen. Det var från borgerligt håll som åtminstone någon socialdemokrat fördes fram. Sedan var det väl ytterligare någon från den borgerliga kanten som lanserades. Och sedan hade vi den här personen som senare kom att utses, Margot Wallström. Det är klart att det var en vädning för och emot. Sedan tyckte vi att Margot Wallströms kvaliteter och kvalifikationer var överlägsna de andra och gick då ut och sade att detta var vad vi kommer att föreslå och fick reaktioner på detta.

Inger René: Så när man tyckte att Margot Wallström var lämpligast att föreslå så var det i regeringskretsen som man föreslog det. Sedan informerade man de övriga partierna.

Göran Persson: Det var regeringens förslag, men vi ville naturligtvis lyssna om det var ett namn som uppfattades som starkt och som bra. Det är klart att det fanns andra idéer och andra portföljer. Men det fanns ingen tung och avgörande invändning mot Margot Wallström. Sedan blev det kort efter hennes kandidatur en ganska omfattande diskussion under sommaren som sedan ju helt dog efter det att hon fick chansen att redovisa vad hon gick för i samband med utfrågningen i parlamentet.

Inger René: När man tillsätter övriga högre t janster, hur g r den tillsättning-
en till? Nu har vi lämnat EU och kommit tillbaka till Sverige.

Göran Persson: Det är en ganska lång sökprocess. I botten ligger kraven på
f rt jnst och skicklighet. Vi har ju rätt många utn mningsbeslut som vi fat-
tar. Och här finns en grupp människor som ständigt är aktuella och som vi
naturligtvis tittar på och som vi av och till diskuterar och som man prövar.
Och det finns t janstem n i Regeringskansliet som följer det, och det finns
statssekreterare.

När vi väl f r ett beslut som  r av det slaget att man ska tillsätta en ny per-
son på en plats så är det ett ganska noggrant förfaringssätt, där vederbörande
granskas, där man väger olika typer av kvaliteter och kvalifikationer, och
sedan tas det fram ett beslut. Och sedan f r man ett resonemang med kandi-
daten i fråga. Det handlar om allt ifrån krav på jobbet och jobbet krav på
personen, l nevillkor, omständigheter. Ibland blir det också så att den som
ska utses vill bli utsedd vid ett visst tillfälle och kanske vill avvakta med
beskedet till lite senare och klara ut en del aktuella arbetsuppgifter. Jag tror
att vi har haft någon sådan situation här i KU f r några år sedan där man sköt
på en utnämning därför att man skulle komma förbi just granskningsfr -
gorna.

Inger René: Skulle man kunna tänka sig att man hade ett större mått av  p-
penhet när det gäller den här typen av tillsättningar?

Göran Persson: I den mån det skulle gynna staten. Vi är ju i en organisation
som präglas av utomordentligt stor öppenhet. Vi har ju svårigheter i dag
många gånger att rekrytera människor därför att vi ofta ligger fel i l neh n-
seende. Vi närmar oss många som jag tror skulle vara intresserade av våra
arbetsuppgifter men som inte tar dem helt enkelt därför att det  r för dåligt
betalt, om jag uttrycker mig väldigt rakt. Och att i ett sådant läge publicera
eller göra offentligt vem som man har diskuterat med skulle kunna skada
enskilda individer och kanske framför allt skada dem som så småningom tar
jobben. Det kan finnas sådana motiv, men det kan också finnas mycket
starka motiv emot. Jag är inte särskilt förtjust i tanken, men det kan finnas
nyanser.

Inger René: Tycker statsministern att det är en bra balans i dag när det gäller
tillsättningar av dessa högre t janster mellan människor från näringslivet och
människor från den politiska sektorn?

Göran Persson: Nej, jag skulle gärna se att vi kunde rekrytera fler med lite
annan bakgrund än den som finns från offentlig sektor. Men som jag sade
förut, när vi har utomordentligt kvalificerade chefst janster i dag så betalar vi
f r dem löner som kanske inte ens m ter sig med andra- eller tredjeniv n i
större privata organisationer. Jag kan bara ta dessa oerhört viktiga jobb som
riksskattechef eller riksf rs kringschef där l neniv n ligger på 60 000–
70 000 kr per månad. Det  r höga löner i och för sig. Men de skulle inte alls
matcha någonting som finns på den privata sidan. Därav så får vi naturligtvis
en rekryteringsgrund som ofta är den offentliga sektorn. Det är kommuner,
landsting, stat och den politiska sfären. Jag skulle gärna se att den breddades.

Å andra sidan är det också så att vi ju vet att väldigt många människor som känner en samhörighet med verksamheten, tror på den och tycker att den är viktig och fin ju söker sig till den.

Vi har ju genom åren sett att vi har fått en politisk obalans också. Det har varit väldigt svårt att rekrytera människor till de här jobben som har varit kvalificerade och som har funnits exempelvis på högersidan i svensk politik. Och där finns ju den gamla Carlssonteorin att luta sig mot också, och den är inte oviktig.

Inger René: Den kan vi alla läsa oss till.

Jag har en sista fråga. När t.ex. en tilltänkt generaldirektör och regeringen är överens om en förlängning av ett förordnande så inleds internberedning i Regeringskansliet, står det. Vad innebär det? Jag frågar mot bakgrund av att ungefär en tredjedel av tjänsterna tillsätts bara en månad före tillträdet. Därför frågar jag vad denna internberedning i Regeringskansliet innebär.

Göran Persson: Om det är ett omförordnande är det väl i regel en ganska odramatisk byråkratisk process som sker. Om det är ett nyförordnande så tror jag nog att processen har varit betydligt längre utdragen och mer omständlig. Vad den innebär i sak är väl att man ska iaktta alla de regelverk som finns så att det blir korrekt gjort i den fasen. Sedan vill man ju också, som jag sade förut, lyssna på den person som förordnas så att beslutstidpunkten blir den som vederbörande själv har störst intresse av, så att det fungerar för honom eller henne, vilket har åskådliggjorts tidigare i konstitutionsutskottet.

Ingvar Svensson: Jag vill bara följa upp lite grann vad Inger René var inne på om tillsättningar. Vi hade ju det uppmärksammade fallet med Inga-Britt Ahlenius – vi ska inte fördjupa oss i det – då hon utsågs den 23 september och hennes förordnande gick ut den 30 september. Det är ju ett exempel på dem som utses mindre än en månad före tillträdet. Av de exempel som vi har tittat på från april 1997 var det en tredjedel som hade denna korta tid från beslut till tillträde. Är det en bra personalpolitik som regeringen bedriver i detta avseende?

Göran Persson: Jag tror inte att man ska ta den där tiden mellan förordnande och ikraftträdande som uttryck för bra eller dålig personalpolitik, utan när man väl kommer till beslutstillfället är det i regel så att själva beslutet har varit klart en lång tid dessförinnan. Det är mest en registrering av en omständighet. Sedan kan det vara ett uttryck för att personen själv i fråga som förordnas vill ha en möjlighet att hantera sin information antingen mot tidigare arbetskamrater eller befintlig organisation och har bett om en viss tidpunkt. Det kan också vara ett uttryck för detta. Det är inte så ovanligt.

Helena Bargholtz: Jag vill ställa en fråga angående den tid som generaldirektörer tjänstgör som generaldirektörer. Jag har haft anledning att titta lite grann på detta. Och till min förvåning har jag funnit att väldigt många av dem – jag kommer inte ihåg procentsatsen nu – stannar inte ens hela sin första förordnandetid ut. Genomsnittet för kvinnor var 1998 drygt tre år och för män drygt fyra år. Då undrar jag om statsministern har någon uppfattning om varför dessa personer lämnar detta arbete innan ens den första förordnan-

detiden går ut. Är det så tufft att vara generaldirektör i dag, eller kan det finnas någon annan förklaring? Känner statsministern till detta?

1999/2000:KU20
Bilaga B13

Göran Persson: Jag tror att förklaringen är att det är tufft att vara generaldirektör i dag.

Helena Bargholtz: Och dåligt betalt.

Göran Persson: Ja, jag tycker att våra lönenivåer inte är konkurrenskraftiga alla gånger. Det vill jag säga öppet och tydligt. Sedan kan man tycka att det är för höga löner i den privata sektorn. Det tycker jag att man kan ha rimligt stöd för att säga. Ibland är det fantasilöner. Men vi är inte konkurrenskraftiga, och där har vi ett bekymmer. Och sedan har vi också haft bakom oss en period med en väldigt tung förändringsprocess i hela den gemensamma sektorn. Det har inte varit generaldirektörer som har suttit med växande statliga myndigheter, utan det har varit generaldirektörer som varje år har haft ett uppdrag att skära ned i verksamheten, att strukturera om, att slimma och att rationalisera. Och det är en nyttig process många gånger. Men det har varit tungt, och det har varit tufft. Och fyra fem år är kanske en period på ett sådant utsatt chefsjobb som är mer avpassad till tiden än de sex plus tre år som man har haft tidigare. Det är möjligt. Å andra sidan kanske vi nu går in i en annan fas med lite bättre arbetsvillkor som gör att detta blir attraktivare.

Helena Bargholtz: Är statsministern beredd att vidta några åtgärder för att göra det lättare eller trivsammare att vara generaldirektör?

Göran Persson: Ja, det är jag i allra högsta grad. Och den största åtgärden som jag där har vidtagit är att ha varit med och lett saneringen av de offentliga finanserna. Det kommer att resultera i en mycket behagligare och bättre arbetssituation för alla i statlig verksamhet, inklusive de generaldirektörer som vi har. Därutöver är jag mottaglig för goda råd och uppslag, eftersom det finns all anledning för oss att värna och vårda denna personalgrupp. Den är oerhört viktig för hela det svenska samhället.

Ordföranden: Får jag då ställa frågan om statsministern har någon förklaring till varför socialdemokrater i Sverige är mer förtjänta och skickliga?

Göran Persson: Jag tror att jag kan förklara varför du ställer frågan.

Ordföranden: Nej, jag vill ha svaret. Detta är inte Magnus Härenstam.

Göran Persson: Jag undrar det. Men om man tittar på den svenska högern så har den oftare sett sina begåvningar gå till marknaden och till näringslivet. Och urvalet för politiska utnämningar har i den kretsen inte varit så stort. Går man däremot till den socialdemokratiska sidan och också till Centerpartiet har det ju funnits en annan balans. Där har ju inte det privata näringslivet rekryterat på samma sätt. Därav tror jag att man kan få den här typen av obalans. Men samtliga utnämningar präglas naturligtvis av förtjänst och skicklighet. Men det var detta som jag kallade för Carlssonteorin förut. Det är Ingvar Carlsson som har uttryckt detta tidigare, att det nog är så att många av de begåvningar som finns i den högra delen av politiken går till näringslivet.

Ordföranden: Det låter antyda att statsministern då ser framför sig att Förvaltningsverket för rätt lång tid ska styras av socialdemokrater och centerpartister.

Göran Persson: Nej, jag tror att det kommer att styras av människor som är förtjänta och skickliga. Vad de sedan har för politisk hemvist det vågar jag inte så att säga bedöma annat än i de fall där de har en politisk bakgrund. Jag kan ju avslöja att vi nu har en utnämning där jag tror att vi har tillfrågat sju moderater om ett mycket attraktivt arbete men som de tackar nej till, medan däremot den centergeneration som ju utmärks av utomordentligt stor förtjänst och skicklighet och som förlorade sin politiska plattform efter valet ju har stått till förfogande för att ta på sig offentliga ledningsuppdrag, och det är jag mycket tacksam för, eftersom det handlar om mycket skickliga människor. Så ser det ju ut.

Om man tittar på dem som vi utnämner så är jag väldigt glad för att vi i den kretsen har människor som har en erfarenhet i politiskt engagemang, därför att de ofta har visat sig vara väldigt duktiga som chefer, oavsett vilken partipolitisk hemvist som de har haft.

Ordföranden: Det jobb som sju moderater har tillfrågats om känner både statsministern jag till. Det brukar vara så strax innan vi ska träffa statsministern i KU i denna fråga. Det föranleder mig en undran. Hur kan det komma sig att det för ett visst jobb nummer ett, två, tre, fyra, fem, sex och sju söks i samma parti?

Göran Persson: Det har helt enkelt varit så att vi har fått kritik från konstitutionsutskottet att vi inte har haft människor med den bakgrunden, och det är någonting som vi har lyssnat till. Men i fortsatt grad, på samma sätt som tidigare, handlar det om förtjänst och skicklighet. Och det är klart att vi inte alltid hittar de kriterierna i alla sammanhang, och då tillfrågar vi naturligtvis inte heller, utan då går vi vidare i sökprocessen. Men om det är så att ordföranden tror att det här bara är någonting som sker inför KU:s utfrågningar så ska vi naturligtvis ta till oss av detta och lära den läxan. Det är inte alls vad vi uppfattar att det är. Men om det är så ni uppfattar det så ska vi självklart inte fortsätta med det.

Ordföranden: Nej, jag uppfattade ingenting. Jag såg bara tidssambandet.

Göran Persson: Det är väl ändå nödvändigt att uttrycka det vid den här typen av högtidligt sammanhang, och det står i protokollet.

Ordföranden: Jag skulle vilja fråga lite grann när det gäller förtjänst- och skicklighetsbedömningen. Statsministern aktualiserade själv att man just har erbjudit ett och samma jobb till sju personer från samma parti. Jag vet inte om statsministern har någon ytterligare kommentar kring hur det kan komma sig att förtjänst och skicklighet fokuseras så på en partitillhörighet snarare än på den förtjänst och skicklighet som skulle krävas för det jobb som det är aktuellt att tillsätta chef för.

Göran Persson: Förtjänst och skicklighet ligger i botten i alla utnämningar. Det är det som vi utgår ifrån, och det är regelverkets krav. Och jag tror inte

att någon av dem som vi har utnämnt kan ifrågasättas på den punkten. Sedan ser vi gärna att vi i vår stora chefskrets i staten har människor med varierad bakgrund, olika typer av erfarenheter och olika typer av värderingar. Det är klart att vi gärna ser att vi också i vår chefskrets har människor som vi kan hämta från den borgerliga sidan i politiken, inte bara i Centerpartiet och någon enstaka från Folkpartiet utan även från Moderata samlingspartiet.

Inger René: Om det nu är förtjänst och skicklighet som styr – det står ju i regeringsformen, och det har statsministern upprepat ett antal gånger – är det då inte rimligt att man har ett, om jag får kalla det så, vanligt anställningsförfarande som man har i kommuner och landsting? Statsministern hänvisade tidigare till att dessa människor kanske inte ville – jag är inte säker på hur orden föll – exponera sig i ett sådant sammanhang. Men vill man exponera sig på andra nivåer så vore det väl inte orimligt om man gjorde det också här, om det nu är förtjänst och skicklighet som gör utfallet?

Göran Persson: Min bild är ju den motsatta. Utvecklingen i kommuner och landsting går mot samma typ av tillsättningsförfarande som vi nu har i staten, och det gäller naturligtvis också för ledande befattningar i näringslivet. Det här är en kvalificerad jakt på duktiga människor; att hitta rätt person, att närma sig vederbörande, att övertyga vederbörande om att det här jobbet bör du ta. Det är inte jobb som man tillsätter genom att hänga ut en annons. Den tiden är förbi. Man ser nog också om man tittar på kommuner och landsting hur den utvecklingen nu ser ut. Alltfler av dessa jobb tillsätts på samma sätt. Och jag tror att det är en nödvändig process om man ska ha någon möjlighet att närma sig andra än de som själva aktivt söker jobbet.

Ordföranden: Vi ska försöka att hinna med ett par avrundande frågor, även om vi, eftersom det är Moderaterna som har väckt frågan, får vädja till oss själva att respektera statsministerns övertid som vi just har kommit in på. Det finns ett ytterligare ärende, nämligen frågeställningen om de konstitutionella aspekterna på den typ av samverkan mellan regeringen och två stödpartier utanför regeringen som statsministern är engagerad i.

Christel Anderberg: Under förra mandatperioden ledde ju statsministern en minoritetsregering som kunde regera endast med stöd av Centerpartiet – ett samarbete som dock upphörde i god tid före valet. I valet 1998 gick det sedan inte så bra för Socialdemokraterna, om man ska uttrycka sig försiktigt. Ni tappade 30 mandat. Min fråga är: Varför lämnade inte statsministern i den situationen in en ansökan om sin och regeringens entledigande?

Göran Persson: Det tror jag att jag har redogjort för förut. Efter den valrörelse som hade bedrivits gjorde jag bedömningen att en socialdemokratisk regering skulle tolereras av den nya riksdagens sammansättning. Det kom också att bekräftas i en senare omröstning, så det var ju en riktig bedömning.

Christel Anderberg: Det kom senare att bekräftas, ja. Men vår konstitution bygger ju på att det är talmannen, och i sista hand riksdagen, som ska göra den här typen av bedömningar i ett läge där inget parti har egen majoritet.

Göran Persson: Nej, vår konstitution är väl klar på den här punkten. Jag var tillsatt att leda en regering bestående av representanter för arbetarepartiet Socialdemokraterna. Att det har hållits ett allmänt val innebär ju inte att en regering ska avgå. Jag gjorde den bedömningen att den regering som jag ledde skulle kunna fortsätta att kraftfullt styra landet med den sammansättning som riksdagen hade fått efter det allmänna valet. På den punkten tror jag nog att det är alldeles klart vad konstitutionen säger. Sedan var det andra som tyckte att det skulle prövas, och det ställdes ett misstroendevotum av den moderate partiledaren. Det gav just det resultat som jag hade bedömt skulle infinna sig efter vad partierna hade sagt utomordentligt tydligt i valrörelsen, så det är på inget sätt något som strider mot konstitutionen.

Christel Anderberg: Men frågan är vad riksdagen visste om detta. I sin röstförklaring med anledning av begäran om misstroendeförklaring sade Sven Hulterström för Socialdemokraternas räkning: Som alla vet tog statsministern redan på valnatten kontakt med ledarna för Miljöpartiet och Vänsterpartiet i syfte att bana väg för en handlingskraftig majoritet i riksdagen. Då undrar jag om statsministern anser att vår parlamentarism, som dittills hade vilat på regeringsformens ganska formella regler, i fortsättningen ska baseras på vad riksdagsledamöterna må läsa i medierna?

Göran Persson: Herr ordförande, jag protesterar verkligen mot den här typen av beskrivning. Den är i grunden felaktig och missvisande. Valrörelsen var tydlig. Det fanns ingenting som sade att den nya riksdagsmajoriteten, som hade blivit resultatet efter valet, inte skulle tolerera den regering som satt. Det finns ingenting som säger att en sittande regering behöver avgå bara därför att det har hållits ett val. Jag var utsedd att bilda regering 1996 på de grunder som då tydligt presenterades av talmannen. Det finns alltså en obruten, sammanhängande kedja. På valnatten förvissade jag mig också om att detta var en riktig bedömning. Det fanns ingen anledning för mig att avgå efter detta, inte minst med tanke på hur utomordentligt tydlig Birger Schlaug var i TV på natten då han ju klart deklarerade att Kristdemokraterna var ett parti som Miljöpartiet inte kunde tänka sig att samarbeta med.

Så jag tycker att det är väldigt lätt att följa författningen på den här punkten och se att det inte råder någon som helst oklarhet.

Christel Anderberg: Det finns ju inget formellt krav i regeringsformen på att regeringen ska avgå, men det har ändå ifrågasatts huruvida man inte av respekt för parlamentarismens principer borde göra det när valutgången blir sådan som den blev. Det har inte föresvävat statsministern?

Göran Persson: Jag tror att man ska vara noga med att vara formell i sådana här sammanhang. I det ögonblick man börjar på att föra in andra resonemang så är man på ett sluttande plan. Nu var det andra som tyckte att man skulle ställa ett misstroendevotum, och det är upp till detta parti att avgöra detta. Nu tog Moderaterna den ställningen, och den tolkning som jag hade gjort bekräftades. Jag beklagar i och för sig inte detta, men det finns ingen som helst konstitutionell aspekt på mitt agerande, som inte på något sätt är klandervärt, vad jag kan se. Sedan kan man ha politiska uppfattningar – men det är en annan sak.

Göran Magnusson: Tack, herr ordförande! Kanske betydligt intressantare ur konstitutionell synpunkt är väl möjligen förhållandet mellan regeringen och samverkande partier. Det som jag funderar på kanske mer är en seminariefråga. Om man jämför med den borgerliga regeringstiden och Ny demokratis ställning – ser statsministern någon likhet i sättet att samverka?

Göran Persson: Det är möjligt att reflektera över. Det är klart att det var en utomordentligt besvärlig parlamentarisk period 1991–1994, med en fyrparti-regering som var en minoritetsregering och som dessutom hade en exploderande statsfinansiell kris. Det var ett mardrömsscenario på många sätt. Nu är det en enpartiregering, och vi har ett samarbete som vi bedriver med två andra partier på ett sätt som jag tycker går alldeles utmärkt och som ju också har varit bra för Sverige. Vi har också partierna emellan – inte mellan regeringen, men partierna emellan – sagt att detta är principerna för det hela, och de här områdena omfattas. Jag tycker att vi har skapat en klarhet där, och vi använder det läge som nu finns i parlamentet för att ändå ge landet en kraftfull ledning.

Skillnaden mot 1991–1994 är väl att då regerade man i praktiken med hjälp av Ny demokrati, men det hanterades aldrig på ett sådant sätt att det gavs en struktur som kunde ge landet en fast ledning. Det var väl av det enkla skälet att det här inte var en koalitionspartner, eller en samarbetspartner, som var av det slaget att flera av partierna i den dåvarande minoritetsregeringen över huvud taget ville synas i det sällskapet. Jag kan i och för sig förstå deras tveksamhet, men icke desto mindre var det ett besvärligt läge för landet.

Ordföranden: Har vi ytterligare någon där borta? Vill Christel Anderberg ställa en avslutande fråga?

Christel Anderberg: Ja, tack. I ett pressmeddelande från Statsrådsberedningen den 5 oktober 1999 om samarbetet mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet sägs det att samarbetet bygger på ömsesidig respekt och gemensamt ansvarstagande. Jag undrar vad statsministern lägger för innebörd i uttrycket ”gemensamt ansvarstagande”. För vad, inför vem, och hur kan det konstitutionella ansvaret utkrävas av dem som inte formellt sitter i regeringen, men som de facto har ett avgörande inflytande på den politik som regeringen för?

Göran Persson: Regeringens arbete prövas av riksdagen. Inför riksdagen är regeringen ansvarig. När det gäller de politiska partier som är representerade i riksdagen och det ansvar som de är beredda att ta för sina gärningar svarar de inför väljarna för detta. Den distinktionen tror jag är ganska tydlig och klar för de allra flesta.

Christel Anderberg: Statsministern svarade inte på min andra fråga.

Göran Persson: Och den var?

Christel Anderberg: Det konstitutionella ansvaret för dem som inte formellt ingår i regeringen, men som ändå i praktiken har mycket starkt inflytande på regeringspolitiken.

Göran Persson: Jag svarade alldeles tydligt på detta: Regeringens ansvar är konstitutionellt tydligt reglerat. De politiska partiernas ansvar är naturligtvis inte reglerat i konstitutionen på samma sätt som regeringens, men de svarar ändå inför sina väljare – inför det svenska folket. Det gemensamma ansvar som vi tar för ekonomi, för miljöfrågor och för jämställdhet bl.a. är vi också beredda att möta svenska folket i en debatt och en dialog omkring. Det finns ingenting i det här samarbetet som egentligen avviker från uppgörelser som minoritetsregeringar i Sverige tidigare har gjort med partier i riksdagen. Vi hade under föregående mandatperiod ett långt samarbete med Centerpartiet. Det var inte alls lika reglerat – det var reglerat i ett pressmeddelande i stort sett – men det var också det i huvudsak baserat på en vilja att ta ett gemensamt ansvar för landet. Centern hade aldrig någon ambition att ingå i någon regering. Men Centern tycktes vara bra för Sverige, och jag är djupt tacksam för det som Centerpartiet då presterade. Det tog oss på ett avgörande sätt ur krisen – det är ingen tvekan om det.

Så här har det ju varit i Sverige. Vi är ett land som har letts av minoritetsregeringar – det är det normala. Även den fyrpartiregering som föregick den tidigare socialdemokratiska minoritetsregeringen under Carlsson – fyrpartiregeringen under Bildt – var en minoritetsregering. Det glömmar vi ofta bort, men så var det. Dessförinnan var det socialdemokratiska minoritetsregeringar. Jag tror att vi får gå tillbaka till Fälldinepoken för att hitta en majoritetsregering, och dessförinnan till perioden 1968–1970 för att hitta en socialdemokratisk majoritetsregering. Jag brukar berätta om det här utomlands, och många har väldigt svårt att förstå vår parlamentariska tradition. Men den är ju ett uttryck för att vi i riksdagen har haft förmågan att samla majoriteter över block- och partigränser i något slags gemensamt ansvarstagande. Detta har fungerat väl. Sverige är ju på inget sätt ett land som har en demokratisk kris eller anses vara misskött. Tvärtom har detta arbetssätt varit framgångsrikt för vårt land, och jag hoppas vi kan hålla fast vid det.

Ingvar Svensson: Herr ordförande! Den situation som vi har varit i länge leder väldigt mycket till informella överenskommelser i slutna rum på Rosenbad, eller var det nu kan vara. Ser statsministern någon fara i att den här korridorpolitiken – om vi kan kalla den så – utvecklas så att riksdagen som ett politiskt forum minskar i betydelse?

Göran Persson: Nej, det gör jag inte. Jag tror snarare att det är tvärtom. Jag tror att just den här typen av diskussioner som vi har haft med våra samarbetspartier, inför budgeten exempelvis, har gett väldigt mycket av öppenhet i den processen, jämfört med vad som sker om detta sker inom en minoritetsregering enbart. Jag tror alltså inte att korridorpolitiken på något sätt har fått någon stimulans av detta, utan det är kammardebatten som snarare har fått en injektion. Det hälsar jag med tillfredsställelse. Jag trivs bättre i kammaren än i korridoren.

Ordföranden: Jag undrar till slut: Ser inte statsministern någon komplikation i det tillstånd som statsministern just beskrev? Vi har en socialdemokratisk minoritetsregering under en period i ett nära samarbete med Centerpartiet – så tror jag att statsministern rubricerade det – och därefter ett val med en rätt

betydande valförlust. Sedan har vi ett samarbete som åtminstone på det formella planet är ännu något mer intimt med två helt nya partier, som dessutom finns på ett annat ställe på den politiska skalan, utan att riksdagen dessemellan har fått möjlighet att pröva regeringsfrågan.

Göran Persson: Det är upp till riksdagen att bestämma detta – om man vill göra det. Min uppgift som regeringschef är att hela tiden vara oerhört noggrann med att försöka göra en bedömning av var riksdagen finns. Har riksdagen fortsatt förtroende för den regering som jag leder eller inte? Efter de utfästelser som gjordes i valrörelsen fanns det ingen som helst anledning att på något sätt göra en annan bedömning än att det fanns ett sådant förtroende. Sedan kanske detta förklaras av en politisk omständighet som vi ibland i Sverige kanske underskattar – nämligen att vi har en bred värdegemenskap i Sverige kring den samhällsmodell som vi gärna kan kalla för en svensk välfärdsmodell. Detta gäller inte bara det socialdemokratiska partiet, utan också partier i den borgerliga mitten och partier till vänster om socialdemokratin samt Miljöpartiet, som ju inte låter sig inordnas på samma sätt i en höger- och vänsterskala. Alla har det gemensamt att man tycker att just detta med en stor gemensamt finansierad sektor som garanterar rätt för alla till vård, skola och omsorg, omfattande också sociala försäkringar och alliansfriheten, är sådant som man gärna vill samarbeta omkring. Jag tror att det nog snarast är det som i ett historiskt perspektiv har gjort den här typen av minoritetsregerande möjligt. Det är väl någonting som kan vara värt att reflektera över både för en socialdemokrat och en moderat när man går till helgvila. Det är inte så tokigt att ta med sig i bakhuvudet faktiskt.

Ordföranden: Nej, statsministern – det är mycket som inte bara moderater och socialdemokrater har anledning att reflektera över efter denna dags utfrågning av Göran Persson och några av hans kolleger. Ingen ytterligare har anmält sig. Jag ber att få tacka statsministern för svaret på våra frågor och önskar statsministern en god helgvila inför de ställningstaganden som utskottet så småningom ska göra med anledning av de svar som statsministern har givit. Tack för i dag!

Göran Persson: Tack så mycket!

Innehållsförteckning

Bilagorna A 1.1.1–A 9.1

A 1.1.1 Ganskningsanmälan 2000-02-01.....	1
A 1.1.2 Ganskningsanmälan 1999-05-12	2
A 1.1.3 PM från Statsrådsberedningen 2000-03-16.....	3
A 1.1.4 PM från Utrikesdepartementet 2000-02-21.....	6
A 1.2.1 Ganskningsanmälan 1999-10-05	11
A 1.2.2 Ganskningsanmälan 1999-12-10	12
A 1.2.3 PM från Kulturdepartementet 2000-04-05.....	13
A 1.3.1 Ganskningsanmälan 1999-10-27	16
A 1.3.2 PM från Justitiedepartementet 2000-01-28	17
A 1.4.1 Ganskningsanmälan 1999-03-11	27
A 1.4.2 PM från Finansdepartementet 2000-02-07.....	28
A 2.1.1 Ganskningsanmälan 1999-10-14	32
A 2.1.2 Regeringsbeslut 1999-09-23	33
A 2.1.3 PM från Näringsdepartementet 2000-03-06.....	49
A 2.2.1 Ganskningsanmälan 1999-11-03	53
A 2.2.2 PM från Lars Rekke 2000-02-15.....	54
A 2.3.1 Ganskningsanmälan 1999-12-17	55
A 2.3.2 PM från Justitiedepartementet 2000-02-25	57
A 2.4.1 Ganskningsanmälan 2000-01-26	60
A 2.5.1 Ganskningsanmälan 2000-02-03	61
A 2.5.2 PM från Kulturdepartementet 2000-03-06.....	62
A 2.6.1 Ganskningsanmälan 1999-02-02	64

Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.:Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.:Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.

A 2.6.2 PM från Näringsdepartementet 1999-03-03.....	65
A 2.6.3 PM från Näringsdepartementet 2000-02-24.....	68
A 3.1.1 Granskningsanmälan 1999-05-05	70
A 3.1.2 PM från Finansdepartementet 2000-02-23.....	72
A 3.2.1 Granskningsanmälan 1999-10-15	77
A 3.2.2 Granskningsanmälan 2000-02-03	78
A 3.2.3 PM från Regeringskansliet 2000-03-14	79
A 3.2.4 Redogörelse från Inga-Britt Ahlenius 2000-03-21	103
A 3.3.1 Granskningsanmälan 1999-09-25	122
A 3.3.2 Skrivelser till Bosse Ringholm 1999-08-29, 1999-09-19.....	123
A 3.3.3 PM från Finansdepartementet 2000-02-07.....	127
A 3.4.1 Granskningsanmälan 1999-10-11	130
A 4.1–3 Granskningsanmälningar 1999-10-14, 2000-02-03, 1999-12-07	131
A 4.4–5 PM från Utrikesdepartementet 2000-02-29, 2000-03-22	135
A 4.6 PM från Regeringskansliets förvaltningsavd. 2000-02-24.....	146
A 4.7 PM från Regeringskansliet 2000-03-17, 2000-03-23.....	150
A 5.1 Granskningsanmälan 1999-12-17	156
A 5.2 PM från Näringsdepartementet 2000-02-22.....	158
A 5.3 Utdrag ur styrelseprotokoll 1999-12-08.....	220
A 5.4 Pressmeddelande 1999-12-16	226
A 6.1 Granskningsanmälan 1999-07-16	227
A 7.1.1 Granskningsanmälan 2000-02-01	228
A 7.1.2 PM från Finansdepartementet 2000-02-29.....	230
A 7.2.1 Granskningsanmälan 1999-07-08	234

**Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.:Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap**

A 7.2.2 Utskrift av radioinslag 1999-05-23	235
A 7.3.1 Granskningsanmälan 1999-12-15	237
A 7.3.2 Kursfolder m.m.	238
A 7.3.3 PM från Folkbildningsrådet 1999-12-13.....	243
A 7.3.4 Yttrande från Folkbildningsrådet 2000-02-25.....	249
A 7.3.5 PM från Utbildningsdepartementet 2000-02-24.....	251
A 8.1 Granskningsanmälan 2000-02-03	253
A 8.2 Pressmeddelande 1998-10-05	254
A 8.3 Avtal 1998-12-16.....	256
A 9.1 Granskningsanmälan 2000-02-03	258

Bilagorna B 1–B 13

B 1 Offentlig utfrågning med generaldirektör Inga-Britt Ahlenius angående finansminister Bosse Ringholms handläggning av två skrivelser från Inga-Britt Ahlenius, regeringens handläggning av frågan om generaldirektör för Riksrevisionsverket samt regeringens utövande av utnämningssmakten.....	261
B 2 Offentlig utfrågning med chefsjuristen Hans Sylvén angående upphandlingsfrågor.....	289
B 3 Offentlig utfrågning med finansminister Bosse Ringholm angående handläggningen av två skrivelser från Inga-Britt Ahlenius, regeringens handläggning av frågan om generaldirektör för Riksrevisionsverket, regeringens utövande av utnämningssmakten samt ett uttalande om räntepolitiken	301
B 4 Offentlig utfrågning med f.d. kanslirådet Lars Häggmark angående statsrådet Anders Sundströms ansvar för Industrifondens engagemang i Prosolvia AB.....	332
B 5 Offentlig utfrågning med departementsrådet Dag Detter, Näringsdepartementet, samt Gunnar Nord, Företagsjuridik Nord & Co, angående Telia–Telenor-affären	340

**Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.:Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.**

B 6 Offentlig utfrågning med kanslirådet Lars Marén angående kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om subventioner för digitalavkodare.....	375
B 7 Offentlig utfrågning med utrikesrådet Sven-Olof Petersson angående regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i frågan om förbindelserna med Österrike	383
B 8 Offentlig utfrågning med verkställande direktör Jan-Åke Kark angående Telia–Telenor-affären	396
B 9 Offentlig utfrågning med näringsminister Björn Rosengren angående Näringsdepartementets köp av externa tjänster samt Telia–Telenor-affären	420
B 10 Offentlig utfrågning med statssekreterare Lars Danielsson angående regeringens utövande av utnämningmakten samt regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i frågan om förbindelserna med Österrike	447
B 11 Offentlig utfrågning med departementsrådet Bengt Nordqvist angående upphandlingen av konsulttjänster för en IT-satsning i Östersjöregionen	459
B 12 Offentlig utfrågning med utrikesminister Anna Lindh angående regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden samt regeringens utövande av utnämningmakten	465
B 13 Offentlig utfrågning med statsminister Göran Persson angående regeringens underlåtenhet att överlägga med Utrikesnämnden i frågan om förbindelserna med Österrike, regeringens utövande av utnämningmakten, regeringens ansvar för chefstillsättningar samt konstitutionella aspekter på samarbetet mellan den Socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet	475

**Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.:Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.:Fel! Okänt namn
på
dokumentegenskap
.**